

PAUL BRUNTON

INDIA TITKAI

* * *

A mű eredeti címe: A Search in Secret India, 1934.

Fordította: Dr. Baktay Ervin

Kiadta: Sorger Kolon Ltd. – 1991.

* * *

TARTALOM

PAUL BRUNTON INDIA TITKAI	1
TARTALOM	2
A j á n l á s	3
E l ő s z ó	4
I. FEJEZET Köszöntöm az olvasót	8
II. FEJEZET Kutatásaim előjátéka	15
III. FEJEZET Az egyiptomi varázsló	27
IV. FEJEZET Találkozom egy messiással	36
V. FEJEZET Az Adjar folyó remetéje	53
VI. FEJEZET A halálon győzedelmeskedő jóga	70
VII. FEJEZET A bölcs, aki nem beszél soha	85
VIII. FEJEZET Dél-India szellemi vezérénel	95
IX. FEJEZET A Szent Jelzőtűz Hegye	110
X. FEJEZET Varázslók, és szent emberek közt	135
XI. FEJEZET A benáreszi csodatevő	156
XII. FEJEZET Megíratott a csillagokban!	169
XIII. FEJEZET Az Úr Kertje	187
XIV. FEJEZET A párszi messiásnál	209
XV. FEJEZET Különös találkozás	217
XVI. FEJEZET Az erdei remeték telepén	229
XVII. FEJEZET Az elfeledett igazság táblái	244

A j á n l á s

Ez a könyv a leleplezés regényének készült, s a megtérés regénye lett belőle, lehetetlenül izgalmas útleírás, valóságos és szellemi értelemben egyaránt. Azt az utat mutatja be, amelyet végig kell járnia annak, aki egy misztikus világ titkait kutatja.

Paul Brunton angol újságíró, akit a hitetlensége vitt Indiába, le akarta leplezni a csalók, szemfényvesztők, mágusok, jógik, fakírok trükkjeit. Utazása során hihetetlen varázslatokkal, hajmeresztő mágiákkal, fakírmutatványokkal szembesült, ám csalásra sehol sem bukkant. Nem csupán a mutatványok valódiságáról győződik meg, hanem megérzi az indiai bölcsesség mélységét is, amelyet a rohanó és felületes európai ember nem vehet észre.

Brunton Indiában marad, s egy remete-jógi maharisi tanítványául szegődik, hogy hosszú éveken át aszkéta életmódot folytatva más emberként térjen vissza Európába.

Baktay Ervin, a fordító így ír Brunton módszeréről:

"Jellegzetesen nyugati és modern látással és gondolkodással veszi bonckés alá a Kelet szellemiségének különféle jelenségeit. Nem hajlandó hinni mást, csak amit lát, amit megtapinthat. Hitetlen Tamás, mint a Nyugat mai embere általában.

És éppen ezért megszívlelendő és komolyan értékelhető az, amit végül fölfedez és megismer."

* * *

A harmincas évek végén a könyv három kiadásban is megjelent a Rózsavölgyi és Tsa kiadásában, Baktay Ervin fordításában.

E I Ő S Z Ó

Indiában – és a Kelet ősi kultúráinak más országaiban – még élnek a hagyományok és a szellemi ismeretek, amelyek valamikor régen, évezredekkel ezelőtt jöttek létre. Az ősi szellemi ismeretek még másféle gondolkodásmódban, másféle befogadó eszközök segítségével születtek, mint a mi modern ismereteink.

A régmúlt bölcsek *befelé* tekintettek, a maguk énjének gyökerét keresték, és az emberlélek mélyén fedezték fel a minden dolgok végső és egyetemes okát, amely mindeneket éltet és fenntart. A hindu bölcsélet régi hasonlatával: ez az a fonál, amelyen a mindenség, mint valami gyöngysor függ, nélküle széthullana az egész.

India ősi bölcsei – a risik – így hozták közös nevezőre az egész világot, s amikor megtalálták a középpontot, amelyből az univerzum minden elképzelhető és feltehető jelenségének koordinátái kiindulnak, innen, ebből a belső magból szemlélve hozták rendszerbe, és értékelték az életet, a világot, mindent. Hasonlíthatatlan egység volt ennek az eredménye, s a világszemlélet egysége hallatlanul nagy erő forrásává lett. Mert az emberi elme akkor fejtheti ki legnagyobb hatását, ha figyelme szigorúan összpontosul, és minden erejét egyetlen célra irányítja. Ahol nincsen egységes felfogás, ott szétszóródnak a gondolatok, számtalan irányba ágazva keresztezik egymást, és szellemi zűrzavar, tapogatózó bizonytalanság a következmény. Az egységes szemlélet biztonságérzést ad az embernek, s felszabadítja a lényében lakó erőket.

A nyugati gondolkozás azonban már régóta egészen más irányba fordult. Leszokott arról, hogy befelé tekintsen és a végtelen sok jelenség közös gyökerét keresse, hanem *kifelé*, a jelenségek sokasága felé irányította figyelmét. Megedzette, kifejlesztette a kifelé irányuló gondolkozás eszközét, a kapcsolatokat kutató racionális észet, és meglepő, nagyszerű eredményeket ért el a jelenségvilág kutatásában. A világban rejlő lehetőségek hosszú sorát tárta fel, kifürkészte az anyag sok-sokféle alkalmazhatóságát, s önmagát szoros kapcsolatba hozta azzal az új, szándékosan teremtet világgal, amelyet elméje és találékonysága alakított ki. És eközben megszokta, hogy azt a szemléleti módot, amely mindezt lehetővé tette – az ésszerű, tapasztalható és logikusan ellenőrizhető tényekben való gondolkozást –, egyedül használhatónak tartsa. Leszokott arról, hogy befelé és önmagába tekintsen, s mert kifelé nézve, a jelenségek világában nem találta meg a lelkét, hovatovább arra a meggyőződésre jutott, hogy a lélek csak mese. S innen már csak egy kicsiny lépés odáig, hogy akkor az Isten is csak mese, mert a csupán kifelé tekintő, csak a kapcsolatok rendjében gondolkozó racionális agy semmi szükségét nem érzi ennek a "hipotézisnek".

Gyerekes lenne azon vitatkozni, melyik a helyes út, melyik az igaz felfogás. Ha a kérdés mélyére tekintünk, rájövünk, hogy a különbség csak a módszerben áll; más irányba és más módon néz az egyik szemlélet, mint a másik.

Szükség volt arra, hogy az emberi elme megtanuljon ésszerűen és szigorúan ellenőrzött kapcsolatokban gondolkodni. De a fejlődés ezzel még nem jutott a befejezéséhez. Feltehető, hogy az emberi szellem, amely fel tudta fedezni egykor a léte mélyén rejlő titkokat, s ezeken át a mindenség benső, szellemi értelmét, majd másfelé irányulva be tudta járni a külső kapcsolatok törvényszerű útját, kikutatva az anyagvilág ezernyi és ezernyi lehetőségét, igen, feltehető, hogy ez az emberi elme majd egyszer eljut odáig, hogy ezt a két irányba forduló szemléletet párosítani tudja, s egyaránt bír majd kifelé, a jelenségek végeláthatatlan szövevénye felé figyelni és befelé, a lét mélyére, saját lelkébe tekinteni.

Nincsen ebben semmi lehetetlen. Csak éppen szokatlan, talán hihetetlen a gondolat ma azoknak, akik csak a jellegzetesen nyugati és modern módon tudnak bánni agyukkal és elméjükkel.

Kétségtelen, hogy ez az eljövendő szemlélet nagy-nagy nyeresége lenne az embernek. A kifelé irányuló szemlélettől – minden kézzelfogható eredményének ellenére is – elválaszthatatlan a benső nyugtalanság és nyughatatlanság. A sokszerűség fokozza és biztatja a tevékenységet, de nem ad biztos pontot, ahová lehorgonyozhatjuk életünk hányt-vetett hajóját. Vélemények, felfogások, hipotézisek és elméletek szakadatlan sorban követik egymást, ma fölényesen lemosolyogjuk azt, amit tegnap még tudományosan megalapozott világfelfogásnak véltünk, és lehet, hogy holnap be kell látnunk, mai nézeteink is megdőltek valami új, váratlan felfedezés megvilágításában. A "haladásnak" ez a velejárója kiküszöbölhetetlen.

Nincs és nem lehet szilárdan megalapozott világnézetünk, életfelfogásunk, mert ezeknek időről időre gyökeres változáson kell átmenniük, amint ismereteink és az ezekben gyökerező nézeteink vagy meggyőződéseink módosulnak.

Hol van itt a lélek biztonsága, a szellem megdönthetetlen nyugalma, az a fenséges rend, amelyben az ember megtalálja a maga helyét egyszer s mindenkorra, s amely valóban az isteni összhang derűs békéjét adja a léleknek? Nincsen sehol, mert letagadhatatlan tény – s éppoly kézzelfogható, mint a legtudományosabb bizonyítható tétel –, hogy minél inkább megnyerjük az egész világot, annál inkább elveszítjük a lelkünket.

"Mit ér ez?" – kérdezte Jézus, és ugyanezt a kérdést, félreérthetetlen feleletével együtt, minden mélyen látó bölcs feltette az embernek.

Hogyan közelíthetne hát a másik, az újabb és látszólag sikeresebb úton járó modern elme az ősi, gyökeres élményhez?

Nem vetheti le megszokott szemléletét máról holnapra, és nem kételkedhetik egyszerűen mindabban, amit a maga gondolkozásmódjának segítségével létrehozott. Ezt nem is lehet kívánni tőle, de nem is lenne jó.

Mert a racionális szemléletnek is nagy értéke van. A látszatok nem téveszthetik meg egykönnyen és az ellenőrző vizsgálódás módszerei, ha megnehezítik is útját az előtte ismeretlen területeken, a nagy nehezen mégis elért állomásokat biztonságossá teszik. Mankó talán a logikus és ésszerű ellenőrzés azon az úton, ahol a szárnyalás otthonosabb módja az előrejutásnak, de ez a mankó megakadályozhatja a járót abban, hogy megbotoljék vagy ismeretlen mélységekbe zuhanjon. *De akiben él a nem-racionális, hanem ősi, félig elfeledett lelki magvakból még oly gyöngén is sarjadzó emlékpálánta, s ez ösztönző erővel hajtja a másik útra, az ilyen ember jó védelmet talál ésszerű, racionális, vagy ha úgy tetszik, tudományosan felvértezett gondolkozásmódjában, mert meg tudja különböztetni az üres látszatot a tartalomtól, a múltó jelenséget a gyökeres változástól.*

Paul Brunton ezt az utat járta be. S élményei ezért mindennél hasznosabb tanulsággal szolgálnak éppen a nyugati embernek. Jellegzetesen nyugati és modern a gondolkozása, a világlátása. Megszerezte mindazt az ismeretet, amely a racionális gondolkozást alátámasztja. tisztában van nyugati elménk fejlettségével és korlátaival is. Nem tagadja meg az ésszerűséget és nem feledkezik meg az ellenőrző, józan, mérlegelő kritikáról, amikor furcsa, látszólag megmagyarázhatatlan jelenségekkel kerül szembe.

Amikor a szellemi erők kutatásában lépésről lépésre halad, és India bölcseinek szokatlan, meglepő, sokszor idegenszerű megnyilatkozásaival találkozik, felhossa a racionális ész minden ellenérvét, még önmagával szemben is, hogy hajlandóságát szigorúan próbára tegye. A legridegebben józan, a leginkább kézzelfogható tényekre támaszkodó nyugati ember sem lehet kritikussabb, gyanakvóbb a lelki-szellemi jelenségekkel szemben, mint amilyen Paul Brunton volt, különös célú "keresésének" viszontagságos évei alatt.

Nyugodtan rábízhatjuk magunkat a vezetésére, mert megtesz helyettünk minden ellenvetést, még talán több ellenérvet is hoz fel, mint amennyire közülünk sokan gondoltak volna. Olyan gyanakvó, olyan hitetlen, hogy a legszélsőségesebb materialista és ateista is meg lehetne elégedve kifogásaival. Jellegzetesen nyugati és modern látással és gondolkozással veszi bonckése alá a Kelet szellemiségének különféle jelenségeit. Nem hajlandó hinni mást, csak amit lát, amit megtapinthat. Hitetlen Tamás, mint a Nyugat mai embere általában.

És éppen ezért megszívlelendő és komolyan értékelhető az, amit így végül fölfedez és megismer. Tamás boldog volt, mert miután látott, hinni is tudott, bár Jézus mély igazságot mondott ki akkor, amikor intette Tamást, hogy még boldogabbak azok, akik nem látnak és mégis hisznek. De Brunton útja és a modern nyugati elme útja a Tamásé. Látni kell, meg kell előbb győződnie ahhoz, hogy elfogadhasson valamit. Brunton erre törekedett, és végül eljutott a megismeréshez a közvetlen, legszemélyesebb tapasztalás és átélés útján. Nem kételkedhetünk őszinteségében, és

nem kételkedhetünk abban sem, hogy amit fölismert, az valóságot tény volt. S ebben áll művének legnagyobb értéke.

Paul Brunton könyve nagy mértékben hozzájárul ahhoz, hogy lassan, de biztosan végbemenjen a nyugati elme nagy és gyökeres változása. Vaknak kell lenni ahhoz, hogy ne eszméljünk rá erre a tényre. Lehet, sőt valószínű, hogy az emberi gondolat két nagy folyama a jövőben összehalálkozik, és vizeit egyesítve megkétszerezett erővel fog áradni tovább, előre. *S akkor az ember, aki meghódította a világot, de elveszítette a lelkét, megtalálja majd a lelkét anélkül, hogy a világot elveszítené. Akkor lesz teljes értékű, akkor lesz az önmaga lehetőségeinek beteljesített eredménye.*

Brunton a maga élményének közlésével utat mutat errefelé, mutatja az utat, ahová eljuthat az, aki nem elégszik meg mai nézeteinek korlátaival, hanem szélesebb, tágasabb világba vágyik. Sokan vannak ilyenek, s ezek közül sokan jutnak zsákutcákba, mert kiábrándulva racionális józanságukból, amely nem viszi előbbre őket, kritika nélkül dobják magukat a képzelgő hiszékenység vermébe.

Paul Brunton könyve megbízható vezető minden kereső embernek, mert ő maga is keresett, de nem volt hajlandó vakon hinni, amíg meggyőző és megdönthetetlen bizonyosságot nem sikerült szereznie arról, *hogy a lélek valóság, valóságosabb mindennél, és hogy a lélek megismerése nélkül minden más megismerés hiányos marad.*

Baktay Ervin

I. FEJEZET

Köszöntöm az olvasót

Az Indiai élet könyvének sárgult lapjain van egy különös részlet; ezt igyekeztem megvilágítani s érthetővé tenni a nyugati olvasók számára. A régi utazók rejtelmes történeteket hoztak haza magukkal Európába az indiai fakírokból, és még a modern utazók is gyakran emlékeznek meg hasonló dolgokról.

Mi az igazság ezekben a történetekben, amelyek újra meg újra fülünkbe jutnak, s titokzatos emberek csoportjáról számolnak be, akiket *jógik*nak neveznek, míg mások fakír néven említik őket? Mi az igazság a szeszélyes és bizonytalan utalások mögött, amelyek arra céloznak, hogy Indiában olyan ősrégi bölcsesség él, amely a szellemi erőnek egészen rendkívüli fejlesztését teszi lehetővé azok részére, akik a gyakorlatban is követik? Elindultam hosszú utamra, hogy ráakadjak erre az igazságra, és az itt következő lapokon összefoglalom a jelentésemet.

Azt mondom, hogy "összefoglalom", mert a tér és idő kérlelhetetlen korlátozásai arra kényszerítettek, hogy csak egyik-másik jógiról írjak, holott sokkal találkoztam. Ezért kiválasztottam közülük néhányat, akik leginkább érdekeltek, s akikről föltehettem, hogy a nyugati világot is leginkább fogják érdekelni. Gyakran hallottam úgynevezett "szent emberekről", akik felől az a hír járta, hogy mély bölcsességre és különös erőkre tettek szert; így aztán perzselően forró napokon és álmatlan éjszakákon át utaztam, hogy rájuk akadjak, de végül is csak az Írások rabszolgáit, tiszteletreméltó semmittudókat, pénzéhes szemfényvesztőket, néhány mutatvánnyal büszkélkedő bűvészeket találtam. Ilyen emberekről szóló beszámolókkal megtölteni könyvem lapjait nem jelentene értéket az olvasónak, s ebben magam sem lenném örömmet. Ezért hallgatással siklom át a reájuk pazarolt időn.

Teljes alázattal él bennem a tudat, hogy kiváltságos szerencse révén megláthatam Indiának egy kevésbé ismert oldalát, amelyet az átlagos utazók ritkán látnak meg és még ritkábban tudnak helyesen értelmezni. Az óriási országban élő angoloknak csak elenyészően parányi töredéke törődött azzal, hogy Indiának ezt az arcát tanulmányozza, s e kis töredékből is csak nagyon kevesen rendelkeztek azzal a függetlenséggel, hogy mélyebben hatoljanak a kérdésbe és nyíltan beszámoljanak róla, hiszen a hivatalos méltóságot mindenáron meg kell őrizni.

Így aztán azok az angol írók, akik ezt a témát érintették, többnyire a kétely hangját ütik meg; viszont a kételkedés hozzáférhetetlenné teszi számukra az indiai forrásból nyerhető értesüléseket, az olyan indiait pedig, aki a kérdésnek mélyebb értelméről valóban tud valamit, visszariasztja attól, hogy ezekről a dolgokról hajlandó legyen velük beszélgetni.

A fehér ember, amennyiben egyáltalán tudomással bír a jógikról, a legtöbb esetben csak nagyon hiányos ismeretekkel rendelkezik felőlük, s ha ismer is egyet-kettőt, bizonyára nem a legkiválóbbakat ismeri. Az igazán kiváló jógik manapság

eredetük országában is maroknyira zsugorodtak. Nagyon ritka az ilyen jógik; szeretnek elzárkózni a nyilvánosság elől, és többnyire tudatlanoknak tettetik magukat. Indiában, Tibetben és Kínában egyaránt úgy igyekeznek megszabadulni a nyugati utazótól, aki véletlenül beléjük botlott, hogy célzatosan jelentékteleneknek és tudatlanoknak mutatkoznak előttük. Talán igazat adnának Emerson odavetett megjegyzésének, amely szerint "Nagynak lenni annyit tesz, mint félreismertnek lenni"... Nem tudom. Az ilyen jógik mindenestre remete módra élnek, és legkevésbé sem óhajtanak az emberek közé keveredni. Még ha összetalálkozunk is velük, aligha lesznek hajlandók kilépni elzárkózottságukból, legföljebb hosszabb ismeretség után. Ezért igen keveset írtak nyugaton e jógik sajátságos életéről, s a kevés, amit írtak, ugyancsak bizonytalan közlésekben merül ki.

Az indiai írók közlései ugyan rendelkezésünkre állnak, de ezeket az írásokat kellő óvatossággal kell olvasnunk. Sajnálatos tény, hogy a keletiek minden mérlegelés nélkül össze szokták keverni a mendemondát a való tényekkel. Ezáltal a hasonló beszámolók sokat vesztenek dokumentum értékükből. Amikor sok lehangoló tapasztalat árán rájöttem erre, hálát adtam az égnek azért a tudományos képzettségért, amelyet a Nyugat adott nekem, s azért a józan szemléletért, amelyre az újságírói tevékenység rászoktatott. A legtöbb keleti babona mögött alapvető igazság rejlik, de mélységes figyelem és éber óvatosság kell hozzá, hogy felfedezzük.

Kénytelen voltam mindenütt, amerre csak jártam, kritikus, bár nem ellenséges szemmel vizsgálni a jelenségeket. Nem egy emberrel találkoztam, akik mihelyt megtudták, hogy az általános bölcséleti érdeklődésen túl a misztikus és csodálatos dolgok is érdekelnek, nagy igyekezettel próbálták idevágó csekély ismereteiket gazdagon kiszínezni. Ha nem lett volna fontosabb dolgom, időmet arra fordíthattam volna, hogy megértessem velük az Igazság természetét, amelyben olyan nagy erő él, hogy meg tud állni a maga lábán anélkül, hogy alá kelljen támasztani. De utóbb nagyon örültem annak, hogy a Kelet csodáit mindig első kézből igyekeztem megismerni, mint ahogyan Krisztus bölcsességét is fölébe helyezem a magyarázókat tudatlanságának. A képtelen babonaságok és ősi képzelgések kavargó tengerében keresve kerestem azt, ami csakugyan igaz, ami kiállja az alapos vizsgálat vegyelemzésének maró savát.

Azzal hízelgek magamnak, hogy ez sohasem sikerült volna nekem, ha különös összetételű természetemben nincsen meg egyidejűleg a tudományos kételynek és a szellemi érzékenységnek eleme, ez a két elem, amely egyébként rendszerint éles összeütközésbe szokott kerülni egymással.

"India titkainak nyomában"* – ezt a címet adtam könyvemnek, mert arról az Indiáról szól, amely évezredek át elrejtőzött a vizsla pillantások elől, s annyira zárkózott életet élt, hogy ma már csak gyorsan eltűnő maradékaival találkozhat a kereső. Az a mód, amellyel a jógik olyannyira elrejtve őrizték meg tanaik, titkaik, önzőnek

---

* E mű angol kiadásának címe.

tűnhet fel előttünk a mai demokratikus időkben, de legalább magyarázatot ad arra nézve, miért tűntek el szem elől ezek a tanok fokozatosan India látható életében. Ezer és ezer Angol él Indiában, százan és százan látogatnak el Indiába évente. És mégis csak igen kevesen tudnak valamit arról, ami egy napon nagyobb értéknek bizonyulhat a világ részére, mint a drágakövek és becses gyöngyök, amelyeket hajóink Indiából elhoznak. Még kevesebben vettek fáradságot ahhoz, hogy letérve a szokott útvonalakról, ráakadjanak a Jóga avatott tudóira, s ezer angol közül talán egyetlenegy sem lenne hajlandó arcra borulni egy barna testű, félmeztelen alak előtt valamely magányos barlangban vagy tanítványokkal telt szobában. Az emberek különböző csoportjait elválasztó korlátok olyan áthághatatlanok, hogy még nagylelkűen megértő és fejlett értelmiségű emberek is, ha hirtelen kiragadnák az angol városrészből és a főntebb említett barlangok egyikébe vinnék őket, a jógai társaságát elviselhetetlenül idegennek, eszméit pedig érthetetlennek találják.

Az Indiában élő angolnak, legyen akár katona, akár köztisztviselő, üzletember vagy utazó, persze nem lehet rováására írni, ha túl büszke, s ezért nem hajlandó keresztbe vetett lábakkal letelepedni a jógai gyékényére. Eltekintve attól, hogy mindenáron fenn akarja tartani a brit fensőbbiség presztízsét, ami kétségkívül roppantul fontos és szükséges igyekezet, az indiai "szent", akivel általában összeakadhat, inkább visszataszító, semmint vonzó hatást tesz reá. Bizonytalán nem veszteség, ha az ilyen alakokat elkerüli. Mindamellettsajnálatos, hogy a legtöbb angol hosszú évek után rendszerint úgy hagyja el Indiát, hogy halvány sejtelve sincs arról, mi rejlik egy indiai bölcs homloka mögött.

Jól emlékezem beszélgetésekre egy tipikus londoni emberrel Tricsinapalli gigászi sziklaerdője alatt. Több mint húsz éven át töltött be felelősségteljes állást az indiai vasutaknál. Elkerülhetetlen volt, hogy ne kérdezősködjem afelől, hogyan folyik az élete ebben a napperzselte országban. Végül pedig kiböktem kedvenc kérdésemet:

– Találkozott-e valaha jógikkal?

A londoni úr némileg értelmetlenül nézett rám, aztán így felelt:

– Jógikkal? Mi legyen az a jógai? Valamiféle állat?

Ez a tudatlanság teljességgel menthető lett volna, ha az illető szépen otthon marad London városában, de az Indiában töltött huszonhat év után igazán tiszteletet ébreszthetett. Nem is próbáltam megzavarni áldott tudatlanságát.

Minthogy én lábbal tapostam a brit büszkeséget, amidőn Hindusztán különféle népei közt jártam-keltem, megértő készséggel, rokonszenvező gondolkodással közeltem hozzájuk, minden kicsinyes előítéllettől mentesen, az egyént becsülve, tekintet nélkül a testszínre; és mert egész életemben az Igazságot kerestem, és hajlandó voltam elfogadni mindent, ami az Igazság kíséretében jön elém – ezért áll módomban most megírni ezt a beszámolót.

Óvatosan haladtam át a babonás bolondok és az önmagukat fakíroknak kinevezők tömegén, hogy végül leülhessek az igazi bölcsek lábai előtt, s első kézből tanuljam meg az indiai Jóga valóságát tanításait. Nem egy különös remetetelep padlóján

üldögéltem, különös arcok körében, különös tájszólások szavait hallgatva. Kiválogattam a világból elvonult, zárkózottan élő, legkülönb jógikat, és alázatosan figyeltem szóbeli oktatásukra. órákon át beszélgettem a benáreszi brahman panditokkal, a bölcelet és a hit ősrégi kérdéseit vitatva, amelyek az ember agyát kínozták, szívét gyötörték, amióta csak először gondolkozni kezdett. Közben olykor szórakozást kerestem a varázslók és csodatevők társaságában, s különös események keresztettké utamat.

Az első kézből való ismeretszerzés útján akartam helytálló tényeket gyűjteni a jógikra vonatkozólag. Bízottam abban, hogy újságírói tapasztalásom révén a lehető legkevesebb idővesztéssel ki tudom szedni mindenből azt az értesülést, amelyre éppen szükségem van; a szerkesztőségi munka rászoktatott a tömörségre s arra, hogy a bűzát kíméletlen kritikával elválasszam a konkolytól; és hogy a legkülönbözőbb rétegekhez tartozó emberekkel, férfiakkal és nőekkel, rongyos koldusokkal és jóllakott milliomosokkal való gyakori érintkezésem, amely velejár az újságírói tevékenységgel, megkönnyíti, hogy akadálytalanul mozogjak India tarka tömegében, amelynek sorai közt azokat a különös embereket, a jógikat kerestem.

Másrészt pedig bensőséges életet éltem, amely teljesen független volt külső körülményeimtől. Ráérő időm jó részét azzal töltöttem, hogy nehezen hozzáférhető könyveket, s a lélektani kísérletezés kevésbé ismert mellékösvényeit tanulmányoztam. Olyan tárgyakba és kérdésekbe merültem, amelyeket mindig mélyesleges rejtelem burkolt. Mindezekhez hozzájárult még a velem született vonzódásom a Kelet dolgai iránt. A Kelet még első keleti utam előtt kinyújtotta felém hatalmas csápjait s rabul ejtette lelkemet; majd végül Ázsia szent könyveinek, *panditjai* tudós magyarázatainak, bölcesei feljegyzett gondolatainak tanulmányozására készített, már amennyire angol fordítások hozzáférhetővé teheték ezeket számomra.

Ez a kettős természetű tapasztalás nagy értékűnek bizonyult. Megtanított arra, hogy bármennyire is rokonszenvezzem a keleti módszerrel, mely az élet rejtelmeibe mélyed bele, azért ne feledkezzem meg tudományos törekvésemről, hogy kellő ítélettel és elfogulatlanul keressem a tényeket. Ama rokonszenv nélkül sohasem mehettem volna olyan emberek közé, s olyan helyekre, akik s amelyek az átlagos angolban visszatetszést keltenek. Ama szigorúan tudományos magatartás nélkül pedig a babona útvesztőibe tévedhettem volna, mint ahogyan olyan sok indiai beletévedt. Nem könnyű dolog összeegyeztetni olyan képességeket, amelyek rendszerint ellentmondanak egymásnak, de én őszintén megkíséreltem, hogy a kettőt egészséges egyensúlyban tartsam.

* * *

A Nyugat vajmi keveset tanulhat a mai Indiától. Ezt egyáltalán nem igyekszem tagadni. De igen sokat tanulhatunk a múlt indiai bölceitől s attól a néhánytól is, akik ma élnek. Ezt habozás nélkül merem állítani. A fehér turista, aki előírásosan végig-

járja a fontosabb városokat és történelmi látnivalókat, aztán hajóra száll és elutazik, telve megvetéssel India elmaradott civilizációjával szemben, kétségtelenül joggal kicsinyli le Indiát. De majd egy napon bölcsőbb utazó érkezik, aki nem haszontalan templomok szétmálló romjait, sem a rég elmúlt tivornyázó királyok márványpalotáit fogja keresni, hanem az élő bölcsüket, akik olyan bölcsességet tárhatnak fel, amelyet a mi egyetemeinken nem tanítanak.

Vajon ezek az indiaiak valóban csak naplopók volnának akik henyén sütkéreznek a vad erejű trópusi verőfényben? Nem tettek-e semmit, nem gondoltak-e semmit ami az Indián kívül fekvő világ részére is értéket jelentene? Az utazó, aki csak anyagi lezüllöttségüket és értelmi hanyatlásukat veszi észre, nem látott sokat. Helyettesítse megvetését belátással s akkor meglehet, hogy zárt ajkak és elrejtett ajtók fognak megnyílni előtte.

Jól van, ismerjük el, hogy India évszázadokon át bóbiskolt és horkolva aludt; ismerjük el, hogy ebben az országban ma is millió és millió paraszt él, akik éppoly írástudatlanok, éppoly gyerekes babonák és éretlen, kezdetleges vallásosságon keresztül látják a világot, mint a tizennegyedik század angol parasztjai. Ismerjük el továbbá, hogy a tanultság indiai központjaiban élő brahman panditok ugyanúgy fecserlik hiábavaló esztendőiket arra, hogy vallási hajszálakat hasogassanak és metafizikai sodronyszálakat húzzanak ki végtelen hosszúságúra mint egykor a mi középkori skolasztikusaink. De akkor is fennmarad még a kultúrának egy kicsiny, de felbecsülhetetlen értékű maradványa, amelyet általában a Jóga elnevezés alatt foglalnak egybe, s ez a maga módján több becses értékkel gazdagíthatja az emberiséget, mint aminőket a nyugati tudományok valaha is nyújthatnak.

Ez a Jógának nevezett valami közelebb hozhatja a testünket ahhoz az egészséges állapothoz, amelyet a természet eredetileg szánt neki; elő tudja idézni azt, aminek a modern civilizáció leginkább híjával van: az elme tökéletes egyensúlyát és békéjét; és utat tud nyitni a szellem romolhatatlan kincseihez azoknak, akik készek fáradozni értük. Elismerem, hogy ez a nagy bölcsesség alig található meg a mai Indiában, hanem inkább a múlt Indiájában, s a Jóga féltve őrzött tudománya ma kevéssé virul, jóllehet egykoron érdemes tanítómesterei és hűséges tanítványai voltak. Meglehet, hogy a titokzatoskodás, amellyel körülvették, végtére is megakadályozta ennek az ősi tudománynak tovaterjedését; nem tudom bizonyosan.

Így hát talán nem elvetendő dolog, ha valaki felszólítja nyugati embertársait, hogy nézzenek Kelet felé, nem valami új hitet keresve, hanem csak azért, hogy a tudásnak néhány újabb kövecskéjét többletként hajíthassuk a mi tudományunk jelen halmazára. Amikor olyan orientalisták, mint Burnouf, Colebrooke és Max Müller megjelentek a tudomány színterén és elhoztak számunkra egyet-mást India irodalmi kincseiből, akkor Európa tudósai kezdték belátni, hogy ama távoli ország pogány lakói távolról sem lehetnek olyan ostobák, mint az a magunk tudatlansága feltételezte róluk.

Azok az okos elmék, amelyek azt hirdetik, hogy Ázsia tudása nem rejt a nyugat részére is hasznos gondolatokat, ezzel csupán maguk ürességét bizonyítják. Azok a gyakorlatias gondolkozású egyének, akik a Kelet tudásának tanulmányozását ostobaságnak minősítik, ezzel csak a maguk szűklátókörűségét bélyegzik meg. Ha a mi felfogásunk az életről csupán abban a puszta térbeli körülményben gyökeredzik, hogy valaki Európában vagy Indiában született-e, akkor nem érdemeljük meg a művelt emberek nevét.

Azok, akik elméjüket elzárják a keleti eszmék elől, a legfinomultabb gondolatok, a mély igazságok és érdemes lélektani megismerések elől is elzárkóznak. De aki hajlandó a Kelet hagyományainak talán penészes felszínű halmazában keressélni, abban a reményben, hogy különös tények és még különösebb bölcsesség drágaköveire bukkanhat, az úgy fogja találni, hogy igyekezete nem veszett kárba.

* * *

Azért mentem Keletre, hogy jógikat keressek és felkutassam az ő szem elől elrejtett tudományukat. Élt bennem az a gondolat is, hogy istenesebb életet és szellemi világosságot találok, de nem ez volt a célom elsősorban. Végigjártam India szent folyóinak – a csöndes, szürkészöld Gangesz, a széles Dzsamna, a festői Godávári – partjait, folyton keresve. Bejártam Indiát széltében-hosszában.

India a szívére vett, és bölcseinek egyre fogyatkozó maradékai nem egy ajtót nyitottak meg a nyugati idegen előtt. Nem is olyan régen még azok közé tartoztam, akik Istenben csak az emberi képzelődés rémképét látják, s a szellemi igazságot pusztán agytermelte ködnek, a gondviselés igazságát pedig gyerekes idealistáknak való csemegének tartják. Magam is némi türelmetlenséggel néztem azokra, akik teológiai Paradicsomokat teremtenek, és olyan bizalmas otthonossággal vezetgetnek bennünket körül ezekben a mennyországokban, mintha Isten telekügynökei volnának. Csak megvetés élt bennem minden iránt, amiben az ítélőképesség nélküli elméletgyártók hiábavaló, fanatikusan elvakult törekvéseit láttam.

Ha tehát mégis egy kissé másképpen kezdtem gondolkodni a hasonló dolgokról, higgyék el, hogy erre alapos okom volt. De azért nem mentem odáig, hogy bármelyik keleti hitvallás hívévé szegődjem. Ami ezt illeti, a figyelemreméltó vallásokat már régebben tanulmányoztam, amennyire értelmi úton meg lehet ismerni őket. De az isteninek új elfogadásához jutottam. Ez talán egészen jelentéktelen és személyes ízű dolognak tűnhet föl, de én, mint fia annak a modern nemzedéknek, amely csak kézzelfogható tényekben és hűvös értelemben bíz, s nem nagyon lelkesedik vallásos dolgokért, mégis megszívlelendő eredménynek érzem.

Ezt a hitet bennem az egyetlen módszer állította helyre, amely a kételkedőnek rendelkezésére állhat: nem az érvek módszere, hanem egy lenyűgöző, meggyőző tapasztalás tanúsága. S ezzel a tanúsággal egy erdőlakó bölcs idézte elő az életbevágó változást gondolkozásomban, egy igénytelen és szerény remete, aki hat évet töltött

egy hegyi barlangban. Nagyon valószínű, hogy ez az ember megbukott volna az érettségi vizsgán, de én mégsem szégyellem a könyv utolsó fejezeteiben leszegezni, milyen mélységes hálával tartozom neki. Az, hogy ilyen bölcseseket hoz létre India, elég meggyőző ok arra, hogy gondolkozó nyugatiak figyelme feléje forduljon.

A rejtelmes India szellemi élete ma is megvan, a politikai mozgalmak ellenére, amelyek eltakarják, s én megkísértem, hogy megbízható közléseket adjak nem egy ilyen beavatottról, akik valóban elérték a léleknek azt az erejét és derűs nyugalmát, amelyre mi, jelentéktelen halandók annyira vágyakozunk.

Könyvemben tanúbizonyságot tettem más dolgokról is, csodálatos és kísérteties dolgokról. Most, amint itt ülök az angol vidéki élet józan keretében, és az írógép fekete szalagján át papírosra kopogom mondanivalómat, ez szinte hihetetlennek tetszik; az igazat megvallva, csodálkozom merészségemen, hogy ezeket a dolgokat lejegyzem a szkeptikus világ részére. De nem hiszem, hogy a jelen anyagi felfogás, amely ma a világon uralkodik, örökre fennmaradjon; máris észrevehetőek azok a jóslatszerű jelenségek, amelyek a gondolkozás átalakulására utalnak. De őszintén szólva. Nem hiszek a csodákban. A mostani nemzedék sem hisz bennük általában. De igenis hiszem, hogy ismereteink a Természet törvényeire vonatkozóan még elégtelenek, és hogy amidőn a tudósok előcsatárai, akik eddig felkutatlan területekre nyomulnak előre, majd újabb részleteket fedeznek fel ezekből a törvényekből, akkor olyan képességekre tehetünk szert, amelyek segítségével csodákkal határos dolgokat vihetünk végbe.

II. FEJEZET

Kutatásaim előjátéka

A földrajztanár hosszú pálcát vesz a kezébe, és végigvezeti ezt a nagy, fényezett vászonzól készült térképen, amely a meglehetősen unatkozó osztály előtt függ a falon. Rámutat egy pirosra festett, háromszögletű foltra, mely egészen az Egyenlítőig nyúlik le, aztán újabb kísérletet tesz, hogy tanítványainak szemmel láthatóan lankadt érdeklődését kissé felrázza. Vékony, vontatott hangon kezd beszélni, s olyan képet vág hozzá, mint aki mélységes titkot készül kinyilvánítani.

– Indiát a brit korona legragyogóbb drágakövének szokták nevezni...

Az egyik fiú, akinek szeszélyes gondolatai ábrándozva jártak valahol a messzeségben, egyszerre megrezzen, és képzeletét visszahívja a fakó, téglafalú épületbe, amely az iskolatermet magába zárja. India neve, mely megütötte fülét, s India képe, mely látóidegét éri a nyomtatott térképről, az ismeretlenség izgalmas és rejtelmes érzését keltik föl benne. Valami megmagyarázhatatlan gondolatmenet újra meg újra elébe hozza Indiát.

S amikor a számtantanár azt hiszi, hogy tanítványa szorgalmasan dolgozik egy algebrapélda megfejtésén, nem is sejti, hogy a fiatal gézengúz az iskolapadot egészen más célra használja: az ügyesen elrendezett könyvek leplező torlasza mögött turbános fejeket, sötét arcokat és fűszerekkel megrakodott hajókat rajzolgat magának.

A korai fűsége évei tovatűnnek, de a tanuló érdeklődése Hindusztán iránt megmarad. Sőt, még csak fokozódik, kiterjed és felöleli már egész Ázsiát.

Időnként ismételten vad terveket sző, hogy eljusson a Keletre. Meg akar szökni, hogy hajósinas legyen. Hiszen akkor már csak kevés igyekezet kellene hozzá, hogy Indiát is megláthassa! És ha ezek a tervek mind füstbemennek is, hatásos szónoklatokat intéz iskolatársaihoz, míg végül ezek egyike könnyen áldozatává esik éretlen lelkesedésének.

Ezek után csöndben szövök összeesküvéseiket, és titkos utakon járnak. Arra készülnek, hogy kalandozva becsavarogják Európát, aztán átmennek Kisázsia felé, és Arábián keresztül eljutnak Adenig. Szentül hiszik, hogy Adenben összeakadnak valami barátságos hajóskapitánnyal. Bizonyára megértő, rokonszenves ember lesz. Fölveszi őket hajójára, s egy hétre rá már hozzákezdhetnek India felkutatásához.

Közben készülődnek erre a hosszúságú kirándulásra. Szorgalmasan gyűjtik a pénzt, és titokban beszerzik azokat a dolgokat, amelyeket tapasztalatlanságukban a felfedező nélkülözhetetlen felszerelésének tartanak. Gondosan tanulmányozzák a térképeket és útikönyveket, s a színes lapok meg a vonzó fényképek lázas fokra fűtik fel vándorkedvüket. Végére kitűzik a napot, amelyen fittyet hányva a sorsnak, faképnél fogják hagyni hazájukat. Ki tudja, mi vár rájuk ott túl a sarkon?

Kár volt a sok ifjonti erőfeszítésért, és jobban takarékoskodhattak volna fiatalos bizakodásukkal. Mert egy szerencsétlen napon a másik fiú nevelője fölfedezi az elő-

készületeket, további részleteket derít fel a tervből, és kemény kézzel lecsap. Hogy mit kell a két vállalkozó ifjúnak szenvednie, arról jobb nem beszélni! Ha kedvetlenül is, de feladják szándékukat.

A sikertelen expedíció tervezőjét azonban nem hagyja el a vágy, hogy egyszer mégis meglássa Indiát. Hanem a férfikor eljötté más irányú érdekek kötelékeit hozza el, és kötelességek béklyóit lakatolja lábaira. A régi vágyat szomorú érzéssel kell háttérbe szorítania.

Az idő lapot lap után fordít el az évek kalendáriumában, míg barátunk végre váratlanul összetalálkozik egy emberrel, aki egy időre ismét pezsdülő életre ébreszti benne a régi törekvést. Mert az idegen arca barna, turbánt visel a fején, és Hindusztán napsütötte országából való.

* * *

Kivetem emlékezetem finomszövésű hálóját a múlt vizébe, hogy ama nap képeit előhalásszam, amikor az indiai idegen az életembe lépett. Az őszi dagály gyorsan apályra fordul, a levegőt köd tölti el, és kemény hideg kúszik be a ruhámon át. A kedvetlenség fagyos ujjai szorítják össze rendetlenül dobogó szívemet.

Bemegyek egy fényesen kivilágított kávéházba, hogy melegéből egy kis kellemes érzést kérjek kölcsön. A forró tea, mely máskor olyan pompás hatású szokott lenni, nem bírja visszaadni jókedvemet. Nem tudok megszabadulni a rám nehezedő súlytól. A búskomorság kiszemelt, hogy sötét céljait szolgáljam. Fekete függöny takarja szívem bejáratát.

Nem bírom sokáig elviselni ezt a nyugtalanságot, végül is kikerget a kávéházból az utcára. Céltalanul járkálok és régi nyomokat követek, míg végre egy kis könyvesbolt elé jutok, amelyet jól ismerek. A bolt régi házban áll, régi könyveknek ad szállást. Tulajdonosa igen különös ember, mintha elmúlt századok élő maradványa volna. A ma sürgő-forgó élete mit sem jelent szemében, igaz, hogy ő sem jelent semmit a sürgő-forgó mának. Kizárólag ritka könyveket és korai kiadásokat árusít, főleg olyanokat, amelyek furcsa és kevésbé ismert tárgyakkal foglalkoznak. Amennyire a könyvek lehetővé teszik, figyelemre méltó jártassággal rendelkezik a tudás mellékösvényeinek és a mindennapi élettől távol eső kérdéseknek ismeretében. Időről időre szívesen beállítok a régi könyvesboltba, és elbeszélgetek a tulajdonossal a könyvekről.

Belépek és köszöntöm. Egy ideig borjúbőrbe kötött könyvek elsárgult lapjait forgatom, vagy fakó fóliánsokba pillantok. Egy régi könyv magára vonja figyelmeimet; érdekesnek látszik, gondosabban kezdem vizsgálgatni.

A pápaszemes könyvkereskedő észreveszi érdeklődésemet, és szokása szerint vitatkozni kezd velem a könyv tárgyáról, amely nem egyéb, mint a – lélekvándorlás.

Az öregember most is régi szokását követi, és a vitát a maga szempontjai felé tereli. Hosszasan beszél, s azt a benyomást kelti, mintha jobban ismerné a kérdésre

vonatkozó érveket és ellenérveket, mint maga a mű szerzője; a klasszikus tekintélyek pedig, akik a tárgyról írtak, mind a kisujjában vannak. Így aztán sok különös értesülésre tehetek szert.

Egyszerre csak hallom, hogy valaki moccan a bolt másik végében, és odafordulva magas alakot pillantok meg, amint előlép az árnyba borult kis belső helyiségből, ahol a kereskedő az értékesebb könyveket tartja.

Az idegen indiai. Előkelő tartással jön felénk, és megáll a kereskedővel szemben.

– Barátom – szól nyugodtan –, bocsássa meg, hogy közbeszólok. De nem tehetek róla, hogy hallottam a szavait, s ez a téma rendkívül érdekel engem. Ön az imént azokat a szerzőket idézte, akik elsőül tettek említést arról a gondolatról, hogy az ember ismételen újraszületik a földön. Elismerem, hogy a bölcselkedő görögök, tudós afrikaiak és korai keresztény egyházatyák közt a mélyebb elmék jól megértették ezt a tant. De mit gondol, honnan ered ez a felfogás?

Egy pillanatra elhallgat, de nem enged időt a válaszra.

– Engedje meg, hogy megadjam a feleletet – folytatja mosolyogva. – Ha azt óhajtja megtudni, hol ismerték fel legelőször az Óvilágban a lélekvándorlás tanát, akkor India felé kell fordulnia. Ez a tan egyike volt az alapvető nézeteknek hazám népei közt, már az ősidőkben is.

A beszélő arca szinte megbűvöl engem. Szokatlan, rendkívüli arc, száz más indiai közül is kitűnnék előkelőségével. Fékentartott erő – ezt olvasom ki jelleméből. Átható tekintet, erőteljes áll és magas homlok egészíti ki arca kifejezését. Arcszíne sötétebb, mint az átlagos hindué. Pompás turbánt visel, a turbán elejét szikrázó ékszer díszíti. Egyébként európai ruha van rajta, de ez rendkívül finom szabású.

Az indianak kissé oktató hangú megállapítása szemmel láthatólag nem tesz különösebb hatást a pult mögött álló öregúrra; mi több, élénk ellenzést vált ki belőle.

– Már hogyan lehetne az? – hangzik a kételkedő megjegyzés. – Hiszen a Földközi-tenger keleti partvidékén épült városok már a kereszténység előtti időkben a kultúrának és civilizációnak központjai voltak! Vajon az ókor legnagyobb szellemei nem ott éltek-e abban a körzetben, amely Athén és Alexandria közt terül el? Bizonyos, hogy az ő eszméik terjedtek tova dél és kelet felé, míg végül eljutottak Indiába!

Az indiai türelmesen mosolygott.

– Egyáltalán nem – válaszolt nyomban. – A valóság éppen ellenkezője annak, mint amit ön állít.

– Ugyan már! Csak nem akarja komolyan mondani, hogy a haladó szellemű Nyugatnak a tunya Kelettől kellett kölcsönkérni a bölcséletét? Nem, uram, az nem lehet! – fakadt ki a könyvkereskedő.

– Miért nem? Olvassa csak el újra az Apuleiusát, barátom, s akkor megtudhatja, hogyan ment Pythagoras Indiába, ahol brahmanok tanították bölcsességre. Aztán megtudhatja, hogyan kezdte hirdetni a lélekvándorlás tanát, miután visszatért Európába. S ez csak egyetlenegy példa. Többre is rámutathatok. S az ön megjegyzése a

tunya Keletről mosolyra késztet. Évezredekkel ezelőtt az én honfitársaim már a legmélyebb kérdéseken elmélkedtek, amikor az ön honfitársainak még sejtelmük sem volt hasonló kérdések létezéséről.

Elhallgat, figyelmesen néz ránk és várakozik, hogy szavai jól bevesődjenek elménkbe. Gondolom, az öreg könyvkereskedő kissé zavarban van. Soha azelőtt nem láttam, hogy valaki úgy el tudta volna hallgattatni, vagy olyan hatást tett volna reá, mint most ez az indiai.

Csendesen figyeltem az indiai szavára, és nem próbáltam bebeszólni a párbeszédbe. Most aztán szünet áll be a beszélgetésben, s ezt mindnyájan észre vesszük, sőt értékeljük is. Az indiai kisvártatva elfordul, és visszamegy a belső helyiségbe, de pár perc múlva újra kilép, kezében egy értékes fóliánszal, amelyet kikeresett a polcokról. Kifizeti a könyv árát, és indulni készül. Az ajtóhoz ér, míg én bámulva nézek távozó alakja után.

Egyszerre ismét visszafordul, és közeledik felém. Tárcát húz elő zsebéből, és névjegyet vesz ki belőle.

– Lenne kedve folytatni ezt a beszélgetést? – kérdezi alig észrevehető mosollyal. Engem a kérdés meglep, de örömet ráállok. Az indiai átadja nekem a névjegyet és tetejébe meghív vacsorára.

* * *

Estefelé útra kelek, hogy ráakadjak az idegen házára. Ez a feladat némi kényelmetlenséggel jár, mert egészen beburkol a csúnya köd, amely sűrűn ráereszkedett az utcákra. Azt hiszem, valami művész romantikus szépséget fedezhetne föl ebben a ködben, amikor ráborul a városra és elhomályosítja fényeit. De engem annyira elfoglal a közelgő találkozás gondolata, hogy nem látok semmi szépet, de nem is érzek semmi kellemetlent a környező ködös levegőben.

Utam véget ér egy tömör kapu előtt, amely hirtelen magasodik fel előttem. Vastartók két nagy lámpát nyújtanak elém, mintha üdvözlőnének. Amikor belépek, kellemes meglepetés fogad. Mert az indiai nem tett célzást lakásának páratlan berendezésére. Pedig nyilvánvaló, hogy bőven pazarolta rá az ízlést és a pénzt.

Elég, ha annyit mondok, hogy nagy teremben találok magam, amely akár valami ázsiai palotának is része lehetne, olyan egzotikus módon van berendezve, és oly színgazdag, pompás a díszítése. Amint becsukódik az ajtó, elmarad mögöttem a Nyugat fakó, színtelen világa. A termet az indiai és kínai stílusok sajtós keverékével dekorálták. Vörös, fekete és arany az uralkodó szín. Remek terítők takarják a falakat, vonagló kínai sárkányokkal ékesen. A sarkokból faragott zöld sárkányfejek néznek szilajul. Egy-egy selyem mandarinköntös díszíti az ajtó két oldalát. Merész mintájú indiai szőnyegek terülnek szét a padlón, lábam kellemesen süpped bele puha vastagságukba. Óriási tigrisből nyújtózik ki teljes hosszában a kandalló előtt.

Szemem egy kis lakkozott asztalra téved, amely az egyik sarokban áll. Az asztalon fekete ében szentségtartó szekrény van, aranyozott ajtószárnyakkal. Valami indiai istenség alakját pillantom meg a szekrény mélyén. Valószínűleg Buddhát ábrázolja, mert az arc nyugalmas, kifürkészhetetlen, s a mozdulatlan szemek lefelé pillantanak.

Vendéglátó gazdám szívélyesen üdvözl. Kifogástalan szmoking fedí alakját. Eszembe ötlök, hogy az ilyen ember a világ bármely társaságában is előkelő hatást tenne. Pár perc múlva vacsorához ülünk. Pompás ízű ételeket szolgálnak fel, és most ismerkedem meg először a curry gyönyörével; annyira ízlik, hogy mindig szeretni fogom. A felszolgáló inas festői jelenség, makulátlanul fehér zubbonyt és nadrágot visel, széles arany övvel a derekán és fehér turbánnal a fején.

Étkezés közben általános és felszínes dolgokról beszélgetünk, de akármit mond a házigazdám, bárminő témát érint is, szavaiban mindig benne cseng valami végérvényes határozottság. Kijelentéseit úgy fogalmazza meg, hogy alig marad alkalom vitára; hangsúlyában annyi a meggyőződés, hogy azt a hatást kelti, mintha a végső szót mondotta volna ki a kérdésben. Nyugodt biztonsága, ha akarom, ha nem, nagy hatást tesz reám.

A feketekávé mellett önmagáról is elmond egyet-mást. Megtudom, hogy sokat utazott, és hogy elég jómódú. Eleven emlékezésekkel szolgál Kínáról, ahol egy évet töltött, aztán Japánról beszél, tömören és találóan megjósolva bámulatos jövőjét, majd Amerikáról, Európáról szól, s végül – ez a legmeglepőbb az egészben – arról az időről, amelyet egy szíriai keresztény kolostorban töltött, visszavonulva a világtól.

Amikor cigarettára gyújtunk, érinti a tárgyat, amelyről a könyvkereskedésben esett szó. De nyilvánvaló, hogy egyéb dolgokról kíván beszélni, mert rövidesen más, messzematató kérdésekre tér át, és India ősi bölcsességét kezdi fejtegetni.

– Bölcsseink tanainak egy része máris elérte a Nyugatot – jegyzi meg nyomatékosan –, de az igazi tanításokat a legtöbb esetben félreértették; némely esetben még meg is hamisították. Mindamellet nem az én dolgom, hogy emiatt panaszkodjam. Mi ma India? Nem képviseli többé múltjának magasztos kultúráját. A nagyság eltávozott belőle. Szomorú dolog ez, nagyon szomorú. A tömegek még ragaszkodnak néhány eszményhez, aminek az az ára, hogy az álvallásosság bilincsei és oktalan szokások szövevénye ejtik rabul őket.

– Mi az oka ennek a hanyatlásnak? – kérdem.

Házigazdám hallgat. Lassan elmúlik egy perc. Figyelem az arcát, míg szeme összeszűkül, és lassan félig lezáródik a szemhéja. Ekkor megtöri a csendet:

– Sajnos, barátom! Valamikor régen nagy látnokok éltek hazámban, emberek, akik keresztülláttak az élet rejtelsein. Tanácsukat egyaránt keresték a királyok és az egyszerű emberek. Szellemi hatásuk alatt az indiai művelődés a tetőfokát érte el. Vajon hol találhatnánk ma ezeket a bölcsseket? Kettő-három maradt csak meg belőlük, s ezek ismeretlenek, senki sem vesz tudomást róluk, és a modern élet áramlatától messze-távol élnek.

Amidőn a nagy bölcsek – risik, ahogyan mi nevezzük őket – elkezdtek visszavonulni az emberi társadalomból, akkor megkezdődött a mi hanyatlásunk is.

Feje lankadtan ereszkedik a mellére. Az utolsó mondat bánatos hangot kevert a szavába. Egy ideig mintha eltávolodott volna tőlem, lelke szomorú elmélkedésbe merült.

Egyénisége újfent kihívó érdekességgel és határozott vonzerővel hat reám. Sötét és villogó szeme éles értelmet árul el; halk és rokonszenves hangja meleg szívről beszél. Újra az az érzésem, hogy szeretnem kell őt.

A szolgálja nesztelenül lép a szobába, és közeledik a lakkozott asztalhoz. Füstölőpálcikát gyújt meg, és kékes füstszalag kanyarog a mennyezet felé. Valami keleti tömjénféle különös illata tölti be a termet. Nagyon kellemes illat.

Egyszerre csak házigazdám fölemeli fejét és rám tekint.

– Ugyebár mondtam, hogy két vagy három nagy bölcs még él ma is? – kérdi különös hangon. – Igen, mondtam. Egyszer magam is ismertem egy nagy bölcsöt. Ezt olyan kiváltságnak érzem, hogy ritkán beszélek róla mások előtt. Atyám, vezetőm, mesterem és barátom volt. Isteni bölcsesség lakozott benne. Úgy szerettem, mintha csakugyan a fia lettem volna. Amikor szerencsém lehetővé tette s közelében tartózkodhattam, olyankor megértettem, hogy az élet alapjában véve jó. Ez az ő közelségének csodálatos hatása volt. *Én, aki a művészetet választottam kedvtelésemmel és a szépséget eszményképemül, megtanultam tőle, hogy az isteni szépséget meglássam a bélpoklosban, a nyomorékban, az eltorzult emberben is, olyanokban, akiktől azelőtt borzadva iszonyodtam el.*

Mesterem egy erdei remetetanyán lakott, távol a városoktól. Látszólag véletlenül botlottam tanyájába. Attól fogva gyakran meglátogattam, s annyi időt töltöttem mellette, amennyi csak módomban állott. Sokra megtanított. Igen... egy ilyen ember bármely országot nagygyá tehetne.

– De hát akkor miért nem lépett a nyilvánosság elé, hogy Indiát szolgálja? – teszem fel nyíltan a kérdést.

Az indiai a fejét rázza.

– Még nekünk, indiaiaknak is nehéz megértenünk az ilyen rendkívüli ember elhatározásait. Önnek, a nyugatinak, kétszeresen nehéz lenne megértenie őt. *Bizonyára azt felelné az ön kérdésére, hogy szolgálatot titokban is lehet tenni, a szellem távolba ható erejének segítségével; a hatást létre lehet hozni távolból és láthatatlanul is, de azért nem kevésbé érezhető erővel. És lehet, hogy még azt is hozzátenné, hogy az elfajult emberiségnek el kell viselnie végzetét, amíg a szabadulás sorsszabta órája el nem érkezik.*

Megvallom neki, hogy válasza megzavart.

– El voltam készülve erre, barátom – jegyzi meg végül.

Az első emlékezetes este után sokszor fölkerestem az indiai otthonát. Rendkívüli ismeretei éppúgy vonzottak, mint egzotikus lényé. S ő megérint a törekvéseimben valami elrejtett rugót, és felszökken bennem a vágy, hogy az élet értelmét fűr-késszem. Ő biztat, de nem annyira arra, hogy értelmi kíváncsiságomat igyekezzem kielégíteni, mint inkább arra, hogy olyan boldogságra tegyek szert, amelyért érdemes küzdeni.

Egy este beszélgetésünk olyan fordulatot vesz, amelynek utóbb sorsszerűen fontos eredményei mutatkoznak rám nézve. Alkalomadtán leírja honfitársainak furcsa szokásait és sajátságos hagyományait; némelykor szavaival elém festi különös hazájának némely jellegzetes figuráját. Ezen az estén egy egészen különös típusról tesz említést, a – jógikról. Csak határozatlan és zilált fogalmaim vannak arról, mit jelent ez a szó. Olvasmányaim folyamán már egynéhányszor elém került a kifejezés, de valahányszor felvilágosítást kerestem, a található adatok annyira eltértek egymástól, hogy fogalmaim csak annál zavarosabbá váltak. Így hát most, amikor barátom kiejti ezt a szót, szavába vágok, és megkérem, hogy beszéljen a tárgyról kissé részletesebben.

– Örömmel teszem – feleli –, de igazán bajosan tudnám önnek néhány szóban kifejtteni, hogy mit kell jógin értenünk. Ha tíz indiait megkérdezne, bizonyos, hogy mind a tíz másképpen határozná meg a jógai fogalmát. Például ezer és ezer vándorló koldus van, akiket rendszeren *jógik*nak neveznek. Csapatostul vonulnak át a falvakon, és rajokban jelennek meg a vallásos ünnepek színhelyein. Legtöbbjük nem egyéb, mint lusta csavargó vagy még ennél is rosszabb, nagy részük teljesen tanulatlan, írástudatlan fickó, akiknek fogalmuk sincs a Jóga történetéről, tanairól és tudományáról, a Jógáról, amelynek álcájában szerepelni szoktak.

Rövid szünetet tart, míg leveri cigarettájáról a hamut.

– De menjen csak el valami olyan helyre, aminő például Hrisikés, ahol a hatalmas Himalája áll örök őréséget. Ott egészen másféle emberekre fog akadni. Alázatos kunyhókban vagy barlangokban laknak, keveset esznek, és szüntelenül imádkoznak Istenhez. Minden leheletük vallás, éjjel és nappal egyedül ez foglalkoztatja elméjüket. Többnyire jó emberek, szent könyveiket tanulmányozzák, és ájtatos himnuszokat énekelnek. Őket is jógiknak szokták nevezni. Pedig mi közülük van azokhoz a koldusokhoz, akik a tudatlan tömegeken élősködnek? Látja ön, milyen rugalmas és tág ez a kifejezés! S e két csoport közt még más csoportok is vannak, amelyek mindkettőnk sajátságait egyesítik magukban.

– Mindezek ellenére olyan sok szó esik azokról a titokzatos erőkről, amelyekkel állítólag a jógik rendelkeznek – jegyzem meg.

– Ó, hallgassa csak meg a következő meghatározást is! – nevet vissza reám. – Vannak különös emberek, akik a nagy városoktól távol, magányos rejtekhelyeken, elhagyatott rengetegekben vagy sziklabarlangokban élnek, és egész életüket olyan gyakorlatoknak szentelik, amelyek hitük szerint csodálatos erőket eredményeznek. Ezek közül némelyek megvetéssel utasítanak el a vallás pusztá említését is, mások

köztük viszont mélységesen vallásosak, de mind egyetért abban, hogy nagy küzdelmek árán kicsikarják a természettől a hatalmat a láthatatlan és kézzelfoghatatlan erők fölött. Tudja, India sohasem volt szűkében a titokzatos, rejtelmes dolgokról szóló hagyományoknak, és sok történetet lehet hallani azokról a beavatottakról, akik csodálatos dolgokat bírnak véghezvinni. Nos, az ilyen embereket is jógiknak nevezik.

– Találkozott-e ön ilyen emberekkel? Hisz-e ön ezekben a hagyományokban? – kérdem ártatlanul.

Az indiai nem szól. Mintha azon gondolkoznék, milyen formába öntse a mondanivalóját.

Szemem a lakkozott asztalkán álló szentélyszekrény felé fordul. A szobát betöltő lágy világosságban úgy képelem, mintha Buddha jóindulatúan mosolyogna rám aranyozott fából készült lótusztrónjáról. Fél percig hajlandó volnék elhinni, hogy valami titokzatos áramlat kering a levegőben; s ekkor az indiai tiszta hangja betör gondolataimba, és megállítja elbarangoló képzeletemet.

– Nézzen ide! Szól csöndesen, s kezében fölemel valamit, hogy jól láthassam. Gallérja alól húzta elő. Én brahman vagyok. Ez az én szent zsinórom. Évezredek szigorú elkülönülése bizonyos szellemi sajátosságokat ösztönössé fejlesztett ki kasztomban. A nyugati nevelés vagy a nyugaton való utazgatás sohasem törölheti ki belőlünk azokat a sajátosságokat. A felsőbb hatalomba vetett hit, a természetfölötti erők létezésének hite s az ember szellemi fejlődésének fölismerése – ezek velem születtek, mivel brahman vagyok. Akkor sem tudnám megsemmisíteni ezeket, ha akarnám, míg az ész végül is mindig behódol előttük, valahányszor megpróbál szembeszállni velük. Így aztán, jóllehet egyetérték az önök modern tudományosságának elveivel és módszereivel, vajon mi más választ adhatnék a kérdésére, mint ezt: – Hiszek azokban a hagyományokban!

Néhány pillanatig merőn néz rám. Aztán folytatja:

– Úgy van, találkoztam olyan emberekkel. Egyszer, kétszer, háromszor is. Nehéz összetalálkozni velük. Azt hiszem, régen könnyebb volt rájuk akadni, de ma már szinte egészen eltűntek.

– De gondolom, azért még vannak?

– Nagyon valószínű, barátom. De megtalálni őket, az megint más dolog. Huzamos keresésre lenne szükség.

– Az ön mestere egyike volt azoknak?

– Nem, ő magasabb rendhez tartozott. Nem mondtam, hogy risi volt?

Megvallom neki, hogy ezt a szót is jobban meg kell világítania, mielőtt felfoghatnám.

– A jógiknál magasabban állnak a risik – válaszol. – Vigye át a darwini elméletet az ember lelkiállapotának területére; fogadja el a brahmanok tanítását, amely szerint szellemi fejlődés is halad párhuzamosan a testi evolúcióval, aztán tekintse a risiket olyan embereknek, akik a felfelé emelkedő fejlődés legmagasabb csúcsát elér-

ték – akkor megközelítő, bár még homályos fogalmat alkothat magának a risik nagyságáról.

– Visz-e véghez a risi is olyan csodákat, mint aminőket a jógiknak szoktak tulajdonítani?

– Igen, minden bizonnyal, de semmi jelentőséget nem tulajdonít az ilyen csodáknak, míg a csodatévő jógik ezeket sokszor nagyra tartják. A hasonló erők egészen természetes következményekként állnak elő a risiben, akaratának kifejlesztése és szellemi összpontosítása révén. De ezek az erők nem jelentenek szemében célt, esetleg lenézi is mindet, és csak nagyon ritkán folyamodik hozzájuk. *Igazi célja inkább az, hogy belsejében hasonlóná váljék azokhoz az isteni lényekhez, akiknek legmagasztosabb mintaképei keleten Buddha és nyugaton Krisztus.*

– De Krisztus csodákat is művelt!

– Úgy van. De azt gondolja, hogy hívságos öndicsőítés kedvéért művelte a csodáit? Távolról sem. Csak segíteni akart a köznapi lelkeken azzal, hogy a csodák révén felkeltette bennük a hitet.

– De ha ilyen risik léteznének Indiában, akkor a nép bizonyára tömegesen tódulna hozzájuk, nemde? – kockáztatom meg a kérdést.

– Kétségkívül – csakhogy ehhez a risiknek előbb meg kellene jelenniük a nyilvánosság előtt, kinyilvánítva mivoltukat. De csak a legkivételesebb esetekben fordult valaha is elő, hogy egy-egy risi így tett volna. Jobban szeretnek a világtól elkülönülve élni. Azok, akik valami közérdekű munkát kívánnak elvégezni, egy időre megjelennek, aztán ismét eltűnnek.

Felhozom az ellenvetést, hogy az ilyen emberek aligha tehetnek sok szolgálatot felebarátaiknak, ha hozzáférhetetlen helyeken rejtőznek el.

Az indiai elnézően mosolyog.

– Erre vonatkozólag emlékeztetem önt a nyugati szólásmondásra: "A látszat gyakran csal". Ne vegye rossznéven, de ahhoz, hogy valaki helyesen ítélhesse meg az ilyen embereket, előbb nagyon alaposan és behatóan ismernie kellene őket. Említettem, hogy a risik régebben időnként a városokban éltek, és megfordultak az emberek közt. A régi időkben, amikor az ilyesmi gyakrabban megesett, a risik bölcsessége, lelki hatalma és tökéletessége ismertté vált a nyilvánosság előtt; befolyásukat akkoriban nyíltan elismerték. Még maharadszák sem röstellték, hogy alázatos hódolattal elébük járuljanak és tanácsaikat kérjék fontos államügyekben. De tény, hogy risik jobban szeretik hatásukat csöndben s ismeretlen módon kifejteni.

– Nos, igazán szeretnék ilyen emberekkel találkozni – suttogom, félig magamnak. – És minden bizonnyal nagyon szeretnék összeakadni néhány igazi jógival.

– Egy napon ez be fog következni, semmi kétség – nyugtat meg az indiai.

– Honnan tudja ön ezt? – kérdem némileg meglepődve.

– Tudtam már akkor, amikor először találkoztunk – hangzik a még meglepőbb válasz. – Megéreztem. Intuíció volt. De nem mindegy, hogy milyen szóval nevezzük? Megérezés adta tudtomra, anélkül, hogy külső bizonyíték támogathatta

volna. Mesterem megtanított rá, hogyan fejlesszem ki ezt a megérző képességet. S én megtanultam, hogy feltétel nélkül megbízzam intuíciómban.

– Egy modern Szókratész, akit a démona vezérel! – jegyzem meg félig tréfálkozva. – De mondja csak, mit gondol, mikor válik valóra az ön jóslata?

Az indiai vállat von.

– Nem vagyok jövőmondó. Sajnálom, de az időpontot nem tudom megállapítani.

Nem erőltetem tovább, bár gyanítom, hogy többet is tudna mondani, ha úgy akarná. Elgondolkozom a dolgon, aztán fölvetem a kérdést:

– Gondolom, ön nemsokára haza készül térni Indiába. Ha addig útrakészen állok, elutazhatnék-e önrel együtt? Nem lenne segítségemre, hogy rátaláljak azoknak az embereknek egyikére-másikára, akikről beszélgettünk?

– Nem, barátom. Menjen egyedül. Jobb lesz, ha maga indul keresésükre.

– Nehéz feladat lenne az egy idegennek – panaszkodom.

– Így van, nagyon nehéz. De azért csak menjen egyedül; egy napon majd be fogja látni, hogy igazam volt.

* * *

Ettől fogva erősen hittem abban, hogy eljön a nagy jelentőségű nap, amikor majd horgonyt vethetek a Keleten. Arra gondolok, hogy ha India olyan nagy embereknek adott egykor hazát, mint a risik, s barátom állítása szerint még ma is él ott egynéhány ilyen ember, akkor a keresés fáradságát bizonyosan busásan megjutalmazza a bölcsesség, amelyet tőlük tanulhatok. Meglehet, hogy általuk olyan megértést és elégedettséget nyerhetek, aminőt eddig az élet megtagadott tőlem. De még ha hiábavalónak bizonyul is a keresésem, az utazás akkor sem lesz egészen haszontalan. Mert azok a furcsa emberek, a jógik, varázserejükkel, titokzatos gyakorlataikkal és különös életmódjukkal egyre inkább felgerjesztik kíváncsiságomat. Az újságírás köszörűköve rendkívül élesre fente érdeklődésemet a szokatlan dolgok iránt. Magával ragad a kilátás, hogy oly kevésbé járt ösvényeket kutathatok át. Elhatározom, hogy vágyamat a legteljesebb mértékben valóra váltom, s mihelyt alkalom kínálkozik, hajóra szállok India felé.

Keleti barátom, aki ilyenképpen megerősítette és véglegessé tette eltökélésemet, hogy útra keljek a kelő Nap felé, továbbra is gyakran szívesen lát házában, még hónapokig. Segítségemre van, hogy irányt találjak az élet kavargó tengerén, noha nem hajlandó kormányosomul szegődni az élém táruzó, még térképezetlen vizeken. De így is kétségtelenül nagy értéket jelent egy fiatalembernek, ha felismerheti tulajdon hajlamait, ha ráeszmél rejtett képességeire, és tisztázhatja bizonytalan elgondolásait az ilyen hatás segítségével. S így helyénvaló, hogy kifejezzem mély hálámat első jótévőm iránt. Mert elközeleg a komor nap, amidőn a sors ismét pördít egyet a kerekén, s

el kell válnunk. Rövid pár év múltán mintegy véletlenül jut fülembe a hír, hogy meghalt.

Az idő és a körülmények még nem teszik lehetővé elutazásomat. Az igyekezet és a vágy az embert olyan kötelezettségekbe bonyolítja, amelyekből nehéz kibontakozni. Alig tehetek többet, mint hogy beletörődöm az életbe, amely korlátok közé zár, s közben várok.

Sohasem veszem el hitemet az indiai jövőjében. S egy napon váratlan dolog erősíti meg még jobban ezt a hitemet.

Hivatásos munkám hónapokon át gyakori kapcsolatba hoz egy emberrel, aki iránt nagy becsülést és baráti vonzalmat érzek. Roppant éles szemű és töviről hegyire ismeri az emberi természetet. Évekkel azelőtt a pszichológia professzora volt az egyik egyetemen, de az akadémikus életét nem találta ínyére valónak. Otthagytta hát és felcserélte olyan tevékenységgel, amelyben bámulatosan széles körű tudását jobban hasznosíthatta. Egy ideig az üzleti világ nagyjainak szolgált tanácsadóként. Hányszor kérkedett azzal, hogy a nagy cégek tekintélyes összegekkel igyekeztek biztosítani maguknak szolgálatait!

Megvan benne az a veleszületett képesség, hogy másokat ösztönözni tud a maguk legjobb képességeinek kifejtésére. Akárkivel találkozók is – kifutógyerektől a milliomos üzletemberig –, mindenki gyakorlati segítséget nyer tőle, új lelkesedést merít a vele való érintkezésből, olykor pedig aranyat érő tanácsokhoz jut. Szokásommá teszem, hogy gondosan figyelembe vegyem minden tanácsát, mert előrelátása és belátása rendesen meglepő igazolást szokott nyerni úgy az üzleti, mint a személyes ügyekben. Élvezem a társaságát, mert sikerült egyesítenie magában a befelé tekintő megfontolást és a kifelé irányuló megfigyelést, s ennek az az eredménye, hogy az egyik percben mélyértelmű bölcselétről tud beszélni, hogy a következőben valami kereskedelmi jelentéssel foglalkozzék. S amellet sohasem unalmas, hanem mindig elmés, s a jókedv csak úgy sugárzik belőle.

Befogad engem bizalmas barátságába, és nemegyszer töltünk együtt hosszú órákat, a munkát élvezettel vegyítve. Sohasem elégelem meg, hogy beszédét hallgassam, annyira magával ragad témáinak sokoldalúsága. Sokszor csodálkozom, hogyan tartalmazhat egy kis emberi fej olyan sok tudást!

Egy este együtt vacsorázunk egy kis művészkocsmában, ahol a kellemesen fátolyozott lámpák alatt kitűnő ételeket szolgálnak fel. Vacsora után az égbolton ragyogó telehold biztatására kedvet kapunk, hogy ebben a regényes hangulatban gyalog sétáljunk hazafelé.

A beszélgetés szinte egész este könnyed és felszínes volt, de amint végighaladunk a város csendesebb utcáin, bölcséleti mélységekbe merül a szó. Éjszakai vándorlásunk végefelé már olyan elvont és magasrendű dolgokról beszélgetünk, hogy társam üzletfelei bizonyára már a felöltő szokatlan szavaktól is megrémülnének. Ott honának kapuja előtt társam megfordul és kezét nyújtja búcsúzóul. Amint megfogja a

kezemet, egyszerre igen komoly hangon kezd szólni, és megfontolt lassúsággal így beszél:

– Önnek sohasem kellett volna ezt a foglalkozást választani. Ön valójában filozófus, akit foglyul ejtett a tintafecsérlő újságírás. Miért nem ment egyetemre, hogy életét elzárkózott kutatásban töltsse? Mert ön legszívesebben agyának belső rejtekeiben szeret kalandozni. Arra törekszik, hogy a lélek végső gyökeréig hatoljon. Egy napon majd elmegy az indiai jógikhoz, a tibeti lámákhoz és a japán zenszerzetesekhez. Akkor majd különös beszámolókat fog írni mindezekről. Jó éjszakát!

– Mi az ön véleménye a jógikról?

Társam egészen közel hajol hozzám, és szinte suttogja:

– Barátom, azok tudnak, azok *tudnak!*

Töprengő hangulatban távozom. Arra a bizonyos keleti útra még hosszú ideig aligha kerülhet sor. Egyre mélyebben és mélyebben belekeveredem egy csomó tevékenységbe, s a kibontakozás ennek megfelelően egyre nehezebbnek látszik. Egy időre reménytelenség ejt rabul. Vajon nem a végzet ítél-e arra, hogy a magánérdekű kapcsolatok és személyes törekvések hálójában vergődjem?

De a még megíratlan jövőre vonatkozó nézetem tévesnek bizonyul. A sors mindennap új parancsokat ad, s ha nem is vagyunk eléggé írástudók ahhoz, hogy e parancsokat elolvashassuk, mindamellettt öntudatlanul is engedelmessé válunk nekik minden lépésünkben! Alig múlik el tizenkét hónap, íme, partraszállok Bombayben az Alexandra rakparton; belévegyülök a keleti város tarka tömegébe, és az ázsiai nyelvek rejtelmes keverékének kakofóniájára figyel a fülem.

III. FEJEZET

Az egyiptomi varázsló

Különös és meglehetősen jelentős tény, hogy mielőtt szerencsét próbálhatnék sajátos célú keresgéléssel, a szerencse maga keres föl engem. Még a turisták szokásával sem életem, hogy megszemléljem Bombay látnivalóit. Mindazt, amit a városról tudok, kényelmesen leírhatnám egy levelezőlapra. Bőröndjeim, egy kivételével, kicsomagolatlanul, érintetlenül maradnak. Egyetlen tevékenységem abban áll, hogy igyekszem megismerkedni környezetemmel a Majestic Hotelben, amelyet egy hajón szerzett ismerősöm ajánlott, mint a város legkényelmesebb szállodáját. De éppen ez a tevékenységem vezet egy meglepő felfedezéshez. Mert ráakadok szállóbeli lakótársaim közt a varázslók céhének egyik érdemes tagjára, a különös igézetek egy művelőjére, röviden: egy eleven csodatévőre!

Az illető nem azoknak a bűvészeknek egyike, akik vagyonokat keresnek a maguk s a színházak részére azzal, hogy szemfényvesztő mutatványaikkal ámulatba ejtik a szájatátó közönséget. Nem tartozik azok közé a hivatásos varázslók közé sem, akik színpad helyett a sokkal prózaibb köznapi környezetben mutogatják bűvészfogásaikat. Nem! Ez az ember a középkori boszorkánymesterek rendjébe tartozhatna. Nap nap után titokzatos lényekkel érintkezik, akiket a közönséges ember nem láthat, de akik az ő szeme előtt világosan láthatóvá válnak! Legalábbis ez a vélemény róla. A szállodai személyzet félve tekint reá, és visszafojtott lélegzettel szól hozzá. Amerre csak elhalad, a többi vendég hirtelen félbeszakítja a beszélgetést és kérdő, zavart pillantások fordulnak utána. Ő nem keresi senkinek a társaságát, és általában ragaszkodik hozzá, hogy egyedül költse el estebédjét.

Még izgatóbbá teszi a mi szemünkben az a körülmény, hogy nemzetiség szerint se nem európai, se nem indiai. A Nílus országából érkezett. Semmi kétség: igazi egyiptomi mágus!

Nem találom könnyűnek, hogy Mahmud Bej megjelenését kapcsolatba hozzam azokkal a sötét erőkkel, amelyeket neki tulajdonítanak. A komor arc és szikár alkat helyett, amit az ember elvárna, tetszetős, mosolygó arcot, arányos, erős vállú alakot látok, gyors járása is a tevékeny emberé. Fehér köntös vagy bőrredős köpönyeg helyett kifogástalan, jól szabott modern ruhát visel. Olyan, mint egy jó megjelenésű francia, amelyet a jobb párizsi vendéglőkben mindennap láthat az ember.

Estig folyton csak vele foglalkoznak a gondolataim. Másnap kész elhatározással ébredek föl. Haladéktalanul interjút kérek Mahmud Bejtől. "Kiszeded belőle mindent", ahogyan újságíró kollégáim szokták mondani.

Óhajomat néhány sorban leírom egy névjegy hátára, a névjegy jobb sarkába pedig odarajzolok egy apró jelet, amely elárulhatja, hogy titokzatos művészetének hagyományai nem egészen ismeretlenek előttem, abban a reményben, hogy ez megkönnyíti tervemet, s az idegen hajlandó lesz fogadni. A névjegyet nesztelep léptű

szolga kezébe csúsztatom, egy ezüst rúpia kíséretében, s a varázsló szobájába küldöm.

Öt perc múlva megérkezik a válasz:

– Mahmud Bej azonnal fogadja önt, uram. Éppen most készül reggelizni, s kéri önt, szíveskedjék vele tartani.

Az első siker felbátorított. A szolga fölvezet a lépcsőn, és Mahmud Bejt az asztalnál ülve találom, előtte tea, pirított kenyér és dzsem. Az egyiptomi nem kel fel, hogy üdvözljön. Ehelyett rámutat a szemközt álló székre, és határozott, zengő hangon szól:

– Tessék, foglaljon helyet. Bocsásson meg, de sohasem szoktam kezet fogni.

Hosszú, bő, szürke háziköntöst visel. Barna haja az oroszán sörényére emlékeztet. Az egyik göndörödő fürt a homlokába hull. Foga megnyerő mosolyban villan meg:

– Megosztja velem a reggelit, ugyebár?

Megköszönöm. Tea mellett megemlítem azt az ámuló tiszteletet, amellyel a hotelbeliek tekintenek rá, s elmondom, milyen soká tétováztam, mielőtt bátorságot vettem magamnak a közeledéshez. Szívből nevet, félig fölemeli kezét, olyan mozdulattal, mint aki azt akarja kifejezni, hogy nem tehet az egészről, de nem szól semmit.

Kisvártatva megkérdez:

– Ön valamelyik újságot képviseli?

– Nem. Magáncél hozott Indiába. Szokatlan dolgokat óhajtok tanulmányozni, s alkalomadtán feljegyzéseket gyűjtök későbbi irodalmi munkákhoz.

– Hosszasan készül itt maradni?

– Ez a körülményektől függ. Nem tűztem ki határidőt – felelek, s az a különös érzés fog el, hogy nem én kérek tőle, hanem én adok neki interjút. De következő szavai megnyugtatók:

– Én is hosszabb tartózkodásra jöttem Indiába. Lehet, hogy egy évet, esetleg kettőt is itt töltök. Azután továbbindulok a Távols-Kelet felé. Szeretném megnézni a világot, aztán hazatérek Egyiptomba, ha Allah is úgy akarja.

A szolga bejön és leszedi az asztalt, miután elkészültünk a reggelivel. Érzem, hogy itt az idő mélyebb vizekre evezni.

– Igaz-e, hogy ön varázserőkkel rendelkezik? – kérdem nyomatékosan.

Nyugodtan, bizalmasan felel:

– Úgy van! A mindenható Allah megajándékozott ilyen erőkkel.

Habozom. Sötét szeme merően néz reám.

– Gondolom, szeretné, ha bizonyítékokkal szolgálnék, nemde? – kérdi hirtelen.

Eltalálta óhajtásomat. Bólintok.

– Rendben van. Van önnél ceruza és papíros?

Sietve előszedem a jegyzőkönyvem, kitépek egy lapot, aztán ceruzát veszek ki a zsebemből.

– Most kérem, írjon valami kérdést a papírosra. – Azzal fölkel, odébb megy, és az ablaknyílásban leül egy asztalka mellé. Félig hátat fordít nekem, és letekint az utcára. Több lépésnyi távolság van köztünk.

– Milyen kérdést? – tudakolom.

– Amilyet akar – felel nyomban.

Elmém különböző gondolatokkal játszik. Végül leírok egy rövid kérdést. Ezt: "Hol éltem négy évvel ezelőtt?"

– Most hajtsa össze ismételten a papírost, míg egészen kicsi négyszög nem lesz belőle – utasít. – Olyan apróra, amekkorára csak lehet.

Engedelmeskedem. Erre ő visszahúzza székét az asztalhoz, és ismét leül velem szemben.

– Kérem, szorítsa erősen a jobb tenyerébe a papírost, a ceruzával együtt.

Keményen markomba szorítom a két tárgyat. Az egyiptomi behunyja szemét, mintha mélyen összpontosítaná a szellemét. Akkor aztán újra felnyílnak a n ehéz szemhéjak, a szürke tekintet merőn rám szegeződik, és az egyiptomi nyugodtan így beszél:

– A kérdés, amelyet föltett... így hangzik: "Hol éltem négy évvel ezelőtt?"

– Eltalálta! – felelek meglepődve. – Ez igazán rendkívüli példája a gondolatolvasásnak!

– Most kérem, bontsa ki a kezében lévő papírost – vág közbe.

A kis papírdarabot az asztalra teszem, és lassan széthajtogatom, amíg a lap nyitva fekszik előttem eredeti alakjában.

– Vizsgálja meg! – rendelkezik Mahmud Bej. Megteszem, és meglepő felfedezésre jutok. Mert valami láthatatlan kéz ráírta a papírosra annak a városnak a nevét, ahol négy évvel azelőtt laktam. A válasz közvetlenül a kérdés alá volt írva.

Mahmud Bej diadalmasan mosolyog.

– Jó a felelet? – kérdezi.

Csodálkozva hagyom rá, mert egészen meg vagyok zavarodva. A dolog alig látszik hihetőnek. Ellenőrzésül megkérem, ismételje meg a mutatványt. Készséggel beleegyezik, és az ablakhoz megy, míg én leírom a következő kérdést. Ezzel elkerüli a feltevés lehetőségét is, hogy netán kileshetné az írást. Amellett óvatosan figyelem, és látom, hogy tekintete az utca tarka jeleneteire irányul.

Ismét összehajtogatom a papírost, és a ceruzával együtt erősen a tenyerembe szorítom. Az egyiptomi visszajön az asztalhoz és szemét lehunyva, megint mélyen koncentrálni kezd. Aztán megszólal:

– Második kérdése ez: "Miféle újságot adtam ki két évvel ezelőtt?"

Szó szerint eltalálta kérdésemet. Gondolatolvasás, ötlik eszembe.

Ismét felszólít, hogy bontsam ki a papírost. A lapot leteszem az asztalra, s bámuló szemem megpillantja rajta a szóban forgó újság címét, nehézkes betűkkel odaírva!

Varázslat? Mint képtelenséget, azonnal száműzöm ezt a gondolatot. A papírt és a ceruzát én magam vettem elő a zsebemből, a kérdéseket nem eszeltem ki jó előre, s Mahmud Bej ügyelt arra, hogy néhány lépésnyire álljon tőlem, mialatt írok. Azonfelül az egész dolog fényes nappal ment végbe.

Hipnózis? Ezzel a tárggyal sokat foglalkoztam, és felismerem könnyen, amikor valaki jogtalan befolyást igyekszik gyakorolni más emberre. Azzal is tisztában vagyok, hogyan kell az ilyen hatás ellen védekezni. És a titokzatosan papírra került szavak még ma is megvannak.*

Újra elfog az értetlen ámulat. Harmadszor is megkérem az egyiptomit, hogy ismétlje meg a kísérletet, s ő rááll, hogy még egyszer és utoljára megteszi. Ez is teljes sikerével végződik.

A tényeket nem lehet kétségbevonni. Kiolvasta a gondolataimat (legalábbis ezt hiszem), s valami megmagyarázhatatlan varázslat vagy láthatatlan kéz segítségével szavakat írt a papírosra, melyet szorosán a markomban tartottam, s végül, ezek a szavak pontos választ adtak kérdéseimre.

Micsoda titokzatos eljárást alkalmazhatott?

Míg ezeken töprengek, kísérteties erők jelenlétét érzem. A józan ész hihetetlennek találja az egészet. Az eset idegenül s magában elkülönülve áll a természetes ítélet szempontjából. Szívem szinte elszorul a rejtelmesség érzetétől.

– Vannak Angliában emberek, akik ezt meg tudják tenni? – kérdi Mahmud Bej félig-meddig kérkedve.

Kénytelen vagyok megvallani, hogy nem tudok olyanról, aki hasonló körülmények közt véghez tudna vinni ilyen mutatványt, noha némely hivatásos bűvész kétségtelenül meg tudná tenni, ha megengednék neki, hogy szokásos segédeszközeit alkalmazza.

– Hajlandó lenne ön megmagyarázni nekem az eljárását? – tudakolom bizonytalanul, félve, hogy kissé túl sokat kívánok, amikor titkai felől kérdezősködöm.

Mahmud Bej felhúzza széles vállait.

– Nagy összegeket kínáltak már, hogy áruljam el a titkomat, de egyelőre még nem szándékozom megtenni.

– Tudja-e, hogy a dolgok szellemi oldala nem egészen ismeretlen előttem? – megkockáztatom a megjegyzést.

– Észrevettem. Ha egyszer netán Európába mennék – ami könnyen megeshet – akkor ön bizonyos szolgálatokat tehetne nekem. Ebben az esetben ígérem, hogy megtanítom önt eljárásaimra, s akkor, ha kedve tartja, meg fogja tudni tenni mindazt, amit én.

– Mennyi időt igényel a tanulás?

---

* A papírdarab még sokáig megvolt birtokomban, s az írás nem tűnt el róla. Két vagy három embernek megmutattam, s azok is látták a válaszokat. Eszerint nyilvánvaló, hogy az eset nem alapult hallucináción.

– Ez változó, aszerint, hogy milyen ember az illető. Ha igyekszik, és minden idejét e törekvéseknek szenteli, három hónap alatt már fogalma lehet a módszerekről, de ezután még évek gyakorlatára van szükség.

– Nem fejthetné ki teljesítményeinek elvi alapjait, egyedül az elméleti részt, anélkül, hogy titkait elárulná? – erőltetem a dolgot.

Mahmud Bej kis ideig mérlegeli kérésemet.

– Jól van, ezt megtehetem, az ön kedvéért – felel halkan.

Előveszem jegyzőkönyvecskémet, és írásra készen tartom a ceruzát szavaira várva.

– Nem, kérem. Nem ma reggel. – tiltakozik mosolyogva. – Dolgom van, meg kell bocsátania. Jöjjön ide holnap egy órával ebédidő előtt, és akkor folytathatjuk beszélgetésünket.

* * *

Pontosan a kitűzött időben ismét Mahmud Bej szobájában ülök. Egyiptomi cigarettával telt dobozt tol elém. Kiveszek egyet s mialatt tüzet ad, megjegyzi:

– Ezek az én hazámból valók. Igen jók.

Hátradőlünk karszékeinkben, és párat szippantunk bevezetésül. A füst illatos, zamatos, a cigaretták csakugyan kitűnőek.

– Most hát ismertetnem kell az elméleteimet, ahogyan az ön angol barátai mondanák; de számomra azok nem elméletek, hanem bizonyosságok – Mahmud Bej kedélyesen nevet. – Bizonyára meglepné, ha azt mondanám, hogy én a tudományos mezőgazdaság szakértője vagyok, sőt ebben a szakmában diplomával is rendelkezem – teszi hozzá csak úgy odavetve.

Jegyezgetni kezdek.

– Egy ugyan nem látszik összefüggésben állani az én... hogy is mondjam... az én érdeklődésemmel a mágia iránt, jól tudom – folytatja. Ránézek, és látom, hogy mosoly játszadozik az ajka körül. Ő is egyenesen a szemembe néz. Ebből az emberből bizonyára érdekes cikket lehet "kiszedni", gondolom magamban.

– Ön újságíró; bizonyára szeretné tudni, hogyan lettem varázslóvá – tudakolja.

Mohón bölintok rá, hogy úgy van.

– Jó! Egyiptom belsejében születtem, de Kairóban nevelkedtem. Olyan voltam, mint akármelyik gyermek, s ugyanazok a dolgok érdekeltek, mint a legtöbb iskolásfiút. Nagy kedvet éreztem, hogy a gazdaságot válasszam életpályámnak, s ezért egy állami gazdasági főiskolára iratkoztam be. Kemény igyekezettel tanultam, és igazi lelkesedés töltött el hivatásom iránt.

Egy napon egy öreg ember vett ki lakást abban a házban, amelyben én is laktam. Zsidó volt. Bozontos szemöldöke és hosszú szürke szakáll volt, arcán mindig komoly és merev kifejezés ült. Olyan volt, mintha a múlt századból maradt volna itt, mert nagyon régimódi ruhát viselt. Annyira tartózkodóan viselkedett, hogy a házbeli-

ek nem mertek közeledni hozzám. Különös, de ez a titokzatos tartózkodás ahelyett, hogy távortartott volna tőle, még inkább felkeltette érdeklődésemet. F fiatal voltam, tele önbizalommal, a félnétség teljesen hiányzott belőlem, s kitartóan igyekeztem, hogy megismerkedjem vele. Eleinte visszautasította közeledésemet, de ez csak olajat öntött kíváncsiságom tüzére. Végre is engedett állandó próbálkozásaimnak, hogy beszélgetésbe elegyedjem vele. Kinyitotta előttem ajtaját, és megengedte, hogy belépjek az életébe. Így aztán megtudtam, hogy idejének nagy részét különös tanulmányokkal és rejtelmes praktikákkal tölti. Rövidesen megvallotta, hogy a dolgok természetfölötti sajátságainak kutatása foglalkoztatja.

Képzeld csak el! Addig egész életem az iskolai tanulás és az egészséges sport csatornájában folydogált. Most egyszerre egészen másféle létformával kerültem szemtől-szembe. És ez nagy hatást tett reám. A természetfölöttiség eszméje nem riasztott vissza, mint ahogy a legtöbb fiúval történt volna. Sőt, inkább még vonzott, mert nagyszerű, kalandos élmények kilátásával biztatott. Kérve kértem az öreg zsidót, tanítana meg egy s másra, és ő végül engedett óhajomnak. Így aztán új érdeklődések és új barátok körébe kerültem. A zsidó magával vitt egy társaságba, amely gyakorlati kutatásokat végzett a mágia, spiritizmus, teozófia és okkultizmus területén. Öreg mesterem gyakran tartott előadásokat a körben, amely társaságbeli emberekből, képzett tudósokból, kormányzati tisztviselőkből és más jóállású urakból állt.

Noha még éppen csak ifjúvá serdültem, az öreg megengedte, hogy a társaság minden összejövetelére elkísérjem. Ilyen alkalmakkor feszülten figyeltem mindenre, fülem szomjasan itta a szavakat, szemem elragadtatva, de éles figyelemmel kísérte a különös kísérleteket, amelyeket gyakran végeztek a körben. Mindennek természetesen az volt a következménye, hogy gazdasági tanulmányaimat elhanyagoltam, mert minél több időt igyekeztem szentelni a természetfölötti jelenségek kutatásának. Szerencsére határozott tehetségem volt a műszaki s gazdasági tanulmányokhoz, és így különösebb nehézségek nélkül keresztülrágtam magam a főiskolán, míg megkaptam a diplomámat.

Tanulmányoztam az öreg zsidótól kapott régi, dohos könyveket, és gyakoroltam a mágikus eljárásokat s egyéb kísérleteket, amelyekre ő megtanított. Olyan gyors előhaladást tanúsítottam, hogy hovatovább olyan dolgokat is kezdtem fölfedezni, amelyeket ő maga sem tudott. Egy idő múlva elismert szakértőjévé váltam a titkos tudományoknak. Előadásokat tartottam és bemutatásokkal kísértem ezeket a kairói társaságban, míg végül ennek tagjai elnökükké választottak. De aztán lemondtam, mert el akartam utazni Egyiptomból, hogy idegen országokba menjek – mégpedig azzal a céllal, hogy vagyont szerezzek!

Mahmud Bej elhallgat, jól ápolt ujjai, amelyek már előbb is feltűntek nekem, lepattintják a hamut cigarettájáról.

– Nem könnyű cél!

Az egyiptomi mosolyog.

– Számomra nem lesz nehéz. Csak egynéhány érdeklődőt kell találnom a dús-gazdag emberek közt, akik fel akarnak használni mágikus erőimet. Máris több gazdag párszi és hindu ismer itt engem. Fölkeresnek és véleményemet kérik különböző problémáikban és bajaikban, vagy fel akarnak deríteni egyet-mást, amivel sehogy sem tudnak boldogulni, vagy olyan felvilágosításokat óhajtanak szerezni, amelyeket egyedül az okkult módszerek tesznek lehetővé. Természetesen magad díjakat számítok nekik. Száz rúpia a legkevesebb. Őszintén szólva, sok pénzt akarok szerezni, hogy aztán abbahagyhassam az egészet, és visszavonuljak Egyiptom valamelyik békés zugába. Nagy narancsültetvényt szándékozom vásárolni, és újra a gazdasággal foglalkozom majd.

– Egyenesen Egyiptomból jött ide?

– Nem. Egy időt Szíriában és Palesztinában töltöttem, miután elhagytam Kairót. A szíriai rendőrség hallott képességeimről, és több esetben segítségemet kérte. Valahányszor nem bírtak eligazodni valamely bűntényben, végső menedékként hozzám folyamodtak. Csaknem mindig sikerült megtalálnom a tettet.

– Hogyan csinálta ezt?

– A bűntények rejtett titkait szolgálattévő szellemeim árulták el nekem, és elem varázsolták a bűntény lefolyásának jeleneit.

Mahmud Bej kis időre elmerül visszaemlékezéseibe. Türelmesen várom további szavait.

– Úgy van, gyakorlati spiritisztának is nevezhetne, mert csakugyan szoktam szellemeket idézni, hogy segítségüket kérjem – folytatja aztán. – De ugyanakkor a szó igazi értelmében véve mágus vagyok, nem pedig bűvész, s a gondolatolvasáshoz is értek. Nem is állítom, hogy ennél több volnék.

Azt hiszem, ennyi éppen elég!

– Kérem, mondjon el egyet-mást az ön láthatatlan alkalmazottairól! – unszólom.

– A szellemekről? Nos, háromévi nehéz munkámba került, hogy szert tegyek arra az uralomra, amellyel ma rendelkezem fölöttük. Tudja, abban a másik világban, amely a mi anyagi érzékelésünkön túl létezik, éppúgy vannak gonosz, mint jó szellemek is. Arra törekszem, hogy csak a jókat vegyem igénybe. Némelyek közülük emberi szellemek, akik átmentek azon, amit a világ halálnak nevez, de legtöbb szolgálattévőm dzsinn, vagyis a szellemvilág született lakói, akik sohasem éltek emberi testben, Ezek közt vannak olyanok, akik alig állnak magasabb értelmi fokon, mint az állatok, mások viszont olyan eszesek, mint a legokosabb ember. Vannak gonosz dzsinnek is – mi így nevezzük őket Egyiptomban, s nem ismerek megfelelő angol kifejezést –, s az ilyeneket az alacsonyrendű boszorkánymesterek, főleg az afrikai törzsek varázslói veszik igénybe. De nekem semmi kapcsolatuk nincsen velük. Veszedelmes szolgák, s olykor áruló módon az ellen fordulnak, aki igénybe veszi őket, és megölik.

– Kik azok az emberi szellemek, akiknek a szolgálatát felhasználja?

– Annyit mondhatok, hogy egyikük a fivérem. Néhány évvel ezelőtt halt meg, ahogyan mondják. De ne feledje el: én nem vagyok spiritiszta médium, mert soha semmiféle szellem nem szállja meg a testemet, és nem engedem, hogy uralkodjanak fölöttem. Fivérem olyképpen érintkezik velem, hogy agyamba vetíti a gondolatot, amelyet közölni akar, vagy látomásokat idéz lelki szemem elé. Így jutottak tudomásomra az Ön tegnapi kérdései is, amelyeket leírt.

– És a dzsinnek?

– Vagy harminc áll a szolgálatomra. Amikor már uralmam alá vettem őket, előbb még ki kellett képeznem valamennyit, hogy megfelelően vigyék véghez azt, amit kívánok tőlük, tanítanom kellett őket, mint ahogyan a gyermeket táncra oktatják. Mindegyiknek tudnom kell a nevét, mert enélkül nem lehet uralkodni rajtuk. Néme-lyiknek a nevét azokból a dohos régi könyvekből tanultam meg, amelyeket a zsidó adott nekem.

Mahmud Bej ismét elém tolja a cigarettás dobozt, aztán folytatja:

– Mindegyik szellemre külön feladatot róttam ki; mindegyik más és más munka elvégzését sajátította el. Így például azok a dzsinnek, akik a ceruzával írt szavakat az ön papírlapjára varázsolták, képtelenek volnának segítségemre lenni a kérdések kide-rítésében.

– Hogyan lép ön kapcsolatba ezekkel a szellemekkel? – hangzik következő kérdésem.

– Bármikor magamhoz hívhatom őket, csupán rájuk kell összpontosítani a gon-dolatomat, de a gyakorlatban rendszerint leírom arab betűkkel annak a szellemnek a nevét, akire szükségem van; ennyi elég ahhoz, hogy szinte abban a szempillantásban hozzám jöjjön.

Az egyiptomi az órájára néz. Fölkel és így szól:

– Most pedig, barátom, meg kell bocsátania, de nem adhatok több felvilágosí-tást módszereimre vonatkozólag. Most már talán megérti, hogy miért kell titokban tartani mindezt. Egy napon még viszontláthatjuk egymást, ha Allah is úgy akarja. Isten vele!

Meghajlik és fehér fogai mosolyban villannak meg. A beszélgetésnek vége.

* * *

Éjszaka Bombayban. Későn fekszem le, de nem alszom. A nehéz levegő fojtog-at, mintha nem volna benne oxigén, s a hőség is tűrhetetlen. A mennyezetről alá-csüggő villanyventillátor surrogó karjai csak kevés enyhülést adnak, semmi esetre sem elegendőt ahhoz, hogy fáradt szemeim lecsukódjanak. Úgy találom, hogy a lé-legzés már magában véve is nehéz munka. A levegő olyan forró, hogy ilyesmihez nem szokott tudóm minden tágulása fájdalmat okoz. Elcsigázott testemről csak úgy folyik a verejték, amelyet hálóruhám magába szív. S ami még rosszabb, agyam sem

tud megpihenni. Az álmatlanság ördöge bekopogtat életembe ezen az éjszakán, s a sors akaratából nem is hagy el többé egészen addig, amíg lábam utoljára nem tapodja India földjét. Elkezdtem fizetni az alkalmazkodás díjának első részleteit a trópusi világnak.

Ágyamat moszkítóháló veszi körül, olyan, mint valami fehér szemfödő. A balkonra nyíló, tárva álló ablakon át holdfény ömlik be, és kísérteties árnyakat rajzol a sápadt mennyezetre.

Elgondolkozom a Mahmud Bejjel folytatott reggeli beszélgetésen s az előző nap meglepő jelenségein, és megpróbálok másféle magyarázatot találni rájuk, mint amivel ő szolgált, de nem sikerül. Ha az a harmincegynéhány titokzatos szolgálattévő valóban létezik, akkor ismét a középkorban vagyunk, amikor – amennyiben a legendák nem hazudnak – Európa minden városában élt és virult néhány varázsló, jóllehet az egyház és az állam gyakran akadályozta őket sötét munkájukban.

Minél inkább igyekszem magyarázatot találni, annál zavarosabb fejjel kell bevallanom sikertelenségemet.

Miért mondta Mahmud Bej, hogy a ceruzát a papírossal együtt fogjam a tenyerembe? Talán az állítólagos szellemek kivontak az íróból néhány grafit szemcsét, hogy azzal írják a válaszokat a papírra?

Emlékezetemben kutatok példák után, amelyek hasonló esetekre vonatkoznak. Vajon nem említi-e Marco Polo, a híres velencei utazó, könyvének valamelyik helyén, hogy Kínában és Tibetben bizonyos varázslókra bukkant, akik írást tudtak létrehozni anélkül, hogy a lapot érintették volna? És nem mondták-e ezek a boszorkánymesterek Polónak, hogy rejtelmes tudományukat régóta, már századokkal azelőtt sokan ismerték és gyakorolták hazájukban?

Igen, Mahmud Bej is varázsló, huszadik századi boszorkánymester. Az, hogy röviddel Indiába érkezésem után ráakadtam, biztató és ígéretes előjelnek tűnik előttem, hogy még különösebb felfedezések várnak reám. Képletesen azt mondhatnám, hogy megtettem az első bemetszést indiai tapasztalataim rovásos pálcájába. Köznapi szóval: bejegyeztem első tapasztalataimat zsebkönyvemnek eddig még érintetlen lapjaira.

IV. FEJEZET

Találkozom egy messiással

– Örvendek, hogy megismerhetem – hangzik a közhelyre emlékeztető üdvözlés, amellyel Meher Baba fogad. Még nem is sejtem, pedig az vár rá, hogy meteoroként villanjon át a neve a nyugati égbolton, és milliók kíváncsiságát ébressze föl Európában és Amerikában. És ugyancsak meteoroként fog dicstelenül aláhanyatolni a földre. Én vagyok az első nyugati újságíró, aki interjút kér tőle, és fölkeresem indiai tanyáján, amikor a legközelebbi környezetén kívül még senki sem ismeri nevét.

Megismerkedtem egyik főtanítványával, és miután egy ideig leveleztem vele, fölbredt bennem a kíváncsiság, miféle ember lehet az, aki legutóbb az emberiség önkinevezte megváltóinak sorába lépett. Két párszi tanítvány jön értem Bombaybe, hogy mesterükhöz vezessenek. Mielőtt elhagynánk a várost, értésemre adják, hogy feltétlenül szükséges válogatott virágokat és gyümölcsöket vinnem ajándékba a mesternek. Így hát a bazárba sietünk, és a tanítványok jókora csomó virágot meg gyümölcsöt szereznek be költségemre.

Vonatunk másnap reggel érkezik meg Ahmadnagarba, miután egész éjjel utaztunk. Emlékszem az Ahmadnagarra vonatkozó történelmi adatra: Aurangzeb császár, a Hit védelmezője és a mogul trón ékessége itt simogatta meg szakállát utoljára, mert a halál itt érte utol őt a sátrában.

Az állomáson vár bennünket egy rozoga vén Ford kocsis, amely Meher baba tanyájának szállítmányozó eszközét képviseli. A hétmérföldnyi utat lapályos vidéken tesszük meg. Az út egy részét fasor szegélyezi. Elhaladunk egy falu mellett, amelynek összefűző barna háztetői közül a helyi templom finom kis tornya emelkedik ki. Azután folyót pillantok meg, amelynek partjait piros és sárga virágok keretezik be, míg iszapos vizében bivalyok heverészve élvezik a semmittevést.

Elérjük Meher Baba különös telepét. Három furcsa kőépítmény áll egy mező közepén, utóbb megtudom, hogy az építmények egy régebben megszűnt katonai táborhely maradványai. A szomszédos mezőn három egyszerű faház, amolyan bungalóféle áll. Negyed mérfölddel odébb kis falu fekszik, neve Arangaon. Az egész vidék igen kopár hatást tesz, és olyan, mintha félig-meddig kihalt volna. Párszi kísérem fölvilágosítanak, hogy ez mesterüknek csak a falusi telepe, mert fő központja Nászik városa mellett van, ahol legbizalmasabb tanítványainak többsége lakik, s ahol rendszerint a vendégeket is fogadják.

Amint elmegyünk az egyik házikó előtt, néhány ember lép ki belőle. A verandán lebzselnek, mosolyogva integetnek, és nyilván nagyon örülnek, hogy egy európai érkezett körükbe. Átmegyünk egy réten, és különös formájú építményhez érünk, amely voltaképpen mesterséges barlang. Kőből és kötörmeléből készült, habarcs tartja össze, körülbelül nyolc láb mély. Egyenesen délnek néz, a délelőtti erős napfény egész mélységét átjárja. Körülnézek, s látom a mezők hullámzó síkját, a lapályt

keletről határoló hegyek körét, a fákkal árnyas falut egy horpadásban. Ez a párszi szent kétségkívül nagy természetbarát, amiért ilyen békés, nyugodalmasan szép környezetben ütötte fel a tanyáját. Igazán örülök, hogy ilyen csöndes, békés zugot találtam a bombayi élet forgataga után.

A barlang bejárata előtt két ember áll, mintha őrszemek volnának. Közeledtünkre megmozdulnak és bemennek, hogy jelentést tegyenek mesterüknek.

– Oltsa ki a cigarettáját – suttogja egyik kísérőm –, a Baba nem kedveli a dohányfüstöt.

Eldobom a sérelmes cigarettát. Percre rá bevezetnek az úgynevezett "új messiás" magasztos színe elé.

Meher Baba a barlang szemközti falánál ül a földön, az egész padlót szépséges mintázatú perzsaszőnyeg takarja. A "messiás" valahogyan más hatást tesz, mint ahogyan elképzeltem magamnak. Tekintete nem átható, arckifejezése nélkülözi az erőt, és noha megérezem, hogy valami aszkrétikus, világtól elforduló és szelíd légkör veszi körül, mégis csodálkozom, miért nem támad bennem semmiféle izgalom vagy feszült várakozás, amelyet az embernek bizonyosan éreznie kellene olyan személy közelében, aki azt hirdeti, hogy milliókat fog megnyerni ügyének.

Meher Baba hosszú, makulátlan fehér köntöst visel, s ez mulatságosan emlékeztet valami régimódi angol hálóingre! Barátságos és jóindulatú arcát gesztenyeszínű haj foglalja be, haja hosszú, göndör hullámokban válláig ér. Meglep ennek a hajnak lágy, selymes finomsága, szinte nőére emlékeztet. Orra ívelten emelkedik ki arcából, aztán sasorrként hajlik vissza. Szeme sötét, közepes nagyságú, tiszta tekintetű, de úgy találom, hogy nem tesz hatást reám. Felső ajkát vastag, nagy barna bajusz fűdi. Világos árnyalatú olajbarna bőre elárulja perzsa származását, mert apja a sahok országából való volt. Fiatalos, szemmel láthatólag a harmincas éveiben jár. Még a homloka marad meg emlékezetemben. Olyan alacsony ez, hogy az átlagos homlok magasságát sem látszik elérni, s annyira hátracsapott, hogy kételyeket ébreszt bennem. Vajon az agy méreteinek van-e jelentősége a szellemi képességek szempontjából? Vajon az ember homloka kifejez-e valamit gondolkodásának erejéből? De hát meglehet, hogy egy messiás fölötté áll a hasonló testi korlátozásoknak!

– Örvendek, hogy megismerhetem – jegyzi meg Meher Baba, de ne tessék gondolni, hogy ezt az emberi szó szokásos közlésmódján teszi. Ölében kis táblát tart, amelyen az ábécé betűi láthatók, s ujjával sebesen mutogat rá az egymás után következő betűkre. Mialatt a szavak ezzel a némajátékra emlékeztető módszerrel összeállnak, titkárja hangosan tolmácsolja a mondanivalót.

1925 júliusa óta a szent ember egyetlen szót sem ejtett ki! Öccse közli velem, hogy ha majd az új messiás megszólal, szózata meg fogja rendíteni a világot! Addig is ragaszkodik a hallgatás fogadalmához.

Meher Baba ujjával a betűkre bökődve, barátságosan érdeklődik személyes foglalatomban, kérdéseket intéz hozzám az életemre vonatkozóan, s kifejezi örömét azon, hogy annyira érdekel India. Kitűnően bírja az angol nyelvet, így semmi szükség

arra, hogy feleleteimet lefordítsák. Késő délutánra tűzi ki a hosszabb kihallgatást, amelyet kértem tőle.

– Most önnek táplálékra és pihenésre van szüksége – mondja, helyesebben tolmácsolatja.

Átmegek az egyik kőépületbe. Belseje puszta és homályos, de egy öreg ágyféle áll benne, ágynemű nélkül, aztán egy rozoga asztal meg egy szék, amely úgy a múlt század közepén még kiválóan szolgálhatott. Itt kell tanyát ütnöm közel egy hét tartamára. Kinézek az üveg nélküli ablakon, és szemem elsiklik a kopár, megműveletlen földeken, amelyek kaktusszal vegyes bozótban vesznek el.

Négy óra mászik tova lassú, álmos lábakkal az órák lapján. Aztán ismét ott ülök a perzsaszőnyegen, szemtől szemben Meher Babával. Az a feladatom most, hogy vizsgálat alá vessem nagyszabású igényét, amely abban a kijelentésében áll, hogy hivatása szellemi világosságot adni az egész emberiségnek és közvetlen vezetőjévé válni.

Mindjárt az első mondtában, amelyet ujjával kibökdös a táblán, megszővegezi ezt az igényét:

– Meg fogom változtatni az egész világtörténelmet!

Jegyzetgni kezdek, s ez szemmel láthatólag kissé zavarja őt.

– Nem készíthetné el a jegyzeteit azután, amikor eltávozott?

Ráállok, s azontúl az emlékezetem lapjára jegyzem föl szavait.

– Mint ahogy Jézus eljött, hogy szellemiséget árásson egy anyagiás nemzedékbe, úgy jöttem el én is, hogy a mai emberiséget előrevigye a szellemiség útján. Az ilyen isteni munkának mindig megvan a maga kijelölt időpontja, s amikor majd az idő teljessége elérkezik, fölfedem igaz mivoltomat a világ előtt. A nagy vallástanárok – Jézus, Buddha, Mohamed és Zarathusztra – nem térnek el egymástól lényeges tanaikban. Ezek a próféták mind Isten küldöttei. A főparancsolatok mindegyikük tanításában egyaránt úgy szövődnek át, mint megannyi aranyfonál. Ezek az isteni lények akkor jelentek meg a nyilvánosság előtt, amidőn segítségükre legnagyobb szükség volt, amidőn a szellemiség legmélyebb apályát érte el, és az anyagiasság látszólag mindenütt diadalmaskodott. Most is sebesen közeledünk egy ilyen korszakhoz.

Ma az egész világot behálózták az érzékiség vágyai, a fajok önzése és a pénz imádata. Az Istent megtagadták. Az igazi vallás megfoghatkozott; az ember életadó táplálékot keres, de a papok rendszerint csak követ adnak neki. Ezért Istennek ismét el kell küldenie igaz prófétáját az emberek közé, hogy visszaállítsa az igazi vallásoságot, és fölrázza az embereket anyagiás tompultságukból. Én csak a régebbi próféták nyomdokában járok, ez a küldetésem. Isten fölhatalmazást adott nekem.

Csöndesen figyelek, mialatt a titkár szóval közli ezeket a meglepő állításokat. Nyílt elmével fogadom az egészet, nem élek bírálattal, nem fejtek ki értelmi ellenállást. Ez azért még nem jelent annyit, mintha elfogadnám a hallottakat, de tisztában vagyok azzal, hogy a keleti emberek közt meg kell tanulni a meghallgatás kellő for-

máját. Máskülönben a nyugati ember kevés hasznát látja igyekezetének, még ha valami elfogadásra érdemes dolog jut is tudomására. *Az igazság elbírja a kíméletlen vizsgálatot*, de a nyugati módszereknek át kell alakulniuk, hogy alkalmazhatók legyenek a keleti gondolkozás légkörében is.

Meher Baba kedélyesen rám mosolyog, és folytatja:

– A próféták bizonyos szabályokat és előírásokat szögeztek le, hogy a tömegeket jobb életre segítsék és Isten felé irányítsák. Ezek a szabályok fokozatosan egy-egy szervezett, intézményes vallás alapelveivé válnak, de az eszme szelleme és lendítőereje, amely az alapító életében még áthatja a vallást, halála után lassanként szertefoszlik. Ez az oka, hogy miért nem tudják az intézményes vallások közelebb hozni a szellemi igazságot és hogy az igazi vallás mindig az egyének személyes átélése marad. A vallásos intézmények olyanokká válnak, mint a régészeti múzeumok, amelyek a múltat akarják életre kelteni. Ezért nem fogok új vallás, kultusz vagy intézmény alapítására törekedni. De megifjítom minden népnek a vallásos gondolatát, s az élet magasabbrendű megismerését árasztom beléjük.

A dogmák, amelyeket évszázadokkal az alapító halála után hoztak létre, többnyire ijesztően ellentmondanak egymásnak, de a vallások alapvető tanai valójában mindig ugyanazok, mert mind ugyanabból a forrásból erednek: Istentől. Ezért majd ha kilépek a nyilvánosság elé, egyetlen fennálló vallást sem fogok elítélni, de egyiküket sem fogom a többi fölé emelni. El akarom terelni az emberek gondolatát a felekezeti különbözőségektől, hogy mindnyájan megegyezzenek a lényeges igazságokban. Mindamellet nem szabad elfeledni, hogy minden próféta figyelembe veszi az időt, a körülményeket és az emberek közt éppen uralkodó felfogásokat, mielőtt nyilvánosan kihirdetné tanait. Így aztán olyan elveket hirdet, amelyek leginkább megfelelnek az előfeltételeknek, s ezért legjobban érthetők is.

Meher Baba kis szünetet tart, hogy magasztos eszméi alaposan gyökeret verhessenek elmémben, aztán szavai új fordulatot vesznek.

– Megfigyelte ön, milyen gyors és közvetlen kapcsolatok épültek ki a nemzetek közt ebben a modern korban? Nem látja talán, hogy a vasutak, gőzhajók, a telefon, a tengeralatti kábel, a drótnélküli távíró és az újságok szorosan egybefonódó egységbe kapcsolták a világot? Ha az egyik országban valami fontos esemény megy végbe, arról más népek még aznap tudomást vesznek, tízezer mérföldnyi távolságban is. Eszerint az, aki ma fontos szózatot akar közölni, szinte az egész emberiséget ott találhatja hallgatói közt. S mindezeknek érthető oka van. Közeledik az idő, amidőn az emberiség egyetemes szellemi hitet nyer, amely egyaránt meg fog felelni minden népfajnak és minden országnak. Más szavakkal: már épül az út, amely lehetővé teszi majd számomra, hogy kinyilvánítsam az egész világnak szóló üzenetemet!

Ez a lélegzetfójtó kijelentés eléggé mutatja, hogy Meher Baba határtalanul bízik a maga jövőjében, egész magatartása ezt bizonyítja. A maga megítélése szerint ügyének részvényei egy szép napon igen magas árfolyamra fognak szökni!

– De mikor szándékozik kihirdetni üzenetét a világnak? – tudakolom.

– Csak akkor szakítom meg a hallgatásomat, és teszem közzé kinyilatkoztatásomat, amikor mindenütt zűrzavar és felfordulás fog uralkodni, mert akkor lesz legnagyobb szükség reám. Amikor majd a világ kínok közt vajúdik, földrengések, áradások és vulkáni kitörések látogatják meg, amikor Kelet és Nyugat egyaránt háborúk tüzeiben fog égni. Bizony, az egész világnak szenvednie kell, mert az egész világnak részesülnie kell a megváltásban.

– Ismeri ön ennek a nagy háborúnak az időpontját?

– Ismerem. Nincsen már messze. De nem szándékozom fölfedni az időpontot.

– Ez rettentő jóslat! – fakadok ki.

Meher Baba mentegetődzve feszíti ki hosszú, vékony ujjait.

– Úgy van. Az a háború rettenetes lesz, mert a tudományos eredmények és találmányok sokkal pusztítóbbá fogják tenni, mint amilyen az előző háború volt. De nem fog sokáig tartani – csak néhány hónapig –, s amikor a legszörnyűbb helyzet elérkezik, nyilvánosan megismertetem magam és kinyilatkoztatom küldetésemet az egész világnak. Anyagi erőfeszítéseimmel és szellemi erőmmel mihamar hirtelen véget vetek a nagy összeütközésnek, visszaadva a békét a nemzetek összességének. Ám egyidejűleg óriási természeti változásoknak kell beállaniuk ezen a planétán. Életben és tulajdonban nagy veszteségek mutatkoznak a földgömb különböző részein. Ha a Messiás szerepére vállalkozom, ez csak azért történik, mert a világ állapota megkívánja. Legyen nyugodt afelől, hogy nem fogom elvégezetlenül hagyni szellemi munkámat.

Titkárja, egy zömök, sötét arcszínű ember, aki kerek, fekete sapkát visel, sokat jelentő kifejezéssel néz reám, miután az utolsó szavakat tolmácsolta. Arca körülbelül ilyesmit juttat kifejezésre: "Na lássa! Mit szól ehhez? Most láthatja, milyen fontos dolgokról van nekünk itt tudomásunk!"

Mesterének ujjai ismét gyorsan futkározni kezdenek az ábécés táblán, s a titkár siet tolmácsolni a mondanivaló értelmét:

– A háború után hosszas béke korszaka fog következni, az egész világ nyugalmat talál. A lefegyverkezés akkor nem lesz már pusztán szóbeszéd tárgya, hanem valóra válik. A fajok és osztályok harca megszűnik, a felekezeti gyűlölködés is véget ér. Be fogom utazni az egész világot, és a népek mohón várják majd jöttömet, hogy láthassanak. Szellemi szózatom elér minden országot, minden várost, sőt minden falut is. Egyetemes testvériség, békesség az emberek közt, jóindulatú együttérzés a szegények és elnyomottak iránt, Isten szeretete – ezeket fogom előmozdítani.

– És mi lesz Indiával, az ön hazájával?

– Nem nyugszom a ddig, míg az átkos kasztrendszer végleg meg nem semmisül. India azzal süllyedt olyan mélyre a nemzetek közt, hogy behozta a kasztrendszert. Amikor a kitaszítottak és a megvetett kasztok fölemeltek, India is egyszerre ismét a világ legjelentékenyebb országai közé fog emelkedni.

– És India jövője?

– India, minden hibájának ellenére is, még mindig a világ legszellemibb országa. A jövő minden nemzetek erkölcsi vezetőjévé fogja avatni Indiát. Minden nagy vallás alapítója a Keleten született, és a népeknek ezentúl is Kelet felé kell tekinteniük szellemi világosságot keresve.

Megkísértem elképzelni a nagy nyugati nemzeteket, amint a kis barna emberek lábai előtt ülnek, de nem sikerül. Az előttem ülő fehér ruhás alak talán megsejti ezt, mert hozzáteszi:

– Indiának úgynevezett elnyomatása nem igazi elnyomatás. Csak testi értelemben az, tehát ideiglenes. Az ország lelke halhatatlan és nagy, ha kifelé a nemzet elvesztette is hatalmát.

Ez a finom magyarázat valahogyan nem hatol be értelmembe. Visszatérek előbbi témánkhoz.

– Mi a Nyugaton az ön szellemi üzenetének legnagyobb részét már más forrásokból is hallottuk. Nincsen hát önnek semmi új mondanivalója részünkre?

– Szavaim nemcsak a régi szellemi igazságokat visszhangoztathatják, hanem az én titokzatos erőm új elemet fog hozni a világ életébe.

Elmémet ezzel próbálom megnyugtatni. Egy ideig csönd van, nem teszek föl több kérdést. Fejemet oldalt fordítom, és kitekintek a barlangból. A nyugalmas mezőkön túl a messzeségben dombsor emelkedik. Az égről könnyörtelenül perzselő tűzzel süt le a nap emberre, állatra, földre egyaránt. Múlnak a percek. Ebben az elkülönült barlangban, a véget nem érő hőségben, a befogadásra kész elmék körében könnyű ilyen nagy világmegváltó terveket szöni és rendkívüli vallásos eszmék megszállottjává válni. De odakünn a mindennapi valóság világában, az anyagi városi élet nehéz küzdelmei közt ezek a dolgok pillanatok alatt úgy szertefoszlanának, mint a köd a felkelő nap előtt.

– Európa kemény és kétkedő – jegyzem meg visszafordulva, és az új messiásra nézek. Hogyan akar ön meggyőzni bennünket arról, hogy igazán isteni felhatalmazással szól hozzánk? Hogyan akarja megnyerni az ön előtt ismeretlen népeket szellemi hitének? Az átlagos nyugati ember azt mondaná erre, hogy lehetetlen, és nagyon valószínű, hogy kinevetné az igyekezeteit.

– Ó, ön nem tudja elképzelni, mennyire megváltoznak addigra az idők!

Meher Baba halvány, keskeny kezeit dörzsöli. Azután az előbbiekhöz hozzáfűz még néhány meglepő jogigényt, amelyek fantasztikusan hangzanak a nyugati fülnek, de azért ő mindezt egészen magától értetődőnek tartja.

– Mihelyt nyilvánosan kihirdetem, hogy messiás vagyok, semmi sem állhat többé ellent a hatalmamnak. Mindenek szeme láttára csodákat fogok művelni, hogy bizonyítékát adjam elhivatottságomnak. Visszaadni a vaknak szeme világát, meggyógyítani a betegeket, bénákat és nyomorékokat, mi több, feltámasztani a halottat – mindez gyermekjáték lesz nekem! Azért fogok ilyen csodákat tenni, hogy általuk az emberek mindenütt kénytelenek legyenek hinni nekem, s így aztán a tanításomban is.

A csodák nem a hívságos kíváncsiság kielégítésére fognak szolgálni, hanem arra, hogy meggyőzzék a kételkedőket.

Megakad a lélegzetem. A beszélgetés elérte a józan ész határát. Elmém tántorogni kezd. A keleti képzelet területére léptünk.

– De nehogy félreértsen – folytatja a párszi messiás. – Tanítványaimnak értésére adom, hogy a csodák csak a tömegeknek vannak szánva, nem önekik. Én ugyan egyetlen csodát sem vinnék véghez, de tudom, hogy az ilyesmi felkelti a közönséges emberek érdeklődését a szavaim iránt. És ha meg akarom lepni a világ népeit a csodatételeimmal, ez csak azért történik, mert át akarom szellemíteni őket.

– A Baba máris csodálatos dolgokat vitt véghez! – szól közbe a titkár.

Egyszerre fölfigyelek.

– Például? – kérdem gyorsan.

A mester elhárító mosollyal fordul a titkárhoz:

– Erről majd máskor beszélj az úrnak, Visnu – böködi ki a szavakat. – Bárminő csodát véghez tudok vinni, ha szükséges. Nem esik nehezére az ilyesmi annak, aki isteni fokra emelkedett.

Magamban elhatároztam, hogy másnap megcsípem a titkárt, és kiszedek belőle néhány részletet az állítólagos csodákra vonatkozólag. Ez érdekes része lehet a vizsgálódásaimnak. Mint szemfüles kutató jöttem ide, ezért mindenféle adat hasznosnak bizonyulhat munkámban.

Újabb szünet csöndje áll be. Aztán megkérem a szent férfiút, adjon némi felvilágosítást az életútjáról.

– Mondd el majd ezt is neki, Visnu – felel a titkár felé fordulva, aztán rám mutat. – Önnek bőven lesz alkalma elbeszélgetni tanítványaimmal, hiszen egy ideig itt marad. Ők mindent elmondhatnak önnek a múlttól.

A beszélgetés általánosságokba csap át. Nem sokára véget ér a látogatás. Első dolgom, amikor visszatérek a szállásomra, rágyújtani egy cigarettára, hogy kárpótoljam magam a tilalomért, aztán az illatozó füstöt figyelem, amint kóvályogva emelkedik a magasba.

* * *

Estefelé különös látványnak válok tanújává. A csillagok éppen halványan pislákolni kezdtek, a nappal nem hunyt még el egészen, sajátságos félhomály uralkodik, amelyben csak egynéhány olajlámpa dereng halványan. Meher benn ül barlangjában, míg a tanítványaiból, látogatókból és a közeli Arangaon falu lakóiból álló tarka sokaság patkó alakban összegyülekezik a bejárat előtt.

Szertartás következik, amelyet minden este ismételnék, akárhol tartózkodjék is éppen Meher. Az egyik hívő fémcsészét emel magasba, a csésze lámpásul szolgál, mert szantálfával erősen illatosított olaj van benne és lánggal égő kanóc. A hívő hetszer meglóbálja a mécset mesterének szentséges feje körül. A gyülekezet erre karban

énekelni kezd, és nagy hangon himnuszokat, imákat harsog. Maráthi nyelven énekelnek, de a szavak közül többször megüti fületem Meher Baba neve. Nyilvánvaló, hogy az énekek mesterük felsőfokú dicsőítését tartalmazzák. Mindenki imádatból ragyogó szemmel néz reá. Meher öccse egy kis hordozható harmónium előtt ül, és panaszosan nyafogó zenével kíséri az éneklőket.

A szertartás folyamán minden egyes hívő sorban a barlang elé járul, leborul Meher előtt, és megcsókolja födetlen lábát. Némelyikükön annyira elhatalmasodik az áhítat, hogy a hódolatnak ezt a kifejezését jó percig elnyújtja. Megmagyarázzák nekem, hogy ez a cselekmény rendkívül hatásos szellemi nyereséggel jár, mert Meher áldását árasztja a hívőkre, és ez elmossa bűneik egy részét.

Visszasétálok szállásomra, és kíváncsi vagyok, mit hoz a másnap. Valahol a réteken túl, a dzsungelben sakál vonít, és megtöri az éjszaka csöndjét.

Másnap összegyűjtöm a titkárt meg néhány angolul beszélő tanítványt az egyik fakunyhó előtt. Félkörben letelepszünk. Akik nem tudnak angolul, valamivel odébb állnak, és mosolygó képpel, érdeklődő tekintettel néznek bennünket. Hozzálátok, hogy az elmék és emlékek e gyűjteményéből összeszedjek néhány olyan ténytet mesterük felől, amelyeket még nem ismerek.

Személyes neve Meher, de ő Szadguru Meher Babának nevezi magát. Szadguru jelentése "tökéletes mester", míg a Baba név csak a ragaszkodás kifejezése, amely meglehetősen általános némely indiai nép között, s a tanítványok rendszeren csak ezen a néven szólítják mesterüket. (Baba jelentése: atya).

Meher Baba apja perzsa, a Zarathusztra vallásának követője, aki mint szegény ifjú vándorolt Perzsiából Indiába.

Meher volt az első fia. 1894-ben született Púna városában. A kisfiút ötéves korában iskolába küldték, jó előmenetel tanúsított tanulmányaiban, s tizenhét éves korában letette az érettségi vizsgát. Akkor aztán beiratkozott a púni Deccan College-ba, és két éven át kitűnő, modern nevelésben részesült.

Ekkor kezdődött különös életpályájának zezugos és érthetetlen szakasza. Egy este kerékpáron igyekezett hazafelé az iskolából, és éppen el akart haladni egy jól ismert mohamedán fakír nő tanyája előtt. Ezt a nőt Hazrat Babadzsannak nevezték, s az volt a hír felőle, hogy több mint száz esztendő. Éppen egy régi heverőn ült egyszerű faházikójának rácsos tornácán. Amikor a kerékpár elébe ért, az öregasszony fölkel, és intett a fiúnak. Ez leszállt, és odament hozzá. Az öreg nő kezébe szorította a fiú kezét, majd megölelte és homlokra csókolta.

Ami ezután történt, az nem egészen világos. Annyit kisedhettem az elbeszélésekből, hogy az ifjú zavart elmeállapotban ért haza, és a rákövetkező nyolc hónap alatt észbeli képességei egyre inkább gyöngültek, míg aztán képtelen volt tanulmányaival foglalkozni. Végül is búcsút kellett mondania a kollégiumnak, mert nem bírt többé megbirkózni a tanulással.

Ezek utána fiatal Meher valami félig hülye állapotba esett, és még magáról sem tudott gondoskodni. Szeme tompává és élettelené vált, s elméje annyira elhomályo-

sult, hogy még az átlagos emberi dolgokat sem tudta véghezvinni, nem bírt egymaga enni, mosakodni vagy elvégezni a szükségét stb. Amikor apja rászólt: "Egyél!", az ifjú szinte gépiesen elfogyasztotta eledelét, máskülönben nem értette, miért teszik elébe a tálat. Rövidesen olyanná lett, mint valami emberi automata.

Ha egy húszéves ifjúról úgy kell gondoskodni, mint valami hároméves kisgyerekről, az joggal enged szellemi fogyatékosagra következtetni, s a gondterhelt apa ezt csak annak bírta tulajdonítani, hogy fia túlerőltette az agyát, amikor a vizsgájára készült. Mehert különféle orvosokhoz vitték, azok idegösszeroppanást állapítottak meg, és injekciókkal kezelték. Kilenc hónap múlva javulás állt be, s ez továbbra is fokozódott, míg végül értelmesen tudott viselkedni környezetével szemben, és viselkedése is normálissá vált.

De gyógyulása után kiderült, hogy jellem tökéletesen megváltozott. Elvesztette kedvét a tanulmányokhoz, a világi pálya és siker iránti érdeklődése is eltűnt, játék és sport sem vonzotta többé. Mindezek helyét a vallásos élet mélységes szomjazása foglalta el, s szüntelenül élt benne a törekvés, hogy lényében szellemivé váljék.

Meher azt tartotta, hogy e változások mind abban a csókban gyökereztek, amelyet a muzulmán fakír nőtől kapott, s ezért fölkereste az idős asszonyt, hogy tanácsot kérjen tőle jövőjére nézve. Hazrat Babadzsan meghagyta neki, hogy keressen magának szellemi mestert. Meher megkérdezte, vajon hol található ilyet. Az öreg hölgy válaszul széles mozdulattal a messzeségre mutatott.

Meher fölkeresett több embert, akik a városban szent hírnek örvendtek. Azután nagyobb körben folytatta keresését, és bejárta a falvakat, amelyek szülővárosától, Púnától száz mérföldön belül feküdtek. Egy napon belépett egy kis, kőből épült templomba Szakori mellett. Szegényes, rozzant kis szentély volt, de egy nagyon szent ember tanyázott benne, vagy legalábbis így mondták a falubeliek. S amikor Meher ott állt szemből szemben Upászani Mahárádzzsal, érezte, hogy megtalálta mesterét.

A szent élet fiatal jelöltje időnként ki-kirándult hazulról Szakoriba. Rendesen pár napot töltött ilyenkor a tanítómesterével, de egy ízben négy hónapig nála maradt. Meher azt állítja, hogy ez alatt az idő alatt vált tökéletessé és alkalmassá a küldetésére. Egy este összegyűjtött vagy harmincat régebbi iskolatársai és gyermekkori játszópajtásai közül, titokzatos szavakkal tett célzásokat valami fontos találkozásra, aztán kivitte őket a kis templomba Szakori közelében. Magukra zárták az ajtót, s ekkor Upászani Mahárádzzs, a szigorú tekintetű ember, aki a templomban lakott, fölállott és szólni kezdett a gyülekezetnek. A vallásról beszélt, szívükre kötötte, hogy törekedjenek erényes életre, majd közölte velük, hogy Mehert a maga titkos erőinek és tudásának szellemi örökösévé tette, végül pedig kinyilatkoztatta a meglepődött fiatalemberek előtt, hogy Meher isteni tökéletességet ért el! Nyomatékosan tanácsolta nekik, hogy legyenek párszi barátuk követőivé, mert akkor nagy szellemi kincseket nyerhetnek úgy jelen, mint a túlvilági életben.

A jelenlévők egy része megfogadta a tanácsot, mások kételkedők maradtak. Körülbelül egy év múlva, amikor Meher elérte a huszonhetedik életévét, a fiatal pár-

szi kijelentette kis nyája előtt, hogy tudatára ébredt az isteni küldetésnek, amelyet végre kell hajtania, és hogy Isten olyan munkával bízta, meg, amelynek óriási fontossága van az egész emberiségre nézve. Nem árulta ugyan el küldetésének mibenlétét, de pár év múlva mégis megengedte, hogy a titok kiszivárogyon. A sors messiásnak szánta őt!

Meher 1924-ben hagyta el első ízben Indiát. Perzsiába ment vagy hat követőjének kíséretében azzal, hogy bejárja őseinek hazáját. Amikor a hajó kikötött Bashirban, egyszerre megváltoztatta elhatározását, s a legközelebbi hajóval megint hazatért. Három hónap múlva a felkelő hadak elfoglalták Teheránt, a perzsa fővárost, és véget vetettek a régi uralmi rendszernek. Új sah ült a trónra.

Ekkor Meher Baba a követőihez fordult, és így beszélt:

– Íme, láthatjátok, minő eredménnyel járt az én titkos munkálkodásom, amelyet Perzsiában tett látogatásomkor fejtettem ki!

Tanítványai biztosítottak afelől, hogy Perzsia boldogabb az új uralkodó alatt, mohamedánok, párszik, zsidók s keresztények békés barátságban élnek egymás mellett, holott a régi uralom idején állandó viszály dúlt köztük, és súlyos sérelmekkel illették egymást.

Néhány évvel e titokzatos kirándulás után Meher Baba különös nevelőintézményt létesített. Indítványára az egyik tanítvány megvásárolta a gyülekezet jelenlegi telepét Arangaon falu közelében. Több kezdetleges bungalót építettek itt, néhány zsúpfedeles gerendakunyhóval egyetemben. Akkor megnyitották a díjtalan iskolát, amely ellátást is nyújtott a növendékeknek. A tanítók a párszi mester tanult követői közül kerültek ki, míg a tanulókat Meher híveinek s ezek barátainak családjából toborozták. A tanítás, az ellátás és a lakás is díjtalan volt. A szokásos világi tantárgyakon kívül a hallgatókat maga Meher oktatta az általános vallásra.

Ilyen előnyös feltételek mellett mi sem volt könnyebb, mint száz-egynéhány fiút összeszedni. Tíz-tizenketten közülük a távoli Perzsiából jöttek. Azokra az erkölcsi eszményekre tanították őket, amelyek többé-kevésbé egyaránt megvannak a legtöbb vallásban, ezenfelül még a nagy hithirdetők élettörténetével is megismerkedtek. A vallásóra fokozatosan az egész tanítás központjává, gerincévé vált, míg Meher Baba az idősebb fiúkat ránevelte az ájtatos miszticizmusra, amely azonban, úgy látszik, meglehetősen vizenyős volt. A fiúk megtanulták, hogy szentet lássanak Meher Babában, sőt azt is, hogy ájtatosan hódoljanak előtte. Mindezek következtében néhányan a fiúk közül a vallási hisztéria jeleit kezdték mutatni. Szinte hetenként furcsa jelenetek adódtak köztük.

Ennek a szokatlan iskolának egyik figyelemreméltó vonása az volt, hogy hallgatói a legkülönbözőbb kasztokhoz, fajokhoz és felekezetekhez tartoztak. Hinduk, mohamedánok, indiai keresztények és Zarathusztra követői minden korlátozás nélkül érintkeztek egymással, de Meher Baba arra törekedett, hogy még szélesebb körből szerezzen tanítványokat iskolájának. Egyik fő hívét Angliába küldte, hogy néhány fehér hallgatót szerezzen. De küldönce igen sok nehézséggel találkozott, mert a fehér

szülők nem voltak hajlandók rábízni gyermekeiket egy idegenre, aki a távoli Ázsiába s ott valami iskolába akarta cipelni őket. Aztán meg a különféle vallások összekeverésének ötlete sem tett különös benyomást a szülőkre. Angliában tömérdek iskola van, amelyekben a különféle felekezetekhez tartozó fiúk egészen magától értetődő módon vannak együtt anélkül, hogy ebből olyan nagy dolgot csinálnának, mint a felekezeti kérdésekkel küszködő Indiában.

Egy napon az indiai megbízott összetalálkozott egy angollal, aki egy-két beszélgetés után egyszeriben hajlandónak mutatkozott elfogadni a párszi messiás hitét. Ez az ember igen lelkesedő természetű volt, és miután rövid egymásutánban végigpróbált minden vallásos kultuszt, amelyet Londonban találni lehet, készen állt Meher Baba magasztosabbnak tetsző tanának befogadására. Így aztán segítségére volt az indiainak abban, hogy fehér tanítványokat keressen az iskolának. Találtak is három gyermeket; szegény sorsú szüleik némi fizetség ellenében hajlandók voltak megválni tőlük, hogy ezzel a megélhetésükön is könnyítsenek. De amikor a dolgok idáig fejlődtek, az Indiai Hivatal is megmozdult, vizsgálatot indított az ügyben, rosszallóan rázta hivatalos fejét, és letiltotta az egész próbálkozást.

A gyermekek nem utaztak el. A párszi messiás megbízottja visszatért Indiába a megtért angol, ennek felesége és sógornője kíséretében. Öt vagy hat hónappal rá Meher Baba visszaküldte őket Angliába, mégpedig egykori megbízottjának a költségén.

Megtudtam Mehertől, hogy az iskola alapításában kettős cél vezette. Először is le akarta rombolni a faji és felekezeti korlátokat a tanítványai közt; másodsorban pedig arra törekedett, hogy a tanítványokból kiválasszon néhányat, akik később majd szellemi ügyének képviselői lehetnek a világban. Majd ha az évek kellőképpen megértették őket, s az idő elérkezik, hogy kihirdesse a maga küldetését, akkor választott tanítványait szétküldi az öt világrészbe, hogy apostolaiként segítsék elő munkáját az emberiség átszellemítésében.

Az iskolával párhuzamosan egy másik tevékenység is kialakult. Kezdetleges kórházat nyitottak, és a lelkesebb tanítványokat kiküldték, hogy szedjék össze a környékről a vakokat, betegeket és nyomorékokat. Ezek ingyenes orvosi kezelésben, ellátásban és lakásban részesültek, míg a párszi szent lelki vigasszal látta el őket. Az egyik lelkes hívő azt állítja, hogy öt bélpoklos Meher Baba kezének érintésére meggyógyult. Sajnos, kissé kételkedem ebben, mert senki sem tudja, kik voltak a meggyógyultak, hol vannak jelenleg, vagy hogy miképpen lehetne rájuk akadni. Félek, hogy az egész megint csak a keleti túlzás példája. Feltehető elvégre, hogy legalább egy az öt bélpoklos közül merő hálából Meher Baba hívei közé állt volna. És feltehető, hogy a csodálatos gyógyulás híre futótűzként terjedt volna szét a lepra sújtotta Indiában, és a sok nyomorult beteg az egész országból az arangaoni kórház felé igyekezett volna.

A hívekből, látogatókból és a közeli falvak érdeklődőiből népes telep verődött össze. A rendkívüli település lakossága több százra rúgott már, nagy vallásos buzgóság hatotta át a helyet, és természetesen Meher Baba volt az egész kép középpontja.

Tizennyolc hónappal az alapítás után a telep egyszerre megszűnt, és az összes tevékenység abbamaradt. A fiúkat hazaküldték szülőikhez, s a betegek is hazatértek. Meher Baba nem adott semmilyen magyarázatot erre a lépésére. Megtudtam, hogy hasonló hirtelen és megmagyarázhatatlan impulzusok megszokott kísérői a magatartásának.

1929 tavaszán küldte ki első hittérítő tanítványát, egy Szádhu Leik nevű embert, akinek az volt a feladata, hogy járja be Indiát. Útravalóul ezeket a szavakat kapta:

– Abban a különleges helyzetben vagy, hogy egy messiásért dolgozhatsz. Légy világpolgár, és ne szólj le egyetlen vallást sem. Légy meggyőződve arról, hogy minden lépésedről tudni fogok. Mások megjegyzései ne kedvetlenítsenek el. Én leszek a vezető, és ne kövess mást, egyedül engem.

Az értesülésekből, amelyeket összeszedhettem, nyilvánvalóan kiderült, hogy a szerencsétlen fickó testileg sem volt alkalmas az ilyen vándoréletre. Sikerült Madrásban a hívek kis csoportját összetoboroznia, de röviddel azután útközben megbetegedett, és visszatért a telepre meghalni.

Ezekben körvonalazhattam sebtében a párszi szent életpályáját.

* * *

Többször beszélgettem már Meher Babával, futólag és felszínesen, de szeretnék valami határozottat megtudni arról a küldetésről, amellyel önmagát ruházta fel. Ezért még egy utolsó interjút kérek tőle, s meg is kapom.

Ezúttal világoskék nyakbavetőt visel, az ábécés tábla ott pihen a térdén, készen a sajtószerű beszélgetésre. A jelen lévő tanítványok szolgálatják a bámuló közönséget és a szükséges háttérrel. Mindenki mosolyog, míg hirtelen kérdésem bele nem hasít a csöndbe:

– Honnan tudja ön, hogy messiás?

A tanítványok megdöbbenve néznek össze merészségemen. A mester bozontos szemöldöke kissé rángatózik. De nem jön zavarba. Mosolyogva néz a kotnyeles nyugatira, és haladéktalanul válaszol:

– Tudom! Nagyon jól tudom. Ahogyan ön is tudja magáról, hogy emberi lény, ugyanúgy tudom én magamról, hogy messiás vagyok! Ez betölti egész életemet. Üdvösségem érzete sohasem szakad meg. Ön sem téveszti össze magát soha másvalakivel, ugyanígy én sem tévedhetek afelől, hogy ki vagyok. Isteni művet kell végrehajtani, és én végre is fogom hajtani.

– Mi történt valójában, amikor a mohamedán asszony megcsókolta önt? Vissza tud erre emlékezni?

– Igen. Odáig világi gondolkozású voltam, mint minden más ifjú. Hazrat Babadzsan kitárta előttem az ajtót. Csókja fordulópont volt életemben. Az volt az érzésem, mintha a mindenség visszahúzódna az ürbe, s én teljesen magamra maradnék. Úgy van – egyedül maradtam Istennel. Hónapokig nem bírtam aludni. De mégsem gyöngültem el, hanem éppoly erős voltam, mint azelőtt. Atyám nem értette a dolgot, azt hitte, hogy megbolondultam. Egyik orvost a másik után hívta hozzám. Az orvosok gyógyszert és injekciókat adtak nekem, de mindnyájan tévedtek. Én Istennel voltam, és nem volt bennem gyógyítani való betegség. Csak éppen elvesztettem kapcsolatomat a köznapi léttel, és hosszú idő kellett hozzá, hogy visszataláljak. Érti ön ezt?

– Tökéletesen. De most, miután visszatalált, mikor fogja nyilvánosan kihirdetni a küldetését?

– Kinyilatkoztatásom a közeljövőben fog megtörténni, de a határozott időpont-ról még nem szólhatok.

– És akkor? ...

– Munkám e földön harminchárom évig fog tartani. Aztán tragikus halállal halok meg. Tulajdon népem, a párszik lesznek felelősek erőszakos halálomért. De mások majd folytatják a munkámat.

– A tanítványai?

– Tizenkét kiválasztott tanítványom köre, akik közül az egyik a kitűzött időben mesterré lép elő. Az ő javukra tartok gyakori böjtöt, s az ő javukra ragaszkodom hallgatásomhoz, mert mindez elmossa bűneiket és elősegíti, hogy szellemileg tökéletesekké legyenek. Mindegyikük együtt volt velem előző életeinkben, és nekem kötelességem segíteni nekik. Aztán lesz még egy külső kör is, negyvennégy taggal. Ezek alacsonyabb szellemi fokon álló férfiak és nők lesznek; feladatuk abban fog állani, hogy a tizenkét fő tanítványt támogassák, amikor ez utóbbiak elérték a tökéletesség fokát.

– Vannak-e még mások is, akik messiásoknak nevezik magukat?

Meher nevet, telve megvetéssel ama lehetetlen fickók iránt:

– Vannak. Ott van például Krisnamurti, Besant asszony pártfogoltja. A teozófusok csak önmagukat ámitják. Azt tartják, hogy fő irányítóik valahol a Himalájában, Tibetben lakoznak. De csak port és csontokat találna állítólagos tanyájukon. Amellett soha még igazi szellemi vezérnek nem volt szüksége mások testére, hogy ezen keresztül érvényesítse szándékait. Ez nevetséges gondolat!

Még más különös kijelentések is következnek ennek az utolsó beszélgetésnek folyamán; furcsa állítások egyvelege, amelyeket a betűről betűre ugró hosszú ujjak szövegeznek meg...

– Amerikára nagy jövő vár, az amerikaiak szellemi gondolkozású nemzeté fognak fejlődni... Én tudomást szerzek mindenkiről, aki hisz benne, és az ilyen ember mindig segítséget nyer... Ne próbálja kiolvasni cselekvéseim értelmét, ön ezt sohasem fűrészheti ki... Ha fölkeresek egy helyet, és ott időzöm, akár mégoly rövid időre

is, ama hely szellemi atmoszférája megtisztul és felmagasztosul... Az általános szellemi lendület, amelyet a világnak készülok adni, rövidesen minden anyagi problémát meg fog oldani – gazdasági, politikai, nemi, társadalmi problémákat egyaránt –, mert az önzés elpusztul és helyét a testvériség foglalja el... Sívadzsi, a marátha törzs vezére, aki a tizenhetedik században fölépítette a marátha birodalmat, itt van! (Itt magára mutat, azt akarva kifejezni, hogy ő Sívadzsi új megtestesülése)... Némely bolygó lakott; hasonlítanak ehhez a mi planétánkhoz művelődésükben és anyagi fejlettségükben, de szellemi tekintetben Földünk a leghaladottabb...

Mindebből kitűnik, hogy Meher nem szenved túlzott szerénységben, amikor igényeit hangoztatja. Mindamellett kissé megriadok, amidőn beszélgetésünk végén parancsot hoz tudomásomra:

– Menjen el Nyugatra mint az én szószólóm! Terjessze el a nevemet mint az eljövendő isteni küldöttét! Dolgozzék érettem és művemért, s akkor az emberiség jóvoltáért fog tevékenykedni!

– A világ valószínűleg bolondnak tartana... – felelek kényelmetlen érzéssel, mert az ötlet felkavarja képzeletemet.

Meher ellentmond.

Azt felelem, hogy legalábbis a csodáknak egész sorára lenne szükség, hogy a Nyugatot meg lehessen győzni valakinek a szellemi felsőbbrendűségéről,

nem is beszélve messiás voltáról, s miután én nem tudok csodákat művelni, azért nem is vállalhatom el megbízatását, hogy hírnökéül szolgáljak.

– Akkor hát csodákat fog művelni! – nyugtat meg határozott hangon.

Elhallgatok. Meher félreérti hallgatásomat.

– Maradjon velem, és én hatalmas erővel fogom felruházni önt – biztat. – Ön szerencsés ember. Segítségére leszek, hogy a fejlett szellemiség erőiben részesedjék, s így nagy szolgálatot tehessen a Nyugatnak.

* * *

Szükségtelen leírnom ennek a hihetetlen beszélgetésnek további részleteit. Némely ember nagynak születik, mások kiküzdik a nagyságot, ismét mások sajtóügynököket bérelnek. Úgy látszik, Meher ezt az utóbbi módszert választja.

Másnap útra készülődöm. Elég ájtatos bölcsességet és prófétai jóslatot szívtam magamba ahhoz, hogy egy időre jóllakjam. Nem azért utaztam a világ távoli tájaira, hogy vallásos kijelentéseket és nagysággal való kérdéseket hallgassak. Tényeket akarok, ha mindjárt különös, szokatlan fajtájú tények lesznek is. Elfogadható bizonyosságot keresek vagy még inkább valami személyes tanúságtételt, valamit, amiről teljes nyugalommal meggyőződhetem.

Poggyászomat összezsomagoltam, indulásra készen állok. Meherhez megyek, és udvariasan elbúcsúzom tőle. Közli velem, hogy pár hónap múlva központi főszál-

lásán fog tartózkodni, Nászik városának közelében. Felszólít, hogy látogassam meg ott, és maradjak vele egy hónapig.

– Tegyen így. Jöjjön, ha módját ejtheti. Bámulatos szellemi megismerésekben fogom részesíteni, és megtudhatja majd a rám vonatkozó teljes igazságot. Feltárom ön előtt az én benső, szellemi erőimet. Akkor aztán nem fog többé kétely élni önben. Tulajdon tapasztalása fogja meggyőzni arról, hogy valóban az vagyok, akinek mondom magam. Akkor elmehet a Nyugatra, és sok hívet szerezhet nekem.

Elhatározom, hogy ha időm engedi, visszatérek hozzá, és egy hónapot nála töltök. A párszi szent színradiasságának és küldetése fantasztikus voltának ellenére is rászánom magam, hogy nyílt elfogulatlansággal vizsgálat alá vegyem az egész ügyet.

* * *

Rövid időre visszatérek Bombay forgatagába, aztán vonatra szállok, hogy Púnába utazzam. Elkezdődik hát vándorlásom ebben az ősi országban.

Az öreg mohamedán szent nő, akinek hirtelen közbelépése Meher Babát elindította furcsa pályáján, magára vonja érdeklődésemet. Úgy vélem, nem szolgálhat veszteségemre, ha rövid látogatást teszek nála.

Máris beszereztem néhány előzetes értesülést róla Bombayben; Khandalavála, volt bíró, aki ötven év óta ismerte a hölgyet, azt mondja, hogy Hazrat Babadzsan valójában kilencvenöt éves lehet. Emlékszem, hogy Meher követői százharminc évesnek állították, de én ezt nagylelkűen hívő elragadtatásuk számlájára írom.

A bíró röviden elmondja a szent nő élettörténetét. Beludzsisztánban született, azon a bizonytalan határú területen India és Afganisztán közt, s egészen fiatalom megszökött hazulról. Hosszas és kalandos gyaloglás után úgy a jelen század elején eljutott Púnába, s azóta nem is hagyta el többé ezt a várost. Eleinte egy fa alatt ütött tanyát, s ott maradt egész éven át, mit sem törődve az évszakokkal. Szent voltának és különös erőinek híre elterjedt a környék mohamedán lakossága közt, míg aztán még a hinduk is nagy tisztelettel kezdtek közeledni hozzá. Végül néhány muzulmán kis fakunyhót eskábált össze részére a fa alatt, miután a szent nő nem volt hajlandó rendes házba költözni. A kis tanya azóta szállásul szolgál, és némi védelmet nyújt neki az esős évszak könyörtelen felhőszakadásaival szemben.

Megkérdem a bírót, mi az ő egyéni véleménye minderről. Azt feleli, nem kételkedik abban, hogy Hazrat Babadzsan igazi fakír. A bíró párszi, s ezért alapos felvilágosítást kérek tőle Meher Babára vonatkozóan, akit igen jól ismer. Amit megtudok, az aligha hangol elismerőbb érzésre a párszi messiás iránt. Végül Upászani Mahárádzs, Meher szellemi vezetője felől érdeklődöm. A bíró, aki éles eszű, világos ítéletű, széles körű tapasztalatokkal rendelkező ember, hosszasan ismerteti a maga szerencsétlen kapcsolatát a szóban forgó egyénnel. Csak két részletet ragadok ki:

– Upászani súlyos tévedéseket követett el. Egyszer rávett, hogy menjek Benáreszbe, ahol abban az időben tartózkodott. Egy idő múlva valami haláleset elő-

érzete fogott el, és vissza akartam térni Púnába, ahol a családom lakott. Upászani megakadályozta elutazásomat azzal az ismételt jóslattal, hogy családom körében minden rendben lesz. Ennek ellenére két nap múlva sürgőnyt kaptam azzal, hogy fiam felesége gyermeket szült, s a gyermek pár percre rá meghalt. A másik esetben Upászani azt mondta a vőmnek, aki a bombayi tőzsdén bizonyos kötések akart lebonyolítani, hogy ez a lépése rendkívüli szerencsével fog járni. Tanácsát követve, vőm belement a tőzsdei spekulációba, és kis híján tönkrement!

Khandaláva bíró mély benyomást tesz rám felfogásának független voltával. Lerántja magas polcáról Upászani Mahárádzsot, akit Meher Baba előttem mint "korunk egyik legnagyobb szellemi egyéniségét" emlegetett, viszont Meher magát tartózkodás nélkül becsületesnek mondja, és valóban hisz az ő szellemi tökélyében, jóllehet ezt semmi sem bizonyítja.

Megérkezem Púnába, megszálok az angol városrész egyik hoteljében, aztán egyenesen Hazrat Babadzsán tanyájához hajtatok.

Vezető kísér, aki személyesen ismeri a fakírt, hogy csekélyke hindusztáni nyelvtudásomat támogassa és tolmácsomul szolgáljon.

Ráakadunk Hazrat Babadzsánra egy keskeny utcában, amelyet tarka olajmécsek és villanylámpák sajtóságon kevert fénye világít meg. A fakír nő a járókelők pillantásainak teljesen kitéve pihen egy alacsony heverőn. Csak a tornác rácsos léckerítése választja el az utcától. A nímfa szép lombtömege a deszkatető fölé emelkedik, s a fehér virágok könnyű illattal töltik meg a levegőt.

– Le kell vetnie a cipőjét – figyelmeztet a vezetőm. – Tiszteletlenségnek számít, ha cipővel a lábán lép be.

Engedelmeskedem, és rövidesen ott állunk a fakír nő ágya mellett.

Az igen idős hölgy hanyatt fekszik, fejét vánkosok támasztják föl. Selymes hajának csillogó fehérsége szomorú ellentétként üt el ráncos képétől és barázdás homlokától.

Nemrég tanult hindi nyelvtudásom szerény készletéből néhány szóval bemutatom magam az öreg hölgynek. Felém fordítja agg fejét, kinyújtja csontos, fityegő bőrrel fődött karját, és egyik kezemet a kezébe fogja. Szorosan tartja kezemet, s fölnéz rám nem e világról való tekintetével.

Szeme talányos érzést kelt bennem. Olyan, mintha nem lakozna benne értelem, mintha egészen üres volna. Az öreg hölgy három vagy négy percig szótlanul fogja kezemet, és üres tekintetével egyre a szemembe mered. Az az érzésem, hogy pillantása átjárja valómat. Kísérteties érzés. Nem tudom, mit tegyek...

Végül visszahúzza kezét, és többször egymás után végigsimítja homlokát. Aztán a vezetőmhöz fordul, és szól valamit hozzá, de nem értem a szavait.

A vezető suttogva tolmácsolja:

– *Őn elhívattatott Indiába, és nemsokára megismerésre fog jutni.*

Szünet. Majd újabb mondat hangzik el az öreg nő ajkán, de ennek értelmét inkább emlékezetemben őrzöm, nem közlöm nyomatásban.

Hazrat Babadzsan hangja rendkívül gyenge, szavai lassan és küszködve törnek elő szájából. Lehetséges volna, hogy ez az élemedett és megrokkant testi burok, ez a kiszáradt és összeroskadt alak egy csodálatos erővel megáldott igazi fakír lelkét zárja magába? Ki mondhatná meg? Nem mindig könnyű a lélek lapjait elolvasni a test betűin keresztül.

De ez az asszony közel száz esztendő. Előre figyelmeztettek, hogy nem szabad hosszasan beszélgetni vele, tekintettel gyöngeségére. Csöndesen vissza készülök vonulni, s egy gondolat erősen hatalmába ejt. Arra kell gondolnom, hogy tekintetének üres kifejezése annak a jele, hogy közel jár a halál küszöbéhez.* A lélek már búcsúzik az elviselt testtől, de időnként még visszavánszorog belé, hogy a különös szemeken át erőtlenséggel tudomást vegyen erről a világról.

A szállodában összegezem érzéseimet. Bizonyos vagyok afelől, hogy valami különös lelki képesség valóban lakozik Hazrat Babadzsan lényének mélyén. *Akaratlanul tisztelet ébred bennem iránta. Úgy találom, hogy a vele való találkozás félreterelte megszokott gondolataimat, és fölébresztett valami megmagyarázhatatlan sejtelmet ama misztikus elemről, amely földi életünket átfogja, a tudósok minden fölfedezésének és elméletének ellenére. Váratlan világossággal látom, hogy azok a tudományos írók, akik azt állítják, hogy feltárják a nagy világ rejtélyének alapvető titkait, legföljebb csak a felszínen kapirgálnak.* De nem tudom megérteni, hogy a fakír növel való rövid találkozásom miért bírja egyszerre megingatni egyébként oly bizonyosnak vélt értelmi nézeteim alapját.

Eszembe jut a rejtelmes kijelentés, amelyet rólam tett. Nem tudom felfogni értelmét. Senki sem hívott engem Indiába; talán nem a magam szeszélyes óhaját követve keltem útra?... Csak most, amikor ezeket a sorokat leírom, támad fel bennem a hit, hogy kezdem érteni azokat a szavakat. Különös ez a világ!

---

* Pár hónappal később ismét meglátogattam Hazrat Babadzsant. Közeli halálának előérzete bebizonyosodott. Nem sokkal rá meghalt.

V. FEJEZET

Az Adjar folyó remetéje

A mutatók körben vágatnak órák számlapján, a hetek egymást kergetik naptáramon, mialatt lassan dél felé igyekszem a Dekkán síkfeldjén. Több nevezetes helyet látogatok meg, de kevés nevezetes emberrel találkozom. Valami ellenállhatatlan, kifürkészhetetlen erő – amelyet nem tudok megérteni, de vakon követek, gyorsítja lépteimet, úgyhogy annyira sietek, mintha turista volnék.

Végre vonaton ülök, és Madrász felé igyekszem, ahol egy időre meg akarok állni. A hosszú éjszakai utazás alatt, amikor úgyszólván nehéz aludni, számbaveszem a látáshatáron nyereségeket, amelyekre Indiában való kalandozásaim során szert tettem.

Kénytelen vagyok megvallani magamnak, hogy eddig még egyetlen jóginak sem sikerült a nyomára akadnom, arra pedig, hogy egy risit találhatnék, egyelőre nem is gondolok. Viszont eleget láttam az álmatag India durva babonáiból és fojtogató szokásaiból, hogy belássam, mennyire jogosultak voltak némely bombayi ismerőseim kételyei és intelmei. Azt is belátom, hogy a magam elé tűzött feladatot nem lesz könnyű elvégezni. Ájtatos emberek bőven akadnak itt, van vagy hetvenöt osztályuk, de ezek nem adnak elég anyagot az érdeklődésnek. Az ember elsétál templomok előtt, amelyek titokzatos belseje mintha sokat ígérne. Áthaladok a szentelt körzeten, és megállok a küszöb előtt. Beleskelődöm, és látom a fantasztikus hívőket, akik csengettyűket ráznak ima közben, nehogy imájuk elkerülje választott istenségük figyelmét.

Örülök, amikor elérem Madrászt. A város tarka képei vonzó hatást tesznek reám, s megtelepszem az egyik kedves külvárosban, vagy két mérföldnyire a belvárostól, hogy könnyebben kapcsolatba kerüljek az indiaiakkal, mert inkább ezek társaságát keresem, mint az európaiakét. Házam a brahmanok utcájában áll. Az utat vastag homokréteg takarja, cipőm belesüpped; a járdák levert földből készültek, és a huszadik század hatására vallanak. A fehérre meszelt házak előtt oszlopos tornácok és nyitott verandák húzódnak. Az én házamban belül téglával kirakott udvar van, amelyet fedett folyosó vesz körül. A vizet vödörrel kell felhúzni egy öreg kútból.

Dús délszaki növényzet vesz körül, mihelyt elhagyom azt a két-három utcát, amelyből a külváros áll, s ez szüntelen örömmre szolgál. Hamarosan fölfedezem, hogy az Adjar folyó alig fél órányira van tőlem. A széles folyó mentén több árnyas pálmaliget kínálkozik, és engem is hívogat. Szabadidőmet azzal töltöm, hogy ezekben a ligetekben kóborlok, vagy néhány mérföldnyire elsétálok a lassan hömpölygő víz partján.

Az Adjar innen Madrász felé folyik, s a város déli határát alkotja, aztán beleömlik a tengerbe. Egy reggel kényelmesen és lassan a szép folyóparton sétálok egy brahman ismerőssel, aki már tudja, mi érdekel engem leginkább. Egyszerre csak megfogja a karomat.

– Nézze csak! – szól rám. – Látja azt a fiatalembert, aki felénk közeledik? Azt mondják, jógi. Bizonyára érdekelné önt, de sajnos, nem hajlandó szóba állni senki-vel.

– Miért nem?

– Tudom, hol lakik, de nincsen nála tartózkodóbb ember a környéken.

Eközben az idegen csaknem mellénk ért. Atléta termetű ember, úgy harmincöt évesre becsülöm. Valamivel magasabb a közepesnél. De mindennél jobban szemembe ötlük arcának négeres jellege. Bőre csaknem fekete, s a széles, lapult orr, a vastag ajkak, az izmos termet, mind-mind arról beszél, hogy nem árja vér folyik ereiben. Hosszú, gondosan befont haja kontyféle kötegen feje tetejét koronázza. Különös alakú, nagy fülbevalót visel. Fehér lepel borítja testét, s a vége át van vetve bal vállán. Lábszárai és lábai fődetlenek.

Egyáltalán nem vesz rólunk tudomást, lassú léptekkel folytatja útját. Szeme lefelé irányul, mintha keresne valamit a földön. Azt a benyomást kelti, mintha valamin töprengene. Vajon mi lehet ennek a sétáló elmélkedésnek a tárgya? – ötlük fel bennem a gondolat.

Érdekel, s érdeklődésem egyre fokozódik. Hirtelen erős vágy fog el, hogy áttörjem a bennünket elválasztó korlátokat.

– Szeretnék beszélni vele. Forduljunk vissza – indítványozom.

A brahman határozottan ellenkezik.

– Céltalan.

– Mindenesetre megpróbálhatom – felelek.

A brahman ismét megkísérli, hogy lebeszéljen.

– Ez az ember annyira megközelíthetetlen, hogy alig tudunk róla valamit. Még szomszédaitól is teljességgel elzárkózik. Nem szabad alkalmatlankodnunk neki.

De én máris az állítólagos jógi felé lépdelek, és társam kénytelen követni engem.

Hamarosan az idegen mögött járunk, de ő semmi jelét nem adja, hogy tudomást szerzett volna közeledésünkről, és nyugodtan folytatja útját. Mi párhuzamosan lépést tartunk vele.

– Kérem, kérdezze meg, szabad-e szólnom hozzá – fordulok a társamhoz. Ez tétovázik, aztán a fejét rázza.

– Nem... Nem merem – jelenti ki bizonytalanul.

A kellemetlen kilátás, hogy esetleg elmulasztom a kínálkozó alkalmat, további erőfeszítésre ösztökél. Nem marad más hátra, magam kell, hogy megszólítsam a jógit. Felrúgok minden illendőséget, indiait és európaiat egyaránt, egyenesen az útjába állok, és szemtől szembe kerülök vele. Megpróbálok kinyögni hindi szókincsemből egy rövid mondatot. Az idegen fölpillant, halvány mosoly jelenik meg a szája körül, de fejével tagadó mozdulatot tesz.

Ez idő szerint még egyetlen egy szót sem tudok tamilul, Madrász bennszülött nyelvén, s kétségtelen, hogy a jógi még ennyit sem ért angolul. Délen kevesen tudnak

hindiül, de ez a körülmény még nem ismeretes előttem. Szerencsére a brahman kezd ráeszmélni, hogy nem hagyhat gyámoltalanul magamra, és előlép, hogy segítségemre legyen.

Tétova, mentegetődző hangon mond valamit tamilul. A jógi nem válaszol. Arca megkeményszik, szeme hideg és barátságtalan kifejezést ölt.

A brahman zavartan néz rám. Hosszú szünet következik. Egyikünk sem tudja, mitévő legyen. Búsan állapítom meg, milyen nehéz feladat szóra bírni egy remete nyelvét. Az ilyen ember nem szereti, ha kérdéseket tesznek fel neki, és nem akar idegenek előtt a maga bensőséges tapasztalatairól nyilatkozni. Különösen nem szereti, ha arra kéri, hogy szakítsa meg tartós hallgatását egy trópusi sisakos fehér ember kedvéért, akiről feltételezi, hogy sem rokonszenv, sem megértés nem él benne a Jóga finom részletei iránt.

Ezt a benyomást újabb váltja fel. Meglepetve veszem észre, hogy a jógi áthatóan szemügyre vesz engem. Valahogyan érzem, hogy legrejtettebb gondolataimat fűrészli. De külsőleg távoli, közönyös marad. Tévednék?

Nem tudok szabadulni attól a nyugtalanító érzéstől, hogy mintegy emberi mikroszkóp-tárggyá váltam a jógi vizsgáló szemsugarában.

A brahman nagyon ideges lesz, és oldalba bök, hogy figyelmeztessen. Menni szeretne. Még egy perc és engedek néma sürgetésének, hogy vereséget szenvedve eltávozzam.

A jógi hirtelen mozdulatot tesz a kezével, egy közeli nagy pálma alá vezet bennünket, és szótlánul int, hogy ülünk le. Azzal ő maga is a földre telepszik.

Néhány tamil szót intéz a brahmanhoz. Megfigyelem hangjának különös csengését, amely szinte muzsikálóvá teszi.

– A jógi azt mondja, hogy hajlandó beszélgetni önnel – tolmácsolja kísérom, s hozzáteszi, hogy a jógi néhány éven át a folyópart egyik félreeső zugában tanyázott.

Először is a nevét tudakolom, mire a nevek olyan hosszú sorát hallom, hogy azon nyomban új névvel látom el. Személyneve "Brahmaszugánanda", de ezenkívül még vagy négy nevet visel, s mindegyik éppoly hosszú vagy még hosszabb, mint az első, s ezért célszerűbbnek találom egyszerűen Brahmának nevezni őt. Ha mind az öt nevét leírnám, szinte az egész oldal megtelnék, olyan rengeteg betű van bennük. A fiatalember neveinek hosszúsága egyidejűleg tiszteletet ébreszt bennem és megdöbben. Jobb is, ha diszkréten elhallgatom e neveket, és megkönnyítem a dolgot az ilyesmiben járatlan olvasó részére is azzal, hogy ezentúl egyszerűen csak Brahmának nevezem a jógit. Magam is ezt a rövid formát használtam a vele folytatott társalgásban.

– Kérem, mondja meg neki, hogy nagyon érdekel a jóga, és szeretnék róla megtudni valamit – mondom.

A jógi bólint, amikor a brahman lefordítja szavaimat.

– Látom rajta – felel mosolyogva. – Kérdezzen hát a szahib.

– Melyik jóga-rendszert követi ön?

– A testen való uralom rendszerét. Ez a legnehezebb jógaágazat. Úgy kell küzdeni a testtel és a lélegzettel, mintha ezek csökönnyös öszvérek volnának, hogy fölbük kerekedhessünk. Ha ez sikerült, akkor az idegeket és az elmét már könnyű alávetni ellenőrzésünknek.

– És milyen előny származik ebből?

Brahma a folyó vizén nyugtatja pillantását.

– Testi egészség, akarat erő, hosszú élet.... íme, néhány előny – mondja. – A jogi, aki mesterré fejlesztette magát abban a gyakorlati módszerben, amelyet követek, testét olyan ellenállóvá teheti, akár a vas. Semmiféle fájdalom ki nem zökkenti. Ismerek egyet, aki orvosi műtétnek vetette alá magát, mégpedig olyannak, amelyben nem lehetett altatást alkalmazni. Hang nélkül állta a műtétet. Az ilyen ember meztelenül kiteheti magát a leggyilkosabb fagynak is anélkül, hogy ez megárhathatna neki.

Előrántom a noteszemet, látva, hogy a beszélgetés érdekesebb irányt vesz, semmint sejtettem volna. Brahma az én gyorsírásom láttára ismét elmosolyodik, de nem emel kifogást ellene.

– Mondjon még többet az ön jógamódszeréről – kérlelem.

– Mesterem a Himalája hegyei közt élt, hó és jég közepette, s egyetlen ruhája egy fahéj színű lepel volt. Órákig nyugodtan elüldögél olyan helyen, ahol a víz nyomban jéggé fagy, de a legcsekélyebb kényelmetlenséget sem érzi. Ilyen a mi jógánk hatalma.

– Ön tehát tanítvány?

– Az vagyok. Még sok csúcsot kell megmásznom. Tizenkét éven át szakadatlan erőfeszítéssel törekedtem, hogy gyakorlatainkat mindennap elvégezzem.

– És szert tett-e szokatlan erőkre?...

Brahma bólint, de szót sem szól.

A különös fiatalember egyre jobban izgatja érdeklődésemet.

– Szabad megkérdezni, hogy miként lett jógivá? – tudakolom kissé bizonytalanul.

Eleinte nem válaszol. Szótlanul üldögélünk a legyezős levelű pálma alatt. Csavargó varjak rekedt rikoltásait hallom a folyó túlsó partján álló kókuszfa-csoportból. Ezzel a neszsel néhány majom indulatos kiáltása keveredik, amint a majmok a fák csúcsát átkutatják. A parton csendesen csobog a víz.

– Nagyon szívesen! – felel hirtelen Brahma. Azt hiszem, megértette, hogy kérdéseim mögött holmi akadémikus kíváncsiságnál több rejtőzik. Kezét átvetője alá dugja, tekintetét a folyó túlsó partján valami tárgyra szögezi, és beszélni kezd:

– Csendes és magányos gyermek volta, nem találtam örömet azokban a dolgokban, amelyek a gyermekeket általában foglalkoztatják. Nem játszadoztam a többiekkel, inkább egyedül barangoltam a kertekben vagy a réteken. Kevesen értik meg a töprengő gyermeket, s nem mondhatnám, hogy életem boldog lett volna. Tizenkét éves koromban egyszer véletlenül kihallgattam néhány idősebb ember beszélgetését, s így szereztem először értesülést a jóga létezéséről. Ez az eset élénk vágyódást eb-

resztett bennem, hogy többet is megtudjak felőle. Érdeklődni kezdtem különböző személyeknél, s ily módon sikerült hozzájutnom néhány tamil nyelvű könyvhöz, amelyek sok érdekes dolgot mondtak el a jógikról. Mint ahogyan a pusztában vágatató paripa szomjazza a vizet, úgy kínozott engem is a szomjúság, hogy még többet megtudjak a jógáról. De olyan ponthoz jutottam, hogy semmiképpen sem állt módomban további értesüléseket szerezni. Egy napon, mintegy véletlenül, újra elolvastam egy mondatot valamelyik könyvemben. Így hangzott: *"Ahhoz, hogy az ember sikert érhessen el a jóga útján, feltétlenül szükség van egy személyes oktatómesterre"*. Ezek a szavak igen nagy hatást tettek reám. Éreztem, hogy csak úgy találhatok megfelelő mestert, ha elhagyom otthonomat, és vándorútra indulok. Ehhez persze a szüleim nem adták volna hozzájárulásukat. Nem tudtam, mi egyebet tehetnék, tehát titokban lélegző gyakorlatokat kezdtem végezni, amelyekre vonatkozólag innen-onnan némi felvilágosítást szerezhettem. Ezek a gyakorlatok nem segítettek, sőt, inkább még ártottak nekem. *Akkor még nem értettem, hogy tapasztalt mester vezetése nélkül ilyen gyakorlatokat folytatni meglehetősen veszélyes.*

De annyira lelkesített a gondolat, hogy nem bírtam várni, míg rátalálok egy mesterre. Néhány éven belül a lélegző gyakorlatok hatása mutatkozni kezdett. Fejem tetején apró agysérv jelent meg, mintha koponyám megrepedt volna leggyöngébb pontján. Vér szivárgott a sebből, és testem kihűlt, eltompult. Azt hittem már, hogy halálomon vagyok. Két órával később különös látomás suhant át lelki szemem előtt. Mintha egy tiszteletreméltó jógai alakját láttam volna, s a jógai így szólt hozzám: *"Most már láthatod, milyen veszélyes állapotba juttattak ezek a tiltott gyakorlatok. Szolgáljon ez leckéül számodra!"* A látomás eltűnt és sajátságos állapotom attól a perctől fogva javulni kezdett, és végül teljesen rendbejöttem. De a sebhely a mai napig megmaradt.

Brahma lehajtja a fejét, hogy láthassuk a koponyáját. Feje tetején jól látszik egy kis kerek forradás.

– Ez után a rosszul végződött tapasztalás után abbahagytam a lélegző gyakorlatokat, s pár éven át csak váraкоztam, hogy az otthonhoz fűző kötelékek kissé meglazuljanak – folytatja a jógai. – Amikor alkalom nyílt arra, hogy szabaddá tegyem magam, elmentem hazulról, és vándorolva kerestem a mestert. Tudtam, hogy legjobban úgy lehet egy mester értékével tisztába jönni, ha néhány hónapot vele tölt az ember. Több tanítómestert találtam. Egy ideig náluk tartózkodtam, aztán ismét hazatértem, mégpedig csalódással telve.

E tanítók némelyike kolostorok élén állt, mások szellemi tudományokkal foglalkozó intézmények vezetői voltak, de valahogyan egyikük sem elégített ki engem. *Sok bölcselettel rendelkeztek, de nagyon kevés személyes tapasztalattal.* Legtöbbjük csak azt tudta ismételtetni, ami a könyvekben áll, de nem nyújthattak igazán használható vezetést. Én azonban kevésbé vágyódtam könyvelméletekre, mint inkább a jóga gyakorlati átélésére. Ilyképpen nem kevesebb, mint tíz tanítómestert látogattam meg, de úgy látszott, hogy egyikük sem igazi jógamester. Mindamellet nem estem

kétségbe. Fiatalos lelkesedésem csak annál nagyobb lángra gyúlt, mert a sikertelenség még inkább fokozta elhatározásomat, hogy sikert arassak.

Már a férfikor küszöbén álltam. Eltökéltem, hogy örökre búcsút veszek atyáim otthonától, lemondok a világi életről, és mindhalálig keresve keresem az igazi mestert. Aztán – immár a tizenegyedik ízben – elindultam zarándokutamra. Vándoroltam, míg végül egy nagy faluba értem, a tandzsuri kerületben. Lementem a folyópartra, hogy szokásos reggeli fürdőmet vegyem, majd a parton sétálni indultam. Nemsokára kis, vörös kőből épült szentélyhez vagy inkább parányi templomhoz értem. Kíváncsi-an bepillantottam, és meglepve láttam, hogy többen vannak odabenn, félkörben ülve egy ember körül, aki csaknem egészen mezítelen, mert csak kis ágyékkendő takarja testét. A többiek határtalan tisztelettel néztek reá. Volt valami tiszteletet parancsoló, méltóságteljes és titokzatos a középben ülő alakban. A bejáratnál maradtam, s lenyűgözött a hódolat. Hamarosan rájöttem, hogy a kis gyülekezet éppen oktatásban részesül, és az volt az érzésem, hogy a középben helyet foglaló alak igazi jögi lehet, hivatott mester, nem pedig holmi szavakon rágódó könyvmoly. Nem tudom megmagyarázni, miért ébredt bennem ez az érzés.

Egyszerre csak a tanítómester az ajtó felé fordította fejét, és pillantásunk találkozott. Engedelmeskedtem a benső ösztönzésnek, és bementem a templomba. Az oktató melegen köszöntött, hellyel kínált, és így szólt: *"Hat hónappal ezelőtt intelmet kaptam, hogy fogadjalak tanítványomul. Most hát eljöttél."*

Örvendező meglepetéssel jutott eszembe, hogy pontosan hat hónappal előbb hagytam el otthonomat, hogy újra vándorútra keljek. Nos, így találkoztam a mesteremmel. Azontúl nyomon követtem, akármerre ment is. Olykor városokba tért, máskor lakatlan erdőkbe vagy magányos dzsungelekbe vonult vissza. Segítségével szépen haladni kezdtem a jóga útján, és végre elégedett voltam. Mesterem nagy tapasztalatú jögi volt. A testen való uralom jógáját gyakorolta. A jógának több rendszere ismeretes, mindegyikük eltér egymástól, módszer és gyakorlatok tekintetében.

Az a rendszer, amelyet én tanultam, egyedül áll köztük abban, hogy a testtel való foglalkozással kezd, s nem a lélekkel, mint a többi rendszer. Azt is megtanultam, hogyan tegyek szert uralomra a lélegzet fölött. *Egy ízben n e g y v e n napig kellett böjtölnöm, hogy előkészüljek az egyik jóga-erő befogadására.*

Elképzelheti, mennyire meg voltam lepődve, amikor mesterem egy napon maga elé hívatott, és így szólt hozzám: "A világtól való teljes elvonulás még nem neked való. Eredj vissza a tieidhez, és élj a szokásos módon. Megnősülsz, s egy gyermeked is lesz. Harminckilenc éves korodban bizonyos jeleket tapasztalsz majd, s azután szabad leszel, hogy ismét visszavonulhass a világtól. Akkor majd az erdőbe mégy, és magányos elmélkedésben élsz, míg el nem éred a célt, amely felé minden jögi törekszik. Várni fogok rád, és visszatérhetsz hozzám."

Engedelmeskedtem parancsának, és visszamentem szülőhelyemre. Egy idő múlva feleségül vettem egy hűséges és odaadó nőt, s ez utóbb gyermeket szült ne-

kem, pontosan úgy, ahogyan mesterem megjósolta. De nem sokkal rá feleségem meghalt. Szüleim már nem éltek, elhagytam hát szülővárosomat, és idejöttem. Egy öreg özvegyasszony házában lakom, aki gyermekkorom óta ismer, mert odavalósi, ahol születtem. Az özvegy ellátja a ház gondját, de minthogy az évek megértővé tettek, nem zavar meg abban az elvonuló életmódban, amelyet a jóga előír követőinek.

Brahma elhallgat. Elbeszélése olyan mély hatást tesz reám, hogy magam is csöndesen ülök, és nem jut eszembe újabb kérdés. Két-három perc telik el tökéletes csöndben, s ekkor a jógi fölkel, és lassan elindul otthona felé. A brahman meg én követjük.

Utunk szép pálmaligetek és virágzó bokrok közt vezet. A folyó csillog a verőfényes napsütésben, és jó órahosszat haladunk végig a part mentén. Aztán ismét emberi tanyákhoz közeledünk. Halászok gázolnak a vízbe, hogy ősi módon űzzék foglalkozásukat. Nem csónakról halásznak, sőt a partról sem, hanem derékig beleállnak a folyóba, s úgy feszítik ki hálójukat vagy tartják halfogó kosaraikat.

A tájak szépségét még fokozzák a folyó fölött csapongó, ragyogó tollú madarak. A levegőt könnyű szellő illattal tölti meg, egyenesen a tenger felől fúj arcunkba. Elérünk egy utat, s itt sajnálkozva kell megválnom a folyótól. Visító disznócsorda halad el mellettünk. Ősz hajú, alantas kasztbeli asszony hajtja őket, és bambuszbotjával nagyokat húz a boldogtalan elmaradozókra.

Brahma végül felénk fordul, hogy elbúcsúzzék. Kifejezem abbéli reményemet, hogy máskor is láthatom. Hozzájárul. Erre megkockáztatom a kérdést, hogy kitüntetne-e a látogatásával. Brahman társam nagy meglepetésére a jógi készségesen rááll, és megígéri, hogy este fölkeres.

* * *

Mire beesteledik, meglehetősen izgalommal várom Brahma érkezését. Egész seereg kérdés kavargó a fejemben. Rövid önéletrajza erősen fölkelte érdeklődésemet, míg különös egyénisége talányként áll elém.

Amidőn a szolgál bejelenti jöttét, lelépdelek a tornác néhány lépcsőfokán, és fölemelt kézzel, tenyereimet összetéve üdvözlöm a jógit. Ennek az általános hindu köszöntésnek jelképes értelmét a nyugati elme bizonyára furcsának találná. Mert a mozdulat jelentése ez: "Az én lelkem és a te lelked: egy!" A hinduk örvendenek, ha az európai így üdvözlöi őket, ami azt mutatja, hogy ez elég ritka dolog. Pedig ez a köszöntésmód a hinduk közt éppoly mindennapi, mint nálunk a kézfogás.

Azt akarom, hogy barátságos szándékú közeledőt lássanak bennem, s ezért igyekszem tiszteletben tartani az indiai szokásokat és hagyományokat, már amennyire ismerem ezeket. Ez nem jelent még annyit, mintha minden tekintetben "bennszülötté" akarnék válni, mert nem táplállok hasonló szándékot, de hiszek abban az elvben, hogy úgy viselkedjünk mások irányában, ahogyan szeretnék, hogy ők viselkedjenek irányunkban.

Brahma belép velem a nagy szobába, és nyomban letelepszik a padlóra, keresztbevetett lábakkal.

– Nem akar inkább a kerevetre ülni? – kérdem a tolmács útján. – Igen jó kerevet, nagyon kényelmes és puha.

De nem, a jógi szívesebben ül a kemény padlón! Pedig az indiai padlót nem deszka, hanem téglá borítja!

Kifejezem hálámat, amiért meglátogatott, és eledellel kínálok. Elfogadja, és szótlánul eszik. Étkezés után úgy érzem, hogy el kell mondanom neki egyet-mást magamról, ami megmagyarázhatja, miért törtem be magányába. Röviden vázolólok hát a hatásokat, amelyek India felé vonzottak. A vége felé Brahma kilép a tartózkodás bástyája mögül, amelyet eladdig nem hagyott el, és kezét barátságosan a vállamra teszi.

– Öröm hallanom, hogy ilyen emberek is vannak a Nyugaton. Nem utazott hiába ide, mert sokat fog tanulni. Boldog nap ez részemre, amiért a sors arrafelé irányította mindkettőnk lábát, ahol találkozhattunk. Bármit kíván is tudni, csak kérdezzen, s én örömezt válaszolok, amennyire esküöm engedi.

Ez igazán biztatóan hangzik! Megkérdezem, miben áll az ő jogarendszere, mi a története és célja ennek.

– Ki mondhatná meg, milyen régi a testen való uralom rendszere, amelyet tanulmányozok? Titkos szövegeink úgy mondják, hogy Síva isten adta a bölcs Ghéranda tudtára. Ettől tanulta meg aztán a bölcs Martéjanda, aki aztán másokat is megtanított rá. Így származott tovább megszakítás nélkül ezer és ezer éven át; de hogy hány ezredév telt el azóta, nem tudjuk, de nem is törődünk vele, noha azt tartjuk, hogy a miénk csak a legutolsó a jogarendszerek közt, amelyek a régmúltban létrejöttek. Már akkoriban olyan mélyre hanyatlott az emberiség, hogy az istenek kénytelenek voltak olyan utat mutatni a megváltás felé, amely egyedül a testből indul ki. A testen való uralom jogáját kevesen értik meg, kivéve a beavatottakat, akik mesterrév váltak; a közönséges embereknek egészen hamis fogalmaik vannak erről a nagyon ősi tudományról. És minthogy, sajnos, ilyen beavatottakat manapság nagyon ritkán lehet találni, a sokaság a legeszeveszettebb és legnyakatekertebb gyakorlatokról azt véli, hogy a mi rendszerünkhöz tartoznak. Menjen csak Benáreszbe, s ott majd láthat olyan embert, aki egész nap és egész éjjel éles szögeken ül vagy alszik; odébb olyat láthat, aki egyik karját kinyújtva tartja, míg teljesen el nem szárad s a körmei több hüvelyknyi hosszúságúra nőnek. Azt mondják majd önnek, hogy ezek az emberek a mi jogarendszerünk követői, pedig nem igaz. Az ilyenek inkább csak szégyent hoznak reánk. A mi célunk nem az, hogy testünket a közbámulat kedvéért esztelenül kínozzuk; az ilyen önsanyargató aszkéták tudatlan emberek, akik hallomásból vagy valami jóindulatú ismerős révén megismertek pár gyakorlatot, amelyek a test erőszakos kicsavarására szolgálnak. De miután nem ismerik céljainkat, kiforgatják a gyakorlatokat igazi mivoltukból, és természetellenes időtartamra nyújtják. Mindamellet a közönséges nép tiszteli az ilyen bolondokat, és jól tartja őket étellel vagy pénzzel.

– De vajon szabad-e hibáztatni ezért a népet? Ha az igazi jógik annyira elrejtőznek és módszereiket annyira titokban tartják, akkor elkerülhetetlen a félreértés – hangzik ellenvetésem.

Brahma vállat von, és megvető kifejezés jelenik meg szája körül.

– Vajon a királyok kirakják-e drágaköveiket közszemlére az országúton? – kérdi. – Nem, elrejtik a kincseskamrájukba, mélyen lenn, palotájuk pinceboltjaiban. A mi tudományunk egyike a legnagyobb kincseknek, amelyekkel az ember egyáltalán rendelkezhet. Kínáljuk talán vásárra a bazárban akármilyen jöttmentnek? Akiben él a vágy, hogy ezt a kincset megszerezze – ám hadd keresse. Ez az egyetlen út, de ez a helyes út. Szövetségeink ismételten hangsúlyozzák a titoktartás szükségességét, míg mestereink a fontos tanításokat csupán kipróbált tanítványaikkal közlik, akik már legalább néhány éven át hűségeseznek bizonyultak. A miénk az összes jógák közt a legtitkosabb út; tele van komoly veszélyekkel, nemcsak magára a tanítványra, hanem másokra nézve is. Gondolja, hogy nekem talán szabad volna egyebet, mint a lelegelemből elveket föltárnom ön előtt, vagy akár csak ezeket is, a legmesszebbmenő megfontolás nélkül?

– Értem.

– De van a mi tudományunknak egy ágazata, amelyről szabadabban beszélhetek. Ez azokra a gyakorlatokra vonatkozik, amelyekkel a kezdők akaratát megszilárdítjuk, testüket megerősítjük, mert csak így válhatnak alkalmassá az igazi jóga nehéz gyakorlataira.

– Ó, mennyire érdekelné ez a Nyugatot!

– Van vagy húsz gyakorlatunk, amelyek a különböző testrészeket és szerveket megedzik, s azonfelül megszüntetik a betegségeket, vagy elejüket veszik. *Ezek közé tartoznak azok az ülőhelyzetek, amelyek bizonyos idegközpontokra nyomást gyakorolnak; a kérdéses idegközpontok viszont hatással vannak bizonyos szervekre amelyek nem működnek kellően, s rendes működésre szorítják ezeket.*

– Használják önök gyógyszereket?

– *Szükség esetén használunk bizonyos növényeket, amelyeket olyankor kell szedni, amikor a Hold növekedőben van.* Négyféle gyakorlatunk vagy módszerünk van arra, hogy a testi egészséget rendbehozzuk. Elsősorban megtanuljuk, miként kell úgy pihenni, hogy az idegek megnyugodjanak. Erre is négy megfelelő gyakorlat szolgál. Azután megtanuljuk a "nyújtózkodásokat", az egészséges állatok természetes nyújtózkodását utánózva. Harmadszor, alaposan megtisztítjuk a testünket különböző módszerek segítségével, amelyeket ön valószínűleg nagyon furcsáknak találna, bár valóban kitűnő és hatásos eljárások. Végül megtanuljuk a lélegzés művészetét és a lélegzés szabályozását.

Kifejezem óhajvásomat, hogy szeretnék látni néhány ilyen gyakorlatot.

– Azokban, amelyeket most bemutatok önnek, nincsen semmi sötét titok – mosolyog Brahma. – Kezdjük tehát a pihenőhelyzettel. Ebben a tekintetben sokat tanulhatunk a macskától. Mesterünk egy macskát tesz tanítványainak körébe, és fel-

szólítja őket, hogy figyeljék meg, milyen kecses tartással pihen ez az állat. Felhívja figyelmüket, hogy vegyék gondosan szemügyre a macskát, amikor a déli hőségben elalszik. Vagy amikor egy egérlyuk előtt kuporog. Kifejti a tanítványoknak, hogy a macska az igazi nyugvás tökéletes példáját nyújtja, és nagyon jól tudja, miképpen gazdálkodik erejének minden csöppjével. Ön azt képzei, hogy tudja, miként kell pihenni, de valójában sejtelve sincs róla. Ön egy ideig csöndesen ül székében, aztán erre-arra moccan, fészkelődik, végül kinyújtja lábait. Jóllehet nem kel fel a székről, és látszólag kényelmesen ül, azért gondolat gondolatot kergetve vágat át az agyán. Nyugalomnak nevezheti ön ezt? Vajon nem csupán a ténykedésnek egyik módja ez?

– Ez a szempont még sohasem ötlött az eszembe – mondom.

– Az állatok tudják, hogyan kell igazán pihenni, de csak igen kevés ember van ezzel tisztában. Mert az állatokat az ösztön, a természet szava vezeti, míg az embereket gondolataik irányítják. *És mivel az emberek általában nem bírnak uralkodni elméjükön, ezt idegzetük és testük is megszenved, s igen ritkán találnak igazi nyugalmat.*

– Mit kell hát tenni?

– Az első dolog, amit meg kell tanulni, nem egyéb, mint a keleti ülés mód! A szék tényleg hasznos lehet az önök északi országainak hideg szobáiban, de meg kell tanulni, hogy az ember meglegyen nélküle, míg a jóga előkészítő gyakorlataival foglalkozik. A mi ülés módunk valóban nagyon pihentető. Munka vagy járkálás után az egész testnek nyugalmat ad. Legkönnyebben úgy tanulhatja meg, ha egy kis szőnyeget vagy gyékényt tesz a fal elé; üljön le erre oly kényelmesen, amint csak tud és támassza hátát a falnak. Vagy a szoba közepében helyezheti el a gyékényt, aztán támassza hátát egy kerevethöz vagy székhöz. Ezek után hajlítsa be térdben, és vesse keresztbe a lábait. Nem szabad semmi feszültséget éreznie, nem kell megfeszítenie izmait. Így hát az első gyakorlata csak annyi, hogy ebben a helyzetben ül, és testét egészen mozdulatlanul tartja, kivéve az egyenletes, lassú lélegzéshez szükséges csekély izommunkát. S amikor leült ebben a helyzetben, el kell határoznia, hogy gondolatait elvonja minden világi dologtól és gondtól; irányítsa elméjét egyszerűen valami szép tárgyra, festményre vagy virágra.

Fölkelek karosszékemből, leülök a padlóra szemközt Brahmával, abban a helyzetben, amelyet az imént leírt. A szabók ősrégi helyzete ez, amikor keresztbevetett lábbal ülve dolgoznak.

– Jól van, egészen könnyen eltalálja – jegyzi meg Brahma. – De a legtöbb európai nem találná kényelmesnek ezt az ülést, mert nem szokott hozzá. Hanem az ön helyzetében is van egy hiba: tartsa egyenesen a hátgerincét, ne hajlítsa meg. Hadd mutatok önnek egy másik gyakorlatot.

Brahma lassan áll fel, emeli térdeit, noha lábait még mindig keresztbevetve tartja. Ez a helyzet kissé eltávolítja lábát törzsétől. Kezeit összekulcsolja térdei előtt.

– Ez a helyzet rendkívül nyugtató, ha előbb hosszú ideig talpon volt. Ügyeljen arra, hogy a testsúly javát testének alapjára helyezze. Ezt néhány percen át gyakorol-

hatja, valahányszor nagyon fáradtnak érzi magát. A helyzet fontos idegközpontokat nyugtat meg.

– Pedig milyen könnyű!

– *Nincs is szükség semmiféle bonyolult dologra ahhoz, hogy a nyugalom művészetét elsajátítsuk, mi több, éppen a legkönnyebb gyakorlataink járnak a legkiválóbb eredménnyel.* Feküdjön simán a hátára, lábait oldalt szétnyújtva. Fordítsa lábfejét kifelé. Nyújtsa ki karjait is, hogy törzse mellett pihenjenek. Ernyessze el minden izmát. Hunyja be szemét. Engedje, hogy egész súlya a padlóra nehezedjék. Ezt ágyon fekve nem gyakorolhatja kellőképpen, mert fontos, hogy a hátgerince egészen egyenesen, kinyújtva maradjon. Tegyen szőnyeget a padlóra, s feküdjön arra. Ebben a helyzetben a természet gyógyító erői nyugalmat árasztanak testébe. Mi "holttest-helyzet"-nek nevezzük az ilyen. Megfelelő gyakorlattal akár egy óra hosszát is pihenni tud majd ezekben a helyzetekben, ha úgy tartja kedve. Megszüntetik az izmok feszültségét, és megnyugtatják az idegeket. *Ahhoz, hogy az elme megnyugodhassék, előbb az izmoknak kell elnyugodniuk.*

– Tényleg, az önök gyakorlatai mintha nem is állnának egyébből, csak különféle ülémódokból!

– S ez talán semmi? Önök nyugatiak csak a tevékenységgel törődnek, de mit gondol, meg szabad vetni ezért a nyugalmat? A nyugodt idegzet talán nem jelent semmit? *A nyugalom minden jógának a kezdete. De a nyugalomra nemcsak nekiünk van szükségünk, hanem az önök világának is!*

Brahma szavai nem egészen jogosulatlanok.

– Ez a pár gyakorlat elég lesz mára – teszi hozzá. – Most mennem kell.

Megköszönöm a tanultakat, és kérem, részesítsen további oktatásban.

– Holnap reggel a folyóparton megtalálhat – feleli.

Vállára vonja fehér átvevőjét, búcsúzó mozdulatban teszi össze két kezét, azzal eltávozik. Magamra maradva jó ideig kérődzhetem az érdekes beszélgetésen, amely oly hirtelen félbeszakadt.

* * *

Többször, újra meg újra találkoztam a jógival. Óhaja szerint többnyire csatlakozom reggeli sétájához, de amikor sikerül becsalogatnom a házba, velem tölti az estéit. Ezek az esték igen sok eredménnyel járnak rám s kutatásomra nézve, mert a jögi szívesebben közli rejtelmes tudományát olyankor, amidőn a Hold árasztja fényét, mint nappali verőfényben.

Némi kérdezősködés lehetővé teszi, hogy megoldjak valamit, ami egy ideje foglalkoztatott. Azelőtt úgy véltem, hogy a hinduk barna bőrűek. Miért olyan fekete hát Brahma testszíne, mintha néger volna?

Azt feleli, hogy ő a bennszülötteknek abba a csoportjába tartozik, amely valószínűleg India őslakóitól származott. Amidőn az árják, India első meghódítói, évez-

redekkel ezelőtt keresztülhatoltak az északnyugati hegyeken, és leereszkedtek a síkságokra, az ott talált dravida népfajt visszaszorították dél felé. Ezek a dravidák ma is külön népcsoportot alkotnak, bár elfogadták a hódítók vallását. A forró déli Nap szinte feketére festette bőrüket, s ez a körülmény, más jellemző vonásokkal egyetemben, arra a feltevésre készítetett némely tudóst, hogy a dravidákat afrikai vérből származtassák. Mint annak idején háborítatlan uralmuk korában, a dravidák ma is hosszú haját viselnek, kontyba kötve ezt a tarkójuk fölött, s ma is ősi, félig-meddig énekszóra emlékeztető nyelveiket beszélnek, amelyek közt legjelentékenyebb a tamil.

Brahma bizalmasan megjegyzi, hogy a barna bőrű benyomulók a dravidáktól szerezték a jóga ismeretét, mint ahogy sok más értékes ismeretük is az őslakóktól eredt. De a tanult hinduk, akiknek említést tettem erről, képtelen állításnak mondták ezt a felfogást; így hát a jóga eredetének kevésbé fontos kérdését sorsára bízom.

Miután nem szándékozom tudományos értekezést írni a jóga rendszeréről, nem ismertetek többet két-három gyakorlatnál. Ezek bizonyos testhelyzetek elsajátítására vonatkoznak, amelyek úgy látszik, különösen fontos szerepet játszanak a testen való uralom jogájában. Az a húsz-egynéhány további testtartás vagy helyzet, amelyet Brahma egy pálmafás tisztáson vagy lakáson köznapibb környezetében bemutat nekem, a testtagok furcsa kicsavarásával jár, s ezért a nyugati ember szemében vagy nevetségesnek, vagy képtelennek hat. Némelyik helyzetben a jógi felfelé fordított lábakkal a térdein áll, vagy egész testsúlyát ujjainak hegyén egyensúlyozza; más helyzetben a nyak mögött keresztbe teszi karjait úgy, hogy a kezek az ellenkező oldalon nyúlnak előre; vannak aztán helyzetek, amelyekben a jógi valósággal csomóba köti testének minden tagját, vagy lábait felhúzza nyakába s keresztülveti a vállain, mint valami cirkuszi akrobata; de van a helyzeteknek egy ötödik csoportja, amelyben a törzs a képzelhető legfurcsább módon csavarodik össze-vissza. Mialatt Brahma bemutatja ezeket az ülismódokat, arra kell gondolnom, milyen nehéz lehet ennek a jógarendszernek a gyakorlása.

– Hány ilyen testhelyzet fordul elő az önök rendszerében? – Tudakolom.

– A testen való uralom jogája nyolcvannégy helyzetet ismer – felel Brahma –, bár én ez ideig csak hatvannégyet tanultam meg közülük.

Míg beszél, bemutatja a helyzetek egyikét, s olyan kényelmesen pihen a különös testtartásban, int én a karosszékekben. Mi több, kijelenti, hogy ez az ő kedvenc helyzete. Nem nehéz, de nagyon kényelmetlennek látszik. Jobb lábának sarka testének alapja alá kerül, míg a másik behajlított lábának lábfeje a lágyékába nyomul. A visszahajlított jobb lábszár hordozza csaknem az egész testsúlyt.

– Mi a haszna ennek a helyzetnek? – tudakolom ismét.

– Ha a jógi ezt a helyzetet foglalja el, s aztán bizonyos légzési gyakorlatokat végez, megifjodik.

– S ez a lélegzési gyakorlat...?

– Azt nem szabad megismertetnem önnel.

– Mi hát a célja a különféle ülismódoknak?

– Az, hogy valaki szabályos időtartamra bizonyos meghatározott helyzetben üljön vagy álljon, bizonyára jelentéktelen dolognak tűnik fel az ön szemében. De a figyelemnek és akaraterőnek a választott helyzetre való irányítása s összpontosítása olyan hatékony, hogy a szunnyadó erők ébrednek föl a jógikban. *Ezek az erők a természet titkos birodalmába tartoznak, s ezért ritkán támadnak föl teljes erővel, amíg légzési gyakorlataink nem járulnak hozzájuk, mert a lélegzésben hatalmas erők rejlenek.* Noha az ilyen erők felébresztése a mi voltaképpen célunk, azért gyakorlataink közül legalább hús csupán arra szolgál, hogy előmozdítsák az egészséget vagy megszüntessenek bizonyos betegségeket, míg más gyakorlatok minden tisztatlanságot kiküszöbölnek a testből. Nincsen-e mindezeknek nagy haszna?

Vannak aztán helyzetek, amelyek célja elősegíteni erőfeszítéseinket az elme s a lélek fölött való uralom megszerzésében, mert nagy igazság az, hogy a test éppúgy befolyásolja gondolatainkat, mint a gondolatok a testünket. A jóga előrehaladottabb fokozatán, amidőn esetleg órákon át elmélyedésbe merülünk, a megfelelő testhelyzet nemcsak azt teszi lehetővé, hogy az elme megszakítás nélkül az erőfeszítésre irányuljon, hanem egyenesen elősegíti is ebben a törekvésében. Tegye hozzá mindehhez még az akaraterőnek hatalmas többletét, amelyre az olyan ember tesz szert, aki kitartóan folytatja a nehéz gyakorlatokat, s akkor beláthatja, milyen nagy előnyök rejlenek a mi módszereinkben.

– De mire való a tagoknak ez a sokféle kicsavarása? – vetem ellene.

– A testben szétszórtan sok idegközpont van, és minden egyes testtartás más és más idegközpontra gyakorol hatást. Az idegeken keresztül aztán a testi szerveket vagy elménk gondolatait befolyásolhatjuk. Azok a kicsavart helyzetek lehetővé teszik, hogy hozzáférjünk olyan idegközpontokhoz, amelyek máskülönben érintetlenek maradnának.

– Értem.

A jóga testnevelésének alapelve kezd valamivel világosabban kialakulni elmémben. Érdekes megállapítani, mennyiben egyeznek ezek az alapelvek a mi európai vagy amerikai testnevelésünk némely elvével. Meg is jegyzem Brahmának, hogy nálunk is ismeretes néhány testnevelő módszer.

– Nem ismerem az önök nyugati rendszereit, de láttam, amikor fehér katonákat gyakorlatoztattak a Madrász közelében lévő nagy gyakorlótéren. Figyeltem és megértettem, mit akarnak elérni az oktatóik. Elsősorban az izmok erősítésére látszanak törekedni, miután önök nyugatiak a testi tevékenységben látják a legnagyobb értéket. Ezért a lehető legerélyesebb módon igyekeznek használni tagjaikat, újra meg újra megismételve ugyanazokat a mozdulatokat. Nagy igyekezettel fecsérlik az energiát, hogy cserébe izmokat fejlesszenek ki, és nagyobb izomerőt nyerjenek. Kétségtelen, hogy ez igen hasznos dolog Észak hűvös országaiban.

– Miben látja ön a lényeges különbséget a két módszer közt?

– A mi jógyakorlataink csupán testtartásokban állnak, és nincs szükség további mozgásra, ha egyszer fölvevük a megfelelő helyzetet. Ahelyett, hogy a tevékenységre irányuló erőmennyiséget igyekeznénk fokozni, inkább a kitartás nyugvó erőtartalmát fokozzuk. Noha mi is elismerjük, hogy az izmok fejlesztése hasznos lehet, mégis nagyobb értéket tulajdonítunk az izmok mögött rejlő erőforrásnak. Ha például azt mondanám önnek, hogy egy bizonyos módon a vállaira állva elérheti, hogy a vér jól átmossa agyát, megnyugtassa idegeit és kiküszöböljön egyes betegségeket testéből, akkor ön, nyugati lévén, ezt a gyakorlatot egy-két pillanat alatt elvégezné, majd sokszor egymás után sietősen megismételné. Ezzel talán fokozná a munkába vett izmok erejét, de semmiképpen sem részesülne azokban az előnyös eredményekben, amelyeket a jógi biztosít magának, amikor a maga módján végzi a gyakorlatot.

– És miben áll ez a mód?

– A jógi lassan, megfontoltan végzi a gyakorlatot, fölveszi a kívánt testtartást, aztán perceként át egyenletesen megmarad abban. Nos, megmutatom önnek ezt az "egész-test"-helyzetet, ahogyan nevezzük.

Brahma egyenesen kinyújtózva hanyatt fekszik, kezeit oldala mellett tartva, lábait egymás mellé zárva. Fölemeli lábait, kiegyenesített térddel, oly magasra, míg körülbelül hatvan fokos szöveget zárnak be a padlóval. Könyökét a padlón nyugtatva, kezeivel támasztja alá hátát. Ekkor egészen fölfelé emeli testét, míg törzse és csípője is egy vonalba nem jut függőlegesen kinyújtott lábaival. Az áll a mellet éri. A kezek támasztékként szolgálnak a törzsnek. A test súlyát a vállak és a tarkó hordozzák.

Miután vagy öt percig ebben a helyzetben maradt, a jógi ismét talpra áll, és megmagyarázza a testtartás jelentőségét.

– Ebben a helyzetben a vér néhány percen át saját súlyánál fogva leárad az agyba. A normális testtartásban a szív szivattyúzó tevékenységének kell fölhajtania a vért a fejbe. A kettő közti különbséget ennek a helyzetnek az agyra s az idegekre gyakorolt megnyugtató hatása bizonyítja. Az olyan embereknek, akik eszükkel dolgoznak, az "egész-test"-helyzet alkalmazása rövidesen visszaadja frissességüket, ha netán kimerültek volna az agymunkában. De nem ez az egyetlen előnye. A nemi szerveket is erősíti. Hanem ezek az eredmények csupán akkor állnak be, ha a gyakorlatot a mi módunkon, s nem a nyugatiak elsietett módján végezzük.

– Ha nem tévedek, ön szerint a jógahelyzetek a testet a kiegyensúlyozott nyugalom állapotában tartják, míg a mi nyugati gyakorlataink erősen felzaklatják?

– Úgy van – hagyja rám Brahma.

Kiválasztok Brahma műsorából egy másik helyzetet, amely jobban megfelel a nyugati ember tagjainak, s amellet némi türelemmel és igyekezettel könnyen elsajátítható. Ebben a helyzetben a jógi kinyújtott lábakkal ül, mindkét karját feje fölé emeli, és behajlítja kezének első ujjait. Ezután előrehajol, közben kilehelve tüdejéből a levegőt, s előrenyújtott ujjával megfogja mindkét nagylábujját. A jobb láb nagyujját a bal kézzel, a bal lábét a jobb kézzel. Most lassan előrehajlja fejét, míg kinyújtott

karjai közt homlokát a combjaira nyugtathatja. Egy ideig ebben a különös helyzetben marad, aztán fokozatosan visszatér a normális testtartásba.

– Ne kísérelje meg ezt így egyszerre véghezvinni – figyelmeztet a jögi. – Ap-ránként, mindig csak egészen kevéssel próbálja közelebb vinni fejét a térdéhez. Ha hetekbe telik is, míg sikeresen véghez tudja vinni a testtartást, azontúl mindig könnyen fog már menni, mihelyt egyszer sikerült.

Megtudom, hogy ez a gyakorlat a gerincoszlopot erősíti, mint az sejthető is; aztán megszünteti a gerinc gyengeségéből eredő ideges zavarokat és csodákat művel a vérkeringésben.

A következő helyzetben Brahma leül a padlóra, aztán behajlított lábszárait maga alá húzza, talpai így testének alapja alá kerülnek. Hátraveti törzsét, míg vállai a padlót érintik. Karjait összefonja feje mögött, amely most a karjain nyugszik. Jobb kezével megfogja a bal vállát, baljával a jobb vállát. Ebben a határozottan tetszetős helyzetben marad néhány percig. Amikor aztán ismét rendes testtartását veszi föl, megmagyarázza, hogy ez a gyakorlat előnyösen befolyásolja a nyakban, a vállakban, valamint a lábokban lévő idegközpontokat, sőt még a mellkasra is jó hatással van.

Az átlag angol annyira hajlamos gyöngé fickót látni az átlagos indiaiban, akit a trópusi hőség és a hiányos táplálkozás elfajzott produktumának tart, hogy meglepetéssel veszi tudomásul, ha arról hall, hogy Indiában ősidők óta ilyen gondosan felépített testedző rendszer létezik. Ha a mi nyugati rendszereink olyan hasznosak, hogy manapság senkinek sem jutna eszébe kétségbevonni az értéküket, az még nem jelent annyit, hogy magukban véve teljesek és tökéletesek, vagy hogy az utolsó szót mondották ki a testfejlesztés, az egészség megőrzése vagy a betegség megelőzése terén. Talán, ha a Nyugat az ő tudományosan irányított alapos kutatási módszereivel kiragadna egynéhányat a jóga hagyományos, porlepte gyakorlatai közül, ezzel testünk teljesebb megismeréséhez és az egészséges élet tökéletesebb alkalmazásához jutnánk.

Mindamellet tudom, hogy talán csak tíz-tizenkét jóga-testhelyzetet lehet aránylag könnyen elsajátítani, s részünkről csak ezek érdemlik meg a ráfordított időt és fáradságot. A többi, hetven-egynéhány testtartást a leglelkesebb próbálkozókon kívül aligha bírná bárki is megtanulni, s amazok is csak akkor, ha elég fiatalon kezdenek hozzá, amikor még hajlékonyak a tagjaik, s nem merev a gerincük.

Brahma maga is elismeri:

– Tizenkét éven át nap nap után keményen gyakorlatoztam, csak így sikerült elsajátítanom azt a hatvannégy helyzetet, amelyet tudok. S még így is szerencsém volt, hogy aránylag fiatalon kezdtem, mert az érettebb korú ember még kísérletet sem tehet e gyakorlatok legtöbbszörével anélkül, hogy erős fájdalmakat ne érezzen. A felnőtt emberben a csontok, izmok már kialakultak és megmerevedtek, ezért sok kínnal jár, ha rendjüket meg akarjuk változtatni. De még ilyen esetben is meglepő, mennyire elsajátíthatók a helyzetek, ha valaki szüntelen erőfeszítéssel gyakorol.

Nem kételkedem Brahma állításában, hogy kitarító gyakorlással bárki elsajátíthatja ezeket a testtartásokat, de a tagoknak, ízületeknek és izmoknak lassú hajlékony-

nyá tétele bizonytalanság hosszú évek igyekezetét követelné. Brahma abban az előnyös helyzetben volt, hogy még huszadik éve előtt kezdhetette a gyakorlatokat, s ennek a korai kezdetnek az értékét nem lehet eléggé túlbecsülni.

Mint ahogy a legkiválóbb akrobatákat is már kisgyermek koruk óta nevelik mesterségükre, ugyanúgy nyilvánvaló, hogy a testen való uralom jogájának sikeres követői is korán kell, hogy kezdjék a gyakorlást, amikor még testi növekedésük nem fejeződött be, vagyis huszonöt éves koruk előtt. Nem tudom, miként vállalkozhatna valamely felnőtt európai arra, hogy bonyolult testtartásokkal megpróbálkozik anélkül, hogy a kísérletezés közben egy-két tagját ki ne ficamítsa vagy el ne törje. Amikor ezt kifejttem Brahma előtt, ő csak részben fogadja el nézetemet, és makacsul kitart állítása mellett, hogy a szakadatlan erőfeszítés, ha nem is mindig, de sok esetben sikerrel járhat. Annyit azonban elismer, hogy e tekintetben az európaiak sokkal több nehézséggel találkozhatnak.

– Nekünk keletieknek nagy előnyünk, hogy gyermekkorunk óta megtanultunk keresztbe tett lábakkal ülni. Vajon egy európai kibírná-e, hogy két óra hosszat mozdulatlanul üljön ilyen helyzetben? Pedig a keresztbe tett lábakkal s összefont bokákkal való ülés mód csupán a kezdete legtöbb helyzetünknek. Általában a leghelyesebb testtartásnak tekintjük. Megmutassam?

Erre Brahma azt a testtartást veszi föl, amelyet mi nyugatiak is jól ismerünk a Buddhát ábrázoló képekről vagy szobrokról. Teljesen kiegyenesedve ül, jobb lábát visszahajlítja úgy, hogy lábfeje a bal lágyékához simul; ekkor bal lábát is behajlítja, s keresztülfekteti jobb combján, míg bal sarka hasának jobb alsó részéig ér. Talpai fölfelé vannak fordítva. Művészi hatású és tökéletesen kiegyensúlyozott testtartás ez. Kedvem kerekedik, hogy magam is megpróbálkozzam vele.

Kísérletet teszek, hogy utánozzam az ülés módot, de jutalmul csak annyit érek el, hogy kegyetlen fájdalom hasít a bokáimba. Panaszodom, hogy még egy pillanatra sem tudom felvenni ezt a helyzetet. Milyen festőien egzotikusnak találtam a múltban a Buddha testtartását, ha egy-egy szép bronzszobron láttam! De milyen természetellenesnek találom most itt Indiában a végtagoknak ezt a kicsavarását, amikor a magam személyén igyekszem kipróbálni! Brahma mosolygó bátorítása sem nyugtat meg. Kijelentem, hogy el kell halasztanom erőfeszítéseimet.

– Ízületei merevek – jegyzi meg. – Dörzsölje be olajjal a bokáit és térdeit, mielőtt újból gyakorolni próbálna. Ön annyira hozzászokott a székben való üléshez, hogy az ilyen helyzet nagyon megerőlteti tagjait. De ha mindennap gyakorol egy keveset, akkor lassanként a nehézségek is megszűnnek.

– Nem hiszem, hogy valaha is boldogulnék vele!

– Ne mondja, hogy lehetetlen. Hosszú időt igényel, de bizonyosan meg fogja tanulni. A siker váratlanul fog beköszönteni egy napon, hirtelenül lepi majd meg.*

---

* Meg kell állapítanom, hogy ismételt és gyötrelmes kísérletek után nyolc hónap múlva csakugyan sikerült elsajátítanom a leírt ülés módot. Azontúl már minden nehézség nélkül ment a dolog. Mindamelllett figyelmeztetem a műkedvelőket, akik meg akarnak próbálkozni a jóga-ülés módokkal, hogy a kísérlet komoly kockázatokkal járhat. Bokaficam vagy inszakadás lehet a túlerőltetés következménye.

– De olyan fájdalmas, mintha kerékbe törnék a lábamat!

– A fájdalom is meg fog szűnni, bár ehhez talán még hosszabb időre lesz szüksége, mint az ülés mód elsajátításához. De aztán majd eljön az idő, amikor minden fájdalomérzet nélkül ülhet ebben a helyzetben.

– De az eredmény vajon megéri-e a fáradságot?

– Minden bizonnyal. A "lótusz-helyzet" – mert így nevezzük – olyan fontos, hogy kezdő tanítványainknak kivétel nélkül meg kell tanulniuk, noha más helyzetek alól felmentést nyerhetnek.

Ez a leggyakoribb ülés mód, amelyben a jógik szoktak elmélyedésükbe merülni. Szilárd támaszt ad a testnek, nem borulhat fel, ha a jógi mély révültségbe esne, ami gyakran előfordul, noha a beavatottak akkor merülnek révültségbe, amikor akarják. Láthatta, hogy a lótusz-helyzetben a lábak egybefonódnak, s a testet nyugalmas, szilárd egyensúlyban tartják. *A nyugtalan és izgatott test a szellemet is nyugtalanná teszi, de a lótusz-helyzet önuralmat és benső egyensúlyt biztosít.* Ebben az ülés módban könnyebb elérni az elme összpontosításában rejlő erőt, amelyet mi olyan nagyra becsülünk. S végül, lélegzetgyakorlatainkat is rendszeresen ebben a testtartásban végezzük, mert az ülés mód és a lélegzetszabályozás együttes hatása fölébreszti a szellemi tüzet, amely a testben szunnyad. Amidőn ez a láthatatlan tűz fölébred, a vér egészen új módon oszlik szét a testben, míg az idegerő árama nagy nyomatékkal irányul bizonyos nagy fontosságú pontokra.

Megelégszem ezzel a magyarázattal és véget vetek a testtartásokra vonatkozó beszélgetésünknek. Mert Brahma előzőleg még egész sereg ijesztően kicsavarodott és vonagló helyzetbe kényszerítette a testét az én épülésemre, éppen csak azért, hogy megmutasson valami keveset abból, hogyan tud uralkodni izmain és csontjain. Hol van az a nyugati ember, akinek elég türelme volna véghezvinni ezeket a bonyolult gyakorlatokat, hogy elsajátítsa valamennyit? És hol van az a nyugati ember, akinek elegendő ideje volna ehhez?

VI. FEJEZET

A halálon győzedelmeskedő jóga

Brahma azon óhaját fejezi ki, hogy látogassam meg szállásán. Elmondja, hogy tulajdonképpen nem is a házban lakik, hanem tágas kunyhót állított fel a kert végében, hogy ott szabadon és zavartalanul tölthesse idejét.

Megvallom, némi izgatottsággal teszek látogatást házában egy délután. Az épület poros utcában áll, a környék elhanyagolt és elhagyatott. Egy pillanatra megállok az ósdi, fehérre meszelt építmény előtt, és szemügyre veszem a fából készült emeletet, amelynek kiugró ablakai a mi középkori házainkra emlékeztetnek. Betaszítom a súlyos, öreg ajtót, s az ajtónyitás recsegő visszhangot ver a folyosókon és szobákban.

Idős asszony jelenik meg. Arcán széles anyai mosoly terül szét, és ismételten meghajlik előttem. Hosszú, homályos folyosón vezet végig, míg a konyhán át kijutunk a ház mögött fekvő kertbe.

Elsőnek egy terebélyes pippalfát pillantok meg, a fa alatt, a lombok védelmező árnyékában régimódi kút áll. Az asszony a kút túlsó oldalán emelkedő kunyhóhoz vezet, ez elég közel van a fához, hogy árnyékában részesüljön. Könnyed építmény, bambuszoszlopok vékony keresztléceket tartanak, s az egészre fűből készült zsúptető borul.

Az idős hölgy, akinek képe éppoly fekete, mint Brahmáé, szemmel láthatólag izgatott, és néhány remegő tamil szót kiált a kunyhó felé. Belülről muzsikáló hang felel, az ajtó lassan kinyílik, a jógi megjelenik, és szívélyesen betessékel egyszerű remetetanyájába. Nem teszi be az ajtót mögöttünk. Az özvegy pár percig még a bejáratnál marad, szemét rám szögezve, míg arca leírhatatlan boldogságot fejez ki.

Igénytelen szobában vagyok. Alacsony, párnák nélküli kerevet áll a túlsó fal mentén, az egyik sarokban kezdetleges padon nagy csomó irat és papíros hever. Súlyos réz vizeskancsó függ zsinórra akasztva az egyik mestergerendáról. A padlót terjedelmes gyékény takarja.

– Foglaljon helyet! – szól Brahma a padlóra mutatva. – Sajnálom, de nem ajánlhatunk fel széket.

Letelepszünk a gyékényre, Brahma, jómagam és egy fiatal tanítójelölt, aki hozzám csatlakozott, és most tolmácsul szolgál nekem. Pár perc múlva az öreg özvegy eltávozik, de rövidesen visszatér egy kanna teával, amelyet asztal helyett a gyékényen szolgálnak fel. Az asszony ismét elmegy, majd piskótával, narancsal és banánnal megrakott réztálakat hozva jön vissza.

Mielőtt hozzálátnánk ezekhez az ízletes csemegékhez, Brahma apró sárga virágokból font füzért vesz elő, és a nyakamba akasztja. Meglepve tiltakozom, mert tudom, hogy indiai szokás szerint ez a kitüntetés csak nagy tiszteletet érdemlő személyeknek jár ki, s én sohasem soroltam magam ebbe a magasztos osztályba.

– Ugyan már, testvér... – biztat mosolyogva Brahma.

– Ön az első európai, aki tanyámat felkereste s aki barátommá lett. Ki kell fejeznem örömeimet, s ennek a hölgynek az örömét is, erre szolgál ez a tiszteletadás.

Hasztalanul próbálok szabadkozni. Kénytelen vagyok belenyugodni, hogy a nyakamban szertartásos sárga virágfűzérrel üljek a padlón. Igazán örülök, hogy olyan messze vagyunk Európától, legalább nem láthatnak a barátaim, és nem kacaghatnak furcsa megjelenésemen.

Teázunk, eszegetünk a gyümölcsből, és egy ideig kedélyesen társalgunk. Brahma elmondja, hogy a kunyhót maga építette, és az egyszerű bútorzatot is a maga kezével készítette. A sarokban álló padon heverő sokféle írás fölkelte figyelmemet, és megkérdem, mit jelentenek. Annyit látok, hogy rózsaszínű papírosból valók, és zöld tintával írták a szöveget. Brahma fölszed egy csomó írást. Különös jelek állanak rajtuk, s fölismerem a tamil írásmódot. A tanítójelölt megvizsgálja az iratokat, de csak nehezen tudja elolvasni s még nehezebben érit meg a szöveget. Megjegyzi, hogy régi, ma már elavult tamil nyelven írták, amely évszázadokkal azelőtt volt használatos, de manapság csak igen kevesen értik. Hozzáteszi, hogy sajnos, a tamil bölcsélet és irodalom nagy klasszikusai ezen a régies, úgynevezett "magastamil" nyelven írtak, amely nagyobb nehézséget támaszt azoknak, akik csupán a mai élőnyelvet ismerik, mint a középkori angolság a mai átlagos angol nyelvtudással bíróknak.

– Ezeket a feljegyzéseket többnyire éjszaka szoktam írni – magyarázza Brahma. – Vannak köztük verses részek, amelyekben a jóga kapcsán szerzett tapasztalataimat összegeztem, aztán van néhány hosszabb költemény is, amelyekben a szívemben élő vallást szólaltatom meg. Néhány fiatalember jár hozzám, ezek tanítványaimul tekintik magukat, s hangosan szokták olvasgatni írásaimat.

Brahma elővesz egy művészi hatású köteget, amely néhány rózsaszínű lapból áll, piros és zöld írással, s az egészet zöld szalag köti át. Mosolyogva felajánlja nekem az iratot.

– Ezt egyenesen az ön részére írtam – jelenti ki.

A fiatal tolmács megállapítja, hogy nyolcvannégy soros költeményről van szó. Nevemmel kezdődik és végződik a vers, de a fiatalember ezenkívül alig ért belőle valamit. Kibetűz egyes szavakat, és azt mondja, hogy a költemény nyilván valami személyes közleményt vagy üzenetet tartalmaz, de olyan klasszikus tamil nyelven, hogy nem vállalkozhatik lefordítására. De azért én rendkívül örvendek a váratlan ajándéknak, főleg, mert ez a jógai irántam érzett jóindulatának kifejezése.

Első látogatásom ünneplése véget ér, az idős hölgy eltávozik, és komoly beszélgetésbe kezdünk. Ismét előhozakodom a lélegzéssel, amely nyilvánvalóan nagyon fontos szerepet játszik a jógában, és olyan titokzatosság veszi körül. Brahma sajnálkozik, hogy egyelőre nem mutathat nekem további gyakorlatokat, de hajlandó még egyet-mást elmondani az elméleteiből.

– *A természet 21600 lélegzési ritmust szabott ki minden embernek, ennyit kell felhasználnia naponta, nappal és éjjel, egyik napkeltétől a másikig. A gyors, hallható és rendetlen lélegzés túllépi ezt a határt, s így megrövidíti az életet. A lassú, mély és*

nyugodt lélegzés megtakarít a kiszabott mennyiségből, s ezzel meghosszabbítja életünket. *Minden egyes megtakarított lélegzet nagy erőtartalék felhalmozására szolgál, s ebből a tartalékból évekre rúgó élettöbbletet meríthet az ember.* A jógi nem vesznek annyi lélegzetet, mint mások, nincs is szükségük rá, mert... Ó, de hogyan folytassam magyarázataimat anélkül, hogy meg ne szegjem eskümet?

A jóginak ez a tartózkodása tantaluszi vágyakozást ébreszt bennem. Képzeltető volna, hogy az a tudomány, amelyet ennyi gonddal igyekeznek titokban tartani, ne tartalmazna valami igazán értékeset? S ha igaz érték rejlik e tanokban, akkor érthető miért lepleznek el minden nyomot ezek a különös emberek, és miért rejtik el tanaik kincsét, hogy ezzel távol tartsák a felszínes kíváncsiskodót, az éretlen elméjű s a szellemileg érdemtelen embert. Lehetséges volna, hogy én is ezeknek az utóbbiaknak osztályába tartozom, és végül is kénytelen leszek elhagyni Indiát anélkül, hogy igyekezeteimet pusztá fáradságnál több jutalmazná?

De Brahma ismét megszólal:

– Mestereink birtokában vannak a lélegzet hatalmához vezető kulcsoknak. *Tudják, milyen szoros kapcsolat áll fenn a vér és a lélegzet közt; értik, hogyan követi az elme is a lélegzet útját, s ismerik azt a titkot, hogyan lehet a lélek tudomására jutni a lélegzet és a gondolat segítségével.* A lélegzet a mi világunkban csupán egy finomabb erő kifejezése, s ez a finomabb erő a test igazi éltetője. Ez az erő rejtőzik az élő szervezetben, noha láthatatlan. Amikor elhagyja a testet, a lélegzet is megszűnik és ennek következtében beáll a halál. De a lélegzeten való uralom útján bizonyos mértékben előlött a láthatatlan életáram fölött is uralomra tehetünk szert. Ám ha testünket a legtökéletesebb ellenőrzés és uralom alá vetjük is – úgyhogy még a szívverést is befolyásolni tudjuk –, azért gondolja-e ön, hogy ősi bölcseink egyedül a testre s a testi erőkre gondoltak volna, amikor első ízben nyilvánították ki rendszerünk tanait?

Akármit gondolok is a régi bölcsekről és szándékaikról, az mind eltöri az elmémben hirtelen felébredő heves kíváncsiság mellett.

– Ön uralkodni tud a szív működésén? – kiáltok fel meglepetten.

– Sikerült bizonyos mértékben engedelmessegre szorítanom belső szerveimet, a szívet, a gyomrot, és a veséket – felel nyugodtan, minden kérdés nélkül.

– Hogyan viszi ezt véghez?

– A hozzá szükséges erőre az ülés mód, lélegzés és akaraterő bizonyos együttes gyakorlása révén lehet szert tenni. Ezek a gyakorlatok természetesen a jóga magasabb fokozatába tartoznak. Olyan nehezek, hogy csak kevés ember tud megbirkózni velük. E gyakorlatok útján valamennyire akaratom alá vettem a szív izmait a szívet mozgató izmok révén, aztán tovább haladhattam, és legyőzhettem a többi szervet is.

– Ez igazán rendkívüli!

– Gondolja? Tegye kezét a mellemre, pontosan a szívem fölé, és tartsa ott – Brahma ekkor helyzetet változtat, különös ülés módot vesz föl és lehunyja szemét.

Engedelmeskedem fölszólításának, aztán türelmesen várok, hogy mi fog történni. Néhány percen át olyan mozdulatlanul ül, mintha kővé merevedett volna.

Majd szívének dobogása fokozatosan gyengülni kezd. Riadtan érzem, hogy egyre lassabban és lassabban ver. Valami kísérteties érzés terjed szét idegeimben, amint határozottan megfigyelhetem, hogy kezem alatt Brahma szívének ritmikus működése teljesen megáll. A szünetelés körülbelül hét aggodalmas másodpercig tart.

Megpróbálom elhithetni magammal, hogy csak hallucináció az egész, de annyira ideges vagyok, hogy nem bírom meggyőzni magam. Amidőn aztán a szív a látszólagos halálból ismét visszatér az életbe, megkönnyebbülök. A dobbanások gyorsulnak, és végül a megszokott ütemben következnek egymásra.

A jógi még néhány percig nem emelkedik ki mozdulatlan magába mélyedéséből. Ekkor lassan kinyitja szemét, és megkérdezi:

– Érezte, hogy eláll a szívverésem?

– Éreztem. Egészen határozottan.

Bizonyos vagyok afelől, hogy nem volt szó képzelődésről. Szeretném tudni, még miféle különös dolgokat tud véghezvinni jógim az ő benső szerveinek gépezetével?

Mintha csak a kimondatlan gondolataimra válaszolna, Brahma így szól:

– Ez semmi ahhoz, amit a mesterem véghez tud vinni. Felvághatja valamelyik ütőérét, s ő parancsolni fog a vérének, mi több, meg tudja állítani a vérfolyást! Magam is bizonyos fokú uralomra tettem szert a vérem fölött, de ezt azért nem tudom véghezvinni.

– Mutathatna valamit ebből az uralomból?

Megkér, hogy fogjam meg a csuklóját, ahol jól érezhetem az ütőér lüktetését. Megteszem.

Két vagy három percen belül érezni kezdem, hogy az ujjam alatt lüktető ér ritmusa meglassul. Nemsokára egészen megszűnik. Brahma elállította az érverését!

Aggódva lesem a vérkeringés megindulását az ütőérben. Elmúlik egy perc, de nem történik semmi. A második perc is lassan ketyegve mászik át órám lapján, miatt én minden pillanatot élénken számon tartok. A harmadik perc sem hoz változást. Csak negyedfél perc elmúltával veszem észre az ütőér tevékenységének lassú visszatértét. A feszültség fölenged. Az érverés nemsokára rendes ütemét veszi föl.

– Milyen különös! – fakad ki belőlem önkéntelenül.

– Semmi az egész – felel szerényen Brahma.

– Ez úgy látszik a különös élmények napja... Nem mutatna még egyet-mást?

Brahma tétovázik.

– Még egyet igen – mondja egy idő múlva –, de annyival aztán meg kell elégednie.

Elgondolkodva néz a padlóra, majd kijelenti:

– Elállítom a lélegzetemet?

– De hát akkor minden biztonnyal meghal! – kiáltok fel idegesen.

Brahma nevet, de nem vesz tudomást megjegyzésemről.

– Most tegye a kezét az orrlyukaim alá.

Bizonytalanul engedelmeskedem. A kilehelt levegő meleg simogatása ismételtén meglegyinti kezem bőrét. Brahma lehunyja szemét, teste szoborszerűen mozdulatlanul válik. Mintha mély révületbe esne. Várom, s közben kezemet közvetlenül az orrljúka alatt tartom. Brahma mozdulatlanul ül, mint valami kőből faragott bálvány. Lassan, nagyon egyenletesen csökkenni kezd lélegzetének fuvallata. Végül teljességgel megszűnik.

Figyelem az orrljúkait és a száját. Megvizsgálom vállait és mellkasát, de semmi észrevehető jelét nem látom a lélegzetvételnél. De tudom, hogy ezek az ellenőrzések nem egészen kielégítőek, és szeretnék egészen meggyőző módon kísérletet tenni. Agyam gyorsan forog.

A szobában nincsen kézitükör, de ehelyett igen megfelelőnek találok egy kis fényesre csiszolt réztálat. Egy ideig Brahma orra alá tartom a tálacsát, aztán az ajka elé teszem. Fénylő lapján a legcsekélyebb párafolt sem jelenik meg.

Szinte képtelenségnek érzem, hogy ebben a csöndes, köznapi házban, egy csöndes, köznapi város közelében, valami jelentékeny ténnyel jutottam kapcsolatba, olyan ténnyel, amelyet egy napon a nyugati tudomány is kénytelen lesz elismerni – ha akarja, ha nem. De a bizonyíték a szemem előtt van, és nem kételkedhetem benne. A jóga valóban több holmi haszontalan mesénél.

Amikor végre Brahma magához tér transzra emlékeztető állapotából, kissé ki-merültnek látszik.

– Meg van elégedve? – kérdi fáradt mosollyal.

– Megelégedve? Ez több, mint amennyit reméltem! De képtelen vagyok megérteni, hogyan bírja megtenni.

– Nem szabad megmagyaráznom. A lélegzet elállítása a felsőbb jógához tartozik. A fehér emberek szemében ostobaságnak tetszhet, hogy valaki ilyesmire törekedjék, de számunkra ennek nagy jelentősége van.

– Hanem mi mindig úgy tanultuk, hogy az ember nem élhet lélegzetvétel nélkül. Talán ez is ostoba felfogás?

– Nem az; de mindamelllett nem igaz. Ha akarom, két órán át vissza bírom tartani a lélegzetemet. Sokszor meg is tettem már, s látja, mégsem haltam meg! – mosolyog Brahma.

– Nem értem a dolgot. Ha nem szabad is magyarázatokkal szolgálnia, de talán megvilágíthatja kissé a jelenség mögött rejlő elméletet?

– Szívesen. Bizonyos állatok megfigyeléséből sokat tanulhatunk, mint ahogy ez egyike a mesterem kedvenc oktatómódszereinek is. Az elefánt sokkal lassabban lélegzik, mint a majom, mégis sokkal tovább él. Némely nagy kígyó jóval lassabban vesz lélegzetet, mint például a kutya, s mégis hasonlíthatatlanul hosszabb életű. Vannak tehát teremtmények, amelyek azt bizonyítják, hogy a lélegzés meglassítása megnyújthatja az élet tartamát. Ha eddig megértett, akkor a következő lépést is könnyebben megértheti. Vannak a Himalájában denevérek, amelyek téli álmod alszanak. Fel-függeszkedve lógnak a hegyi barlangokban heteken át, de egyetlen lélegzetet sem

vesznek, amíg ismét föl nem ébrednek. A himalájai medvék is többnyire egész télen át mély álomba merülve pihennek, s élettelennek látszanak. A Himalája mélyedéseiben, ahol télen nem lehet táplálékot találni, tüskés disznók élnek, s néhány hónapra ezek is álomba merülnek, miközben a lélegzetvételük szünetel. Ha ezek az állatok lélegzés nélkül életben maradhatnak, miért volna ez lehetetlen az emberi lény számára?

A különös tények elsorolása érdekes, de nem olyan meggyőző, mint Brahma mutatóványa. Az általános véleményt, hogy a lélegzés elengedhetetlenül szükséges az élet bármely körülményei közt, nem lehet csak úgy egyszerűen elvetni.

– Mi nyugatiak sohasem értenénk meg egykönnyen, hogy az élet megmaradhat valamely testben anélkül, hogy a lélegzés is folytatódna.

– Az élet mindig megmarad – hangzik a titokzatos válasz. – A halál csak a test szokásainak egyike.

– De csak nem akarja azt mondani, hogy a halált is le lehet győzni? – tudakolom kétkedően.

– Miért ne? – Feszült szünet következik. Szeme áthatóan mered szemembe, de kifejezése barátságos.

– Önben lehetőségek szunnyadnak, s ezért elmondom ősi titkaink egyikét. De előbb meg kell kérdezni, hajlandó-e hozzájárulni egy föltételhez?

– Mi legyen az?

– Ön nem fog kísérletet tenni a lélegzési gyakorlatokkal, kivéve azokat, amelyekre később talán majd megtanítom.

– Beleegyezem.

– Akkor hát álljon a szavának. Nos, eddig ön azt hitte, hogy a lélegzés teljes megszűnte halált von maga után?

– Azt.

– Nem ésszerű-e annak is a feltételezése, hogy ha az ember a lélegzetet tökéletesen magában tartja, akkor az élet is bennmarad testében, ameddig a lélegzetet tartani tudja?

– De...

– Mi csak ennyit állítunk. Azt valljuk, hogy a lélegzet uralmára szert tett jógi, aki tetszése szerint vissza tudja tartani a lélegzetet, ezzel fenntartja életáramát is. Megérti ezt?

– Gondolom, igen.

– Képzelné most el egy beavatott jógit, aki meg tudja tartani a testébe zárt lélegzetet, nemcsak néhány percre kedvtelésből, hanem hetekre, hónapokra, sőt évekre is.* Miután elismerte, hogy ahol lélegzet van, ott életnek is kell lennie, nem tudja-e belátni, hogy ez a módszer a megnyújtott élettartamnak milyen kilátásait tárja fel az ember előtt?

Nem találom szavamat. Elvethetem-e vajon ezt az állítást mint képtelenséget? De vajon elfogadhatom-e? Nem idézi-e föl ez a gondolat a középkori Európa alki-

mistáinak hívságos álmait, akik az életelixírt keresték, de mégis egymás után elhullottak a halál kaszája alatt? De ha Brahma nem ámítja önmagát, akkor miért akarna ámítani engem? Hiszen nem ő kereste a társaságomat, és nem igyekszik tanítványokat szerezni.

Különös félelem nehezedik agyamra. Hátha csak örültem van dolgom? Nem, Brahma olyan értelmesnek és ésszerűnek látszik más dolgokban. Talán jobb lenne, ha egyszerűen csak annyit tételeznék föl róla, hogy téved? De valami megszólal bennem, és kétségbevonja ezt a föltevést. Zavarban vagyok.

– Nem tudom meggyőzni önt? – szólal meg ismét a jógi. – Nem hallotta ön annak a fakírnak a történetét, akit Randzsit Szingh eltemetett Lahorban egy sírboltba? A fakír eltemetése angol tisztek jelenlétében történt, s az utolsó szikh fejedelem maga is figyelemmel kísérte az egészet.* Az élve eltemetett ember sírját hat héten át katonák őrizték, de a fakír élve s egészségesen szállt ki belőle.

Nézzon utána ennek a történetnek, mert úgy hallottam, hogy le van írva valahol az önök kormányzatának feljegyzéseiben. Ez a fakír nagy uralomra tett szert a lélegzése fölött, s kedve szerint elállíthatta, a halál veszélye nélkül.

Pedig nem is volt a jóga beavatottja, mert hallottam egy öreg embertől, aki ismerte, hogy nem volt tiszta jellemű. Haridásznak hívták, és fenn, északon élt.

Ha ez az ember oly hosszú ideig életben maradhatott egy levegőtlen lyukban minden lélegzés nélkül, akkor mennyivel többet vihet véghez a jóga igazi mestere, aki titokban végzi gyakorlatait, és nem mutogatja tudományát arany reményében.

Sokatmondó csönd váltja fel a beszélgetést.

– Vannak még más különös erők, amelyekre a mi jógarendszerünk útján szert lehet tenni, de vajon ki volna hajlandó a mai elsatnyult időkben megfizetni a súlyos árat a megszerzésükért?

Újabb szünet.

– Nekünk, akik a köznapi világban élünk és dolgozunk, éppen elég tennivalónk van anélkül is, hogy hasonló erőket próbáljunk megszerezni – kockáztatom meg az ellenvetést korunk védelmében.

– Úgy van – hagyja rám Brahma –, a testen való uralom csak keveseknek való. Éppen ezért tudományunk tanítói titokban is tartották évszázadokon át. Nagyon ritka eset, hogy a mesterek tanítványokat keressenek magunkak; a tanítványnak kell keresnie a mestert.

* * *

---

* Paul Brunton: Az Egyiptom titkai című könyvében említ olyan beavatottakat, akiknek teste is több száz évig él, míg közülük néhányan ezer évekre szellemi koncentrációba merültek. Ezalatt az idő alatt is testük és szellemük tiszta sugárzásával segítik az emberiséget. (A begépelő) Azóta utánajártam ennek az adatnak, és megállapíthattam, hogy az eset valóban megtörtént Lahorban, 1837-ben. A fakírt Randzsit Szingh király, Sir Claude Wade, Dr. Honigberger és mások jelenlétében tették el. Szikh katonák őrizték a sírt éjjel-nappal, hogy csalás ne történhessék.

Legközelebbi találkozásunk alkalmával Brahma látogat meg lakásomon. Este van, és rövidesen vacsorához látunk. Étkezés és rövid pihenő után kimegyünk a holdfényes tornácra, én heverőszékbe ülök, míg a jógi kényelmesebbnek találja a padlóra helyezett gyékényt.

Pár percig némán élvezzük a telehold ragyogó sugárözönét.

De nem felejtettem el legutóbbi találkozásunk meglepő eseményeit, s így nemsokára újra felvetem a hihetetlen kérdést azokra az emberekre vonatkozólag, akik fittyet hánynak a halálnak.

– Miért ne? – teszi fel Brahma az ő kedvenc kérdését. – Van a mi rendszerünknek, a testen való uralom jógájának egy beavatottja, aki elrejtőzve él a Nilgiri-hegységben, itt lenn, délen. Sohasem mozdul ki tanyájából. Északon is él egy ilyen beavatott, a hófödte Himalája egyik barlangjában. Ezekkel az emberekkel ön nem találkozhat, mert megvetik a világot, de létezésük hagyományként él köztünk, és úgy tudjuk, hogy több száz évre kinyújtották életüket.

– S ön valóban elhiszi ezt? – fakadok ki szerény kételkedéssel.

– Feltétlenül! Nem áll-e előttem a mesterem szemmel látható példája?

Kérdés tolul elő elmémbe, olyan kérdés, amely már napok óta feszengett bennem. Eleddig haboztam megemlíteni, de most, hogy olyan bizalmas barátság alakult ki köztünk, rászánom magam, hogy merészen kibökjem. Komolyan a jógira nézek, és megkérdem:

– Brahma, ki az ön mestere?

Brahma egy ideig merően viszonozza pillantásomat, de nem ad feleletet. Aztán tétován néz rám.

Végül megszólal, szava lassú és komoly:

– Délvidéki tanítványai Jerumbu Szvámi néven ismerik, s a név jelentése: a Hangyák Tanítója.

– Milyen furcsa név! – kiáltok fel meglepetten.

– Mesterem mindig hordoz magánál egy zacskó rizslisztet, s ezzel táplálja a hangyákat, akármerre jár is. De északon és a Himalája falvaiban, ahol időnként tartózkodni szokott, más a neve.

– Ő tehát tökéletes mestere a testen való uralom jógájának?

– Úgy van.

– S ön azt hiszi, hogy ő...

– Hiszem, hogy több, mint négyszáz éves! – fejezi be nyugodtan a mondatot helyettem Brahma.

Feszült csönd következik.

Zavart ámulattal nézek rá.

A fakírt negyven nap múlva élve ásták ki. További részleteket a kalkuttai levéltárban lehet találni. (A fentebb említett Dr. Honigberger, a szikh király udvari orvosa, brassói származású erdélyi szász volt, emlékirataiban szintén följegyezte az esetet. - A fordító.)

– Nemegyszer beszélt nekem dolgokról, amelyek a mogul császárok uralmának idejében történtek – folytatja a jógi. – És történeteket mondott el abból az időből, amikor az önök Kelet-Indiai Társaságának angoljai először jöttek Madrászba.

Kétkedő nyugati fül nem bírja elfogadni ezeket a kijelentéseket.

– De hát bármely gyerek, aki történelmi könyveket olvasott, szolgálhat ilyen elbeszélésekkel – teszem meg az ellenvetést.

Brahma nem veszi tudomásul megjegyzésemet. Folytatja:

– Mesterem világosan emlékszik az első panipati csatára * és nem felejtette el a plasszi csata ** napjait sem. Emlékszem, amidőn egy alkalommal gyerkőcnek nevezte egyik tanítványtársunkat, a nyolcvan esztendőes Bésudánandát!

A világos holdfényben jól látom, hogy Brahma lapos orrú arca sajtóságon mozdulatlan s kifejezéstelen marad, mialatt ezeket a különös szavakat mondja.

De hát az én agyam, amelyet a modern tudományos gondolkozás szigorú kutatómódszerei iskoláztak, hogyan fogadhatná el ezeket az állításokat? Brahma végtére is hindu, és bizonyára benne is él honfitársainak hajlandósága arra, hogy a legendákat készpénznek vegye. Nincs értelme vitába elegyedni vele, elhatározom, hogy hallgatni fogok.

A jógi folytatja:

– Mesterem több mint tizenegy évig az egyik nepáli maharadzsa lelki tanácsadója volt. Nepál India és Tibet között terül el. Ott jól ismerik és szeretik őt a falvakban, amelyek a Himalája hegyei közt fekszenek. A falusi nép istenként hódol neki, valahányszor ellátogat oda, de ő olyan jóságosan beszél velük, mint atya a gyermekeivel. Nem törődik a kasztszabályokkal, és nem eszik sem húst, sem halat.

– Hogyan élhet egy ember sokáig? – gondolataim akaratlanul is újra megszólalnak.

Brahma félrefordítja tekintetét, mintha meglepedkezett volna jelenlétemről.

– Három módja van az életkor megnyújtásának. Az első az összes ülőhelyzetek, összes légzési gyakorlat s a mi rendszerünkben található többi titkos gyakorlat állandó alkalmazásában áll. Ezeket a gyakorlatokat addig kell folytatni, míg a jógi tökéletessé nem lesz, ami kizárólag egy megfelelő mester vezetésével érhető el, mert csak az ilyen mester tudja a saját testén igazolni azt, amit tanít.

A másik mód az, hogy a jógi rendszeresen él bizonyos ritka gyógynövényekkel, amelyeket csak olyan beavatottak ismernek, akik ezt a tárgyat sokáig tanulmányozták. Ezek a beavatottak titkon viszik magukkal a gyógynövényeket, vagy ruhájukba rejtik, amikor vándorúton járnak. Amidőn eljön az ilyen beavatott végső eltűnésének ideje, kiválaszt egy érdemes tanítványt, megismerteti a titkokkal, és neki ajándékozza a növényeket. Más sohasem férhet hozzájuk. A harmadik módot nem könnyű megmagyarázni – szakítja meg szavát hirtelen.

– Nem próbálná meg? – biztatom.

* 1526-ban a timurida Báber hódító hadai Panipat mellett ütköztek meg az agrai fejedelem seregével.

** A Plassyi (Plassey) mellett 1757-ben vívott híres csatát tekintik az indiai brit hódítás megalapozásának.

– Lehet, hogy ön nevetni fog a szavaimon.

Biztosítom, hogy ellenkezőleg, illő tisztelettel hallgatom fejtegetéseit.

– Jól van. Az ember agyában van egy kicsiny lyuk. Ebben a mélyedésben lakik a lélek. A lyukat valami szelepféle zárja el. A gerincoszlop alsó végében jön létre a láthatatlan életáram, amelyről már több ízben említést tettem. Ennek az áramnak állandó elvesztegetése okozza a test öregedését. De ha megőrizzük, akkor új étellel tölti meg a testet és hosszantartóvá teheti. Amikor az ember legyőzte önmagát, akkor hozzáláthat, hogy uralomra jusson az élettartam fölött, bizonyos eljárásokkal, amelyeket csak a mi iskolánk haladó jógijai ismernek. *És ha fölfelé bírja irányítani ezt az életáramot a gerincben, akkor megkísérelheti összpontosítani az agyban lévő lyukra. De ha nem talál olyan mestert, aki segíthet neki az agyban lévő lyukat elzáró szelep felnyitásában, akkor nem érhet el sikert.* Ám ha talál mestert, aki hajlandó ezt megtenni neki, akkor a láthatatlan áram behatol a lyukba s ott a "hosszú élet nektárjává" válik, ahogyan nevezzük. Nem könnyű feladat ez, mert romlás vár arra, aki egymagában próbálkozik velem. Az, akinek sikerült, halálhoz hasonló állapotba hozhatja magát, amikor kedve tartja, s így győzedelmeskedhetik az igazi halálon, amidőn ez közelít hozzá. Kiválaszthatja halála pillanatát akármikor, s a legszigorúbb vizsgálat is olyannak fogja találni, mintha természetes halállal halt volna meg. Akinek mindhárom módszer a rendelkezésére áll, az sok száz évig élhet. Így tanultam. És ha az ilyen ember meghal, a férgek akkor sem támadják meg a testét. Egy évszázad múlva sem lesz rajta nyoma a szétbomlásnak.

Megköszönöm Brahma magyarázatait, de csodálkozom és kétkelem. A dolog mélységesen érdekel, de nem vagyok meggyőződve felőle. Az anatómia nem ismeri azt az áramot, amelyről Brahma szólt, és kétségtelen, hogy sohasem tudott arról a bizonyos nektárról. Vajon ezek a fiziológiai csodák nem volnának egyebek pusztá babonás félreértéseknél? Hallatukra az ember visszatér a r egék világába, amikor hosszú életű boszorkánymesterek és varázslók őrizték az élet bájitalát. De mégis, Brahma bemutatója a lélegzésen és vérkeringésen való uralomról valamennyire meggyőztek engem afelől, hogy a jógaerők többet jelentenek képzelődésnél, és hogy ezek az erők kétségkívül magyarázattal szolgálnak olyan teljesítmények lehetőségére, amelyek az avatatlan szemében meseszerűeknek látszanak. De ezen a ponton túl már nehezen tudom követni Brahmát.

Tiszteletteljesen hallgatok, és gondosan vigyázok, nehogy arcom elárulja az elmémben dülő tusát.

– Az ilyen erők nagyon kívánatosak lehetnének olyanok szemében, akik sírjuk felé közelednek – foglalja össze Brahma a mondottakat –, de ne felejtse el, hogy az erők felé vezető út tele van veszélyekkel. Nincs mit csodálkozni rajta, ha mestereink így beszélnek ezekről a gyakorlatokról: "Tartsátok annyira titokban, mint ahogyan egy gyémánttal telt dobozt rejtegetnétek."

– Eszerint ön aligha lenne hajlandó közölni velem a gyakorlatokat?

– Akik beavatást óhajtanak nyerni, azoknak előbb meg kell tanulniok járni, mielőtt futni próbálnának! – feleli halvány mosollyal.

– Még egy utolsó kérdést, Brahma.

A jógi bólint.

– Hol tartózkodik most az ön mestere?

– Visszavonult egy félreeső templomba, Nepál hegyei közé, a Terai dzsungel túlsó oldalán.

– Feltehető, hogy ismét visszatér a sík vidékre?

– Ki mondhatná meg előre, hogy mit fog tenni? Lehet, hogy hosszú évekig Nepálban marad, de lehet, hogy újra vándorútra indul. Legszívesebben Nepálban tartózkodik, mert a mi jógairányzatunk ott inkább otthonos, mint Indiában. Látja, még a testen való uralom jógájában is különböző irányzatok vannak. A miénk az úgynevezett Tantra-irányzat, amelyet Nepálban jobban megértene, mint a hinduk közt.

Brahma elhallgat. Gondolom, hódoló érzéssel emlékezik titokzatos mesterére. Ó, ha ezek a ma hallott dolgok nem pusztán regék, hanem valóság rejlik bennük, akkor az ember valóban bepillantást nyerhet abba, ami rejtve van előttünk! Az időtlen és halhatatlan Ember titkába!

* * *

Ha nem siettetem a tollamat, ez a fejezet sohasem jut el a végéhez. Igyekszem hát röviden összegezni a hosszú nevű jógival való kapcsolatomban utolsó emlékezetes jelenetét.

Az indiai éjszaka gyors lábon követi az estét, itt nincs olyan lassú átmenetekben gazdag naplemente, mint Európában. S amidőn a siető esthomály ráborul a kerti kunyhóra, Brahma meggyújt egy olajlámpát, és felfüggeszti a tetőgerendára. Aztán ismét letelepedünk.

Az idős özvegy szerényen eltávozik, s egyedül hagy engem a jógival meg a tanítójelölttel, aki szavainkat tolmácsolja. Az égő füstölőrúd illata misztikus hangulattal telíti a szobát.

Ma este a válás szomorú gondolatai nehezedenek rám. Igyekszem szabadulni tőlük, de hasztalan. A bosszantó korlát, amely köztünk áll, mert csak egy harmadik személyen keresztül közölhetjük gondolatainkat, megakadályoz abban, hogy világosan megmondjam Brahmának, ami a szívemen fekszik. Nem tudom megállapítani, mily mértékben helytállóak azok az új dolgok és különös elméletek, amelyekkel megismertett, de méltányolni tudom készségét, hogy megengedte belépni magányos életébe; sokszor éreztem, hogy szívünket rokonérzés vonja egymás felé, és most már tudom, mit jelentett neki az, hogy szokásos tartózkodását feladja. Ma este a küszöbön álló válás örve alatt még egy utolsó kísérlettel megpróbáltam rávenni Brahmát, hogy tárjon fel előttem ma mélyebb titkokat.

– Hajlandó ön elfordulni a városok életétől és visszavonulni valamely magányos helyre a hegyek közé vagy a dzsungelba néhány esztendőre? – kérdi fürkésző tekintettel.

– Ezen még gondolkoznom kell, Brahma.

– Hajlandó-e föladni minden más tevékenységét, munkáját, lemondani élvezeteiről, és egész idejét a mi rendszerünk gyakorlására fordítani – mégpedig nem csak pár hónapra, hanem több esztendő tartamára?

– Nem hinném. Nem... erre még nem állok készen. Talán majd egyszer...

– Akkor nem vezethetem tovább. A testen való uralom jógája sokkal komolyabb dolog, semhogy valakinek szórakozásul szolgáljon üres óráiban.

Kilátásom arra, hogy jógivá legyek, gyorsan semmibe foszlik. Sajnálkozva látom be, hogy a teljes rendszer, hosszú évekig tartó nehéz gyakorlatával, szigorú és rideg fegyelmével nem nekem való. De valami közelebb áll a szívemhez, mint a testen való uralom különös erői. S feltárom ezt a remete előtt.

– Brahma, ezek az erők valóban lenyűgözők. Egyszer majd igazán szeretnék mélyebben megismerkedni velük az ön vezetésével, de végtére is, milyen tartós boldogságot eredményezhetnek? Van-e valami a jógában, ami még mélyebb és finomabb? Talán nem tudom magam világosan megértetni...

Brahma bólint és felel:

– Értem.

Mindketten mosolygunk.

– *Szövegeink azt mondják, hogy a bölcs ember a testen való uralom jógáját a szellemen való uralom jógájával együtt gyakorolja – jegyzi meg lassan Brahma.* – Úgy is mondhatnánk, hogy az előbbi csak előkészítés az utóbbira. Amidőn a mi ősi mestereink Siva istentől megkapták rendszerünk alapelveit, tudtukra adatott, hogy a végső cél nem pusztán a testiséggel függ össze. Megértették, hogy a test legyőzése voltaképpen az első lépés csupán az elme legyőzésére, ez pedig a szellemi tökéletesség felé vezető út. Láthatja tehát, hogy a mi rendszerünk a közelfekvő dolgokkal foglalkozik, a testtel, de ez csak közvetett módja a szellemig vezető áthatolásnak. Ezért mesterem így tanított: "Előbb járd a test legyőzésének útját, akkor aztán a királyi tudománynak, az elme legyőzésének útjára léphetsz." Ne feledje, hogy az uralmunknak alávetett test többé nem háborgatja az elmét; csak igen kevesek indulhatnak el nyomban a gondolatok fölötti uralom útján. Mindamellet, ha valakit nagyon erősen vonz az elmén való uralom útja, mi nem akadályozzuk, mert akkor ez az öneki rendelt út.

– *S ez tisztán értelmi jóga?*

– *Úgy van. Célja az, hogy az elmét olyanná tegyüek, mint valami állandó, változatlan fény, s akkor ezt a fényt a szellemre vetítjük.*

– Hogyan kezd az ember ezt a gyakorlatot?

– Ehhez is szükséges mestert találni.

– Hol?

Brahma vállat von.

– Testvérem, az éhes ember mohó igyekezettel keres élelmet, a kiéhezett pedig valóban minden egyébről elfeledkezve, úgy veti magát a táplálék után, mintha megörült volna. Amikor ön is annyira fogja kívánni a mestert, mint a kiéhezett ember az eledelt, meg is fogja találni. *Akik őszintén keresnek, azok minden bizonnyal a mester felé vezetnek a rendelt időpontban.*

– Gondolja, hogy ez végzetszerűen történik?

– Szavai helyesek.

– Olvastam néhány könyvet...

A jógi a fejét rázza:

– Mester nélkül a könyvek csak annyit érnek, mint a pusztai papíros. A mi szavunk a mesterre, guru, ezt jelenti: "Aki eloszlatja a sötétséget." Az olyan ember, akit törekvései és sorsa kellőképpen elősegítenek a mester megtalálásában, hamarosan kilép a világosságra, mert a mester a maga fensőbbrendű képességeit is felhasználja a tanítvány javára.

Brahma odalép az írásokkal teleszórt padhoz, és visszatér egy nagy papírlappal. Ezt átnyújtja nekem. A lapot bizonyos rendben elhelyezett kabalisztikus jelek, sajátos szimbólumok és piros, zöld vagy kék tintával írt tamil betűk borítják. A lap tetejét nagy hieroglifás jelkép díszíti, ebben fölismerem a Napot, a Holdat és egy emberi szempárt. A rajzolt jelek és írások a közepén üresen hagyott négyszöget foglalják le.

– Múlt éjjel pár órát ennek az elkészítésével töltöttem – mondja Brahma. Ha majd hazaér, ragassza egyik fényképemet ide a közepére.

Megmagyarázza, hogy ha elmémet erre a furcsa, de művészies hatású írásra összpontosítom öt percig, mielőtt este nyugovóra térnék, akkor órála fogok álmodni.

– Még ha ötezer mérföld választaná is el testünket, irányítsa csak gondolatát erre a papírosra, és akkor szellemeink találkozni fognak az éjszaka folyamán – jelenti ki meggyőződéssel. *És hozzáteszi, hogy ezek az álombeli találkozások éppoly valóságosak lesznek, mint amilyenek eddig a testi találkozásaink voltak.*

Ennek kapcsán aztán megemlítem, hogy bőröndjeimet már becsomagoltam, és rövidesen elutazom; s aztán, ki tudja, hol és mikor láthatom majd viszont őt.

Azt feleli, hogy kétségkívül be kell teljesednie mindannak, amit a sors nekünk szánt. Majd ezt a közlést teszi:

– Tavasszal elhagyom ezt a helyet, s a tandzsuri kerületbe megyek, ahol tanítványaim várnak. Ki mondhatná meg, hogy azután mi fog történni? Hiszen emlékszik, mondtam, hogy üzenetet remélek kapni egy napon a mesteremtől.

Hosszú hallgatás következik, majd végül Brahma ismét megszólal, és suttogó hangon kezd beszélni. Én a tanítójelölthöz fordulok, és várom, hogy valami új közlést kapjak.

– Múlt éjjel nálam járt a mesterem. Önről beszélt. Ezt mondta:

"Barátod, a szahib, mohón vágyik a tudásra. Előző születésében köztünk élt. A jogagyakorlatok útját követte, de nem a mi irányzatunkét. Most ismét visszajött Hin-

dusztánba, de ezúttal fehér emberként. Amit egykor tudott, az feledésbe merült, de csak egy időre felejtette el. Amíg egy mester nem részesíti kegyében, addig nem érhet fel benne régebbi tudása. Szükség van a mester hatására, hogy jelen testében visszanyerje az egykori tudást. Mondd meg neki, hogy nemsokára rátalál mesterére. Azután a világosság már magától fog áradni rá. Ez bizonyos. Mondd meg neki, hogy ne aggódjék többé. Nem hagyja el hazánkat, amíg ez be nem következik. A sors rendelése, hogy ne hagyjon el bennünket üres kézzel."

Meglepve húzódok hátra.

A lámpa fényt áraszt a kis társaságra. Fiatal tolmácsom arcán ebben a sárga világosságban mintha áhítatos tisztelet kifejezése jelenne meg.

– Nem mondta ön, hogy a mestere messzi távol, Nepálban van? – kérdem szemrehányó hangon.

– Ott van, és egyelőre ott is marad!

– De hát akkor hogyan utazhat ezerkétszáz mérföldet egyetlen éjszakán?

Brahma talányosan mosolyog.

– Mesterem mindig előttem van, ha mindjárt egész India szélessége választ is el bennünket testben. Üzenete elér levél vagy üzenethozó nélkül. Gondolata a levegőn keresztül jut el hozzám. Elér és én megértem.

– Telepátia?

– Ha úgy tetszik!

Fölállok, mert elérkezett a búcsúzás ideje. Elindulunk utolsó holdfényes sétánkra, és elmegyünk a templom ősi falai előtt, amely nem messze áll Brahma házá-tól. A holdfény a levelek közt szűrődik át, amint megállunk egy útszéli pálmaligetnél.

Brahma elbúcsúzik tőlem, és halkán így szól:

– Ön tudja, hogy kevés dolgot mondhatok magaménak. Ezt becsülöm mind közt legtöbbszörre. Fogadja el.

Megfogja bal kezének negyedik ujját, és csavargat rajta. Felém nyújtja jobb tenyerét. Aranygyűrűt látok csillogni a holdsugárban. Nyolc vékony kampó tart egy kerek zöld követ, amelynek lapját vörösesbarna jelek barázdázzák. Amikor kezét szorítunk, Brahma markomba nyomja a gyűrűt. Megpróbálom visszaadni a váratlan ajándékot, de ő ellenáll, és még szorosabban, határozottabban a kezembe nyomja.

– Olyan valaki adta ezt nekem, akiben a jóba nagy bölcsessége él. Akkoriban messze földön vándoroltam a tudást keresve. Most... kérem, hordja ön!

Megköszöntem, és félig tréfálkozva megkérdeztem:

– Jó szerencsét fog hozni nekem?

– Nem, azt nem bírja megtenni. De hatalmas ígézet van a kőben, s ez lehetővé teszi önnek, hogy rejtve élő bölcsek közelébe jusson, és segítségére lesz a tulajdon rejtett erőinek kifejezésében. Ezt majd a tapasztalás igazolni fogja. Ha tehát vágyik ezekre a dolgokra, hordja a gyűrűt.

Végző, baráti válasz következik, és megy ki-ki a maga útján.

Lassan haladok tova, és fejemet furcsán kavargó gondolatok tarka sokasága tölti meg. Elgondolkodom Brahma távoli mesterének rendkívüli üzenetén.

A dolog túl rendkívüli ahhoz, hogy vitatni próbáljam.

Némán gondolok rá, míg a hit és a kétely ádáz csatát vív egymással szívemben.

Az aranygyűrűre pillantok, és felteszem magamnak a kérdést:

"Hogyan rejtőzhetne egyszerű gyűrűben olyan erő, amely ilyen dolgokat tudna előidézni?" Képtelen vagyok megérteni, hogyan és miért bírna befolyásolni engem vagy másokat bármilyen szellemi vagy egyéb dologban. Hinni ebben szinte babonával egyenlő. De mégis, Brahma nyilván meg van győződve a gyűrű mesébe illő képességeinek valóságáról. Lehetséges ez?

Valami arra késztet, hogy csaknem kimondjam: "Ebben a különös országban minden lehetséges!" De az értelem sietve segítségemre jön, és kérdőjelek torlaszát emeli közém s a kérdés közé.

Töprengő elmélyedés vesz erőt rajtam, és egyszerre csak arra riadok föl, hogy homlokommal beleütköztem valamibe. Föltekintve egy pálma szépséges árnyképét látom, és fénybogárcák ezrei járják csillogó táncukat a levelek és ágak közt.

Az ég sötét, mélykék. A Vénusz – élénken ragyogó pont – mintha egészen közel volna bolygónkhoz. Végtelen békesség terül az útra, amint tovamegyek. Titokzatos csönd ragad el. Még a fejem fölött időnként elsuhanó nagy denevérek is nesztelen szárnyakon szállnak. A kép elbűvöl. Megállok egy pillanatra. A Hold szétfolyó fényében felém közelgő ember olyan, mint valami suhanó kísértet.

Hazaérve azt találom, hogy az ébrenlét sokáig velem maradt ezen az éjszakán. Csak hajnal felé jön szememre álom, feledésbe merítve örvénylő gondolataimat.

VII. FEJEZET

A bölcs, aki nem beszél soha

Meg kell szakítanom elbeszélésem időrendjét, és vissza kell nyúlnom vagy két héttel, ha meg akarok emlékezni egy nem érdektelen találkozásra.

Mialatt Madrász egyik külvárosában laktam, nem hanyagoltam el igyekezeteimet, hogy a város indiai köreiben szorgalmasan kérdezősködjem, hol találhatnám jelentékenyebb képviselőit annak a csoportnak, amely különösen érdekelt engem. Beszélek írókkal, ügyvédekkel, tanítókkal, üzletemberekkel, sőt egy-két ájtatos előkelőséggel is. Aztán meginterjúvolom az interjúk íróit, s néhány kellemes órát töltök szaktársaim közt. Fölfedezek egy segédszerkesztőt, aki négy szemközt bevallja, hogy ifjabb éveiben a jóga lelkes tanulója volt. Akkoriban egy mester lábainál ült, akit ma is a szellemi uralom beavatottjának tekint, de mestere tíz évvel ezelőtt meghalt.

Az egykori tanítvány nagyon kedves és rendkívül értelmes hindu, de sajnos, nem tudja, hol lehetne igazán magasrendű jógikat találni.

Ettől eltekintve is, alig találkozom egyébbel, mint bizonytalan mesékkel, ostoba legendákkal és határozott visszautasításokkal. Igaz, hogy találkozom egy szent emberrel, akinek krisztusi arca és köntöse a prózai Nyugaton bizonyára feltűnést keltené, de ő is megvallja, hogy keresve vándorol a felsőbbrendű élethez vezető úton. Lemondott szépen fizető gazdaságáról, hogy szent koldussá, hontalan csavargóvá legyen. Felajánlja nekem kis birtokát, ha kész vagyok letelepedni és szegény, tévelygő indiaikon segíteni. De jaj, magam is csak szegény, tévelygő halandó vagyok! Kénytelen másokhoz fordulni nagylelkű ajánlatával.

Egy napon hírt kapok egy híres jogiról. Körülbelül fél mérföldnyire lakik Madrásztól, de miután elkerüli az emberekkel való találkozást, csak kevesen tudnak róla. Kíváncsiságom felébred, és elhatározom, hogy megismerkedem vele.

A ház magas bambuszkerítéssel zárt udvarban áll, teljesen elszigetelten egy rét közepén.

Társam az elkerített házra mutat.

– Úgy hallottam, hogy a jogi szinte egész nap révületbe van merülve. Nem valószínű, hogy meghalljon bennünket, ha zörgetünk is vagy a nevét kiáltjuk; s ha így tennénk, azt illetlenségnek is tekinthetnék.

Durván összeeszkábált ajtó vezet az udvarba, de nehéz lakat van rajta, és nem tudom, hogyan juthatnánk be. A környéket tökéletes csönd hatja át. Körüljárjuk a rétet, és véletlenül ráakadunk egy fiúra, aki tudja, hol található a jogi szolgája. Körülményes úton elérjük.

Kiderül, hogy az illető felfogadott szolga. Felesége és sok gyermeke kijön, hogy megnézzenek bennünket, s folyton a szolga nyomában vannak.

Közöljük vele óhajunkat, de ő nem hajlandó segítségünkre lenni. Határozott hangon kijelenti, hogy a "Bölcs, Aki Sohasem Beszél" nem mutatkozik akármilyen jöttment látogatónak, hanem szigorú magányban él. A Bölcs mély révületben tölti napjait, és nagyon felháborodna, ha akárkinek megengednék, hogy megzavarja magányában.

Kérem a szolgát, tegyen velem kivételt, de hajthatatlan. Társam szükségesnek véli, hogy hatósági beavatkozással fenyegetődzék, amennyiben nem nyernénk bebozsáttatást azonnal – ez persze egészen jogosulatlan eljárás, de azért én éppoly jogtalanul támogatom, noha suttyomban összekacsintunk. Indulatos vita következik. Én a fenyegetéseinket bőkezű baksis csábításával támasztom alá, és a szolga nemsokára, bár ellenkezve, beadja derekát, és kihozza a kulcsokat. Kísérőm felvilágosít, hogy a fickó valóban nem lehet több fizetett szolgánál, mert ha személyes tanítványa volna a bölcsnek, akkor sem fenyegetés, sem pénz nem tántoríthatná el.

Visszasétálunk az udvar ajtajához, és kinyitjuk a súlyos lakatot. A szolga megjegyzi, hogy a bölcs olyan kevés ingósággal rendelkezik, hogy még kulcsa sincsen. Kívülről rázárják az udvar ajtaját, és nem is jöhetne ki onnan, csak amikor a szolga odamegy, ami naponta kétszer történik. Megtudjuk továbbá, hogy a bölcs egész nap révületbe merül, de este elfogyaszt némi gyümölcsöt, édességet, és egy csupor tejet. De számtalanszor megesik, hogy érintetlenül hagyja a táplálékát. Amikor leszáll az este, a remete néha kilép tanyájáról, de akkor is legföljebb csak a közeli réten sétálgat egy keveset. Ebből áll minden testmozgása.

Átme gyünk az udvaron, és modern építményhez érünk. Szilárdan épült, kőkockákból és festett faoszlopokból. A szolga újabb kulcsot vesz elő, és kinyitja a nehéz ajtót. Meglepetésemnek adok kifejezést ezen a körülményes elővigyázatosságon, hiszen emberünk maga mondotta, hogy a bölcsnek nincsen semmije. Erre a szolga rövid magyarázattal felel.

Néhány évvel azelőtt a bölcs úgy élt a házban, hogy az ajtók sohasem voltak bezárva. De egy szerencsétlen napon valami fickó, aki olcsó pálinkával leitta magát, kihasználta a bölcs védtelenségét, és megtámadta. A részeg ember megráncigálta a bölcs szakállát, jókat húzott rá botjával, és becsmérlő szavakkal illette.

Véletlenül éppen akkor vetődött a rétre néhány fiatalember, akik labdázni akartak a szabadban. A támadás zaja felhívta figyelmüket. Besiettek a házba, és megszabadították a bölcsöt bántalmazójától, míg egyikük a legközelebbi házcsoporthoz futott, hogy hírt adjon az esetről. Rövidesen felindult emberek csoportja verődött össze a ház előtt, s nekiestek a részeg gazfickónak, aki egy köztisztelőben álló szentet mert bántalmazni. Úgy látszott, hogy az arcátlan fickót mindjárt meglincselik.

A bölcs a támadás közben megőrizte szokott nyugalmát és béketúrását, de most közbelépett, és a következő szavakat írta le:

– Ha ezt az embert ütlegelitek, az annyi, mintha engem bántalmaznátok. Ereszszétek el, hadd menjen útjára, mert én megbocsátottam neki.

Miután a bölcs szavát iratlan törvénynek tekintette mindenki, az emberek engedelmeskedtek óhajának, és a fickót szabadon eresztették.

* * *

A szolga bepislant a szobába, aztán figyelmeztet minket, hogy legyünk teljesen csöndben, mert a bölcs révületbe van merülve. Kifűzöm a cipőmet, és otthagynom a tornác előtt, a hindu szokás kérlelhetetlen parancsának engedelmeskedve. Amint meghajtom a fejem, kis lapos követ pillantok meg a falban. A kő lapján tamil írásjelek láthatók: "Ez a tanyája a Bölcsnek, aki nem beszél soha" – fordítja le kísérom.

Belépünk egy egyszobás házikóba. A szoba magas, jól épített födele van, és kifogástalanul tiszta. Másfél arasznyi magas beépített márványemelvény áll a szoba közepében. Tetejét gazdag mintájú perzsaszőnyeg borítja. Ezen a szőnyegen ül a hallgatag Bölcs révületbe merült teste.

Képzelnék el egy jó megjelenésű embert, akinek a bőre vörösesfekete színben csillog, teste kiegyensúlyozott tartásban egyenesedik fel, és sajátos helyzetben ül. Ezt azonnal ama jóga-ülésmódok egyikének ismerem meg, amelyeket Brahma mutatott nekem. Bal lábát visszahajtotta, úgyhogy a lábfej testének alapja alatt nyugszik. A bölcs hát, nyaka és fej tökéletesen egyenes vonalat alkot. Haja hosszú fekete csíkokban csaknem a válláig ér, és sűrűn veszi körül a fejét. Arca fekete szakállban végződik. Kezei összekulcsolja térde fölött. Észreveszem, hogy a törzse feltűnően jól fejlett, nagyon izmos és szemmel láthatóan egészségre vall. Csupán kis ágyékkendő fűdi testét.

Arca azon nyomban rögződik emlékezetemben: olyan ember arca, aki diadalmasan mosolyog az életem, mert legyőzte a gyöngeségeket, amelyeket mi erőtlenebb halandók akarva, nem akarva magunkban hordozunk. A száj kissé megfeszül, mintha mosolyogni készülné. Az orr rövid és egyenes, csaknem görögös metszésű. A szemek tárva-nyitva egyenesen előre néznek, valami merev, sohasem rezdülő tekintettel. A bölcs úgy ül, mintha kőből faragták volna, meg sem moccan.

Már előbb hallottam, hogy a hallgatag bölcs mély révületbe szokott merülni, amelyben énjének emberi része egy időre öntudatlanságba süllyed, úgyhogy egyáltalán nem vesz tudomást környezetéről. Feszült figyelemmel nézem a bölcsöt, nem kételkedem abban, hogy kataleptikus önkívület állapotában van. A percek órákba folynak, de a bölcs mozdulatlan marad.

Mindennél nagyobb benyomást tesz rám az, hogy a hosszú idő alatt egyetlen egyszer sem hunyorít szemhéjával. Sohasem találkoztam még olyan emberi lényel, aki két órán keresztül tudott volna egyenesen maga elé nézni anélkül, hogy hunyorítana. Lassanként kénytelen vagyok arra következtetni, hogy ha a remete szeme nyitva van is, mindamelllett nem lát semmit. Ha elméje ébren van is, nem ezen a világon honol. Testi képességei mintha elaludtak volna. Nyilvánvaló, hogy a megmerevedett szemhéj nem bírja ellátni szokott feladatát a könnyvezetékekkel kapcsolatban. A meny-

nyezetről zöld gyík ereszkedik alá, keresztülkúszik a szőnyegen, felmászik a bölcs egyik lábán, aztán a márvány emelvény mögött tűnik el. De ha kőfalon mászott volna végig, az sem lett volna érzéketlenebb, mint a bölcs lába. Időről időre legyenek szállnak az arcára, és végigsétálnak sötét bőrén, de az arcon egyetlen izomrendülés sem vehető észre. Ha bronzszobor arcára szálltak volna le, az éppoly kevésbé vett volna tudomást róluk, mint a bölcs.

Figyelem a némán ülő alak lélegzését. Nagyon gyöngé, csaknem észrevehetetlen, egészen nesztelen, de teljesen szabályos. Ez az egyetlen jel, amely arra vall, hogy az élet nem szállt el testéből.

Mialatt várunk, elhatározom, hogy felhasználva az időt, egy-két fényképet készítek erről a hatásos alakról. Kihúzem készülékemet bőrtokjából, és földön ültömben ráirányítom a lencsét. A szoba világítása nem jó; azért hát többszörös időfelvételt csinálók.

Órára nézek. Két óra telt el. A jögi még mindig nem adja jelét, hogy magához térne hosszú önkívületéből. Alakjának szoborhoz fogható merevsége szembeszökő.

Készen vagyok arra, hogy akár egész nap ott maradjak, és elérjem célomat. De a szolga most hozzám lép, és odasúg nekünk, hogy a további várakozás hiábavaló. Semmit sem érünk el vele. Ha egy vagy két nap múlva ismét eljövünk, talán több szerencsénk lesz; mindamellett semmi bizonyosat nem ígérhet.

Egyelőre tehát eredménytelenül hagyjuk el a házat, s a város felé irányítjuk lép-teinket. Érdeklődésem nem csökkent, sőt ellenkezőleg, még fokozódott.

A következő napon értesüléseket igyekszem szerezni a bölcsre vonatkozólag, aki sohasem beszél. Mindenütt kérdezősködöm, hosszasan faggatom a bölcs szolgáját, sőt, egy rendőrfelügyelővel is folytatok rövid beszélgetést. Ilyképpen sikerül összeszednem a bölcs töredékes élettörténetét.

Nyolc évvel azelőtt érkezett a madrászi kerületbe. Senki sem tudta, hogy kicsoda, micsoda, vagy honnan jött. Tanyát ütött a puszta tarlón, annak a rétnek a közelében, amelyen ma a háza áll. Kíváncsi érdeklődők, akik kérdéseket intéztek hozzá, nem kaptak választ. A bölcs nem szólt senkihez, nem vett tudomást sem hangokról, sem személyekről, és még a legegyszerűbb beszélgetésre sem lehetett rávenni. Némelykor kevés eledelt koldult, kinyújtva kókuszdióhéjából készült alamizsnás szilkéjét.

Nap nap után ott üldögélt abban a barátságtalan környezetben, nem törődve a perzselő nap kíméletlen sugaraival s az esős évszak erős záporaival, a porral és az alkalmatlankodó rovarokkal. Soha semmilyen körülmények közt nem próbált védelemző tanyát keresni, egykedvűen és nyugodtan figyelmen kívül hagyta a külvilág dolgait. Semmi sem védte fejét, semmi sem fődte testét, kivéve a keskeny ágyékkendőt.

Sohasem változtatott a jógahelyzetén, amelyben ült. De az olyan nagy város környéke, mint Madrász, aligha megfelelő hely egy remetének, aki a szabadban, a jövőmenők láttára telepedik le, hogy elméjét huzamos időn át elvont szemlélődésbe

merítse. Az ilyen magatartás nagy tiszteletet vívott volna ki a régi Indiában, de a mai idők jógija csak a ritkás dzsungel tisztásain, erdők mélyén, sziklabarlangokban vagy szobájának magányában találhat misztikus gyakorlatainak kedvező feltételeket.

Miért választott hát ez a különös remete olyan alkalmatlan helyet a meditációjának? Egy kellemetlen esemény szolgáltatott érdekes magyarázatot erre.

Egy napon egy csapat fiatal és tudatlan naplopó akadt rá véletlenül a magányos jógira, s attól kezdve nem hagyták békén. Nap nap után lelkiismeretes pontossággal kivonultak, hogy köveket és sarat dobálva, becsmérő kiabálással bántalmazták a remetét. Ez továbbra is nyugodtan ült és türelmesen viselte a megpróbáltatásokat, jóllehet elég izmos volt ahhoz, hogy alaposan ellássa a csirkefogók baját. De még csak szóval sem korholta őket, hiszen hallgatási fogadalmat tett.

Semmi sem zavarta a fiatal gazfickókat, míg egyszer arra nem jött egy ember, amint éppen javában gyötörték a jógit. Az idegen felháborodott, amikor látta, hogyan bántalmaznak egy szent embert. Visszament Madrászba, jelentést tett a rendőrségen, és segítséget kért a szótlán jógri részére. A segítség meg is érkezett, és a rendőrök szigorú fenyegetésekkel szétkergették a hitvány bandát.

Az eset után egy rendőrtiszt elhatározta, hogy utánajár a remete kilétének, de nem talált egyetlen embert sem, aki bármit is tudott volna felőle. Így hát kénytelen volt magához a jógrihoz fordulni, és a törvény tekintélyével kérdést intézni hozzá. A jógri hosszas tétovázás után rövid nyilatkozatot írt le egy palatáblára. Közlése ennyiből állt:

"Marakajar tanítványa vagyok. Mesterem meghagyta, hogy keljek át a síkságon, és menjek dél felé Madrászig. Leírta ezt a helyet itt, és megmagyarázta, hogyan található rá. Azt mondta, hogy tanyázzam itt, és folytassam szakadatlanul a jóga gyakorlatát, amíg tökélyre nem teszek szert benne. Felhagytam a világi étellel, és csak az a vágyam, hogy hagyjanak magamra. Semmi közöm nincs a madrászi dolgokhoz, és egyetlen célom, hogy szellemi utamat kövessem."

A rendőrtiszt megértette, hogy ez az ember igazi fakír, mégpedig a magasabbrendűek egyike, s mielőtt eltávozott volna, védelmet ígért neki az alkalmatlankodókkal szemben. Marakajar neve ismerős volt előtte, tudta, hogy híres mohamedán fakír volt, és nemrég halt meg.

"Minden rosszból származik valami jó", tartja a régi közmondás.

A kellemetlen esetnek az volt a következménye, hogy a remete jelenléte tudomására jutott egy gazdag és ájtatos madrászi polgárnak. Ez mindent elkövetett, hogy a remetét becsalogassa a városba, szép házat ajánlott fel neki tanyául, de a remete nem volt hajlandó megszegni mesterének utasításait.

A pártfogó végül is kénytelen volt kőből és gerendákból házikót építtetni azon a telken, amelyet a jógri nem volt hajlandó elhagyni. A remete elfogadta a tanyát, s azontúl a jól megépített háztető megfelelő védelmet nyújtott neki a változó évszakok viszonyosságai ellen.

Pártfogója egy szolgát is alkalmazott, hogy viselje gondját a jóginak. Ennek nem kellett többé koldulnia, a szolga hozta el neki a szükséges élelmiszereket. Vajon mestere, Marakajar előre látta-e a kellemetlen élmény kellemes következményét vagy sem? Annyi bizonyos, hogy tanítványának helyzete végül is igen előnyösre fordult.

Megtudom, hogy a Bölcs, Aki Sohasem Beszél nem rendelkezik egyetlen tanítvánnyal sem. Nem keres tanítványt, és nem fogad el tanítványul senkit. Egyike azoknak a magányos remetéknek, akik legszívesebben elszigetelt magányban élnek, hogy a maguk "szellemi felszabadulását" kivívják. Ha ebben tényleg van valami érték, akkor magatartásuk látszólag nagyon önző, a mi nyugati szempontunkból ítélve. De mégis, ha meggondoljuk, milyen mélységes szelídséget tanúsított a bölcs a részeg ember iránt, és mennyire nem gondolt megtorlásra bántalmazóival szemben, akkor bizony gondolkodóba eshetünk, hogy vajon csakugyan olyan önző emberrel van-e dolgunk?

* * *

Két más személy kíséretében másodszor is kísérletet teszek, hogy fölkeressem a Bölcsöt, Aki Sohasem Beszél. Egyik kísérőm a tolmács, míg a másik senki más, mint az a jógi, akitől olyan sokat tanultam: Brahma, az "adjari remete", ahogyan legszívesebben nevezem. Brahma sohasem megy be a városba, de amikor közlöm vele látogatásom célját, és kérem, hogy tartson velem, ellenkezés nélkül azonnal rááll.

Az udvar előtt újabb látogatóval találkozunk, aki nagy autót hagyott az út szélén, és átsétált a réteken, ugyanazzal a céllal, mint mi. Ő is látni szeretné a hallgatag bölcsöt. Rövid beszélgetésünk folyamán elmondja nekem, hogy ő a gadvali fejedelemszony fivére; Gadval kis állam, és a hajderábádi nizám hűbéri fennhatósága alá tartozik. Megtudom azt is, hogy az illető a bölcs pártfogója, mert rendszeresen hozzájárul a ház fenntartásához. Rövid látogatásra érkezett Madrászba, de nem hagyhatja el a várost anélkül, hogy tisztelettel ne járuljon a bölcs elé, s esetleg megkapja ennek áldását. Hogy mit ér ez az áldás, azt a következő történetből tudom meg.

A gadvali udvar egyik hölgytagjának gyermekét valami kínzó betegség támadta meg. A hölgy véletlenül éppen akkor hallott a sohasem beszélő bölcsről. Nagy aggodalmában azonnal Madrászba utazik, áldását kéri a bölcsnek, és könyörög, hogy gyógyítsa meg a kisfiút. A bölcs áldását adja, s ettől a perctől fogva a fiú állapota javulni kezd, és csodálatosan meggyógyul.

Az eset a fejedelemszony tudomására jut, s ő is meglátogatja a remetét. A fenséges hölgy hatszáz rúpiát tartalmazó erszénnyel ajándékozza meg a bölcsöt, de ez nem fogadja el. A fejedelemné addig erőlteti, míg végül a remete írásban közli, hogy a pénzt felhasználhatják a ház karbantartására s egy kerítés készítésére, hogy még zavartalanabb magányban élhessen. A fejedelemszony intézkedik, s így jön létre a bambuszkertítés.

A szolga ismét bebocsát bennünket a házba. A remete ugyanolyan önkívület-hez hasonló állapotban ül a helyén, mint amikor először kerestem föl.

Szótlatlanul kuporgunk a padlón, és türelmesen várakozunk a márványemelvén ülő magas, fenséges megjelenésű, fekete szakállas alak előtt. Úgy a második óra közepe felé észrevesszük az első jeleit annak, hogy a tevékenység vissza készül térni a bölcs testébe. Lélegzése elmélyül, és hallhatóbbá válik. Szemhéja megrezdül, a szemgolyók aggasztóan felfelé fordulnak, hogy csak a fehérjük látszik, majd normális helyzetükbe térnek vissza. A törzs alig észrevehető ingadozással kimozdul merevségéből.

Öt perc múlva a bölcs szemének kifejezése megváltozik, és látni rajta, hogy tudomást vett környezetéről. Figyelmesen néz a tolmácsra, hirtelen Brahma felé fordítja fejét és ránéz, majd a másik látogatóra, aztán megint visszafordul és rám tekint.

Megragadom az alkalmat, és írótüböt, ceruzát helyezek lába elé. A bölcs kisé tévóvázik, fölveszi a ceruzát, és nagy, ékes tamil betűkkel írni kezd:

– Ki jött ide a minap és próbált képeket készíteni?

Kénytelen vagyok megvallani, hogy én voltam. Egyébként igyekezetem hiábavalónak bizonyult, mert a filmek kevés megvilágítást kaptak.

A bölcs újra ír.

– Ha máskor mély révületbe merült jógikhoz megy, sohase zavarja meg őket hasonló cselekedetekkel. Ne próbáljon hirtelen betörni elmélyedésükbe. Az én esemben nem történt semmi baj, de figyelmeztetem a jövőre nézve, ha más jógik közelebe talál kerülni. Elmélyedésüknek ilyen erőszakolt megszakítása ártalmas lehet rájuk nézve, megeshet, hogy átokkal sújtják önt.

Nyilvánvaló, hogy az ilyen emberek magányába való behatolás szinte szentségtörésnek számít, s ezért sajnálkozásomat fejezem ki.

A gadvali fejedelemnö fivére üdvözli most mély hódolattal a bölcsöt. Ezután megkockáztatom, hogy bemutatkozzam, mint olyan ember, akit India ősi bölcsessége mélyen érdekel. Hallottam ott túl a tengeren, mondom a bölcsnek, hogy Indiában még ma is él néhány ember, akik figyelemreméltó fokra fejlődtek a jóga tudományában, s én ezeket keresem.

– Hajlandó-e a bölcs megvilágítani elmémet eggyel s mással, amit megfelelőnek ítélek?

A remete szoborszerűen, rendületlenül ül; arca nem fejez ki semmilyen változást. Teljes tíz percig semmi jelét sem adja, hogy kérésemet hallotta volna. Félni kezdek, hogy hiába jöttem, mert a bölcs az anyagi gondolkodású nyugatit nem tartja alkalmasnak arra, hogy akár a legcsekélyebb felvilágosítással is szolgáljon neki. Lehet, hogy az én esetlen viselkedésem a fényképezéssel ellenszenvet ébresztett benne. Vajon nem kívánok-e túl sokat, amikor elvárom, hogy a világtól elfordult emberek, e csoportjának ez a különösen zárkózott tagja megszakítsa elmélyedését egy idegen faj hitetlen tagjának kedvéért? Kedvetlen, elszontyolodott érzés uralkodik el rajtam.

De csalódásom korainak bizonyul. A bölcs végül fogja a ceruzát, és valamit ír a papirosra. Amikor befejezte, odahajlok, és a tömböt a tolmácsom elé tolom.

– Mi az, amit meg akar érteni? – fordítja a tolmács lassan a nehézkes szöveget.

– A mindenség tele van kérdésekkel... – felelem bátortalanul.

Mintha gúnyos mosoly jelenne meg a bölcs ajka körül.

– Ha ön még saját magát sem érti meg – kérdi –, akkor miként reméli megérteni a mindenséget?

Egyenesen a szemem közé néz. Érzem, hogy merev tekintete mögött valami mély tudás honol, titkok lakoznak ott, amelyeket fáradhatatlan gonddal őriz. Nem tudok számot adni magamnak erről a különös benyomásról.

– De zavart vagyok, nem találok az utamat... – csak ennyit bírok kinyögni.

– Akkor hát miért csapong méh módjára a tudásnak apró cseppjeit keresgélve, holott a tiszta méz súlyos tömege várja?

E válasz felizgatja képzeletemet. Bizonyára elég volna a keleti elmének. A szavak misztikus homályossága elbűvöl, mintha költészet termékei volnának, de zavarosan összefolynak, amikor használható útbaigazítást keresek bennük, amely az élet némely problémáját megoldhatná.

– De hát hol keressen?

– Keressen önmagában, és akkor megismeri az Igazságot, amely mélyen a lényében rejtőzik – jön a válasz.

– De csak a tudatlanság ürességét találok – erőltetem a dolgot.

– A tudatlanság egyedül a gondolataiban létezik – írja le tömör feleletét a bölcs.

– Bocsásson meg, mester, de a válaszai még sűrűbb tudatlanságba merítik elmémet!

A bölcs elmosolyodik, nem ütközik meg merészségemen. Egy ideig tétovázik, magasba vonja szemöldökét, aztán írni kezd:

– Saját gondolataival idézte elő jelen tudatlanságát; most vezesse vissza magát a gondolataival a bölcsességhez, ami egyértelmű az önmegismeréssel. A gondolat olyan, mint valami ökrösszekér, amely az embert hegyi alagút sötétségébe viszi be. Fordítsa hát visszafelé, és akkor ismét kiviszi a világosságra.

Rágódom ezeken a szavakon, de kissé még mindig megzavarnak. A bölcs észreveszi ezt, az író tömbért nyúl, pár pillanatig maga elé emeli a ceruzát, aztán leírja:

– A gondolatnak ez a visszafelé való fordítása a legmagasabb joga. Érti most már?

Igen, halvány világosság kezd derengeni agyamban. Érzem, hogy ha elegendő ideig elmélkedhetném a kérdésem, megérthetnénk egymást; azért hát elhatározom, hogy nem firtatom a dolgot túlságosan.

Olyan feszülten figyelem a bölcsöt, hogy észre sem veszem egy újabb látogató érkezését. Ez kihasználta a nyitva hagyott ajtót, és bejött közénk. Csak akkor veszek tudomást jelenlétéről, amikor fülemben ság valamit, mert egyenesen mögöttem ült le. Mialatt fejemet töröm a bölcs válaszára, némi csalódást érezve szavainak rejtelmes

volta miatt, titokzatos suttogás hatol fülembe, s a szavak kifogástalan angolsággal mondják:

– Az én mesterem megadhatja önnek a választ, amelyre vár.

Odafordulok, megnézem, ki szólt bele gondolataimba. Negyven évesnél nem idősebb férfi, a vándor jógik okkerszínű leplét viseli. Arcbőre úgy csillog, mint a fényes réz. Jó testalkatú, széles válla van, erőteljesnek hat. Orra vékony, kiemelkedő és horgas, mint a papagáj csőre. Szeme kicsiny, és mintha örökös mosolygás redőznél. Guggolva ül a földön, és széles mosollyal néz arcomba, amikor feléje fordulok.

De nem követhetem el azt a modortalanságot, hogy egy hívatlan idegennel kezdjek beszélgetni, hátat fordítok hát neki, ismét a bölcsre irányítom figyelmemet.

Újabb kérdés merül fel elmémbe. Lehet, hogy túlságosan merész vagy talán arcátlan is:

– Mester, a világnak segítségre van szüksége. Helyes-e, hogy a bölcsek, mint amilyen ön is, magányosan félrevonuljanak?

Talányos kifejezés jelenik meg a nyugodt arcon.

– *Fiam, – felel –, ha ön nem érti meg saját magát, hogyan álmodhatna akkor arról, hogy engem megértsen? Kevés haszon származik abból, hogy a szellemi dolgokon vitatkozunk. Kísérletjen meg beférközni tulajdon énjébe a jóga gyakorlatával. Keményen küszködni kell ezen az úton. Akkor a problémái maguktól, könnyedén megoldódnak.*

Még egy utolsó kísérletet teszek.

– A világnak nagyobb világosságra van szüksége, mint amivel ma rendelkezik. Szeretném megtalálni ezt a világosságot és részesülni benne. Mit tegyek hát?

– *Amikor majd megismeri az Igazságot, akkor azt is tudni fogja, mit kell tennie, hogy a lehető legjobban szolgálhassa az emberiséget, s az ereje sem fog hiányozni ehhez. Ha a virágban méz van, a méh magától értetődő módon rátalál. Ha egy emberben szellemi bölcsesség és erő lakozik, akkor nem kell az emberek keresésére indulnia, azok kéretlenül jönnek őhöz. Művelje benső valóját, míg teljesen meg nem ismeri. Semmi más tanításra nincs szükség. Ez az egyedüli tennivaló.*

Azzal értésünkre adja, hogy véget óhajt vetni a beszélgetésnek, és hogy visszatér elmélyedésébe.

Még egy végső szótat kérek.

A hallgatag bölcs fejem fölött a semmibe néz. Egy perc múlva leír valamit, és felém tolja a tömböt. Olvassuk:

– Nagyon örülök, hogy idejött. *Fogadja ezt avatási ajándékom gyanánt.*

Alig fogom fel a válasz értelmét, amidőn egyszerre valami különös erőt érzek a testembe áradni. Végigömlik a gerincoszlopomon, megmerevíti nyakamat, és felfelé húzza fejemet. Az akaraterő mintha felsőfokra hatványozódott volna bennem. *Tudatára ébrednek valami dinamikus erőnek, hogy győzzem le önmagam, és szorítsam testemet engedelmességre, hogy a legmagasabb eszmények szolgálatába álljon. És*

öszönösen érzem, hogy azok az eszmények csupán legigazabb valóm hangjai, s hogy egyedül ez a jobbik valóm adhat nekem tartós boldogságot.

Furcsa gondolat ötlük agyamba: a bölcs valami áramot vetített belém, valami láthatatlan telepatikus áramlattal telített meg. Lehetséges volna, hogy így akar nekem bizonyosságot adni a maga fejlettségéről, erejének parányi cseppjét átárasztva belém?

A remete tekintete ismét megmerevedik, és a távolbanéző kifejezés újra megjelenik szemében. Teste megfeszül, amint visszahelyezkedik szokott ülés módjába. Világosan látom, hogy figyelmét olyan mélységekbe vonja vissza, amelyek mélyebbek lehetnek a gondolatnál is, és öntudatát azokba a benső rejtekekbe meríti, amelyek kedvesebbek neki ennél a világnál.

Tehát igazi jógi volna? Titokzatos benső felfedezések útján jár-e, amelyeknek – mint már sejten kezdem – mégis van valami fontos jelentősége az emberiség részére? Ki tudja?

Amint kifelé haladunk az udvarból, Brahma, az adjari remete hozzám fordul és nyugodtan így szól:

– Ez a jógi magas fokra jutott, bár még nem érte el a végső célt. Vannak titkos erői, de inkább szellemiségének tökéletesítésére törekszik. Kitűnő testi állapotát a testen való uralom hosszas gyakorlásának tulajdonítom, bár látom, hogy az elmén való uralom terén is messze előrehaladt. Már azelőtt is ismertem.

– Mikor?

– Néhány évvel ezelőtt találtam rá, amikor még itt a szabad mezőn tanyázott, és nem volt háza. Fölismertem benne a gyakorló jógit, aki velem egy úton jár. Azt is közölte velem – persze írásban –, hogy ifjabb éveiben szipoj = közkatona) volt a hadseregben. Amikor szolgálati éveit véget értek, megelégtelte a világi életet, és magányba vonult. Akkoriban találkozott a híres fakírral, Marakajarral, és tanítványa lett.

Szótlatlanul folytatjuk utunkat a réteken át, aztán elérjük a poros országutat. Senkinek sem teszek említést arról a váratlan és megmagyarázhatatlan élményről, amelynek a bölcs házában váltam részesévé. Előbb gondolkozni akarok rajta, amíg visszhangja élénken él bennem.

Nem láttam viszont többé a bölcsöt. Nem akarja, hogy behatoljak elvonult életébe, s tiszteletben kell tartanom óhaját. Magára hagyom tehát elszigetelt elmélyedésében, a megközelíthetlenség köpenyébe burkolódzva. Nem vágyódik arra, hogy iskolát alapítson vagy követőket gyűjtsön maga köré, és úgy látszik, nincsen más kívánsága, mint hogy észrevétlenül haladjon át az életen. Nem tehet hozzá semmi többet ahhoz, amit máris értésemre adott. A bölcs nem csinál művészetet a társalgásból, mint mi nyugatiak.

VIII. FEJEZET

Dél-India szellemi vezérénel

Mielőtt elérnénk a Madrász felé vezető út végét, valaki mellém lép. Odafordulok. A sárga köntösbe öltözött jógi – mert ő az – felséges vigyorgással jutalmaz. Szája szinte egyik fülétől a másikig húzódik, és szeme nyílása keskenyre zsugorodik.

– Velem óhajt beszélni? – tudakolom.

– Igen, uram – felel gyorsan és jó angol kiejtéssel. – Szabad megkérdenem, hogy mit művel ön a mi országunkban?

A kíváncsiskodás visszariaszt, és határozatlan választ adok:

– Ó, éppen csak utazgatók!

– gondolom, önt érdeklik a mi szent embereink...

– Úgy van... egy kissé...

– Én jógi vagyok, uram – jegyzi meg.

– Mennyi idő óta?

– Három éve, uram.

– Nos, ez szemmel láthatólag nem ártott meg önnek, ha nem veszi rossz néven a szavaimat!

Büszkén kihúzza magát, és vigyázzállásba helyezkedik. Talán a sarkait is összezecsapta volna, de hát mezítláb volt.

– Hét éven át voltam Ő királyi és császári felségének a katonája! – jelenti ki.

– Valóban?

– Úgy bizony, uram. Az indiai hadseregben szolgáltam a mezopotámiai hadjárat alatt. A háború után magasrendű szellemiségem folytán a katonai számvevőséghez helyeztek át!

Önkéntelenül elmosolyodom erre a kéréstelen önjellemzésre.

– Családi okokból hagytam el a katonaságot, és nagy nehézségeken mentem keresztül. Ez készítetett arra, hogy a szellemiség útjára térjek, és jógivá legyek.

Névjegyet adok át neki.

– szabadna tudnom a nevét?

– Személynevem Szubrahmanja; kaszt-nevem Aijar – mondja gyors szóval.

– Nos, Szubrahmanja úr, várom, hogy megmagyarázza azt a megjegyzését, amelyet a hallgatag bölcs házában fülembé sugott.

– S én az egész idő alatt csak arra vártam, hogy magyarázattal szolgálhassak önnek! Forduljon kérdéseivel a mesteremhez, mert ő a legbölcsebb ember Indiában, bölcsebb még a jógiknál is.

– Csakugyan? És bejárta ön egész Indiát? Találkozott ön a nagy jógik mindegyikével, hogy ilyen kijelentést mer tenni?

– Sok jógival találkoztam, ismerem az országot a Komorin-foktól a Himalájáig.

– Na és?

– Uram, sohasem találkoztam a mesteremhez foghatóval! Nagy lélek. És azt akarom, hogy ön megismerje.

– Miért?

– Mert ő vezetett engem önhöz! Az ő ereje vonzotta önt Indiába!

Ez a nagyhangú állítás ugyancsak erős túlzás hatását teszi rám, és visszahúzódom. Mindig félek az érzelmes egyének nagy szavakkal dobálódzó túlzásaitól, és nyilvánvaló, hogy ez a sárgaruhás jógi nagyon is az érzelmek embere. Hangja, mozdulatai, megjelenése s egész mivolta ezt bizonyítják.

– Nem értem – felelek hűvösen.

További magyarázatokba bocsátkozik.

– Nyolc hónappal ezelőtt kerültem kapcsolatba vele. Öt hónapig mellette maradhattam, aztán ismét vándorútra küldött. Nem hiszem, hogy valaha is hasonló emberrel találkozhatna. Olyan szellemi képességei vannak, hogy még a kimondatlan gondolataira is meg tud felelni. Csak rövid időt kellene közelében töltenie, hogy felismerje magas szellemi fejlettségét.

– Bizonyos ön afelől, hogy mestere szívesen venné látogatásomat?

– Ó, uram, feltétlenül! Az ő vezetése irányított engem ön felé.

– Hol lakik a mestere?

– Arunácsalán –, a Szent Jelzőtűz Hegyén.

– És hol van az?

– Arkot vidékén, messze lenn dél felé. Szívesen állok rendelkezésére, mint vezető. Engedje, hogy odavigyem.

Mesterem megoldja kételyeit, és megszabadítja minden problémájától, mert ő ismeri a legmagasabb igazságot.

– Ez egészen érdekesen hangzik – ismerem be húzódozva –, de sajnálom, a látogatás ez idő szerint lehetetlen. Böröndjeim becsomagolva várnak, és rövidesen északnyugatra utazom. Tudja, két fontos találkozást kell lebonyolítanom.

– De ez fontosabb.

– Sajnálom. Későn találkoztunk. Már megtettem intézkedéseimet, és most már bajos lenne változtatni rajta. Később talán visszajövök ide délre, de most el kell halasztanunk a látogatást.

A jógi szemmel láthatólag csalódottnak érzi magát.

– Uram, ön kedvező alkalmat mulaszt el, és...

Hiábavaló vitát sejtek, és röviden a szavába vágok.

– Most mennem kell. Mindenesetre köszönöm a fáradozását.

– Nem veszem tudomásul a visszautasítást – jelenti ki makacsul. – Holnap este fölkeresem, és remélem, addigra megváltoztatja szándékát.

Beszélgetésünknek hirtelen vége szakad. Utánanézek, amint erős, tagbaszakadt, sárga ruhás alakja keresztülhalad az úton.

Amidőn hazaérek, az az érzés kezd elhatalmasodni rajtam, hogy talán helytelenül ítélem meg a dolgot. Ha a mester csak feleannyit ér, mint amennyit a tanítványa

állított róla, akkor is érdemes lenne a kényelmetlen utazásra vállalkoznom, le a félsziget déli csúcsa felé. De valahogyan torkig laktam már a lelkesedő hívekkel. Dicsőhimnuszokat zengedeznek mestereikről, akikről aztán a közelebbi vizsgálat kideríti, hogy gyászosan elmaradnak a követelmények mögött, amelyeket a Nyugat szigorúbb kritikája támaszt. Azonfelül az álmatlanéjszakák és tapadósan meleg nappalok hatása kelleténél nyugtalanabbá tette idegzetemet; így aztán az a lehetőség, hogy utazásom eredménytelennek bizonyulhat, szintén nagyobb nyomatókat kap, mint amennyit megérdemelne.

De az érveknek nem sikerül legyőzniük az érzést. Furcsa ösztönös megérzés figyelmeztet, hogy a jógi lelkes állításainak valami komoly alapja lehet. Nem tehetek róla, de nagyon elégedetlen vagyok önmagammal.

* * *

A délutáni tea idején a szolga látogatót jelent be. A látogatóról kiderül, hogy a tintásujjú felekezettől való szaktársam, vagyis író, név szerint Venkataramáni.

Ajánlóleveleim a bőröndöm fenekén nyugszanak, ahová hajítottam őket. Semmi kedvem sincs segítségükhöz folyamodni. Valami különös szeszély készlet arra, hogy inkább az istenekre bízom, hogyan irányítják sorsomat, akár jó, akár rossz legyen az eredmény. Mindamellet az egyik ajánlólevelet felhasználtam Bombayban, mielőtt hozzáálltam volna kutatásomhoz, egy másikat pedig Madrásban adtam át a címzettnek, mert írója személyes üzenettel is megbízott. S most ez a második levél hozta el hozzám Venkataramánit.

Tagja a madrászi egyetem szenátusának, de jobban ismerik mint tehetséges tanulmányok és a falusi életről szóló regények íróját. Ő az első hindu író a madrászi tartományban, aki angolul írja műveit, s aki elefántsontra festett díszoklevelet nyert az irodalomnak tett szolgálataiért. Finom stílusban írt művei olyan értékesek, hogy Indiában Rabindranath Tagora, Angliában pedig Lord Haldane legnagyobb elismerését érdemelte ki. Prózája tele van szép metaforákkal, elbeszélései az elhanyagolt falvak életét festik.

Amint szobámba lép, végignézek magas, sovány alakján, kis fején, amelyen apró hajcsomó ágaskodik, kis állán és pápaszemes szemén. Szeme gondolkodóra, idealistára és költőre vall. De szomorú tekintetében a szenvedő parasztok bánata tükröződik.

Nemsokára egész sora merül fel a közös témáinknak. Miután egybevetettük véleményünket a legtöbb dologról, darabokra szedtük szét a politikát, és meglengettük a tömjéntartót kedvenc íróink előtt, egyszerre az az érzésem támadt, hogy fedjem fel előtte indiai utam igazi okát. Teljes őszinteséggel megmondom hát neki, miféle cél vezérel; megkérdem, tudja-e, hol találhatnék rá az igazi jógikra, akik bebizonyítható képességek birtokában vannak; és figyelmeztetem, hogy érdeklődésem nem éppen irányul hamuval bekent testű vezeklőkre vagy szemfényvesztő fakírokra.

Lehajtja fejét, aztán tagadóan megrázza.

– India többé már nem az ilyen emberek földje. Hazánk fokozódó anyagiassága, általános hanyatlása egyrészt, a szellemtagadó nyugati művelődés behatása másrészt, együttvéve okai annak, hogy a mi nagy Mestereink, akiket ön keres, szinte végképpen eltűntek. Mégis, szilárdan hiszem, hogy egynéhányan közülük még élnek, félrevonulva a világtól, talán magányos erdőkben, de hacsak nem szenteli egész életét a keresésnek, nagyon nehezen fog rájuk találni. Ha indiai testvéreim hasonló keresésre indulnak, mint ön, manapság bizony messze földeket be kell járniok. Mennyivel nehezebb hát ez a feladat egy európainak!

– Szóval kevés reménnyel biztathat? – kérdezem.

– Azt bajos volna állítani. Hátha szerencséje lesz.

Valami arra késztet, hogy hirtelen feltegyem a kérdést:

– Hallott ön arról a mesterről, aki Arkot hegyei közt él?

Fejét rázza.

Beszélgetésünk visszakanyarodik az irodalmi témákra.

Cigarettaival kínálom, de megköszöni, nem dohányzik. Rágyújtok, és míg a török dohány illatos füstjét beszívom, Venkataramáni kiönti szívét, és szenvedélyesen dicsőíti a régi hindu kultúrát és tündező eszményeit. Utal az egyszerű élet, a közösség szolgálata, a szemlélődő nyugalom és a szellemi célok eszméire. Szeretné lenyegegetni az élősködő butaságot, amely az indiai társadalmat elékteleníti kinövéseivel. De legnagyobb álma mégis az, hogyan lehetne megmenteni India félmilliónyi faluját attól, hogy nagy ipari városok nyomortanyáinak toborzóhelyei legyenek. Noha ez a veszély inkább még csak képzeletbeli, semmint valóságos, de előrelátó ösztöne és a Nyugat iparosodásának történeti példái azt mutatják neki, hogy a jelen fejlemények feltétlenül arrafelé irányítják a jövőt. Venkataramáni elmondja, hogy családjának birtoka van Dél-India egyik legrégebb falujának közelében, és ő mélyen fájlatja a kulturális hanyatlást és az elszegényedést, amely a falusi életre ránehezedett. Szeret tervekét kovácsolni az egyszerű falusi nép színvonalának emelésére, és nem óhajt boldog lenni addig, amíg a nép boldogtalan.

Csendesen hallgatom és igyekszem megérteni szempontjait. Végül fölkel, hogy távozzék. Tekintetemmel követem hosszú, vékony alakját, amint az út végén eltűnik.

Másnap korán reggel meglepetésszerűen ismét meglátogat. Kocsija sietősen érkezik kapum elé, nyilván attól fél, hogy már nem talál otthon.

– Tegnap este üzenetet kaptam, hogy legnagyobb pártfogóm egy napra Csingleputban tartózkodik – mondja lélekszakadva.

Visszanyeri lélegzetét, és folytatja:

– Öszentsége Sri Sankara Ácsárja az, Kumbakónamból. Ő Dél-India szellemi feje. Millió és millió ember Isten egyik kiválasztott tanítómesterét tiszteli benne. Valahogyan sikerült fölkeltenem érdeklődését, és ő bátorításával nagyban elősegített írói pályámon. Természetesen indig hozzá fordulok szellemi tanácsért. Most megmondhatom, amit tegnap elhallgattam. Mi olyan mesternek tartjuk őt, aki a legmagasabb

szellemi tökélyre jutott. De nem jögi. Ő a dél-indiai világ első főpapja, igazi szent és nagy vallásbölcse. Minthogy teljesen tisztában van korunk legtöbb szellemi áramlatával és magasrendű megismerésnek van birtokában, bizonyára az igazi jogikról is sokkal többet tud, mint bárki más. Sokat utazik, faluról falura, városról városra jár, úgyhogy kivételesen megbízható értesülései vannak hasonló dolgokról. Bármerre járjon is, a szent emberek elébe járulnak, hogy hódoljanak neki. Bizonyára hasznos tanácsokat adhatna önnek. Volna kedve meglátogatni?

– Igazán kedves öntől. Örömmel megyek. Milyen messze van Csingleput?

– Csupán harminc mérföld innen. Csakhogy...

– Igen?

– Nem vagyok egészen bizonyos afelől, hogy Őszentsége hajlandó lesz-e fogadni önt. Természetesen mindent el fogok követni, hogy rábeszéljem, de...

– De európai vagyok! – fejezem be a mondatot helyette. – Értem.

– Hajlandó vállalni a visszautasítás eshetőségét? – kérdi némi aggodalommal.

– Hogyne. Menjünk!

Könnyű étkezés után elindulunk Csingleputba. Íróársamat kérdésekkel faggatom, hogy milyen ember az, akit látni remélek. Megtudom, hogy Sri Sankara csaknem aszkétikus egyszerűségben él, ami táplálékát és öltözékét illeti, de magas tisztiségének méltósága megkívánja, hogy szinte fejedelmi pompa vegye körül utazásain. Ilyenkor elefántháton vagy tevéken népes kíséret, panditok és tanítványaik, hírnökök és tábori személyzet követik. Amerre megy, mindenütt csak úgy árad hozzá a nép a közeli helységekből. Szellemi, lelki, testi és anyagi támogatásért keresik fel. Naponta ezer és ezer rúpiát raknak lába elé a gazdagok, de minthogy ő szegénységi fogadalomban él, a pénzt érdemes célokra fordítja. Támogatja a szegényeket, elősegíti a népoktatást, romladozó templomokat tataroztat, és rendben tartja azokat a mesterséges medencéket, amelyekben a falvak népe összegyűjti az esővizet, s amelyek olyan nagy szolgálatot tesznek Dél-India folyóvizekben szegény vidékein. De küldetése természetesen elsősorban szellemi.

Ahol csak megállapodik, a népet a hinduizmus örökségének mélyebb megértése lelkesíti, s arra biztatja, hogy szívüket s elméjüket magasabb célok felé emeljék. Rendszerint a helyi templomban tart beszédet, azután magánkihallgatáson ad választ a hozzá özönlő kérelmezőknek.

Megtudom, hogy Sri Sankara a cím viselésében hatvanhatodik utóda az eredeti Sankarának, s a cím megszakítás nélkül szállt nemzedékről nemzedékre az utódok sorában. Hogy Sri Sankara hivatalát és hatalmát helyesen tudjam értékelni, kénytelen vagyok több kérdést intézni Venkataramánihoz az alapítóra vonatkozólag. Úgy veszem ki szavaiból, hogy az első Sankara kétezer évvel ezelőtt élt, és egyike volt a történelem legnagyobb brahman bölcseinek.* Racionális misztikusnak lehetne nevez-

* Sankara, vagy a megtisztelő "Mester" jelzővel együtt Sankarácsárja, valójában Kr. u. a VIII-IX. században élt, és betetőzője, legnagyobb szellemi harcosa volt a hinduizmus újjászületésének, amely reakcióként lépett föl az időközben elfajzott buddhizmus ellen, s ezt végül teljesen kiszorította Indiában. (A fordító)

ni, s mindenesetre kiváló bölcselelő volt. Korának hinduizmusát pusztuló és rendezetlen állapotban találta, szellemi életereje rohamosan kiveszöben volt Sankara nyilván nagy hivatásra született. Tizennyolc éves korától fogva gyalogszerrel bejárta egész Indiát, vitázott a képzett emberekkel és a papokkal mindenütt, amerre csak elhalad, és a maga alkotta tanokat hirdette, sok követőt szerezve egész Indiában.

Értelme olyan éles volt, hogy többnyire minden ellenfelén diadalmaskodott. Olyan szerencse kísérte működését, hogy még életében elismerték és tisztelték, mint prófétát, nemcsak azután, hogy kilehelte lelkét.

Sokféle cél vezette működésében. Noha India vezető vallását, a hinduizmust hirdette, de erőteljesen elítélte a megvetendő szokásokat, amelyek ebben a vallás örve alatt felszaporodtak. Azon igyekezett, hogy a népet az erény ösvényére terelje, és rámutatott a külsőleges rítusok alkalmazásának hiábavalóságára, ha ezeket nem kíséri a személyes törekvés. Megszegte a kasztszabályokat azzal, hogy ő maga végezte el a halotti szertartásokat anyja halálakor, amiért a papok aztán kiközösítették. Ez a féltelmet nem ismerő fiatalember e tekintetben méltó követője volt Buddhának, a kasztszabályok első híres megszegőjének. A papokkal ellentétben azt hirdette, hogy minden emberi lény, tekintet nélkül kasztjára vagy színére, elérheti Isten kegyelmét és a legmagasabb igazság megismerését. Nem alapított semmilyen külön vallásrendszert, hanem azt hirdette, hogy minden vallás az Isten felé vezető ösvények egyike, ha őszinte hittel követi az ember, a vallás benső, misztikus értelmét keresve. Átfogó és finomszövésű bölcséleti rendszert dolgozott ki, hogy ezzel alátámassza felfogását. Nagy irodalmi hagyaték maradt utána, s írásait India minden városában, ahol a szent irodalommal foglalkoznak, igen magasra értékelik.

A panditok is nagyra tartják Sankara bölcséleti és vallási hagyatékát, bár természetesen sokat veszezszenek és vitatkoznak szavai értelmén.

Sankara bejárta egész Indiát, okkerszínű köntösben. És vándorbottal a kezében. Stratégiai megfontolásból, igen bölcsen, négy nagy intézményt létesített India négy pontján, az égtájak szerint. Az egyik Badrináthban volt, északon, a másik Puriban, keleten, s így tovább. A központ, ahol templom és kolostor is létesült, Dél-Indiában volt, mert Sankara itt kezdte tevékenységét. Dél mai napig is megmaradt a hinduizmus legszentebb földjének. Ezekből az intézményekből az esős évszak végeztével képzett szerzetesek csapatai indultak el, hogy bejárva az országot, Sankara tanát hirdessék. Ez a jelentékeny ember igen korán, harminckét éves korában halt meg, noha a legenda azt tartja hogy egyszerűen csak eltűnt.

Az értesülések értéke mindjárt nyilvánvalóvá válik előttem, amikor megtudom, hogy Sankara utóda, akihez készülök, ugyanazt a munkát folytatja, s ugyanazokat a tanokat hirdeti ma is. Ezzel kapcsolatban különös hagyomány él. Az első Sankara megígérte tanítványainak, hogy ő mindenkor velük lesz szellemben, s ezt azzal fogja biztosítani, hogy titokzatos módon "beárnyékolja" utódait. Hasonló elmélet járul a tibeti Nagy Láma, a Dalai Láma tisztségéhez is. A vallásfő, amikor haldoklik, utolsó perceiben megnevezi utódját, akít a tisztségre érdemesnek tart. A kiválasztott utód

rendszerint tíz-egynéhány éves fiú, akit aztán a található legkiválóbb mesterek vesznek kézbe, és alapos kiképzéssel készítik elő magasztos hivatására. Nemcsak vallási és értelmi tekintetben részesül kiképzésben, hanem a magasabb rendű jóga és az elmélyedés módszereit is el kell sajátítania. Amikor azután kiképzése véget ért, ezt tevékenységben, a nép jóvoltáért végzett munkában eltöltött élet követi. Figyelemreméltó tény, hogy a hosszú évszázadok folyamán, amióta az öröklés rendje fennáll, a címnek egyetlen viselője sem bizonyult másnak, mint a legmagasabb rendű és legönzetlenebb jellemnek.

Venkataramáni még elbeszélésekkel toldja meg közléseit, amelyek a hatvanhatodik Sri Sankara csodálatos képességeiről szólnak. Elmondja unokafivérének rendkívüli gyógyulását. Ezt a köszvény már egészen nyomorékká tette, és éveken át kénytelen volt az ágyat őrizni. Sri Sankara meglátogatta, megérintette testét, és a béna ember három órán belül annyira fölépült, hogy elhagyhatta ágyát, majd nemsokára teljesen meggyógyult.

Végül kísérőm afelől is biztosít, hogy Őszentsége olvasni tud mások gondolataiban; legalább Venkataramáni rendületlenül hisz ebben.

* * *

Pálmákkal szegélyezett országúton érjük el Csingleputot, és fehérre meszelt házak, vörös háztetők, keskeny sikátorok tömkelegébe jutunk. Gyalog megyünk a város központjába, ahol nagy tömegek verődtek össze. Házba lépünk, itt titkárok serege dolgozik szorgalmasan a hatalmas levelezést rendezgetve, amely mindenüvé követi Őszentségét a központból, Kumbakónamból. Székek nélkül szűkölködő előszobában várok, míg Venkataramáni az egyik titkárt üzenettel beküldi Sri Sankarához. Több mint fél óra telik el, mielőtt a titkár visszatérne azzal a válasszal, hogy Őszentsége nem adhat kihallgatást nekem. Őszentsége nem tudja, miképpen fogadhatna egy európaít, azonfelül pedig máris vagy kétszáz ember várakozik bebozsáttatásra. Sokan még előző nap a városba jöttek, hogy Őszentsége elé járulhassanak. A titkár nem győz eléggé mentegetődni.

Én filozofikus nyugalommal fogadom a helyzetet, de Venkataramáni azt mondja, hogy ő megpróbál bejutni Őszentségéhez, és kiváltságos barátja lévén, beszél majd az érdekemben. A tömegben többen barátságtalanul morognak, amikor észreveszik szándékát, hogy soron kívül bejusson a házba, amelyre olyan nagy vágyódással tekintenek. Sok beszéd és összevissza magyarázkodás után mégis sikerül bejutnia. Rövidesen visszatér, és diadalmasan mosolyog.

– Őszentsége egészen különös kivételt tesz az ön kedvéért. Úgy egy óra múlva fogadja.

Addig is a főtemplomot környező festői sikátorok bebarangolásával töltöm az időt. Szolgákkal találkozom, akik szürke elefántok és nagy, fakóbarna tevék sorát vezetik az itatóhoz. Valaki megmutatja nekem a pompás állatot, amely dél-India szel-

lemi vezérét szokta hordozni utazásain. Királyi módon utazik, dúsan ékesített haudában ülve egy hatalmas elefánt hátán. Az elefántot díszes takarók, arannyal hímzett leplek fődik. Figyelem, hogyan lépked a méltóságteljes öreg állat végig az utcán. Felkanyarítja ormányát a homlokáig, aztán megint lebocsátja, amint elhalad.

Eszembe jut az ősrégi szokás, amely megkívánja, hogy ha az ember valami szellemileg kiváló személyt látogat meg, némi gyümölcsöt, virágot vagy édességet ajánljon fel. Beszerzek egyet mást, hogy ajándékképpen Sri Sankara elé helyezzem. Csak narancsot és virágot találok, s ezekből összeszedek annyit, amennyit cipelni bírok.

Az Öszentsége ideiglenes tartózkodási helyét körülvevő tömegben keresztülvergődve megfeledekzem egy másik fontos szokásról.

– Vesse le a cipőjét! – emlékeztet nyomban Venkataramáni.

Levetem lábbelimet, és künn hagyom az utcán, abban reménykedve, hogy még ott találok, ha majd visszatérek! Kis ajtón át belépünk egy puszta előszobába. Túlsó végén homályosan megvilágított fülke nyílik, s látom, hogy alacsony alak áll benne. Közeledem hozzá, lerakom ajándékomat, és üdvözlésképpen mélyen meghajlom. Ennek a szertartásnak művészi hatása mindig nagy benyomást tesz rám, eltekintve attól, hogy elengedhetetlenül szükséges, mint a tisztelet kifejezése, és végtére is csak az udvariasság ártalmatlan jele. Jó, tudom, hogy Sri Sankara nem pápa, mert ilyesmi nincsen a hinduizmusban. De hatalmas vallásos tömeg tanítómestere és lelki útmutatója. Egész Dél-India alázattal hajlik meg előtte és vezetőjét látja benne.

* * *

Némán nézek reá. Az alacsony férfi a szerzetesek okkerszínű leplét viseli, és vándorbotjára támaszkodik. Hallottam, hogy még innen van a negyvenen, s ezért meglep, hogy haja egészen szürke.

Nemes arca, amint szürke és barna árnyalatokban megjelenik, tisztelettel övezett helyet foglal el emlékezetem galériájában. Van valami az arcában, amit a franciák találóan szellemesnek szoktak nevezni. Kifejezése szerény és szelíd, a nagy sötét szemek rendkívül nyugalmasak és szépek. Orra rövid, egyenes és klasszikusan szabályos. Rövid kis szakáll fődí állát, és ajkának komoly vonala egészen figyelemreméltó. Ilyen arcuk lehetett azoknak a szenteknek, akik a középkorban a Keresztény Egyház dicsőségét öregbítették, de ezen az arcon itt még az értelmiség kifejezése is megvan. A gyakorlatias nyugati ember, azt hiszem, megjegyzné, hogy Sri Sankara szemei álmodozóak. De valami megmagyarázhatatlan érzés azt mondja nekem, hogy súlyos pillái mögött álmoknál több lakozik.

– szentséged nagy kegyben részesített, amikor hajlandó volt fogadni – jegyzem meg bemutatkozásul.

Öszentsége társamhoz, az íróhoz fordul, és mond valamit az anyanyelvükön. Pontosan eltalálok szavainak értelmét.

– Őszentsége megérti az ön angol beszédét, de attól fél, hogy ő kevésbé értené az övét. Azért inkább arra kér, hogy én tolmácsoljam a f eleleteit – mondja Venkataramáni.

Átsiklom a beszélgetés első részletein, mert ezek inkább rám, semmint a hindu főpapra vonatkoznak. Tudakolja, mik voltak személyes tapasztalataim Indiában; nagyon érdeklí, milyen benyomást tesznek az idegenre az indiaiak és az indiai intézmények. Őszintén feltárom előtte benyomásaimat, nyíltan és szabadon vegyítve a dicsőretet a kritikával.

A beszélgetés most szélesebb csatornába ömlik, és nagy meglepetéssel eszmélek rá, hogy *Őszentsége rendszeresen olvassa az angol újságokat, és teljesen tájékozott a külvilág folyó eseményeiről. Mi több, még Európa helyi kérdései sem ismeretlenek előtte.*

Eszembe jut Venkataramáni szilárd meggyőződése, hogy Őszentsége prófétikus látással rendelkezik. Képzetelem arra unszol, hogy megkérdezzem véleményét a világ jövőjére vonatkozólag.

– Mit gondol, mikor kezdenek a politikai és gazdasági viszonyok világszerte megjavulni?

– A jó irányban való változás aligha áll be egyhamar – felel. – Ez a folyamat szükségképpen hosszabb időt vesz igénybe. Hogyan fordulhatnak jóra az állapotok, ha a nemzetek évről évre többet költenek a halál fegyvereire?

– Mindamellet manapság sok szó esik a lefegyverzésről. Nem számít ez semmit?

– Ha szétszedik hadihajóikat és rozsdásodni hagyják ágyúikat, ez még nem vet véget a háborúskodásnak. A népek tovább fognak harcolni, ha mindjárt botokkal is!

– De mit lehetne tenni, hogy a helyzet megjavuljon?

– Egyedül a szellemi megértés idézhet fel jóakaratot a nemzetek közt, a gazdag és a szegény között, s hozhatja meg ezzel az igazi békét és jólétet.

– Ez nagyon távolinak látszik. Eszerint kilátásaink nem nagyon szívderítőek?

Őszentsége kissé súlyosabban támasztja karját botjára.

– Ott van még az Isten – jegyzi meg szelíden.

– Ha van is, szintén nagyon távolinak látszik – ellenkezem merészen.

– Istenben csak szeretet él az emberiség iránt – hangzik a halk felelet.

– A világot manapság sújtó boldogtalanságról és nyomorúságról ítélve, Istenben csak közöny él – fakadok ki indulatosan, s hangomban akaratlanul is gúny cseng. Őszentsége különös tekintetet vet reám. Azon nyomban megbánom elhamarkodott szavaimat.

– *A türelmes ember szeme talán mélyebbre lát.* Isten majd embereket fog felhasználni eszközök gyanánt, a kijelölt órában, hogy rendbe hozza a világ dolgait. A nemzetek közti viszálykodásnak, az emberek soraiban uralkodó erkölcsi romlottságnak és a nyomorult milliók szenvedéseinek hatása egy nagy, Istenről vezérelt embert fog előszólítani, hogy jöjjön a világ segítségére. Ebben az értelemben minden évszáz-

zadnak megvan a maga megváltója. A folyamat úgy megy végbe, mint valami fizikai törvény. Minél nagyobb a szellemi tudatlanság s az anyagiasság okozta nyomorúság, annál nagyobb lesz az az ember, aki majd eljön, hogy segítsen a világon.

– Eszerint ön úgy véli, hogy a mi időnkben is eljön valaki?

– A mi évszázadunkban – igazítja helyre szavaimat. – Egészen bizonyos. A világ szüksége olyan nagy, és szellemi sötétsége olyan sűrű, hogy az Istentől vezérelt embernek kétségtelenül el kell jönnie.

– Tehát az a véleménye, hogy az emberek egyre mélyebbre hanyatlanak? – tudakolom.

– Nem, nem így gondolom – felel türelmesen. – *Az emberben isteni lélek lakozik, s ez végtére is visszatéríti Istenhez.*

– De a mi nyugati városainkban gazemberek élnek akikben mintha démonok lakoznának – vetem ellene a modern gengszterekre gondolva.

– Ne kárhoztassa annyira az embereket, mint inkább a környezetet, amelybe születnek. A környezet és a körülmények kényszerítik az embereket arra, hogy rosszabbak legyenek, mint amilyenek valójában.

Ez egyaránt igaz keletre és nyugatra. A társadalmat összhangba kell hozni valami magasabb rendűvel. Az anyagiasságot az eszményiséggel kell ellensúlyozni; nincsen más igazi gyógyszer a világ nehézségeire. A bajok, amelyekbe az országok mindenütt belekeverednek, ebben a mivoltukban csak a beteg állapot kísérői, amelyek kikényszerítik a változást, ugyanúgy, mint ahogyan *a sikertelenség sokszor csak jelzőtáblaként mutat az új utak felé.*

– Ön tehát azt szeretné, ha az emberek szellemi elveket alkalmaznának a világi dolgaikban is?

– *Úgy van. S ez nem megvalósíthatatlan, hiszen ebben áll az egyetlen lehetőség, amelynek eredményei végül mindenkit kielégíthetnek, s nem mennek hamarosan veszendőbe.* Indiának becsületére válik, hogy támogatja és tiszteli szellemi embereit, ha kevésbé is, mint a régi időkben. *Ha az egész világ így tenne, s a szellemi bölcseséggel rendelkezőkhöz fordulna vezetésért, akkor a világ mihamar megtalálná békéjét, és jólétre jutna.*

Beszélgetésünk tovább folyik. Rövidesen észreveszem, hogy Sri Sankara nem szólja le a Nyugatot, hogy felmagasztalja ezzel a Keletet, mint ahogyan oly sokan teszik ebben az országban. Elismeri, hogy a földteke mindkét felének megvannak a maga erényei és bűnei, s hogy ebben a tekintetben nagyjából egyformák! Reméli, hogy egy bölcsőbb nemzedék az ázsiai s az európai művelődés legjobb értékeit egy magasabb rendű és jól kiegyensúlyozott társadalmi rendbe fogja összeolvasztani.

Elejtem a témát, és engedelmet kérem, hogy néhány személyes kérdést tehessek föl. Ezt minden nehézség nélkül megkapom.

– Mennyi ideje viseli Szentséged Ezt a címet?

– 1907 óta. Akkor még csak tizenkét éves voltam. Négy évvel a kijelöltetésem után visszavonultam egy faluba a Kavéri folyó partján, s ott három éven át elmélkedésnek és tanulmányoknak éltem. Csak ezután kezdődött a nyilvános tevékenységem.

– Szentséged ritkán tartózkodik kumbakónami központjában, amint hallom.

– Ennek oka az, hogy 1918-ban a nepáli maharadzsa meghívott, hogy legyek a vendége egy időre. Elfogadtam a meghívást, s azóta úton vagyok a fejedelem messze északi országa felé. De látja! E sok esztendő alatt sem juthattam messzebbre néhány száz mérföldnél, mert tisztségem hagyományai megkívánják, hogy megállapodjam minden faluban és városban, amelyen útközben áthaladok vagy ahová meghívnak, ha csak nem esik nagyon messzire. Beszédet kell tartanom a helyi templomban, és oktatásban részesítenem a lakosságot.

Előhozakodom kutatásommal, és Őszentsége kikérdez a jógik felől, akikkel eladdig találkoztam. Ezután őszintén így beszélek:

– Szeretnék találkozni valakivel, aki magas fokra fejlődött a jógában, s aki bizonyítékot, szemmel látható tanúságot tud szolgáltatni erőiről. Az önök szent emberei közt igen sokan csak szavakkal szolgálnak, amikor bizonyítékot kérnek tőlük. Túl sokat kívánok?

A nyugalmas tekintet az enyémet keresi.

Teljes percig csönd van. Őszentsége a szakállát simogatja.

– Ha ön beavatást keres az igazi magasrendű jógába, akkor nem keres túl sokat. Komolysága elősegíti, s látom elhatározásának erejét is; de lényének mélyén világosság kezd derengeni, s ez kétségkívül elvezeti majd önt oda, ahová törekszik.

Nem vagyok bizonyos benne, hogy helyesen értettem a szavait.

– Eddig csak magam után igazodtam a keresésemben. Az önök régi bölcsei is azt mondják, hogy nincsen más Isten, csak az, aki bennük lakik – kockáztatom meg a kijelentést.

Azonnal megjön a válasz:

– Isten mindenütt jelenvaló. Hogyan zárhatnánk Őt lényünk határai közé? Az egész mindenséget Ő tartja fenn.

Érzem, hogy nem tudok a mélységben maradni, és nyomban elterelem a beszélgetést ebből a félig teológiai irányból.

– Melyik a legcélravezetőbb út részemre?

– Folytassa utazásait. Amikor végükre ért, gondoljon vissza a különböző jógikra és szentekre, akikkel találkozott, s akkor válassza ki közülük azt, aki a legnagyobb hatást tette önre. Térjen vissza hozzá, és ő bizonyosan beavatásban fogja részesíteni.

Felnézek békés arcára, és bámulom különös nyugalmát.

– De tegyük fel, Szentséged, hogy egyikük sem tesz elég erős hatást reám. Mit tegyek akkor?

– Ebben az esetben egyedül kell folytatnia útját, amíg Isten maga nem vezérli beavatáshoz. Gyakorolja rendszeresen az elmélyedést, szemlélje önnön szívében a magasabb rendű dolgokat, gondoljon gyakran a lélekre, s ez elő fogja segíteni törek-

vésében. A gyakorlásra legalkalmasabb idő a hajnal órája, utána legjobb az esti szürkület ideje. Ezekben az időpontokban a világ nyugodalmasabb, és kevésbé zavarja meg elmélkedéseiben.

Jóindulatúan néz reám. Kezdem irigyelni a szent békességet, amely szakállas arcán honol. Szíve bizonyára sohasem ismerte azokat a pusztító viharokat, amelyek az enyémet megtépdesték. Valami arra ösztönöz, hogy megkérdezzem:

– Ha kudarcot vallok, szabad lesz önhöz fordulnom majd támogatásért?

Sri Sankara szelíden rázza fejét.

– Én nyilvános intézmény élén állok, s az időm nem a magam tulajdona. Tevékenységeim csaknem minden percemet igénybe veszik.

Éveken át éjszakánként csak három órát szánhattam alvásra.

Hogyan fogadhatnék magamhoz személyes tanítványokat? Olyan mestert kell találnia, aki önnek szentelheti az idejét.

– De úgy hallottam, hogy az igazi mesterek igen ritkák, és hogy európai ember aligha akadhatna rájuk.

Helyeslően rábólint megjegyzésemre, de hozzát teszi:

– Az Igazság él. Meg lehet találni.

– Nem irányíthatna engem egy megfelelő mesterhez, akiről tudja, hogy a magasabbrendű jóga igazságának bizonyítékait adhatná nekem?

Öszentsége jó ideig hallgat, és csak aztán felel kérdéseimre.

– De igen. Csak két mestert ismerek Indiában, akik megadhatnák önnek azt, amit kíván. Egyikük Benáreszben lakik, elrejtőzve egy nagy házban, amely maga is megbújva áll tágas térségek közepette. Nagyon kevesen juthatnak közelébe, annyi bizonyos, hogy eddig egyetlen európai sem törhetett be magányába. Elküldhetném önt őhozzá, de attól félek, hogy a jogi esetleg nem lesz hajlandó fogadni egy európaít.

– És a másik? ... – érdeklődésemet különös izgalom csigázta fel.

– *A másik az ország belsejében lakik, messzebb, lenn Délen. Egy ízben meglátogattam, és tudom, hogy igen magasrendű mester. Ajánlom, hogy menjen el hozzá.*

– *Ki az?*

– *Maharisinek** nevezik. Arunácsalán, a Szent Jelzötűz Hegyén lakozik, Arkot területén. Lássam el részletes útbaigazításokkal, hogy odataláljon hozzá?

Hirtelen kép villan át lelki szemem előtt.

A sárga ruhás szerzetest látom, aki hasztalan próbált rábeszélni, hogy menjek el vele a mesteréhez. Hallom, amint egy hegy nevét mormolja: "A Szent Jelzötűz Hegye..."

– Köszönöm Szentséged jóságát – szólalok meg –, de van vezetóm, aki onnan való.

– Tehát elmegy?

Tétovázom.

---

* Szanszkrit eredetű cím. Maha jelentése "nagy", risi pedig "bölcset, látnokot" jelent. Tehát: Nagy Bölcs.

– Minden előkészület megtörtént már, hogy holnap elutazzam, s elhagyjam Dél-Indiát – mormolom határozatlanul.

– Ebben az esetben kérem kell valamire.

– Készséggel.

– Ígérje meg, hogy nem hagyja el Dél-Indiát addig, amíg nem találkozott a Maharisivel.

Szeméből kiolvasom az óhajt, hogy segítségemre lehessen. Ígéretet teszek.

Arcán jóságos mosoly jelenik meg.

– Ne aggodalmaskodjék. Meg fogja találni azt, amit keres.

Az utcáról a tömeg moraja behallatszik a házba.

– Túl sokat vettem igénybe Szentséged becses idejéből – mentegetődzöm. – Igazán sajnálom.

Sri Sankara száján fölenged a komoly vonás. Kikísér az előszobáig, és valamit a társam fülébe súg. Szavai közül kihallom a nevemet.

Az ajtóban megfordulok, hogy meghajoljak. Őszentsége visszahív, s a következő búcsúszóval ajándékoz meg:

– Ön mindig emlékezni fog rám, és én mindig emlékezni fogok Önre!

Ezekkel a titokzatos és meglepő szavakkal emlékezetemben nem szívesen távozom el ettől az érdekes embertől, aki gyermekkor óta egész életét Istennek szentelte. Főpap, aki nem törődik a világi hatalommal, mert lemondott mindenről, és elfordult mindentől. Amit anyagi értékben adnak neki, azt azonnal továbbadja olyanoknak, akiknek szükségük van rá. Szépséges és szelíd lénye minden bizonnyal meg fog maradni emlékezetemben.

Estig Csingleputban barangolok, régi világból való művészies szépségeit kutatva, aztán, mielőtt hazatérnék, igyekszem még egyszer látni Őszentségét.

A város legnagyobb templomában találok. A szerény, sárga ruhás alak nagy tömeghez szól, amelyben férfiak, nők és gyermekek verődtek össze. A nagy számú hallgatóság tökéletes csendben figyel szavát. Nem értem a beszédét, de annyit értek, hogy Sri Sankara leköti a jelenlévők legmélyebb figyelmét, a tanult brahmantól az írástudatlan parasztig. Nem tudom, de az a benyomásom, hogy a legmélyebb értelmű dolgokról a legegyszerűbb módon beszél, mert ilyennek ismertem meg jellemét.

És mégis, jóllehet értékelem lelke szépségét, azért nagyon irigylem hallgatóságának egyszerű hitét. Úgy látszik, az élet sohasem ébreszt bennük kételkedő hangulatokat. Isten van, s azzal vége. Azt hiszem, nem tudják, mit jelent az, ha valakinek a lélek sötét éjszakáin kell keresztültörnie, amidőn a világ olyannak tetszik, mint valami zord csatatér egy bozótos erdő mélyén; amidőn Isten homályos semmivé halványul, és az ember saját léte is csak olyannak tűnik föl, mint valami röpke átkelés a mindenségnek ezen az apró, mulandó töredékén, amelyet Földnek nevezünk.

Csillagokkal teleszórt sötétkék égbolt alatt hajtunk ki Csingleputból. Hallgatom a pálmák suttogását, amelyek méltóságteljesen himbálják ágait a víz szélén váratlanul elsuhanó szellőben.

Társam egyszerre megtöri a csendet:

– Ön igazán szerencsés!

– Miért?

– Mert ez volt az első kihallgatás, amelyet Őszentsége egy európai írónak adott.

– Na és...?

– Ez áldást hoz önre!

* * *

Közel éjfélre jár, mire hazaérek. Még egy utolsó pillantást vetek az égre. Csillagok megszámlálhatatlan miriádjai szikráznak az ég óriási boltozatán. Európában sehol sem lehet ilyen sok csillagot látni. Felsietek a tornácra vezető lépcsőn, és felvilantom zseblámpámat.

A sötétből guggoló alak emelkedik föl, és üdvözöl.

– Szubrahmanja! – kiáltok föl meglepetten. – Mit keres ön itt?

Az okkerszínű köntösbe burkolódzott jögi szája szokott széles vigyorára húzódik.

– Nem ígértem meg, hogy fölkeresem, uram? – emlékeztet szemrehányóan.

– De igen!

Benn a nagy szobában kérdéssel támadok reá.

– Az ön mesterét... Maharisinek nevezik?

Most rajta a sor, hogy meglepődve hátráljon.

– Honnan tudja, uram? Ugyan honnan tudta meg ezt?

– Sose bánja. Holnap együtt indulunk őhózzá. Megváltoztatom útitervemet.

– Ez örvendetes hír, uram.

– De nem maradok ott sokáig. Talán pár napra.

A következő fél óra alatt még egypár kérdést intézek a jögihoz, aztán alaposan kimerülve pihenni térek. Szubrahmanja tökéletesen megleégszik egy kis pálmrost gyékénnyel, erre fekszik le, hogy a padlón aludjon. Vékony gyapotlepelbe burkolódzik, amely egyidejűleg a derékalj, lepedő és takaró szerepét játssza, de neki ez elég, és visszautasítja a felajánlott kényelmesebb alvóalkalmatosságot.

Egyszerre csak hirtelen felébredek. A szoba teljesen sötét. Idegeimben különös feszültséget érzek. A légkör mintha villamos árammal volna telítve körülöttem. Előhúzó órámat a párna alól, és a foszforeszkáló óralapon látom, hogy az idő háromnegyed háromra jár. Csak most ébredek tudatára, hogy ágyam lábánál valami fényesség látszik. Nyomban felülök, és egyenesen odanézek.

Meglepett tekintetem Őszentsége Sri Sankara arcára s alakjára hull. Világosan és tévedhetetlenül magam előtt látom. Nem mintha szellem, hanem inkább mintha tömör emberi test volna. Valami titokzatos fény dereng az alak körül, s elválasztja a környező sötétségtől.

De hát lehetséges ez a látomás? Nem maradt-e Csingleputban a főpap? Szorosan lehunyom szemem, hogy próbára tegyem magam. Nincs különbség, még mindig világosan látom őt!

Elég, ha annyit mondok, hogy jóindulatú és barátságos hatás jelenlétét érzem. Kinyitom a szememet, és a bő sárga köntösbe öltözött alak szíves kifejezésű arcára nézek.

Az arc megváltozik, ajka mosolyra nyílik, és mintha így szólna:

– *Légy alázatos, akkor megtalálod azt, amit keresel!*

Miért az az érzésem, hogy élő emberi lény szól így hozzám? Miért nem tekintem legalább szellemnek?

A látomás éppoly titokzatosan eltűnik, mint ahogyan jött, Elragadtatott, boldog és kiegyensúlyozott érzés marad bennem a rendkívüli élmény után. Fogjam fel egyszerűen álomnak? Nem mindegy?

Ezen az éjszakán nem jön többé szememre álom. Ébren fekszem, és az előző napi találkozásra gondolok, arra az emlékezetes beszélgetésre a kumbakónami Sri Sankara Őszentségével, akiben Dél-India egyszerű népe Isten választott főpapját látja.

IX. FEJEZET

A Szent Jelzőtűz Hegye

A madrászi pályaudvaron Szubrahmanja és én beszállunk a ceyloni vonat egyik kocsjába. Órákon át robogunk változatos tájak közt. Az érőben lévő rizs zöld feltjai vörös dombokkal váltakoznak, hatalmas kókuszpalmák árnyas ültetvényeit a mezőn szerteszét dolgozó parasztok képe váltja föl.

Az ablakba ülök, de amikor a gyorsan beálló indiai alkony homályba vonja a tájat, gondolataimat másfelé irányítom. Csodálkozva gondolok a különös dolgokra, amelyek velem történtek, amióta a Brahmától kapott aranygyűrűt viselem. Mert terveim egészen megváltoztak; váratlan körülmények egész szövevénye állt elő és még messzebb, dél felé űzött, ahelyett, hogy Kelet felé vettem volna utamat, mint az szándékomban volt. Lehetséges-e, teszem fel a kérdést magamnak, hogy a gyűrű arany karmai közé szorított kő valóban azzal a titokzatos erővel rendelkezne, melyet a jögi tulajdonított neki? Noha igyekszem elfogulatlanul ítélni, a tudományosan képzett nyugati elmének nem könnyű dolog hinnie az ilyesmiben. Kivetem agyamból a tépelődést, de nem sikerül elűznöm a bizonytalanság érzését, amely gondolataim mögött settenkedik. Miként lehetett az, hogy lépteimet valami oly különös módon a hegytetőn álló remetetanya felé irányította, ahová igyekszem? Miként lehet az, hogy két ember, mind a kettő sárga köntösben, összefogott arra, hogy a sors ügynökeiként a Maharisi felé irányítsák vonakodó tekintetemet? A "sors" szót nem közönséges értelmében használom, hanem azért, mert nem találok jobban. Tapasztalataim eléggé megtanítottak arra, hogy látszólag jelentéktelen események gyakran váratlan szerepet játszanak életünk alakulásában.

Kiszállunk a vonatból, s ezzel elhagyjuk a főútvonalat, negyven mérföldnyire Pondicherrytől, Franciaország indiai gyarmatainak ettől a patetikus kis maradványától. Csöndes, kis forgalmú szárnyvonalon utazunk tovább az ország belsejébe, de előbb közel két óra hosszat kell várakoznunk egy sivár váróterem félhomályában. A szent ember odakünn, a még sivárabb peronon járkál fel és alá, magas alakja félig kísértetnek, félig valóságosnak hat a csillagfényben. Végre a késedelmes vonat, amely nagy időközökben közlekedik ide-oda a vonalon, fölszed s elvisz bennünket. Kívülünk csak kevesen utaznak.

Elalszom. Nyugtalan álmokkal megszakított alvásom néhány órán át tart, míg társam föl nem ébreszt. Leszállunk egy kis állomáson, a vonat csikorogva és zakatolva tűnik el a sötétben. Még éjszaka van, s így a puszta és kényelmetlen kis várószobában rostokolunk, amelynek apró petróleumlámpáját magunknak kell meggyújtanunk.

Türelmesen várakozunk, mialatt a reggel megívja csatáját a sötétséggel. Amidőn végre fölszáll a sápadt hajnal és a kis rácsos ablakon lassanként bekúszik szobánkba, kitekintek s szemügyre veszem a homályból kibontakozó környéket. A haj-

nali párából magányos hegy halvány kör vonalai emelkednek ki, látszólag néhány mérföldnyire tőlünk. A hegy alapja és oldala terjedelmesnek látszik, de csúcsát még sűrűn borítja a hajnali köd.

Vezetőm kilép az állomásról, és fölfedez egy embert, aki apró ökrösszekerében hangosan hortyog. Egy-két kiáltás visszahozza a kocsist e földi létbe, s ő azonnal ráeszmél, hogy üzlet vár rá. Amikor megmondjuk neki, hová igyekszünk, szemmel láthatólag mohón kap az alkalmon, hogy odaszállítson bennünket. Némileg kétkedve nézek a keskeny járműre: két kerék közt kis bambuszmennyezet himbálódzik. Mind-egy, fölkapaszzkodunk, és a kocsis mögénk rakja málhánkat is. A szent embernek sikerül magát olyan parányi helyre összeszorítani, amekkorán egy emberi lény egyáltalán elférhet; én az alacsony mennyezet alatt kuporgok, és lábaim kilógnak az ürbe; a kocsis föltelepszik a rúdra ökrei közé, térdei csaknem az álláig érnek. Miután az elhelyezkedés problémáját így, többé-kevésbé kielégítően megoldottuk, odaszólunk a kocsisnak, hogy indulhat. Haladásunkat nem lehet gyorsnak nevezni, noha a két erős kis fehér ökör szorgalmasan igyekszik. Ezek a kedves állatok nagyon hasznosak a szárazság idején India belső vidékein, mert jobban elviselik a hőséget, mint a lovak, és sokkal kevésbé válogatóság élelem dolgában. A belső terület csöndes falvainak és apró városainak élete nem sokat változott az évszázadok folyamán. Az ökrösszekér, amely Krisztus előtt 1000 évvel az utast egyik helyről a másikra szállította, ugyanúgy szállítja ma is, kétezer évvel Krisztus után.

Kocsisunk, akinek arca kalapált bronz színére emlékeztet, nagyon büszke az állataira. Az ökrök szépen hajló, hosszú szarvait formás, aranyozott építmények díszítik; vékony lábukra csilingelő rézharangocskákat kötöttek. A kocsis az orrukön átfűzött kötéll segítségével irányítja őket. Míg előfogatunk vígan poroszkál az út porában, én a gyorsan hajnalodó trópusi reggel kibontakozását figyelem.

Jobb és bal kéz felől egyaránt tetszetős tájkép tárul elénk. Nem valami egyhangú lapály ez, hanem emelkedések és dombok teszik változatossá a környéket, amerre csak nézek. Az út vörös talajon halad át; amelyet alacsony tüskés bozót foltjai és smaragd színű rizsföldek szakítanak meg.

Munkától elcsigázott arcú paraszt megy el mellettünk. Bizonyára a mezőre siet, ahol hosszú nap munkája várja. Nemsokára utolérünk egy leányt, aki réz vizeskorsót cipel a fején. Egyetlen élénk vörös köntös csavarodik teste köré, de vállalai földetlenek. Egyik orr-cimpájában vérszínű rubin ékeskedik, karjain pedig egy-egy arany karika csillog az enyhe reggeli napfényben. Bőrének feketesége elárulja, hogy dravida, mint ahogy ennek a vidéknek legtöbb lakosa valószínűleg az, kivéve a brahmanokat és mohamedánokat.

Ezek a dravida leányok rendszeren vidám és derűs kedvű teremtések. Beszédesebbek, mint barnabőrű honfitársnőik, és szavuk is kellemesebben zeng.

A leány leplezetlen érdeklődéssel bámul reánk, azt hiszem, európaiak ritkán keresik fel ezt a belső vidéket. Így folytatjuk utunkat, míg egy kis városba nem érünk. A házak jólétről tanúskodnak, és utcákba sorakoznak, amelyek egy hatalmas templom

két oldalán zsúfolódnak össze. Ha nem tévedek, a templom van vagy negyedmértföld hosszú. Tömör építkezéséről nagyjából fogalmat alkothatok, amikor elérjük a templom egyik tágas kapuját. Itt egy-két percre megállunk, s én bepillantok, hogy elkapjak néhány képet a hely életéből. A templom különös jellege éppoly hatásos, mint a méretei. Soha még azelőtt nem láttam ehhez fogható épületet. Nagy négyszög veszi körül a templom terjedelmes bensőségét, amely labirintusra emlékeztet. Látom, hogy a négy magas falat a szilaj trópusi napsütés és az időjárás viszontagságai évszázadok alatt festették mostani színükre. Mindegyik falat egyetlen kapunyílás töri át, s mindegyik kapu fölött óriási pagoda furcsa felépítménye emelkedik a magasba. Ezek a tornyok díszesen kifaragott, szobrokkal telehalmozott gúlákra emlékeztetnek. Alsó részük kőből épült, de felső részük mintha vastagon vakolt téglából volna. A pagoda több emeletre oszlik, de egész felületét alakok és faragványok változatos sokasága borítja. A négy bejáratú tornyon kívül még legalább öt más tornyot számolok össze, amelyek a templom belső területén emelkednek. Mily sajtóságon emlékeztetik az embert az egyiptomi piramisokra körvonaluk hasonlóságával! Utoljára még hosszú, földött fülkék sorát, lapos kőoszlopok zárt sorait, nagy központi térséget, homályos szentélyfülkéket, sötét folyosókat, és sok kis építményt veszek észre. Magamban eltökélem, hogy minél előbb alaposan bejárom ezt az érdekes helyet. Az ökrök tovább ügetnek, és mi ismét szabad tájon járunk. Mellettünk tetszetős képek maradnak el. Az utat vörös por fűdi, mindkét oldalon alacsony bokrok, helyenként pedig magas facsoportok szegélyezik. A lombok közt sok madár rejtőzik, hallom szárnycsapkódásukat és az utolsó hangjait a szép karéneknak, amellyel a madarak az egész világon a reggelt szokták köszönteni.

Az út mentén elszórva egész sereg bájos kis szentély áll. Építészeti stílusuk sokfélesége meglep, bizonyára a különböző korszakokban emelték a szentélyeket. Némelyik rendkívül díszes, ékítményekkel túlhalmozott és aprólékosan kifaragva a szokásos hindu modorban, de a nagyobbakat sima felszínű oszlopok emelik, amilyeneket sehol máshol nem láttam, csak itt Délen. Két-három szentély körvonalainak klasszikus komolysága már szinte görögös.

Gondolom, körülbelül öt vagy hat mérföldet tettünk meg, amikor elérjük a hegy alsó lejtőit, amelynek bizonytalan körvonalait az állomásra láttam. Úgy emelkedik a tiszta reggeli verőfénybe, mint valami vörösesbarna színű óriás. A köd már elhőmpölygött, és előtűnik a tető széles sávja. A hegy pusztá; a vörös és barna sziklatömeg túlnyomó részben kopár, nagy darabokon egyetlen fát sem látni, s a szirt helyenként nagy kövekre töredezve hever egymás nyakán-hátán, zűrzavaros rendetlenségben.

– Arunácsala! A szent vörös hegy! – kiált föl társam, amikor észreveszi, hogy merre nézek. Az imádat lelkes kifejezése jelenik meg arcán. Szempillantás alatt elragadottság szállja meg, mint valami középkori szentet. Megkérdezem:

– Van a névnek valami jelentése?

– Éppen az imént mondtam – felel mosolyogva. – A név két szóból áll: Aruna és Acsala, ami "vörös hegyet" jelent, s miután ez a templom uralkodó istenségének a neve is, a teljes fordítás tehát *Szent Vörös Hegy* volna.

– És honnan ered a Szent Jelzötűz elnevezés?

– Ó! Évenként egyszer a templom papjai megülik a hely nagy ünnepét. Ekkor a hegy tetején hatalmas tűz lobban fel, amelynek lángjait rengeteg vajjal és kámmal táplálják. A tűz napokon át ég, és körös-körül messze földre ellátszik. Aki csak megpillantja, azonnal földre borul előtte. A tűz azt jelképezi, hogy ez a hegy szent terület, amelyre egy nagy istenség veti árnyékát.

A hegy most már fejünk fölé tornyosul. Van valami ős, nyers nagyszerűség ebben a vörös, barna és szürke sziklával tarka magányos csúcsban, amely több ezer láb magasra emeli lapos fejét a gyöngyszínű égbe. Akár a szent ember szavai hatottak reám, akár valami más, amiről nem tudok számot adni magamnak, de különös áhítat érzése ébred bennem, amint a szent hegy képét magam előtt látom, és bámuló tekintettel nézek fel Arunácsala meredek oldalán.

– Tudja-e – suttog a társam –, hogy ezt a hegyet nemcsak szentnek tartják, hanem a helyi hagyományok még azt is állítják, hogy az istenek helyezték ide, annak jeléül, hogy itt van a világ szellemi középpontja!

Ez a helyi érdekű legenda mosolyra késztet. Milyen gyerekes!

Végre közeledünk a Maharisi remetetelepéhez. Letérünk az útról, s egy ösvényen sűrű kókusz- és mangófaligetbe jutunk. Áthaladunk ezen, és az ösvény egyszerre véget ér egy kapu előtt. A kocsi leszáll, kitárja a kaput, azután behajt egy nagy, kövezetlen udvarba. Kinyújtóztatom elgémberedett tagjaimat, leszállok, és körülnézek.

A Maharisi birodalmát elől sűrűn nőtt fákkal és bokrokkal telt kert határolja; hátul és kétoldalt cserje és kaktusz élő sövényei zárják be, míg nyugat felé bozotos dzsungel nyúlik el, és odébb sűrű erdőbe olvad. Elszigetelt és különálló voltával a telep alkalmas helynek látszik azok számára, akik mély elmélkedésnek akarják szentelni idejüket.

Az udvar bal oldalát két kis zsúpfödeles épület foglalja el. Hozzájuk csatlakozva hosszú, modern épület áll, amelynek vöröscserepes teteje éles szögben fut le a kihajló ereszekig. A homlokzat egy része előtt kis tornác nyúlik.

Az udvar közepét nagy kút jelzi. Egy derékig meztelen és csaknem fekete bőrű fiú lassan egy vödör vizet húz fel a nyikorgó kerék segítségével.

Érkezésünk zaja néhány embert előcsal az épületekből az udvarra. Ruházatuk sokféle. Egyikükön csupán egy rongyos ágyékkendő van, de egy másik gazdag hatású fehér selyem köntöst visel. Kérdő pillantásokkal merednek ránk. Vezetőm szélesen mosolyog, nyilván élvezni meglepetésüket. Odamegy hozzájuk, és tamil nyelven mond valamit. Az emberek arckifejezése azonnal megváltozik, mint mosolyogni kezdenek, és örömtől sugárzó képpel néznek rám. Arcukat és magatartásukat rokonszenvesnek találom.

– Most bemegyünk a Maharisi csarnokába – jelenti ki a sárga ruhás szent ember, s int, hogy kövessem. A födetlen tornác kövén levetem cipőmet. Fogom a kis csomag gyümölcsöt, amelyet ajándékuul hoztam, és belépek a nyitott ajtón.

* * *

Hús arc villantja felénk szemeit. Az arcok tulajdonosai félkörben kuporognak a vörös cseréppel kirakott padlón. Tiszteletteljes távolságban ülnek attól a szöglettől, amely legtávolabb van, jobb kéz felől az ajtó oldalán. Nyilvánvaló, hogy mindenki e felé a szöglet fel nézett, mielőtt beléptünk volna. Odapillantok, s ülő alakot látok egy hosszú fehér kereveten. Egyetlen pillantás is elég, tudom, hogy a maharisi ül ott.

Vezetőm közeledik a kerevethez, arca borul a padlón, és összekulcsolt kezeibe temeti arcát.

A kerevet csak néhány lépésnyire áll a szemben levő falba nyíló széles, magas ablaktól. A világosság a Maharisire árad, és én arcélének minden részletét jól szemügyre vehetem, mert ültében mereven arrafelé tekint az ablakon át, amerről mi érkezünk aznap reggel. Feje nem mozdul; ezért, hogy magamra vonjam szemét, és üdvözlésül följajnljam a gyümölcsöt, lassan átmegyek a s zobán az ablakhoz, leteszem ajándékomat a Maharisi elé, s pár lépésre visszavonulok.

A kerevet előtt kis réz zsarátnoktartály áll. A tartály égő parázssal van tel, s a kellemes illat elámulja, hogy valami aromás port hintettek az izzó faszénre. Közéleben füstölő áll, benne szantálfa-rudacskákkal. Kékes-szürke füst szalagjai szállnak föl és terjednek szét a levegőben, átható illatot árasztva.

Összehajtogatok egy vastag gyapottakarót a padlón, és leülök, várakozóan tekintve a szótlan alakra, aki oly merev tartással ül a kereveten. A Maharisi teste csaknem meztelen, kivéve egy keskeny, vékony ágyékkendőt, ami meglehetősen általános viselet ezen a vidéken. Bőre kissé rézsínű, de az átlagos dél-indiaiakhoz képest egészen világos. Alakját magasra becsülöm; korra nézve az ötvenes évek elején járhat. Feje jól formált, rövidre nyírt ősz haj földi. Homlokának magas és széles boltozata magas rendű értelemre vall. Vonásai inkább európaira, semmint indiaira emlékeztetnek. Ez az első benyomásom.

A kerevetet fehér párnák borítják, és a Maharisi lába pompás tigrisbőrön nyugszik.

A hosszú csarnokban olyan csönd honol, hogy a leejtett tű nesztét is hallani lehetne. A bölcs teljesen csöndben, mozdulatlanul marad, érkezésünk egyáltalán nem zavarta meg. A kerevet túlsó oldalán sötét bőrű tanítvány ül a padlón, a Csöndet azal töri meg, hogy húzgálni kezd egy kötelet, amely bambuszgyékényből készül hűsítő legyezőt mozgat. A legyező fagerendára erősítve függ alá közvetlenül a bölcs feje fölött. Hallgatom az ütemes surrogást, mialatt egyenesen az előttem ülő alak szemébe nézek, abban a reményben, hogy magamra vonhatom figyelmét. Szeme sötétbarna, közepes nagyságú, és tárva-nyitva van.

Ha tudomást is vett jelenlétemről, ennek nem adja semmi jelét. Teste természetfölötti módon nyugalmas, olyan mozdulatlan, mint egy szobor. Tekintete egyetlen egyszer sem találkozik az enyémmel, mert szeme továbbra is a messzeségbe mered, mintha a végtelenséget szemlélné. A jelenet sajátságosan emlékeztet valamire. Hol láttam én ehhez hasonlót? Átkutatom emlékezetem képtárát, és felmerül előttem a Bölcs Aki Sohasem Beszél, a remete, akit meglátogattam magányos tanyáján Madrász közelében, s akinek a teste olyan mozdulatlan volt, mintha kőből faragták volna. Van valami különös hasonlatosság közte és a Maharisi testének szokatlan mozdulatlansága között.

Régi elmélete, hogy az ember lelkébe bele lehet tekinteni a szemein keresztül. De a Maharisi szemei előtt talányos és zavart érzéssel tétovázom.

A percek kimondhatatlan lassúsággal másznak tova. Előbb fél órát írnak a falon függő óra lapján, aztán tovább haladnak, s egy egész órát töltenek be. Mindamelllett senki sem mozdul a csarnokban, s bizonyára senki sem merészelne megszólalni. Tekintetemet állandóan egy pontra irányítva már ott tartok, hogy minden más dologról elfeledkezve egyedül a kereveten ülő sótlan alakot látom. Gyümölcsajándékom figyelembe se véve áll egy kis faragott asztalon a bölcs előtt.

Vezetőm nem helyzete előre kilátásba nekem, hogy mestere hajlandó lesz fogadni. Hirtelen ébredék tudatára ennek a különös fogadtatásnak, amelyet tökéletes közöny jellemez. Az első gondolat, amely bármely európainak eszébe ötlene: "Vajon ez az ember csak pózol a hívei kedvéért?" Átvillan egyszer-kétszer az agyamon, de mihamar kiküszöbölöm. A bölcs biztonnal önkívületi állapotban van, noha vezetőm nem mondotta, hogy mester önkívületbe szokott merülni. A következő gondolat: "Vajon a misztikus szemlélődésnek ez az állapota nem több-e értelmetlen ürességnél?" hosszabb ideig foglalkoztat, de elejtem, egyszerűen, mert nem tudok felelni rá.

Van valami ebben az emberben, ami úgy magára vonja figyelmemet, mint ahogy a delejes vas magához rántja az acélforgácsot. Nem bírom elfordítani tekintetemet róla. Első zavarodottságom, hogy egyáltalán nem vesz tudomást rólam, amint ez a különös ígézet egyre erősebben hatalmába ejt.

De csak a második órában eszmélek rá arra a csöndes, ellenállhatatlan változásra, amely bennem végbemegy. A kérdések, amelyeket útközben oly körültekintő gonddal fogalmaztam meg, egyenként kihullanak elmémből. Mert most úgy érzem, hogy egészen mindegy, vajon fölteszem-e a kérdéseket vagy sem, s mintha egészen mindegy volna, hogy megoldom-e a problémákat, amelyek eladdig rám nehezettek. Csak annyit tudok, hogy a nyugalomnak valami csöndes folyam árad közelemben, valami nagy békesség hatol be lényem mélyébe, és gondolatokkal agyongyötört agyam mintha lassanként megnyugodnék.

Mily kicsinyeseknek tűnnek föl azok a kérdések, amelyeket oly gyakran vetettem föl magam előtt! Mily szűkre zsugorodik az elvesztett évek panorámája! *Hirtelen támadt világossággal eszmélek rá, hogy az ész maga teremti meg tulajdon problémát is, s aztán szerencsétlenné teszi magát azzal, hogy meg akarja oldani őket.* Ez való-

ban egészen új felfogás az olyan ember agyában, aki azelőtt oly nagy értéket tulajdonított az észnek.

Átadom magam a nyugalom egyre mélyülő érzésének, mialatt a második óra is elmúlik. Az idő múlása most nem bosszant, mert érzem, hogy az értelem termelte problémák lánc elszakadt, és félredobott. S ekkor lassanként egy új kérdés foglalja el öntudatom terét.

– Vajon ez az ember, a Maharisi, úgy árasztja-e magából a szellemi békét, mint ahogy a virág szirmai illattal töltik meg a levegőt?

Nem tartom magam illetékesnek, hogy a szellemiség szakértője legyek, de személyes visszhang felel bennem mások hatására. A Maharisi személyes hatása ébreszti bennem azt a derengő sejtelmet, hogy ezt az engem betöltő titokzatos békességet annak a környezetnek kell tulajdonítani, amelybe most kerültem. Azon kezdek gondolkozni, vajon a bennem szétáradó csönd valóban a bölcstől ered-e, valami ismeretlen telepatikus úton. De ő szemmel láthatólag teljesen érzéketlen marad, mintha egyáltalán nem is tudna létezéséről.

A nyugalom felszínét felfodrozza az első rezdülés. Valaki hozzám lép, és fülembe suttog:

– Nem akart ön kérdezni valamit a Maharisitól?

Vezetőm úgy látszik, elvesztette türelmét. Vagy ami még valószínűbb, azt képzelem rólam, a nyughatatlan európairól, hogy elértem türelmem határát. Ó jaj, kérdezősködő barátom! Csakugyan azért jöttem ide, hogy kérdést intézzek mesteredhez, de most... én, aki békességben vagyok az egész világgal és önmagammal, miért zaklassam fejemet kérdésekkel? Érzem, hogy lelkem hajója már-már felvonja horgonyát, csodálatos tenger tárul ki előttem, hogy átkeljek rajta; s te visszahívsz eme világ zajos kikötőjébe, éppen, amikor elindulni készülök a nagy, csodálatos útra!

De az igézet megtört. Mintha ez a szerencsétlen megzavarás jeladás lett volna, emberek kelnek föl a padlóról, és ide-oda kezdenek mozogni a csarnokban, hangok érkeznek fülembe és – csodák csodája! – a Maharisi barna szemei egyszer-kétszer megrezdülnek. Ekkor a fej megmoccan, az arc lassan, nagyon lassan mozdul, és lefelé hajlik. Még néhány pillanat, s a Maharisi fejének lassú fordulata szeme elé hoz engem. A bölcs titokzatos pillantása most először irányul egyenesen rám. Nyilvánvaló, hogy éppen most ébredt föl hosszas önkívületéből.

Vezetőm, talán abban a hiszemben, hogy azért nem felelek, mert nem hallottam szavát, hangosan megismétli a kérdést. De a szelíden rám irányuló fényes szemsugárban más kérdést olvasok, noha ez kimondatlan marad:

– Lehet-e, képzelhető-e, hogy téged még mindig megtévesztő kételyek kínoznak, amikor ráeszméltél arra a mélységes lelki békére, amelyet te – éppúgy, mint minden ember – elérhetsz?

A békesség elhatalmasodik rajtam. A vezetőhöz fordulok, és felelek:

– Nem. Most nem kívánok kérdezni semmit. Majd máskor...

Érzem, hogy magyarázattal kell szolgálnom jövetelem célja felől, ha nem is a Maharisinek magának, hanem a kis gyülekezetnek, amely oly élénken beszélgetni kezdett. Tudom vezetőm közléseiből, hogy ezek közül az emberek közül csak néhányan itt lakó tanítványok, a többiek a környékről érkezett látogatók. Különös, de most vezetőm maga áll föl, és szolgál a szükséges bemutatással. Erélyes hangon, tamilul beszél, rengeteget gesztikulálva, mialatt mindent megmagyaráz a gyülekezetnek. Félek, hogy magyarázatában jó adag mesét kever össze a tényekkel, mert a csodákat felkiáltásai felelnek szavaira.

* * *

A déli étkezésnek vége. A Nap kíméletlen sugarai olyan fokra fűtik a délutáni hőséget, amelyet még sohasem tapasztaltam. De hát meglehetősen közel vagyunk már az Egyenlítőhöz. Ezúttal először vagyok hálás azért, hogy az indiai éghajlat nem nagyon mozdítja elő a tevékenységet, mert majdnem mindenki eltűnt, hogy az árnyas ligetekben déli pihenőre térjen. Így hát oly módon közelíthetek a Maharisihez, ahogyan az nekem leginkább megfelel, minden fölösleges körülményesség és feltűnés nélkül.

Belépek a nagy csarnokba, és leülök a bölcs közelében. A Maharisi félig támaszkodó helyzetben dől a kerevet fehér vánkosaira. Egy szolgálóféle állandóan húzgálja a kötelet, amely a legyezőt mozgatja. A kötél halk susogása s a legyező enyhe surrogása, amint a fülledt levegőt felkavarja, kellemes hang a fülemnek.

A Maharisi összehajtogatott, könyv alakú papirosköteget tart a kezében, rendkívül lassan ír valamit. Néhány perccel bejövetelem után félre teszi a könyvet, s egyik tanítványát szólítja. Pár szót szólnak egymással tamil nyelven, s a tanítvány közli velem, hogy mestere nagyon sajnálja, amiért én nem oszthatom meg velük az ő eledelüket. Kifejti, hogy ők egyszerű életet élnek, s miután azelőtt sohasem láttak vendégül európaiat, nem tudják, milyen táplálékot ajánlhatnának fel nekem. Köszönetet mondok a Maharisinek, és azt felelem, hogy örömet megosztanám velük a fűszerezetlen étkeket; egyébként majd ellátom magam élelemmel a városban. Hozzáfüzöm még, hogy az eledel kérdését sokkal kevésbé fontosnak tartom, mint azt a célt, amely a Maharisi remetetelepére hozott.

A bölcs figyelmesen hallgat, arca nyugodt, zavartalan és egykedvű.

– Az helyes cél – jegyzi meg végül.

– Mester, én tanulmányoztam a mi nyugati bölcsöleteinket és tudományainkat, éltem és dolgoztam a mi sűrű népességű városaink lakosai közt, ízleltem élvezeteiket, és hagytam, hogy törekvéseik engem is hatalmukba ejtsenek. De jártam leghagyatott helyeken is, és sokat bolyongtam a mély gondolatok magányában. Kifaggyattam a Nyugat bölcsseit; most pedig Kelet felé fordítottam arcomat. Több világosságot keresek.

A Maharisi bólint, mintha mondaná: "Igen, értem".

– Sok véleményt hallottam, sok elmélete vettem tudomásul. A különböző hitek értelmi bizonyítékai halomban magasodnak fel körülöttem. Belefáradtam ezekbe, és kételkedem mindenben, amit a személyes tapasztalás nem igazolhat. Bocsássa meg szómat, de nem vagyok vallásos. Van-e valami az ember anyagi létén túl? Ha igen, hogyan szerezhetnék erről személyes meggyőződést?

A jelenlevő két-három hívő meglepetten bámul. Talán megsértettem a remete-telep illemszabályait azzal, hogy olyan merészen és leplezetlenül szóltam mesterük-höz? Nem tudom, de lehet, hogy nem is bánom. A hosszú évek alatt felgyűlt vágyakozás súlyos terhe váratlanul kiszabadult ellenőrzésem alól, és szavakban keresett kifejezést. Ha a Maharisi olyan ember, amilyennek gondolom, akkor bizonyára megért, és figyelemre sem méltatja a szokástól való eltérést.

A bölcs nem válaszol szavakban, de mintha valami gondolatmenet indult volna meg benne. Minthogy egyebet nem tehetek, és mert nyelvem most már megoldódott, harmadszor is megszólalok:

– A Nyugat bölcs embereit, a mi tudósainkat, nagyra becsülik eszességükért. Mindamellet megvallották, hogy csak kevés fényt tudnak vetni az élet mögött rejlő igazságra. Úgy hírlík, hogy Indiában él néhány ember, akik feleletet adhatnak arra, amit a nyugati bölcsek nem bírnak föltárni. Igaz ez? Segítségemre lehet ön abban, hogy a magam tapasztalásán keresztül megvilágosodáshoz jussak? Vagy talán ez a keresés maga sem egyéb káprázatnál, önámításnál?

Elmondtam mindent, ami a lelkemen feküdt, és elhatároztam, hogy nem szólok, amíg a Maharisi nem válaszol. A bölcs továbbra is elmélyedő tekintettel néz rám. Talán a kérdéseimen töpreng. Tíz perc múlik el csöndben.

Végül megnyílik az ajka, és szelíden megszólal:

– Ön azt mondja: "én". "Én tudni akarom..." Mondja hát meg, ki légyen az az *Én*?

Mit ért ezen? A bölcs most nem folyamodik már tolmácshoz, hanem egyenesen hozzám szól, angolul. Zavarodottság ömlik el agyamon.

– Félek, hogy nem egészen értem a kérdést – felelek bizonytalanul.

– Nem világos a kérdés? Gondolkozzék rajta!

Ismét töprengeni kezdek szavain. Egyszerre gondolat villan át fejemen. Magamra mutatok, és kimondom a nevemet.

– És ön ismeri őt?

– Amióta élek! – mondom mosolyogva.

– De hát ez csupán a teste! Újra kérdem: "Ki légyen Ön?"

Nem találok feleletet erre a rendkívüli kérdésre.

A Maharisi folytatja:

– *Ismerje meg előbb azt az "Ént", s akkor ismerni fogja az igazságot.*

Elmém ismét ködbe borul. Talány előtt állok. Zavarodottságom szavakban keres kifejezést. De a Maharisi nyilván eljutott angol tudományának határáig, mert a tolmácshoz fordul, és ez lefordítja válaszának folytatását:

– Csak egyet lehet tenni. Nézzen be mélyen önmagába. Tegye ezt a kellő módon, és akkor megkapja a választ minden problémájára.

Különös felelet. De kérdést teszek föl.

– Mit tegyek hát? Milyen módszert alkalmazzak?

– Ha mélyen elmélkedünk saját magunk természetén, és állandóan elmélyedve gondolkozunk, akkor megtalálhatjuk a világosságot.

– Sokszor elmélkedtem az igazságon, de nem jutottam előbbre.

– Honnan tudja, hogy nem jutott előbbre? A szellemiség világában nem könnyű megállapítani, hogy mennyi előrehaladást tett az ember.

– Szükség van-e egy mester támogatására?

– Esetleg.

– Elősegítheti-e a mester az embert, hogy beelásson önmagába azon a módon, ahogyan ön ajánlotta?

– A mester megadhatja neki mindazt, amire keresésében szüksége lehet. Az ilyesmit csak a személyes tapasztalás útján lehet megismerni.

– Mennyi idő alatt lehet a megismerés bizonyos fokáig eljutni egy mester segítségével?

– Ez a kereső szellemi érettségétől függ. A lőpor egy szempillantás alatt fellobban, de sokkal több idő kell ahhoz, hogy a szén tüzet fogjon.

Az a furcsa érzés ébred bennem, hogy a bölcs nem szívesen tárgyalja a mesterekre és módszereikre vonatkozó kérdéseket. De értelmi makacsságom elég erős ahhoz, hogy túltegye magát ezen az érzésen, és újabb kérdést intézek a bölcshez a tárgyra vonatkozóan. A Maharisi az ablak felé fordítja nyugodt arcát, kitekint a messzen nyúló helyes tájra, és nem ad feleletet. Megértem a célzást, és elejtem a témát.

– Hajlandó lenne a Maharisi kifejezni véleményét a világ jövőjéről? Mert válságos időket élünk.

– Miért gyötörné önmagát a jövő miatt? – kérdi a bölcs. – Hiszen a jelenről sincsen világos ismerete! Törődjön a jellel; a jövő majd ellátja a maga gondját.

Újabb visszautasítás! De ezúttal nem engedek egykönnyen, mert olyan világból jövök, ahol az élet sokkal nagyobb súllyal nehezedik az emberekre, mint itt ebben a békés erdei magányban.

– Vajon a világ a barátságos érzés és a kölcsönös segítség új korszakához közeleg-e vagy pedig zűrzavarba és háborúba fog rövidesen hanyatlani? – ragaszkodom gondolatomhoz.

A Maharisinek mintha nem tetszene a dolog, de azért mégis válaszol:

– Van Egy, aki a világot kormányozza, s az Ő feladata, hogy a világ ügyeit intézze. Ő, aki életet adott a világnak, jól tudja azt is, hogyan irányítsa ezt az életet. Ő viseli ennek a világnak a terhét, nem ön!

– De mégis, ha az ember elfogulatlan szemmel néz körül, akkor bajos felfedezni, hol jut kifejezésre az a jószágos gondoskodás – vetem ellenébe.

A bölcsnek ez mintha még kevésbé tetszenék. De megfelel:

– *Amilyen ön, olyan a világ. Ha nem érti meg saját magát, akkor mi haszna lehet annak, hogy a világot próbálja megérteni?* Olyan kérdés ez, amelyre az igazság keresőjének nem kell ügyet vetnie. Az emberek hasonló kérdésekre fecsérlik erejüket. *Előbb találja meg azt az igazságot, amely saját énjé mögött rejlik; akkor alkalmasabb állapotban lesz ahhoz, hogy megértse a világ mögött rejlő igazságot, mert ön része a világnak.*

Hirtelen elhallgat. Szünet áll be. Egy szolgálattévő közeledik, és újabb füstölőpálcikát gyújt meg. A Maharisi figyelni a fölfelé kígyózó kék füstszalagot, aztán fölveszi kéziratot könyvét. Kinyitja, és ismét dolgozni kezd, ezzel kizárva engem figyelmének köréből.

Közönyének ez az újabb jele hideg vízként hat önbecsülésemre. Még vagy negyed óráig ott üldögélek, de belátom, a bölcsnek nincsen kedve a kérdéseimre válaszolni. Érezve, hogy beszélgetésünk csakugyan véget ért, fölkelek a csereptéglával fődött padlóról, köszöntő mozdulatban teszem össze kezeimet, és eltávozom.

* * *

A városba küldtem járműért, mert meg akarom nézni a templomot. Kértem, hogy lóvontatta kocsit szerezzenek, ha ugyan akad ilyen, mert az ökrösfogat nagyon festői látvány, de távolról sem olyan gyors és kényelmes, amilyennek kívánná az ember.

Amidőn belépek az udvarra, kétkerekű kocsit találok ott, amelybe kis ló van fogva. Ülés nincs a járművön, de az ilyesmi már régen nem zavar.

A kocsis szilaj képű fickó, piszkos vörös turbánnal a fején. Egyetlen öltözéke egy fehérítetlen, hosszú kelmesáv, amelyet a derekára csavarva visel, a kelme egyik végét áthúzva combjai közt.

Hosszú, poros út következik, s végül megállunk a nagy templom bejáratánál. A kaputorony felmagasodó emeletei és faragott domborművei üdvözölnek bennünket. Leszálok a kocsiról, és vizsgálódni kezdek.

– Nem tudom megmondani, milyen régi az arunácalai templom – jegyzi meg társam, kérdéseimre válaszolva –, de láthatja, hogy legalább néhány száz esztendeje fenn kell állania.

A kapuk körül és a templom külső körében néhány kis bolt és a pálmák alatt több tarka árusátor áll. Mellettük szerényen öltözött árusok ülnek, és szentképeket, Síva vagy más istenek kis rézképmásait kínálják. Meglep, mennyire előtérbe lép itt Síva tisztelete, mert más templomokban Krisna és Ráma képmásai vannak túlsúlyban. Vezetőm magyarázattal szolgál:

– Szent legendáink szerint Síva egyszer láng alakban jelent meg a szent vörös hegy tetején. Ezért gyűjtják meg a papok a nagy jelzötűzet évenként egyszer, ennek

az eseménynek az emlékére, amely sok ezer évvel ezelőtt történhetett. Gondolom, a templomot is a tűz emlékére építették, mert Síva beárnyékolja a hegyet.*

Néhány zarándok lebzsel az árusbódék előtt. Ezekben nemcsak kis réz istenekeket lehet kapni, hanem szent történeteket ábrázoló cifra, harsán színű olajnyomatos képeket, tamil és telugu nyelven nyomtatott vallásos tárgyú könyveket és festékeket is, amelyekkel a hívők homlokukra festik a kasztjukat vagy felekezetüket megillető jelet.

Bélpoklos koldus jön felém tétovázva. A hús apránként lekorhad tagjairól. A szerencsétlen nem biztos benne, vajon elkergetem-e vagy fölébreszti részvéteimet. Arca egészen merevvé vált szörnyű betegségében. Szégyenkező érzés fog el, amikor alamizsnát teszek le a földre, de félek a leprás érintésétől.

A faragott alakokkal díszes, piramis alakú kapu vonja most magára figyelmet. Olyan, mint valami egyiptomi gúla, melynek lecsapták a csúcsát. Három más társával együtt eluralkodik a környéken. Már messziről látni lehet őket, mielőtt a templomhoz érnének.

A pagoda felszínét rengeteg faragvány és furcsa kis szobrok takarják. Szent mítoszok, legendák alakjait és történéseit ábrázolják. Az egész valami különös kavargó együttest eredményez. Itt a hindu istenek magányos alakjait látjuk mélységes elmélkedésbe merülten, odébb ezek az istenségek szerelmi ölelkezésbe fonódnak. Az idegen meglepődik. Arra kell gondolnom, hogy a hinduizmusban mindenki megtalálhatja a maga ízlésének megfelelő elemet, annyira mindent felölel ez a vallás.

Belépek a templom terére, óriási négyszög egyik részében vagyunk.

A nagy építmény oszlopsorok, fülkék, galériák, szentélyek, szobák, folyosók, fedett és fedetlen térségek labirintusát zárja be. Itt nem találunk olyan kőépületet, amelynek oszlopokkal kihangsúlyozott szépsége néhány percre néma csodálatra készíti érzésünket, mint azok a templomok ott, Athén közelében; itt inkább a sötét misztériumok homályos szentélye várja a belépőt. A hatalmas, tátongó csarnokok emelkedett, elérhetetlenül távoli hangulata áhítatot ébreszt bennem. A templom valóságos útvesztő, de társam otthonosan mozog benne, Kívülről a pagodák vörös színe vonzó hatást vált ki, de belül a kövek hamuszürkévé halványodnak.

Hosszú csarnokon haladunk át, a tömör falak közt lapos, sajtáságosan kifaragott oszlopok emelik a tetőt. Homályos folyosókba lépünk, borongós kamrákon sietünk át, és végül hatalmas bejárathoz érünk, amely egy külső udvarra nyúlik.

– Az Ezer Oszlop Csarnoka! – jelenti ki vezetőm, amint az időtől megszürcült építményre tekintek. Lapos. Faragott, óriási kőoszlopok szoros sorai nyúlnak el előttem. A hely magányos és puszta, a hatalmas oszlopok titokzatosan emelkednek elő a félhomályból. Közelebb lépek hozzájuk, hogy szemügyre vegyem a régi faragványokat, amelyek némelyiknek a felszínén láthatók. Minden egyes oszlop egyetlen kőtömbből készült, s még a tetőt is, amelyet emelnek, csupa nagy, lapos kőlapból rótták

---

* Mi nyugatiak ezeket az istenségeket talán csak vallásos eszmék képzeletszülte megszemélyesítőinek tekintjük, de a hinduk nem kételkednek abban, hogy valóban léteznek.

egybe. Ismét isteneket és istennőket pillantok meg, akik a kőfaragó jóvoltából gyönyöröket élnek át; aztán megint ismerős és ismeretlen állatok faragott képei merednek reám.

Áthaladunk az oszlopos galériák nagy kőlapokkal kirakott padlóján, sötét folyosókon megyünk keresztül, amelyekben itt-ott kis rézcsészékben égő mécszláng dereng, s a központi rész falához érkezünk. Innen jól láthatjuk a templom belsejében emelkedő öt alacsonyabb pagodát. Egészen olyanok, mint a bejárati kapuk gúlatornyai a külső, magas falakkal ellátott udvar négyszögében. Gondosan megnézem a legközelebb álló tornyot, és megállapítom, hogy téglából épült, és ékítményes felszíne valójában nem kőfaragás, hanem az alakzatokat agyagból vagy más tartós, szilárd habarcsból mintázták, amely aztán kőkeménnyé száradt. Némelyik alakot nyilván még festéssel is kiemelték, de a színek már elfakultak.

Belépünk a következő négyszögbe, de alig megyünk át néhány hosszú, sötét folyosón, vezetóm figyelmeztet, hogy közeledünk a központi szentélyhez, amelyet európai láb nem érinthet. S bár a Szentekszentje tilalmas a hitetlen számára, azért ennek is megengedik, hogy egy pillantást vethessen a benső szentélybe arról a sötét folyosóról, amely a küszöbig visz. Mintha vezetóm figyelmeztetését akarná megerősíteni, dobok puffogása, gongok zengése morajlik fel, a papok mormogása belevegyül az egyhangú ritmusba, amely igazán kísértetiesen hangzik a régi szentélyben.

Várakozó érzéssel pillantok be. A belső sötétségből bálványkép előtt lobogó arany láng villan elő, két-három fény csillan fel az oltárok előtt, és néhány hívőt látok, akik valamilyen szertartást végeznek. A papi zenészek alakját nem tudom megkülönböztetni, de most meghallom a kagylókürtök szavát, és valami húros hangszer vegyíti éles, kísérteties hangját a zenébe.

Társam fülembe súgja, hogy jobb lesz, ha nem maradok ott tovább, mert jelenlétem határozottan a papok rosszallásával találkozna. Erre visszahúzódunk a templom külső körzetének álmosító homályába. Vizsgálódásom véget ért.

Amikor újra a bejárati kapuhoz érünk, félre kell lépnem, mert az út közepén idős brahman ül a földön, kis réz vizesedénnyel maga mellett. Cifra kasztjelet pingál a homlokár, bal kezével kis törött tükördarabot emelve arca elé. A vörös és fehér három ágú ábra, mely homlokán megjelenik – a dél-indiai ortodox hinduk jele – nyugati szemmel nézve bohócra emlékeztető megjelenést ad arcának. Egy összeszáradt öreg ember, aki a templomkapu mellett kis boltjába ül s Síva szent képmásai árusítja, rám emeli tekintetét, szeme találkozik az enyémmel, és megállok, hogy szótlán kérelmére vásároljak valamit.

Valahol a városka túlsó végén márvány minaret csillogó fehérségét fedezem föl, elhagyom hát a templomot, s a helyi mecsethez hajtatok. A mecsetek kecses ívei és kupoláik finom szépsége mindig nagy hatást tesznek rám. Ismét levetem cipőmet, és belépek az elbűvölően fehér épületbe. Milyen kiválóan tervezték formáit, boltozatos magassága mennyire fölemeli az ember hangulatát! Csak kevés hívő van jelen, kis tarka imaszőnyegeiken ülnek, térdelnek vagy hajlonganak. Itt nincsenek titokzatos

szentélyfülkék, nincsenek tarkára festett képmások, mert a P róféta megírta, hogy semmi se lépjen az ember és az Isten közé... még a pap sem! Allah színe előtt minden hívő egyenlő. Sem pap, sem pandit, sem papi fensőbbiség nem áll az ember gondolatai elé, amikor arcát Mekka felé fordítja.

Amikor a főutcán visszafelé igyekszünk, észreveszem a pénzváltók bódéit, az édességárus boltját, a kelmekereskedő üzletét és a rizs vagy más vetemények árusait – mindez csak a zarándokok szükségleteit szolgálja, mert a települést egyedül az ősi szentély hívta életre.

Szeretnék mielőbb visszatérni most a Maharisihez. A kocsis gyorsabb iramra ösztökéli lovát, hogy az előttünk fekvő utat mihamarább megtegye. Fejemet a pagodák felé fordítva még egyszer megnézem Arunácsala templomát. A kilenc faragott gúla ékekhez foghatóan emelkedik a magasba. Arról az Isten nevében végzett türelmes fáradozásról beszélnek, amelyet a templom építésére fordítottak a hívő nemzedékek, mert kétségtelen, hogy nem készülhetett el egyetlen emberélet folyamán. És megint felötlik előttem az Egyiptomra emlékeztető hangulat. Még az utcák köznapi építkezése is valami egyiptomi jelleget mutat, alacsony házaival és vastag falaival.

Vajon eljön-e egyszer a nap, amikor ezek a templomok elhagyatottan, elcsön-desülve és magányosan, lassan visszaomlanak a vörös és szürke porba, amelyből föl-emelkedtek? Az ember új isteneket fog találni, és új szentélyeket épít majd tiszteletükre?

Mialatt lovacskáink a sziklával teleszórt hegyoldal remetetelepe felé igyekeznek, egyszerre ráésszémek a lélegzetfójtó élményre, hogy a természet csodálatosan szép képet tár fel szemünk előtt. Hányszor várahoztam a Keleten erre az órára, amidőn a Nap pompázó ragyogással pihenni tér az éjszaka ágyára! A keleti napnyugta szépséges, eleven színeivel megejti az ember szívét. De az egész alkony gyorsan véget ér, alig fél óráig tart a csodálatos látványosság.

Az európai ősz lassú alkonyata szinte egészen ismeretlen itt. A nyugati láthatáron nagy vörös tűzgolyó merül alá szemmel követhető gyorsasággal a dzsungel sűrűjébe. Mielőtt eltűnnék az égboltról, éles narancsszínű ragyogásra gyullad. Az ég körös-körül a szivárvány minden színét magára ölti, olyan pazar művészi lakomával bővölve el tekintetünket, amihez foghatót soha semmilyen festő nem nyújthat. A mezők és ligetek körülöttünk elvarázsolt csöndbe merültek. A kis madarak csiripelését sem hallani többé. A vadon élő majmok rikácsolása is elült. Az óriási vörös tűzgolyó gyorsan halványul el. Az est függőnye sűrűbbé válik, a villogó tűzlángok és szétterjengő színek látképe nemsokára a sötétségbe süpped.

Nyugalom suhan gondolataimba, és az est szépsége megsimogatja szívemet. Hogyan feledhetnék el ezeket az áldott percek, a sors kegyes ajándékait, amikor játékosan felmerül bennünk a gondolat, hogy az élet kegyetlen arca mögött talán mégis egy jóságos és szépséges Hatalom rejtőzik? Az ilyen percek megszégyenítik közhelyekhez tapadt szürke óráinkat. A sötét úrból úgy érkeznek hozzánk, mint meg-

annyi meteor, hogy a remény röpke ösvényét megvilágítsák s aztán eltűnjenek látókörünkől.

* * *

A remetetelep kertje körül fénybogárcák csaponganak, különös fénymintákat rajzolva a sötétség háttérére, amint behajtunk a pálmákkal szegélyezett udvarra. S amidőn belépek a hosszú csarnokba és leülök a padlóra, a fölséges csend, mintha legigazibb kifejezését találta volna meg itt, betölti a levegőt.

A gyülekezet a csarnokban ül körös-körül, de az emberek nem beszélgetnek, csöndben vannak. A sarokban lévő kereveten ott ül a Maharisi, lábait összehajtvá maga alatt, kezét könnyedén térdén nyugtatva. Alakjának egyszerűsége és szerénysége ismét hatást tesz reám, mert egyben méltóságteljes és lenyűgöző is. Fejét nemes egyensúlyban emeli, mint Homérosz bölcsei. Tekintete mozdulatlanul mered a csarnok túlsó vége felé. szemének sajátságos merevsége most is éppoly talányos, mint legutóbb. vajon csak a világosság utolsó sugarának tovatűntét figyelte az égen, vagy valami álomhoz fogható elmélyedésbe merül, hogy mit sem lát ebből az anyagi világból?

A már ismert tömjénillat elterjeng a tető fagerendái alatt. Elhelyezkedem és igyekszem tekintetemet a Maharisire rögzíteni, de nemsokára valami szelíd ösztönzés arra késztet, hogy hunyjam le szememet. Kisvártatva félálomba merülök, elringat a megfoghatatlan békesség, amely a bölcs közelében még mélyebben kezd belém áradni. Végül szünet áll be öntudatomban, és élénk álomnak válok tanújává.

Mintha ötesztendő kisfiúvá váltam volna. Köves ösvényen állok, amely fölfelé kanyarog Arunácsala szent hegyén, s a Maharisi kezét fogom; de ő most toronymagasán emelkedik fölém, mert alakja óriásivá növekedett. Elvisz a remetetelep közeléből, és az éjszaka áthatolhatatlan sötétségének ellenére is biztonságosan vezet az ösvényen, amelyen lassan lépdelünk egymás mellett. Egy idő múlva a Hold és a csillagok összefognak, hogy halvány fényt vessenek környezetünkre. Észreveszem, hogy a Maharisi gondosan vezet, megkerüli velem a sziklarepedéseket a talajon, az iszonyú nagy kősziklák közt, amelyek lezuhanással fenyegetnek. A hegy meredek, és lassan haladunk fölfelé. A szirtek között keskeny szakadékokban, alacsony bozótban apró remetetanyák rejtőznek, és barlangok tárulnak szemünk elé. Lakóik előjönnek, üdvözölnek bennünket. Noha megjelenésük szellemekre emlékeztet a csillagfényben, különböző rendszerekhez tartozó jógikat ismerek fel bennük. Nem állunk meg mellettük, hanem folytatjuk utunkat, amíg a hegy csúcsát el nem érjük. Végre megállunk, és szívemet valami rám váró fontos esemény különös előérzete dobogtatja meg.

A Maharisi felém fordul, és arcomba néz; én is várakozó pillantással tekintek fel őrá. Ráésszmélek, hogy nagy gyorsasággal titokzatos változás megy végbe szívemben és elmémben. A régi célok és ösztönzések amelyek azelőtt csalogattak, kezdenek elhalványulni bennem. A parancsoló vágyak, amelyek lábaimat erre vagy arrafelé

irányították, hihetetlen gyorsasággal tűnnek el. Az ellenszenvék, félreértések, a hüvösség és önzés, amelyek legtöbb embertársammal való kapcsolatokat jellemezték, az üres semmibe omlanak. Kimondhatatlan béke száll rám, és most már tudom, hogy nincs többé semmi, amit az élettől kérhetnék.

Egyszerre csak a Maharisi felszólít, hogy irányítsam pillantásomat a hegy lába felé. Engedelmeskedem, és nagy meglepetésemre azt látom, hogy földtekénk nyugati félgömbje terül el lent. Millió és millió ember lakja; homályosan látom is a különböző alakzatú tömegeket, de az éj sötét leplet borít rájuk.

A bölcs megszólal, és lassan így beszél:

– Amikor visszatérsz oda, magaddal viszed a békét, amelyet most érzel. De ennek ára az lesz, hogy mostantól kezdve el kell vetned azt a gondolatot, hogy te ez a test vagy, ez az agy volnál. Amidőn ez a béke beléd árad, el kell felejtened önmagadat, mert akkor ár életedet *Annak* fogod felajánlani!

És a Maharisi valami ezüstös fényű fonál egyik végét helyezi kezembe.

Fölbredtek rendkívül élénk álmomból, és fenséges szépségének érzése még mindig egész valómat eltölti. Ébredésemkor azonnal látom, hogy a Maharisi szeme a szemembe néz. Arca felém fordul, és merev tekintettel néz reám.

Mi rejlik ez álom mögött? Mert a személyes élet vágyai és keserőségei egy időre feledésbe halványulnak. Az önmagam iránt érzett magasztos közöny és a mélységes részvét embertársaim iránt, amelyeket álmom hívott létre, nem hagy el, most sem, noha már fölbredtem. Sajátságos élmény.

De ha ebben az álomban valami valóság van, akkor ez az állapot nem lesz tartós; még nem nekem való.

Mennyi ideig tartott az álmom? Mert a csarnokban mindenki föláll és készül nyugovóra térni. Én is kénytelen vagyok követni példájukat.

Az elégtelenül szellőztetett hosszú csarnokban túlságosan fülledt a levegő, ezért az udvaron keresek magamnak alvóhelyet. A szürke szakállú magas tanítvány lámpát hoz nekem, s azt tanácsolja, hogy tartsam égve egész éjjel. Számítani lehet kellemetlen látogatókra, például kígyókra, sőt még csítálokra (kisebbfajta leopárd) is, de ezek valószínűleg nem mernek közeledni a világosságához.

A talaj kemény és nincs derékaljam, aminek eredményeképpen órákon át nem bírok elaludni. De nem baj – van min gondolkozni bőven, mert érzem, hogy a Maharisiben a legtitokzatosabb személyiséggel találkoztam, akit az élet valaha közelmbe hozott.

A bölcsben mintha olyasmi lakoznék, aminek nagy fontossága van rám nézve, de nem egykönnyen tudom felismerni, hogy valójában mi légyen az. Valami megfoghatatlan, súlytalan, talán szellemi lehet. Még ma is, valahányszor reá gondolok, amikor csak visszaemlékezem arra az élénk álomra, sajátságos érzés árad végig bennem és bizonytalan, de fenséges várakozással dobogtatja meg szívemet.

A következő napokban közelebbi kapcsolatba igyekszem jutni a Maharisivel, de sikertelenül. Ennek a sikertelenségnek három oka van. Az első természetesen magának a Maharisinek tartózkodó természetében, vitatkozással szemben érzett nyilvánvaló ellenszenvében, s abban a békés közönyben áll, amelyet mások hite és véleményei iránt tanúsít. *Egészen világossá válik előttem, hogy a bölcs egyáltalán senkit sem akar megnyerni a maga eszméinek, bármilyenek legyenek is ezek, s nem vágyódik arra, hogy akár egyetlenegy új hívet is szerezzen magának.*

A második ok minden bizonnyal nagyon különös, de mindamellett fennáll. Ama sajátságos álom estéje óta nagy, áhítatos hódolatot érzek, amikor csak a bölcs közelébe lépek. A kérdések, amelyek máskülönben csak úgy áradtak volna szájamból, elcsöndesültek, mert szinte szentségtörésnek érzem, hogy olyan embert lássak a bölcsben, akivel más közönséges ember csak úgy egyszerűen szóba ereszkedhet és vitatkozhat, mintha egyenrangú volna vele.

Sikertelenségem harmadik oka eléggé egyszerű. Csaknem mindig jelen vannak mások is a csarnokban, s nekem ellenszenves az, hogy legszemélyesebb gondolataimat az ő jelenlétükben feltárjam. Végére is idegen vagyok számukra, és idegen vagyok ezen a vidéken. Annak, hogy más nyelven beszélek, mint ők, nincs sok jelentősége, de az a körülmény, hogy cinikus, kételkedő, minden vallásos érzéstől mentes módon látom a dolgokat, súlyosabb jelentőséget kap, amikor megkíséreltem ezt a felfogásomat kifejezésre juttatni. Nem akarom jámbor érzékenységükben megbántani őket, de ahhoz sincs kedvem, hogy olyan szemszögből vitassam meg a dolgokat, amely kevés hatást tesz rám. Így aztán ez a körülmény is bizonyos értékig hallgatásra kényszerít.

Nem könnyű simán járható utat találni ezen a három akadályon keresztül; több ízben már-már kérdést intézek a Maharisihez, de a három akadályozó ok valamelyike mindig belém fojtja a szót.

A tervbe vett hétvége gyorsan elmúlik, és ott tartózkodásomat megnyújtom egy hétre. A Maharisivel való első komoly és értékes beszélgetésem úgy látszik, egyben az utolsó is volt. Egy két szokványos, töredékes és jelentéktelen beszélgetésen kívül képtelen vagyok ismét igazán szemtől szembe kerülni a bölccsel.

Elmúlik a hét is, még megtoldom még egy héttel. Nap-nap után érzem a bölcs szellemi légkörének szépséges békéjét, a derűs nyugalmat, amely mintha még a levegőt is betöltené körülötte.

Elérkezik utolsó napom, és még mindig nem jutottam közelebb a Maharisihez. Egész ottlétem izgalmas keveréke volt a magasztos hangulatoknak és a bosszantó sikertelenségeknek, hogy valamirevaló személyes kapcsolatba kerülhessek a Maharisivel. Körülnézek a csarnokban, és némi kedvetlenség nehezedik reám. A jelenlévők többsége más nyelven beszél, más módon gondolkozik, mint én; miként remélhetném hát, hogy közelebb jussak hozzájuk? A bölcsre magára tekintek. Olimposzi magasságban ül, és úgy néz le az életre, mint aki az egészen kívül áll. Van eb-

ben az emberben valami titokzatosság, s ez különbözteti meg őt minden más embertől, akivel valaha találkoztam. Valahogyan érzem, hogy nem tartozik közénk, az emberi faj körébe, hanem inkább a természet világába való, a magányos csúcshoz tartozik, amely meredeken szökken föl a remetetanya mögött, vagy az irdatlan dzsungelhez, amely távoli erdőkbe nyúlik, s a megközelíthetetlen égbe, amely az egész űrt betölti.

A magányos Arunácsala megkövült, mozdulatlan fenségének egy része mintha a Maharisi lényében is élne. Hallottam, hogy harminc éve él ezen a hegyen, és még egyetlen rövid napra sem hajlandó eltávozni innen. Az ilyen bensőséges kapcsolatnak bizonyára elkerülhetetlen a hatása az ember természetére. Tudom, hogy szereti ezt a hegyet, mert tanítványainak egyike lefordította annak az elbűvölő, de patetikus költeménynek néhány sorát, amelyben a bölcs ezt a szeretetét kifejezésre juttatta. Mint ahogyan ez az elszigetelt hegy kiemelkedik a b o z ó t b ó l és az égbe nyújtja fejét, ugyanolyan magányos, egyedülálló nagyságban emeli fejét a magasba ez a különös ember is a közönséges emberiség erdejéből. Mint ahogyan Arunácsala, a Szent Jelzőtűz Hegye külön áll, kiszakítva az egész tájképet övező rendetlen hegláncból, ugyanolyan titokzatos elszigeteltségben áll külön, egymagában a Maharisi akkor is, amikor hívei veszik körül, akik pedig éveken át szeretettel éltek a közelében. A természet személytelen, kifürkészhetetlen sajátossága, amelyet ez a szent hegy oly különösen példáz, valahogyan a bölcsre is átszármazott. Ez elválasztotta őt gyöngébb embertársaitól, talán örökre. Olykor rajtakapom magam a kívánságon: bár kissé emberibb lenne ez a bölcs, hogy kissé fogékonyabb legyen az iránt, amit mi természetesenek találunk, de ami az ő személytelen jelenlétében olyan semmiségnek látszik. Ám mégis, ha ő valóban eljutott valami magasrendű megismeréshez, felülemelkedve a köznapiságon, akkor hogyan is kívánhatnánk tőle, hogy ne emelkedjék az emberek fölé, s ne hagyja végképpen maga mögött tunyán botorkáló faját? Miért van az, hogy szemének különös tekintete előtt mindig sajátságos előérzet tölt el, mintha erre várnék, hogy most mindjárt valami bámulatatos megnyilatkozás részesévé fogok válni.

Pedig a szinte kézzelfogható tisztaság és béke hangulatain s az álmon kívül, amely csillagként ragyog emlékezetemben, nem részesülhettem sem szóbeli, sem más kinyilatkoztatásban. Az idő múlásának sürgető érzése csaknem kétségbe ejt. Majdnem két hét múlt el, és csak egyetlen jelentékeny beszélgetésre nyílt alkalom! Valahogyan még a bölcs hangja is hozzájárult ahhoz, hogy távortartson engem. A szokatlan fogadtatás is váratlanul ért, hiszen nem felejtettem el a nagyszerű kiáltásokkal biztató szavakat, amelyekkel a sárga ruhás szent rábeszél az idejövételre. Nincs ember, akinek a megnyilatkozását annyira áhítóznám, mint a bölcsét, mert egy bizonyos gondolat valahogyan egészen hatalmába ejtette elmémet. Ez a gondolat nem érvelésnek a következménye; kérétenül, teljesen önmagától jött létre:

"Ez az ember megszabadította magát minden kínzó kérdéstől, és semmilyen fájdalom nem férközhet hozzá."

Ez a rajtam uralkodó gondolat tartalma.

Elhatározom, hogy újabb kísérletet teszek hangot adni kérdéseimnek, és feleletre készítek a Maharisit. Átmegek az egyik öreg tanítványhoz, aki a közeli kunyhóban valami munkát végez, s aki rendkívül kedves volt hozzám, és teljes komolysággal közlöm vele óhajomat, hogy még egyszer utoljára elbeszélgethessek a mesterével. Megvallom neki, hogy nem merek magamtól közeledni a bölcshez. A tanítvány résztvevően mosolyog. Otthagy, és nemsokára visszatér azzal, hogy mestere kész örömmel hajlandó beszélgetni velem.

Visszasietek a csarnokba, és kényelmes közelségben leülök a kerevet mellé. A Maharisi azonnal felém fordul, s kedves mosollyal üdvözl. Feszélyezettségem nyomban elmúlik, és fölteszem első kérdésemet:

– A jógik azt mondják, hogy ha az ember meg akarja találni az igazságot, akkor le kell mondania erről a világról, és magányos erdőbe vagy a hegyek közé kel vonulnia. Ilyesmit aligha tehetne meg az ember a Nyugaton, a mi életünk annyira más. Helyesli ön a jógik felfogását?

A Maharisi az egyik tanítványhoz fordul, akinek magatartása udvari emberére emlékeztet. Ez tolmácsolja számomra a bölcs választát.

– A tevékeny életről nem szükséges lemondani. Ha mindennap egy-két órán át elmélkedik, akkor kötelességeit is teljesítheti. Ha megfelelő módon elmélkedik, akkor a megindított gondolatáram munkája közben is tovább folyik. Mintha ugyanazt az eszmét kétféleképpen fejezné ki a gondolatoknak az az iránya, amelyet elmélkedése megindított, az fog kifejezésre jutni a tevékenységeiben is.

– S mi az eredménye, ha így teszek?

– Ha egy ideig követi ezt a módszert, azt fogja találni, hogy magatartása az emberekkel, eseményekkel és dolgokkal kapcsolatban fokozatosan átalakul. Tevékenységei, tettei mintegy önmaguktól fogják gondolatainak irányát követni.

– Tehát ön nem ért egyet a jógikkal? – próbálok leszögezni a bölcs álláspontját.

De a Maharisi kitér az egyenes válasz elől.

– Az embernek föl kell adnia személyes önzését, amely ehhez a világhoz köti. A megtévesztő énünk feladása, ez az igazi lemondás.

– Hogyan lehetséges önzetlenné válni, míg az ember a világi tevékenység életét éli?

– A munka és a bölcsesség közt nincsen összeütközés.

– Úgy érti, hogy az ember folytathatja régi tevékenységeit, például a foglalkozását, s egyidejűleg elérheti a megvilágosulást?

– Miért ne? Csakhogy ebben az esetben az illető már nem gondolja, hogy régi egyénisége végzi a munkát, mert öntudata fokozatosan átalakul, míg végül abban összpontosul, ami a kicsinyes énünkön túl van.

– Ha az ember munkálkodik, akkor kevés ideje marad az elmélkedésre.

A Maharisit szemmel láthatólag nem zavarja ellenvetésem.

– Csak aki még kezdő a szellemi igyekezetben, annak van szüksége arra, hogy külön időt tűzzön ki elmélkedései számára – válaszol. – A haladó ember már elmélyültebb boldogság ízét ismeri meg, akár munkálkodik, akár nem. Míg kezei a külső világban tevékenykednek, feje hűvös marad, és magányban él.

– Így hát ön nem a jóga útját tanítja?

– A jógi úgy próbálja elméjét a cél felé terelni, mint ahogyan a pásztor bottal hajítja a bikát, de ezen a másik úton a kereső azzal csalogatja a bikát, hogy maréknyi füvet tart elébe!

– És hogyan történik ez?

– Föl kell tennie önmagának ezt a kérdést: *K i v a g y o k é n?* Ez a vizsgálódás végül arra vezet, hogy fölfedez magában valamit, ami az elméje mögött honol. Oldja meg ezt a nagy kérdést, s azzal minden más kérdést megoldott.

Szünet következik, míg én megemésztetni próbálom a bölcs választát. Az ablak négyszögletes, rácsozott nyílásán keresztül a szent hegy alsó lejtőinek szép látképe tárul elém. A hegy különös körvonala a kora reggeli napfényben fürdik.

A Maharisi ismét hozzám fordul:

– Talán világosabb lesz, ha így fejezzük ki: minden emberi lény örökösen boldogságra vágyik, boldogságra, melyet nem szennyez be bánat. Olyan boldogságot akarnak megragadni, amely nem ér véget. Ez az ösztön igaz és helyes. De sohasem döbönt még ön rá a tényre, hogy az emberek önmagukat szeretik a legjobban? Most kapcsolja össze ezt azzal a ténnyel, hogy az emberek örökösen boldogságra törekcszenek, egyik vagy másik módon, itál vagy vallás segítségével, s akkor megtalálta a kulcsot az ember igazi természetéhez.

– Nem látom...

A bölcs hangja magasabban cseng:

– Az ember igazi természete valóban a boldogság. A boldogság veleszületett az ember igazi valójával. Amikor a boldogságot keresi, öntudatlanul is csak önnön igazi valóját keresi. Az igazi lényeg elpusztíthatatlan; s ezért ha az ember megtalálja, olyan boldogságot talál, amely sohasem ér véget.

– De a világ olyan boldogtalan...

– Úgy van, de csak azért, mert a világ nem ismeri önnön igazi valóját. Minden ember, kivétel nélkül, tudatosan vagy öntudatlanul csak ezt keresi.

– A gonosz, az állatias és a bűnöző ember is?

– Még azok is azért bűnöznek, mert önnön valójuk boldogságát próbálják megtalálni minden egyes elkövetett bűnben. Ez a törekvés ösztönös az emberben, de nem tudják, hogy mindig a maguk igazi valóját keresik, s ezért elsősorban gonosz utakon próbálkoznak közelebb jutni a boldogsághoz. Ezek persze elhibázott utak, mert az ember tettei visszahatnak az emberre.

– Ha tehát megismerjük igazi lényünket, akkor tartós boldogság vár reánk?

A bölcs rábólint.

Rézsütös napsugár hull az ablakon át a Maharisi arcára. Derús nyugalom ül re-dőtlen homlokán, elégedettség a szilárd rajzú szájon, ragyogó szemében olyan béke lakik, mint a szentélyek mélyén. Arca, melyet nem barázdálnak ráncok, nem hazudtolja meg kinyilatkoztató szavait.

Mit ért a Maharisi ezeken a látszólag egyszerű mondatokon? A tolmács közölte velem angolul a mondatok külső értelmét, igen, de van bennük valami mélyebb tartalom, amit nem juttathat kifejezésre. Tudom, hogy ezt magamnak kell fölfedeznem. A bölcs mintha nem filozófus módjára szólna, nem mint valami pandit, aki tanait próbálja magyarázni, hanem úgy beszél, mint aki a szíve mélyét tárja fel. Vajon ezek a szavak az ő saját szerencsés tapasztalatának bizonyítékai?

– Mi tehát az az önvaló, amiről beszél? Ha igaz, amit mond, akkor az emberben még egy énnel kell laknia.

Ajka egy pillanatra mosolyra hajlik.

– *Lehet-e az embernek két valója, két azonos énje? – felel. – Hogy ezt megérthesse, az embernek előbb ki kell elemeznie önmagát. Miután hosszú időn át megszokta, hogy úgy gondolkozzék, mint mások, sohasem nézett még szemtől szembe kellőképpen saját "Én"-jével. Nincs határozott képe önmagáról; túl soká azonosította magát a testtel vagy az aggyal. Azért csak azt mondhatom önnek, kutassa fáradhatatlanul ezt a kérdést: Ki vagyok én?*

Elhallgat, hogy szavai jól bevésődjenek elmémbe. Mohón hallgatom utolsó mondatait:

– *Arra kér, hogy írjam le ezt az igaz önvalót. Mit mondhatnék? Ez az Önvaló az, amiből a személyes "Én" érzete ered, s amiben majd fel kell oldódnia, hogy eltűnjék.*

– Hogy eltűnjék? – visszhangzom szavát. Hogyan veszthetné el az ember a tulajdon személyi voltának érzetét?

– *Minden gondolatok közt az első, az eredendő gondolat minden ember elméjében ez: "Én". Csak amikor ez már megszületett, akkor születhet meg a többi gondolat is. Csak amikor az első személyes névmás, az "ÉN" felmerült az elmében, akkor jelenhet meg a második személy, a "Te". Ha elméjében nyomon tudná követni az "ÉN" fonalát visszafelé, míg eredetéhez nem jut, akkor fölfedezné, hogy ez, mint ahogyan az első gondolat volt, ugyanúgy az utolsó is lesz, amely eltűnik. Ez olyasmi, amit tapasztalni lehet.*

– Úgy érti, valóban lehetséges ilyen szellemi kutatást végezni önmagunkban?

– *Feltétlenül lehetséges befelé hatolni, amíg az utolsó gondolat, az "Én" fokozatosan el nem tűnik.*

– Mi marad akkor? – tudakolom. – Egészen öntudatlan lesz akkor az ember vagy hülyévé válik?

– *Dehogyan! Ellenkezőleg, eljut a halhatatlan öntudathoz, és igazán bölccsé válik, amikor ráébredt igazi önvalójára, amely az ember igazi mivolta.*

– De az "Én" érzetének bizonynal ehhez is hozzá kell tapadnia! – makacskodom.

– *Az "Én" érzete a személyiséghez, a testhez és az agyhoz tapad – válaszol nyugodtan a Maharisi. – Amikor az ember először ismeri föl önnön igaz valóját, akkor valami más emelkedik föl lényének mélyéről, és hatalmába ejti. Ez a valami az elme mögött lakozik; végtelen, isteni, örök. Némelyek a Mennyegek Országának, mások léleknek, ismét mások Nirvánának mondják, mi hinduk pedig Felszabadulásnak nevezzük; tetszése szerinti névvel láthatja el. Amikor ez bekövetkezik, az ember igazában nem veszítette el önmagát, ellenkezőleg, megtalálta önmagát.*

Amint az utolsó szavak elhangzanak a tolmács ajkáról, elmémen átvillannak azok a szavak, amelyeket egy vándorló Mester mondott Galileában, szavak, amelyek annyi ember előtt talányosaknak tűntek fel:

"Aki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt; és aki elveszti az ő életét, megtartja azt!"

Mennyire, milyen sajátságosan hasonlít egymáshoz ez a két mondás! Pedig az indiai bölcs ehhez a gondolathoz a maga nem keresztény módján jutott el, olyan lélektani úton, amely rendkívül nehezen követhetőnek és idegenszerűnek látszik.

A Maharisi ismét megszólal, szavai megtörik gondolatmenetemet:

– *Mindaddig, amíg az ember nem indul el önnön igaz valójának keresésére, kétség és bizonytalanság követi nyomon egész életén át. A legnagyobb királyok és államférfiak uralkodni próbálnak másokon, holott szívük mélyében tudják, hogy önmagukon sem tudnak uralkodni. Ámde a legnagyobb hatalom áll rendelkezésére annak, aki behatolt önnön valójának legmélyéig. Vannak óriási eszű emberek, akik életüket azzal töltik, hogy sokféle dologról ismereteket szereznek.*

Kérdezze meg ezeket, vajon megoldották-e az ember rejtelmét, vajon legyőzték-e önmagukat, s akkor szégyenkezve fogják lecsüggeszteni fejüket. Mit ér az, ha minden egyéb dologról tudunk, de nem tudjuk önmagunkról, hogy ki s mi vagyunk. Az emberek kitérnek az igazi valójuk e kutatása elől, pedig van-e más, amire vállalkozni ennyire érdemes lenne?

– De ez olyan nehéz, olyan emberfölötti feladat – jegyzem meg.

A bölcs alig észrevehetően rándít a vállán.

– *A lehetőség kérdése csak az illető egyén tapasztalatától függ. A nehézség sokkal kevésbé valóságos, mintsem gondolná.*

– Nekünk, tevékeny, gyakorlatias nyugatiaknak... ilyen magunkba tekintés...? – kezdem kétkedően, de a mondat befejezetlenül félbeszakad.

A Maharisi lehajlik, hogy újabb füstölópálcikát gyújtson meg, mert a másíknak vörösen izzó csonkja már végéhez közeleg.

– *Az igazság megismerése indiai és európai számára egyaránt ugyanaz. Elismerem, hogy a feléje vezető út nehezebben járható azoknak, akik belemerültek a világi életbe, de még így is lehet – és kell – győzedelmeskedni. Az elmélyedésben megindított áramot fenn lehet tartani, ha szokásunkká válik, ha gyakoroljuk. Akkor az*

ember ebben az áramlatban élve végezheti munkáját és tevékenységeit, nem lesz megszakítás benne. Így az elmélyedés és a külső tevékenykedés közt sem lesz különbség. Ha ezen a kérdésen "Ki vagyok én?" elmélkedik – ha kezdi belátni, hogy ön valójában nem azonos a testtel, sem az aggyal, sem a vágyakkal, akkor kutató magatartása végül is saját lényének mélyéről fogja felhozni a választ. Magától jön majd ez a válasz, mint valami mélységes felismerés.

Ismét rágódom a szavain.

– Ismerje meg igazi valóját – folytatja a bölcs –, s akkor az igazság napfényként fog felragyogni szívében. Elméjét nem fogja már zavarni semmi, és igazi boldogság árasztja el majd, mert a boldogság és igaz valónk azonos egymással. Ha egyszer elérte ezt az önmegismerést, nem lesznek többé kételyei.

Fejét elfordítja, és tekintetét a csarnok túlsó végére szögezi. Megértem, hogy a beszélgetés véget ért. Így fejeződik be utolsó beszélgetésünk, és én gratulálok magamnak ahhoz, hogy sikerült még az elutazásom előtt kicsalni a bölcset hallgatagságának kagylójából.

* * *

Eltávozom a bölcstől, és elsétálok a dzsungel egy csöndes zugába. A nap nagy részét aztán itt töltöm jegyzeteim és könyveim közt. Amidőn bealkonyul, visszatérek a csarnokba, mert egy-két óra múlva értem jön a lovas kocsi vagy az ökrösszekér, hogy elvigyen a remetetelepről.

A füstölőszer illattal telíti a levegőt. A Maharisi félig hátradőlve támaszkodik a lengedező legyező alatt, de nemsokára felül, és kedvenc testtartásában helyezkedik el. Keresztbevetett lábakkal ül, jobb lábát a bal combra helyezve, míg bal lábszárát egyszerűen csak visszahajtja jobb combja alá. Emlékszem, hogy Brahma, a Madrász közelében lakó jógi, hasonló helyzetet mutatott nekem, és ezt a "kényelmes testtartásnak" nevezte. Félig Buddha ülés módjára emlékeztet, és egészen könnyen elsajátítható. A Maharisi szokása szerint jobb kezével az állát fogja, könyökét pedig térdére támasztja. Aztán figyelmesen rám néz, de szótlan marad. Mellette a padlón száraz tökhéjből készült vizeskorsó s a bölcs bambuszbotja áll. Ágyékkendőjén kívül ennyiből áll a Maharisi minden földi tulajdona. Micsoda néma ítélet ez a mi nyugati mohóságunkra, mely oly sok mindent akar birtokolni!

Mindig ragyogó szeme lassanként mind üvegebbé és merevebbé válik; teste is merev tartás t ölt; feje könnyedén remeg, majd szintén mozdulatlaná lesz. Még néhány perc, és világosan látom, hogy a bölcs ismét visszatért abba az önkívülethez hasonló állapotba, amelyben először megláttam. Milyen különös, hogy válásunkban megismétlődik a találkozásunk! Valaki közelhajol hozzám és a fülembe súgja:

– A Maharisi szent önkívületbe merült. Céltalan lenne most szólni hozzá.

A kis társaságra csönd borul. A percek lassan múlnak, de a csönd egyre jobban elmélyül. Nem vagyok vallásos, de éppoly kevésbé tudok már ellenállni az áhítatos

tisztelet fokozódó érzésének, amely hatalmába kezdi ejteni elmémet, mint ahogyan a méh sem bír ellenállni a teljes pompájában fészlő virágnak. A csarnokot valami megfoghatatlan és meghatározhatatlan finom erő kezdi elárasztani, s ez mély hatást tesz reám. Érzem, minden kétség és tétovázás nélkül, hogy ennek a titokzatos erőnek a központja semmi más, mint a Maharisi maga.

Szeme meglepő ragyogással fénylik. Különös érzések kezdenek fölemelkedni bennem. Az a csillogó szempár mintha lelkem legbensőbb rejtekébe pillantana. Valami sajátságos módon mintegy tudatában vagyok mindannak, amit a szívemben láthat. Titokzatos pillantása áthatol gondolataimon, érzéseimen és vágyaimon; tehetetlen vagyok vele szemben. Ez a felforgató tekintet eleinte megzavar; nyugtalanság fog el. Érzem, hogy a bölcs olyan lapjait látta meg életemnek, amelyeket én a múltba száműztem és elfelejtettem. Bizonyos vagyok afelől, hogy ő mindezt tudja. Nincs erőm a meneküléshez, de valahogyan nem is akarok menekülni előle. Valami különös előérzet eljövendő nyereséget ígér, s arra készlet, hogy viseljem el a rám meredő pillantást.

És a bölcs továbbra is beletekint lelkem gyöngeségeibe, végignéz tarka múltamon, és tudomásul veszi vegyes érzelmeimet, amelyek erre-arra űztek, hajtottak azelőtt. De érzem, hogy azt is megérti, micsoda lélekgyötrő keresés kényszerített arra, hogy letérjek a köznapiság ösvényéről, s olyan emberek felé igyekezzem, mint amilyen ő.

Észrevehető változás áll be a telepatikus áramlatban, amely kettőnk közt fonódott, miközben én gyakran hunyorítok szememmel, de az övé még csak meg sem rezdül. Ráésszmélek, hogy a bölcs határozottan egybekapcsolja szellememet az övével, és szívemet abba a csillagfényes nyugalomba hívja, amelyet ő örökösen élvezni látszik. Ebben a rendkívüli békességben felemelő és könnyű érzést találok. Az idő mintha megállt volna. *Szívem megszabadult a rám nehezedett gondok terhétől.* Érzem, hogy soha többé nem fog a harag keserősége és a kielégítetlen vágy szomorúsága rám nehezédeni. Tudatára ébrednek, hogy az a gyökeres ösztön, amely az emberi fajjal veleszületik s arra biztatja az embert, hogy emelje föl a pillantását, új reménységre bátorítja és fenntartja, amikor az élet elsötétült, igaz ösztön, mert a lét lényegében véve jó. Ebben a szépséges, elragadtatott csöndben, amidőn az óra megáll, a múlt sok bánata és tévedése pedig jelentéktelennek tetszik, szellemem beleolvad a Maharisi szellemébe, s a bölcsesség eléri tetőfokát. Olyan ennek az embernek a pillantása, mint valami varázspálca, mely soha nem sejtett pompában ragyogó, rejtett világot idéz avatatlan szemem elé.

Olykor föltettem magamban a kérdést, vajon miért maradnak ezek a tanítványok éveken át a bölcs közelében, holott csak nagy ritkán beszélhetnek vele, kevés kényelem vár rájuk, és semmilyen külső tevékenység nem vonzhatja őket körébe? Most kezdem megérteni – bár nem gondolkodás, hanem villámfényszerű megvilágosodás útján –, hogy a tanítványok ama hosszú évek alatt szakadatlanul valami mély és csöndes jutalomban részesültek.

A csarnokban eddig mindenki halálos csöndbe merülten ült. Nagysokára valaki csöndesen fölkel és kimegy. Ezt később másik követi, aztán a harmadik, míg végül mindenki eltávozott.

Egyedül vagyok a Maharisivel! Ez sohasem történt meg ezelőtt. Szeme változni kezd, összeszűkül, míg gombostűfejnyivé zsugorodik. Egészen olyan ez, mint amikor a fényképezőgép fényrekesze összeszűkül. A pillák közt csillogó fény egyre erősödik, pedig a bölcs szeme ár csaknem bezárult. Egyszerre mintha eltűnnék a testem, és mindkettlen odakünn vagyunk az űrben!

Kegyetlen pillanat ez. Tétovázom – s elhatározom, hogy megtöröm a varázsló igézetet. Az elhatározás erőt hoz magával, és ismét testemben vagyok, újra ott ülök a csarnokban.

Egyetlen szó sem hangzik felém a bölcs ajkáról. Összeszedem magam, az órára nézek, és csöndesen fölkelek. Az elutazás ideje érkezett.

Búcsúzóul meghajtom fejemet. A bölcs szótlánul tudomásul veszi ezt. Néhány köszönő szót nyögök ki. A bölcs ismét szótlánul bólint.

Vonakodó érzéssel tétovázom a küszöbön. Künn csengő hangját hallom. Az ökrösszekér megjött. Még egyszer fölemelem kezemet, két tenyeremet összetéve.

S azzal elválunk.

X. FEJEZET

Varázslók, és szent emberek közt

A tér és idő, az embernek ezek az ádáz ellenségei, ismét siettetik tollamat. Lábamnak újra hétmérföldes lépésekkel kell igyekeznie keleti útján, míg tollam feljegyez néhány kiemelkedő eseményt, amelyek érdemesek a megemlézésre.

Tény, hogy a néhány bűvészfogással rendelkező fakír, az utcák varázslója bennem is érdeklődést kelt, akárcsak másokban. De az én érdeklődésem csak futólagos, hiszen a szemfényvesztő kevés világosságot vethet az emberi élet nagy rejtelmeire, amelyek egyedül méltók az ember elmélyedő gondolataihoz. Mindamellet a varázsló elszórakoztat, és alkalomadtán letérek utamról, hogy ilyen bűvészeket keressek.

Vázlatot akarok rajzolni néhány típusról, akik vándorlásomon utamba kerülnek, mert erősen elütnek egymástól. Egyikük előtérbe lép emlékezetemben, pedig csak jelentéktelen szemfényvesztő, akivel Rádzsmundriban, a madrászi tartomány északnyugati részében fekvő csöndes városkában találkoztam.

Céltalanul kóborlok, s olyan környékre érek, ahol cipőm mélyen belesüpped a talajt borító puha homokba. Végül keskeny utcába jutok, s ez bazárhoz vezet. Amint a fülledt levegőben végighaladok a bazársoron, öreg emberek kuporognak a nyitott ajtóknak, gyerekek játszadoznak a porban, s az egyik házból anyaszült meztelen kisfiú lódul ki az utcára, hogy az idegen láttára nyomban visszapördüljön.

A hosszú, nyüzsgő bazárban idősebb kalmárok ülnek kis boltjaik padlóján, és várakozóan simogatják szakállukat, amikor elmegyek előttük. Az élelmiszer- és gabonaárusok nyitott fülkéik mellett rostokolnak, mialatt a legyek egész hadseregei rohamozzák áruikat. Nemsokára egy templom meglehetősen cifra épületéhez érek, s közeledtemre az utca porában ülő kis csoport megmozdul. A legtöbb indiai városban a templomok és vasúti állomások közelében találhat adnak egymásnak a bélpoklosok, a bénák, a nyomorékok és nincstelének, hogy alamizsnát könyörögjenek a jámbor hívőktől és az utasoktól. A hívők nesztelenül lépnek be a templomba, meztelen lábuk a köveket borító port súrolja. Lépjek-e be én is és nézzem végig a papok szertartásos tevékenykedést? Ez a kérdés foglalkoztat, de aztán úgy határozok, hogy nem megyek be.

Folytatom hosszúra nyúlt kóborlásomat, míg aztán észreveszek egy ifjút, aki előttem jár, és egy irányba igyekszik velem. Európai inget visel, mégpedig gyakori szokás szerint a hátát fordítva előre, libegő derékkötője van, jobb hóna alatt pedig egy csomó, vászonba bugyolált könyvet cipel. Amikor utolérem, az ifjú ösztönszerűen felém fordítja fejét; szemünk találkozik és – ismeretségünk megkezdődik.

Mesterségem követelményei megtanítottak arra, hogy tartsam be az illendő szokásokat, ahol csak lehet, de tegyem túl magam rajtuk, ha céloom és közém állanak. Szeretek utazni, de inkább szokatlan módon; azért az én indiai kóborlásaim aligha

szolgálhatnának követendő például a Cook-féle turistának vagy az olyan utazónak, akiből hiányzik a cigányos csavargóhajlam.

Kiderül, hogy a fiatalember a helybeli nagy kollégium diákja, s olyan értelmes benyomást tesz reám, hogy egészen vonzónak találom. Azonfelül úgy látszik, törődik hazájának ősi kultúrájával is, s amikor megemlítem neki, hogy ez nagyon érdekel engem, öröme határtalan. Azt is fölfedezem, hogy fiatalemberem még nem esett áldozatul annak a politizáló hisztériának, amely a legtöbb fiatal városi diákot megtámadja, hiszen Gandhi mozgalma óta India levegője telítve van politikai kérdésekkel.

Félóra alatt az ifjú elvezet egy nyílt térségre, ahol kis tömeg gyűlt össze, és nagy várakozással eltelve lesnek valamit. A kör közepén egy ember kiabál valamit éles, magas hangon. A fiatal diák felvilágosít, hogy a hangos szavak főleg azoknak a csodálatos jóga-erőknek a felsorolását tartalmazzák, amelyekkel a kiabáló ember állítólag rendelkezik.

Az önkinevezte jógi hatalmas, erőteljes alak; hosszúkás feje, széles, izmos váll van, hasa pedig domborodva feszíti a derekára csavart kelmét. Egyébként hosszú, bő fehér köntöst visel. Az az érzésem hogy a fickó kissé túl hangosan dicséri önmagát, de amikor bejelenti, hogy hajlandó bemutatni a mangófa-csodát, ha a hallgatóság megfelelő összeget biztosít, magam is csatlakozom néhány más jelenlévőhöz, s velük együtt pár pénzdarabot dobok a mutatványos lába elé.

Azzal kezdi, hogy jókora cserépfazekat tesz le maga elé, aztán leguggol a földre. A cserép vörösesbarna földdel van megtöltve. A varázsló egy mangómagot mutat nekünk, aztán beledugja a földbe. Most nagy kendőt szed elő útításkájából, s leborítja vele a cserepet, keresztbevetett térdeit és combját.

Néhány percig valami titokzatos kántálással tart jól bennünket, egyhangú énekfélével mormolja varázsigéit, aztán leemeli a kendőt a cserépről. Fiatal mangóhajtás első rügye dugja ki fejét a földből!

Újra letakarja a cserepet és a mag lábait, fölkap egy nádfurolát, és kísérteties zajt csap vele, amit nyilván zenének tart. Újabb percek múlva megint leemeli a kendőt, s látjuk, hogy a hajtás már több hüvelyknyire megnőtt! A letakarásnak és felfődésnek ez a módszere, a közbeiktatott zenével többször ismétlődik míg végül kis mangóbokor emelkedik a cserép fölé. Körülbelül húsz-huszonöt centiméter magas lehet. Fának tehát alig nevezhető! Mindamellet apró sárgás-aranszínű mangógyümölcs fityeg a növény tetején.

– Ez a fa mindenestől abból a magból nőtt ki, amelyet szemük láttára a földbe dugtam! – jelenti ki diadalmasan a jógi.

Értelmi alkatom nem engedi, hogy ezt a megállapítást minden kétely nélkül készpénznek vegyem. Sejttem, hogy az egész mutatvány csak szemfényvesztő fogás volt. A fiatalember kifejezi véleményét:

– Szahib, ez az ember jógi. Az ilyen emberek csodálatos dolgokat tudnak véghezvinni.

De engem mindez nem elégít ki. Igyekszem megérteni a titkot, s arra az eredményre jutok, hogy az állítólagos jógi inkább a vásári szemfényvesztők céhébe tartozik. De hogyan lehetne meggyőződni a dolog felől?

A jógi becsukja táskáját, és kuporogva ül, mialatt a sokadalom lassanként szétoszlik.

Hirtelen ötletem támad. Amikor magunkra maradunk, közeledem a jógihoz, előveszek egy ötrúpiás bankót, és így szólok a diákhhoz:

– Mondja meg neki, hogy ez a pénz az övé, ha megmutatja, miképpen csinálta a mutatványt.

A fiatalember engedelmesen tolmácsolja szavaimat. A fickó úgy tesz, mint aki elutasítja az ajánlatot, de látom, hogy szemében vágyakozás gyűl ki.

– Ajánljon neki hét rúpiát!

A földön kuporgó ember ezt a kísérletet is megvetéssel fogadja.

– Jól van, akkor mondja meg neki, hogy megyünk!

Elindulunk, bár készakarva lassan lépdelek. Pár pillanat múlva a jógi utánunk kiált.

– Ha a szahib száz rúpiát ad, akkor a jógi hajlandó elárulni a fogást.

– Nem! Hét rúpia – vagy tartsa meg a titkát! Gyerünk!

Megint távolodunk. Rövidesen újabb kiáltás hangzik. Visszatérünk.

– A jógi azt mondja, hogy elfogadja a hét rúpiát.

Megkapom a kívánt magyarázatot. A bűvész kinyitja utazótáskáját és előszedi az eszközöket, amelyekkel szemfényvesztő mutatványát véghezvitte. Az egész egy mangógyümölcs magjából és három mangópalántából áll, ezek közül mindegyik hosszabb az előzőnél.

A fickó a legrövidebb hajtást beleszorítja egy kagylóhéjba. A növény kör alakban feszül beléje, a kagylót aztán befödi és a földbe dugja. Csak az ujjaival kell belevájni a földbe s leemelni a kagyló tetejét, mire a palánta kiegyenesedik, s a cserépben megjelenik az első hajtás.

A hosszabb növénydarabokat az övében rejti el. Aközben, mialatt énekel vagy fuvolázik, egyszer-kétszer fölemeli a kendőt, mintha a mangó növekedését figyelné, persze mást nem enged alánézni. E mozdulatok leple alatt ügyesen előhúzza a hosszabb palántát az övéből, a földbe ülteti, kiszedi a rövidebb növénydarabot, és ezt a ruhájába rejti. Így áll elő a növekvő mangó illúziója.

Amint elmegyek, már többet tudok igaz, de felmerül bennem a kérdés, vajon a jógikra vonatkozó többi illúzióm is úgy fog-e lehullani rólam, mint ősszel a fákról a megbarnult levelek?

És ekkor eszembe jut a figyelmeztetés, amelyet Brahmától, az adjari jógitól kaptam, hogy az alsórendű fakírok és áljógik utcai mutatványai nem egyebek közönséges bűvészkedésnél. Az ilyen emberek szégyent hoznak a jógi névre, különösen a fiatalok és műveltebb osztályok előtt, mondotta Brahma.

Ez az ember, aki fél óra alatt mangófákat növeszt, nem igazi jógi, csak annak nevezi magát.

* * *

De azért vannak fakírok, akik igazi varázslattal dolgoznak. Eggyel közülük Berhampurban találkozom míg a másikat Puriban keresem föl.

Berhampur városában ahol a hindu élet régi szokásai és porlepte erkölcsi töretlenül élnek, egy időre tanyát ütöttem egy utasházban. Egy forró délután az utasház földött tornácának kellemes árnyékában keresek menedéket. Hosszú heverőszékemből figyelem a napfény játékát a kert trópusi növényzetének buja lombjain.

Egyszerre mezítelen lábak alig hallható nesze üti meg fületem s egy meglehetősen vad megjelenésű ember közeledik az udvar felől, kezében kis bambuszkosárral. Hosszú, fekete, gubancos haja van, s észreveszem, hogy szeme fehérét vérrel átfutott erek festik vörösre. Közelebb jön, kosarát leteszi a porba, s azon nyomban fölemeli a kezét arca elé, hogy üdvözljön. Aztán megszólít, anyanyelvét alig felismerhető angol szavakkal keveri. Gondolom, telugu nyelven szól, de nem vagyok bizonyos benne. Angol kiejtése olyan rettenetes, hogy csak két-három szó értelmét bírom kihámozni. Megpróbálok néhány angol mondattal felelni, de nyilván nem ismeri az angol nyelvet eléggé ahhoz, hogy megértsen. Én persze még kevésbé tudom megértetni magam telugu nyelven. Mindketten belátjuk ezt, miután egy ideig olyan szavakkal tartottuk jól egymást, amelyek értelmetlen hangok sorát jelentették a másiknak. Végül jelbeszéddel és arcfintorokkal próbálja megértetni magát, míg végre rájövök, hogy valami fontos dolog van a kosarában, s azt szeretné megmutatni nekem.

Beszólok a házba a szolgálért, aki tud valami keveset angolul, éppen eleget ahhoz, hogy idegen nyelvű bőbeszédűségét pár angol szóval valamennyire érthetővé tegye. Felszólítom, hogy tolmácsoljon, úgy-ahogy.

- Fakír varázslatot akar mutatni önnek, Mister.
- Remek. Mutassa. Mennyi pénzt kér?
- Azt mondja, a Mister annyit adhat, amennyit akar.
- Lássuk hát!

A fakír torzonborz külseje és ismeretlen volta félig érdekel, félig visszataszít. Nehéz kifürkészni az arckifejezését. Van benne valami sötét, de nem olvasok ki belőle semmi rosszat. Inkább különös erők és szokatlan képességek auráját érzem körülötte.

Nem is próbál feljönni a tornácra, hanem lekuporodik egy fa alá, melynek hosszú, szétágazó lombjai alacsony mennyezetet borítanak feje fölé. A bambuszkosárból most mérgesnek látszó skorpiót szed elő, amelyet kezdetleges facsiptetővel tart.

A barátságtalan külsejű féreg el akar futni. A fakír legott kört rajzol mutatójával a porba. A skorpió ezután körbe-körbe szaladgál. Valahányszor a körhöz ér,

tétovázik, mintha valami korlát állná útját, aztán más irányba tér. Élesen figyelem az egészet a villogó trópusi napsütésben.

A furcsa látványosság két vagy három percig tart, ekkor fölemelem kezemet, hogy elég lesz belőle, s a fakír visszateszi a skorpiót kosarába. Ebből most két éles, vékony, hegyes vasnyársat húz elő.

Lehunytja némileg ijesztő, vörös szemét, mintha a kellő pillanatra várna, hogy következő varázslatát bemutathassa. Végre kinyitja szemét, fogja az egyik nyársat, és hegyével a szájába dugja. Keresztülrölteti a nyársat arca egyik oldalán, míg csaknem egész hossza kiáll a képéből. S mintha nem volna megelégedve ezzel a meglehetősen borzalmas mutatvánnyal, megismétli olyképpen, hogy a másik nyársat arca másik oldalán dőfi keresztül. Az undor és a bámulat vegyes érzelmei fognak el erre a látványra.

Amikor a bűvész úgy gondolja, hogy eleget láttam, egymás után kihúzza a nyársakat, és fölemelt kézzel köszönt. Lemegyek a tornác lépcsőjén, és közletről megvizsgálom az arcát. Pár jelentéktelen vércseppen és a bőrben látható két kicsiny lyukon kívül alig lehet észrevenni a sebhelyeket!

Az ember int, hogy foglaljak helyet ismét székemben. Amikor megint a tornácra ülök, a varázsló két vagy három percig nyugodtan ül, mintha összeszedné magát, újabb meglepő mutatványra készülődve.

Olyan nemtörődömséggel, mint ahogy valaki leszakít egy gombot a kabátjáról, a fakír a szeméhez emeli jobb kezét, megragadja jobb szemgolyóját, és lassanként kihúzza üregéből!

Megdöbbenve rezzenek össze.

Néhány pillanatnyi szünet után még jobban kihúzza látószervét, úgyhogy az arcán csüng, kilógó izmokon és ereken felfüggesztve.

Hányingerrel határos undor fog el erre a látványra.

Kényelmetlen érzésem nem is múlik el, míg vissza nem teszi szemgolyóját az üregébe.

Megelégettem varázslatát, és néhány ezüst rúpiával jutalmazom. Megbízom a szolgát, kérdezze meg a fakírt, hajlandó-e megmagyarázni, hogy miként viszi véghez az ilyen anatómiai szörnyűségeket.

– Ígéret nem mondani, Mister, apa tanítani fiát csak. Csak család tudni.

Ellenkezése nem zavar meg. Elvégre az egész dolog inkább sebészek és orvosok vizsgálatát kívánja, semmint egy bolyongó íróét.

A fakír búcsúzó köszöntésre emeli kezeit, kimegy az udvar kapuján, és nem sokára eltűnik a poros úton.

* * *

A hullámverés csendes moraja visszahangzik fülemben. Puriban vagyok. A bengáli öböl felől könnyű szél kellemes fuvallata legyint meg. A tengerpart egy elha-

gyatott részén sétálok, sárgás-fehér homok széles sávja nyúlik előttem, a látóhatárt csak a forró, remegő párán keresztül látom. A tenger folyékony zafír színekben pompázik.

Előhúzó zsebemből az órát, vakítóan csillog a napsütésben. Visszafordulok a város felé, és egyenesen belesétálok egy megmagyarázhatatlan mutatványba, mely állandó talányként marad meg emlékezetemben.

Tarka öltözékű embert pillantok meg az összeverődött tömeg közepén. Turbánja és bő nadrágja elárulják a muzulmánt. Eszembe ötlök, hogy mit keres egy mohamedán ebben a kifejezetten hindu városban? A fickó fölkelte kíváncsiságomat és érdeklődésemet. Van egy kis szelídített majma, az is cifra, tarka színű ruhát visel. Az ember különböző mutatványokat végeztet vele, s a majom tévedhetetlenül, szinte már emberi értelemmel engedelmeskedik gazdája parancsainak.

Amikor a muzulmán észrevesz engem, odaszól valamit a majomnak, mire ez egyenesen keresztül ugrál a sokadalmon, és panaszos rikácsolással áll meg előttem. Leveszi kalapját, és elém nyújtja, mintha baksist kérne. Pénzdarabot dobok belé. A majom udvariasan meghajlik, furcsa bókot vág ki, aztán visszatér gazdájához.

Következő mutatványában bámulatos táncot jár, tökéletesen betartva a zene ütemét, amellyel gazdája kíséri, ócska harmonikát nyekergetve. A majom művészi kecsességgel és kitűnő ritmusérzékkel táncol, még egy embernek is becsületére válna.

Amikor a mutatvány véget ér, a turbános ember néhány szót intéz urdu nyelven segédjéhez – egy fiatal mohamedánhoz –, mire ez hozzám lép, és felszólít, hogy lépjek be a hátrébb álló sátorba, mert gazdája valami különlegeset akar mutatni nekem.

Mialatt a fiatalember künn marad, hogy a tolongó tömeget visszatartsa, belépek a sátorba a tarka ruhás emberrel. Benn észreveszem, hogy a sátor tulajdonképpen csak egy vászonkerítés, amelyet négy egyenesen letűzött rúdra erősítettek, teteje nincsen. Így éppoly jól lehet látni benn, mint odakünn. A középén egyszerű, könnyű faasztal áll.

A mutatványos vászoncsomagot bont ki, és több apró bábút szed elő, mind egyikük körülbelül öt centiméter magas. Fejük színes viaszból készült, és merev szalmaszál lábaik végén lapos kis vasgombok vannak. Az ember ekkor a kis figurákat az asztalra teszi, úgyhogy mindegyik főlegyenesedve áll vasgomb talpán. A mohamedán jó méternyire elhúzódik az asztaltól, és urdu nyelven parancsokat kezd osztogatni. Egy-két percen belül a bábuk megmozdulnak az asztalon, aztán táncra kerekednek.

A mester rövid pálcájával hadonászik, mint ahogy a karmester szokott vezényelni, s a színes kis figurák pontosan követik táncukban a mozdulatok ritmusát.

Végigtáncolnak az asztal felületén, de óvatosan elkerülik az asztallap szélét, nehogy leessenek. Ezt a meglepő mutatványt teljesen nappali világosságban, délután négy óra tájban látom. Csalafintaságot gyanítva, közelebb lépek az asztalhoz, és alaposan szemügyre veszem, sőt, még végighúzó karjaimat is a bábuk fölé, és az

asztal alatt, fonalakat keresve, de nem találok semmi áruló jelet. Talán mégsem községes bűvésszel, hanem valami fakírral van dolgom?

Ez most jelekkel és szavakkal értésemre adja, hogy mutassak rá az asztal különböző pontjaira. Megteszem, mire a bábuk összetömörülnek, és együttesen pontosan abba az irányba táncolnak, amerre mutattam.

A varázsló végül egy rúpiát mutat, és mond valamit hozzá, amiből ösztönösen megértem, hogy ugyanolyan pénzdarabot kér tőlem. Kiveszek egyet a zsebemből, és az asztalra teszem. Az ezüstpénz csaknem abban a szempillantásban táncolni kezd, és keresztülrá az asztalon a fakír felé. Amikor eléri az asztal túlsó szélét, lepottyan, és a bűvész lábához gurul, ott aztán egyszerre megállapodik. Amaz fölveszi, és elrakja, köszönete jeléül udvarias szelámmal fordulva felém.

Figyelemre méltó bűvészmutatványnak vagy igazi jóga-varázslatnak vagyok-e tanúja? Kételyeim nyilván arcomra vannak írva, mert a fakír behívja fiatal segédét. Ez megkérdezi tőlem, akarom-e mestere hatalmának további bizonyítékait is látni. Igenlően válaszolok, mire az ifjú odaadja az ócska harmonikát a fakírnak, aztán fölker, hogy tegyem gyűrűmet az asztalra. Lehúzó ujjamról a gyűrűt, és engedelmeskedem. Ugyanaz a gyűrű, melyet Brahma, az Adjar folyó remetéje ajándékozott nekem búcsúzóul. A gyűrű arany karmait és zöldes kövét figyelem, mialatt a fakír néhány lépésre távolodik, és urdu nyelven parancsot ad parancs után. A gyűrű a fakír minden egyes szavára a levegőbe emelkedik és visszaesik! A fakír jobb keze megfelelő mozdulattal kíséri minden parancsszavát; bal keze a harmonikát fogja. Most játszani kezd a hangszeren, s a gyűrű bámuló szemem előtt táncolni kezd az asztalon a zene ütemére. A fakír nem közelített hozzá, nem is érintette meg. Nem tudom, hogyan magyarázzam ezt a rendkívüli mutatványt. Miként lehetséges ily titokzatos módon megmozdítani egy élettelen tárgyat, hogy szóbeli parancsoknak engedelmeskedjék?

Amikor a segéd visszaadja gyűrűmet, gondosan megvizsgálom, de semmiféle mesterkedésnek nyomát nem látom rajta.

A fakír megint kibontja vászonbatyuját. Ezúttal rozsdás, lapos vasdarabot szed ki belőle. Körülbelül hat-hét centiméter hosszú s két centiméter vastag lehet. Éppen az asztalra akarja tenni, amikor közbelépek, és megkérem a segédet, hogy megvizsgálhassam a vasdarabot. Nem tesznek ellenvetést, és én gondosan szemügyre veszem. Nincsen fonál erősítve hozzá. Visszaadom, aztán az asztalt vizsgálom meg alaposan, de semmi gyanúsat nem találok.

A vasdarab az asztal lapján nyugszik. A fakír egy vagy két percig erősen összedörzsöli két tenyerét. Aztán kissé előre hajlik, és kezeit néhány centiméterre a vasdarab fölé tartja. Figyelmesen nézem. Lassan visszafelé húzva kezeit, ujjaival még mindig a vasdarab felé mutatva és én meglepődve látom, hogy a rozsdás tárgy követi a kezét. Magától keresztülhalad az asztalon, párhuzamosan a fakír hátráló mozgásával. A fakír ujjai és a vasdarab közt úgy tizenkét centiméter távolság lehet. Amikor kezei az asztal széle fölé érnek, a vasdarab szintén megállapodik ott. Ismét kérem,

hogyan engedjék megvizsgálnom. Készséggel beleegyeznek. Azonnal fölkapom a vasat, de nem találok semmi gyanúsat rajta; közönséges ócskavas.

A fakír megismétli ugyanezt a mutatványt egy kis acélnyelű késsel.

Bőkezűen megjutalmazom a szokatlan mutatványokért, aztán megpróbálom kicsalni a magyarázatukat. A fakír annyi magyarázattal szolgál, hogy általában lényeges, hogy a használt tárgy vasból legyen, vagy legalábbis tartalmazzon vas alkatrészt is, mert a vas különleges szellemi sajátsággal rendelkezik; de ő már annyira tökéletesítette magát művészetében, hogy ugyanezt a mutatványt aranytárgyakkal is véghez tudja vinni.

Töröm a fejemet, hogy mi lehet a titka. Egyszerre csak eszembe jut, hogy ha egy hosszú vékony hajszálat a végén hurokkal látnának el, ezt rá lehetne csúsztatni a vasdarabra, és szinte láthatatlan maradna. De akkor visszaemlékezem a tényre, hogy amikor a gyűrűmet táncoltatta, a fakír mindkét kezét lefoglalta a harmonika, s több lépés távolságra állott. A segédet sem lehet cinkossággal vádolni, hiszen a sátor előtt állt künn, mialatt a bábuk táncoltak. Mindamellet, hogy próbára tegyem, megdicsérem a mestert, hogy milyen kitűnő bűvész és szemfényvesztő.

Homloka elborul és hevesen tiltakozik a feltevés ellen.

– Hát akkor micsoda? – erőltetem a kérdést.

– Igazi fakír vagyok – közli büszkén válaszát a segéd útján – mestere a... művészetének.

Az utolsó előtti szót, amely valami urdu név lehet, nem bírom megjegyezni. Elmondom neki, hogy mennyire érdekelnek ezek a dolgok.

– Tudom, észrevettem, még mielőtt a közelembe ért volna – hangzik a meglepő felelete. – Ezért hívtam önt a sátramba.

– Valóban?

– Úgy van. Ne higgye, hogy kapzsiságból gyűjtöm a pénzt. Azért teszem, mert szükségem van egy bizonyos összegre, hogy síremléket állítsak néhai mesteremnek. Ez a cél szívemen fekszik, és nem nyugszom addig, míg meg nem valósítom.

Megkérem, hogy mondjon el még egyet mást az életéből. Vonakodik, de végül enged.

– Tizenhárom éves koromban apám kecskenyáját őriztem. Egy napon sovány vezeklő jött falunkba. Olyan szikár volt, hogy szinte félelmet keltett, a csontok csaknem kibökték a bőrét. Egy éjszakára eledelt és tanyát kért; készséggel meg is kapta apámtól, aki mindig tisztelettel és megbecsüléssel bánt a szent emberekkel. De egyetlen éjszaka helyett a szent ember több mint egy évig nálunk maradt; családunk annyira megszerette, hogy apám ismételten kérte, vegye továbbra is igénybe vendégszeretünket. Csodálatos ember volt, és mi hamar rájöttünk, hogy különös erővel rendelkezik. Egy este, amint egyszerű rizsből és főzelékből álló estebédünk mellett ültünk, több ízben figyelmesen megnézett engem, s én nem értettem, hogy mit akarhat. Másnap reggel kijött oda, ahol én a kecskéket legeltettem, és leült mellém.

– Fiam – mondotta –, volna kedved fakírrá lenni?

Nem voltam egészen tisztában azzal, hogy milyen lehet a fakírélet, de a velejáró szabadság és rendkívüliség nagy hatást tett reám, így hát azt feleltem, hogy szívesen lennék fakír. Az öreg beszélt szüleimmal, és azt mondta, hogy majd ha három évvel idősebb leszek, megint eljön, s akkor magával visz. Különös, de mindkét szülőm meghalt ezalatt, úgyhogy amikor a fakír visszatért, egészen szabad voltam, és vele mehettem. Attól fogva vándorolva jártuk az országot faluról falura; én a tanítványa voltam, ő pedig a mesterem. Mind az a csoda, amelyet ön ma itt látott, valójában tőle ered, mert ő tanított meg arra, hogyan kell véghezvinni ezeket a dolgokat.

– Könnyen meg lehet tanulni az ilyesmit? – kérdem.

A fakír nevet.

– Csak hosszú évek kemény igyekezete árán lehet elsajátítani ezeket az erőket.

Valahogyan az az érzésem, hogy a fakír története igaz. Megnyerő, őszinte embernek látszik. Noha természetemnél fogva kételkedő vagyok, kételyemet féken tartom.

Amint kibotorkálok a sátorból, bizonytalanul, hogy vajon nem valami rendkívüli álmod-e át, a kellemes szellő felfrissít. Hallom a szél susogását a távoli kókuszfák sorában. Minél messzebbre jutok, annál hihetlenebbnek tűnik föl előttem az, amit láttam. Szeretném valami csalafintasággal vádolni a fakírt, de érzem, hogy becsületes emberrel volt dolgom. De hogyan magyarázza meg az ember ezt a meglepő bűvészetet, amely látható érintkezés nélkül élettelen tárgyakat tud mozgásra készíteni? Nem bírom megérteni, hogyan változtathatná meg bárki is pusztá szeszélyből a természeti törvényeket. Talán mégsem tudunk a dolgok mibenlétéről olyan sokat, mint ahogy véljük.

* * *

Puri India szent városainak egyike. Kolostorok és templomok leltek itt otthonra ősidők óta. Bizonyos évi ünnepek alkalmával zarándokok tódulnak a városba, hogy Dzsagannáth óriási szekerét segítsék végighúzni kétmérföldes útján. Megragadom az alkalmat, hogy a városon átvonuló szent embereket tanulmányozzam, s ennek eredményeképpen módosítanom kell korábbi előnytelen benyomásaimat.

Az egyik vándorló szent, aki eléggé érthetően töri az angolt, egészen kitűnő embernek bizonyul, amikor közelebről megismerkedem vele. Innen jár a negyvenen, és bogyókból fűzött vékony láncot visel a nyakában. Elmondja, hogy zarándokútján szentélyről szentélyre, kolostorról kolostorra vándorol. Egyetlen szál köntöst visel, élelmét koldulással szerzi meg, s az a törekvése, hogy a Kelet és Dél legfontosabb szent helyeit végiglátogassa. Csekély alamizsnával támogatom. Viszonzásul ő egy tamil nyelven nyomtatott kis könyvet mutat nekem. Ez annyira sárgult és viharvert, hogy legalább száz esztendőre becsülöm. Több furcsa fametszet van benne. A zarándok lassan és gondosan kivág belőle két képet, és nekem ajándékozza ezeket.

Mulatságosabb a találkozásom az "irodalmi" szádhuval, ahogy elneveztem. Egy reggel a parti homokban ülök, Omar Khajjám rózsaillesztésű sorait olvasva. A Rubajját költeménye mindig lenyűgöz, de amióta egy fiatal perzsa író beavatott a mű mélyebb értelmébe, fokozott élvezetet találok benne, amint a versek mámorító borát szűröskölsz. Annyira elbűvöl a költemény, hogy egészen belémerülök, s talán ez az oka, hogy nem veszem észre a homokparton felém közeledő alakot. Csak amikor tekintetemet fölemelem a nyomtatott oldalokról, pillantom meg a váratlan látogatót, aki már keresztbevetett lábain ül mellettem.

A szent emberek sárga köntösét viseli, vándorbotját és kis vászonmetyóját maga mellé tette a földre. A kis köteg szélén könyveket látok kikandikálni.

– Bocsásson meg, uram – szól az idegen kitűnő angolsággal, amint bemutatkozik –, de én is az önök irodalmának tanulója vagyok.

Kezdi kibontogatni a köteget takaró kendő csomóját.

– Kérem, uram, ne nehezteljen rám. Nem bírtam ellenállni, hogy beszéljek önnel.

– Neheztelni? Egyáltalán nem! – mosolygok reá.

– Ön turista?

– Az már aligha.

– De ön még nem régóta van a mi országunkban?

Rábólintok.

A szent ember kinyitja batyuját, és három, vászonba kötött, kopott födelű, szakadozott sarkú könyvet, néhány fűzött röpiratot és egy csomó írópapirost szed elő.

– Látja, uram, itt vannak Lord Macaulay "Tanulmányai". Remek irodalmi stílus, uram, micsoda nagy elme – de micsoda materialista!

No, gondolom magamban, kezdő irodalmi kritikusba botlottam.

– Ez a könyv itt a "Két város regéje", Charles Dickenstől. Micsoda érzés, micsoda könnyfakasztó pátosz, uram!

Ezek után a szent ember sebtében összecsomagolja kincseit, aztán megint hozzám fordul.

– Nem tart tolaodónak, uram, ha megkérdem, hogy mi a címe annak a könyvnek, amelyet olvas?

– Khajjám könyvét olvasom.

– Khajjám? Nem hallottam róla. Talán egy új regényíró?

A kérdés megnevetett.

– Dehogy... költő.

Rövid szünet következik.

– Ön nagyon szeret kérdezősködni – jegyzem meg. – Talán alamizsnát akar?

– Nem pénzért jöttem ide, uram – felel lassú szóval.

– Inkább azt akarom, jobban mondva remélem, hogy ön megajándékoz engem egy könyvvel. Tudja, nagyon szeretek olvasni.

– Jól van, kap egy könyvet. Amikor hazatérek szállásomra, elkísérhet, és majd találok valami lassan folydogáló, kora viktoriánus regényt, amely bizonyára tetszeni fog önnek.

– Fogadja mély hálámat, uram.

– Várjon egy percig. Mielőtt megkapná a könyvet, szeretnék kérdezni valamit.

Mi az a harmadik könyv a batyujában?

– Óh, uram! Ez egészen érdektelen kötet.

– Lehetséges. De azért szeretném tudni a címét.

– Említésre sem érdemes, uram.

– Meg akarja kapni a könyvet, amelyet ígértem?

Emberem mintha kissé meg volna ijedve.

– Nagyon szeretném, uram. Ha annyira erőlteti, hát megmondom. Címe: "Mammonizmus és materializmus – a Nyugat leleplezése", egy hindu kritikus írta.

Felháborodást tettetek:

– Ohó! Szóval ön ilyesféle irodalmat tanulmányoz?

– A városban kaptam egy kereskedőtől – mentegetőzik gyöngé, szabadkozó hangon.

– Lássam csak!

Végigfutok az ütött-kopott könyv fejezetcímein, s itt-ott elolvasok egy-egy oldalt. Szónokló stílusban írta valami bengáli, és Kalkuttában adták ki – bizonyosan a szerző költségén. A neve után biggyesztett két egyetemi rendfokozat tekintélyére támaszkodva, de tárgyának minden első kézből való ismerete nélkül, nevetséges módon írja le a szerző Európát és Amerikát, mint valami új poklot, amely tele van szenvedéssel és sötétséggel, agyongyötört osztályokkal és aljas gyönyörök közt élő szibarita plutokratákkal.

Megjegyzés nélkül adom vissza a könyvet. A szent ember gyorsan elrakja, és az egyik röpiratot veszi elő.

– Ez itt egy indiai szent rövid életrajzát tartalmazza, de bengáli nyelven van nyomtatva – magyarázza.

– Mondja csak... egyetért ön a "Mammonizmus" írójával? – kérdezem.

– Egy kicsit, uram, csak egészen kicsit! Az a vágyam, hogy majd egyszer bejárom a Nyugatot; akkor majd a magam szemével láthatok mindent.

– És mit akar ön művelni ott?

– Előadásokat fogok tartani, hogy az emberek sötét szellemébe világosságot áraszak. Szeretnék a nagy Szvámi Vivékánanda nyomdokaiba lépni, aki oly meggyőző beszédekert tartott az önök országainak nagyvárosaiban. Milyen kár, hogy olyan fiatalon hunyt el! Micsoda arany nyelv halt meg vele!

– Nohát, maga nagyon furcsa szent ember – jegyzem meg.

Mutatóujját az orra oldalára teszi, és mindentudó arckifejezést öltve így válaszol:

– A Nagy Játékmester színpada készen áll. Mi emberek volnánk a színészek, akik belépünk a színpadra, és elhagyjuk ismét, mint azt az önök világhírű Shakespeare-peare-je mondja.

* * *

Rájövök, hogy India szentjei ugyancsak vegyes társaságot alkotnak. Sokan közülük jó, ártalmatlan emberek, noha mintha kissé vérszegények volnának az erő vagy bölcsesség szempontjából. Mások vagy nem állották meg helyüket a világi életben, vagy egyszerűen csak a megélhetésnek könnyű módját választották. Egyike az ilyen embereknek közeledik hozzám, és baksist kér. Csapzott haja, hamuval bekent teste és gazfickóra valló arca visszataszítónak tesz. Elhatározom, hogy nem hederíték kérelmére, ha egyébért nem is, csak hogy lássam, miképpen viselkedik. Ellenállásom csupán fokozza erőszakosságát. Amikor végül új fogással próbálkozik, és el akarja adni nekem bogyókból fűzött olvasóját – ezt a piszkosnak látszó tárgyat, amelynek a lehetetlen árról ítélve nagy jelentőséget tulajdonít –, rászólok, hogy menjen a dolgára.

Ritkábbak azok a balga vezeklők, akik nyilvánosan mutogatják önkínzó igyekezteiket. Az embernek, aki fölfelé nyújtja karját, míg körmei félméter hosszúra is megnőnek, méltó társa az a másik, aki éveken át féllábon áll. Hogy mit remélnek nyerni ezzel az ellenszenves produkcióval – eltekintve a néhány garastól, amelyet az emberek alamizsnás szilkéjükbe dobnak – nem könnyű megállapítani.

Némelyikük, úgy látszik, egészen nyíltan valami sötét boszorkányságot művel. Ezek India kezdetleges népi varázslói, és rendszeren a falvakban dolgoznak. Csekély díjazásért hajlandók kárt tenni az ember ellenségében, eltenni láb alól a megunt feleséget vagy megtisztogatni az utat a törekvők számára azzal, hogy vetélytársukat valami titokzatos betegséggel sújtják. Sötét és megdöbbentő történeteket lehet hallani a fekete mágiának ezekről a mestereiről. Mindamellettt ők is a jógi vagy fakír nevével büszkélkednek.

Hátravan még a szent embereknek egy kis, művelt csoportja. Ezek hosszú évek fáradtságos keresgélésére ítélik magukat, éveken át keserves önmegtartóztatásban élnek, számkivetve a szervezett társadalom szabályozott világából, mert az igazság felkutatására indultak útnak. Él bennük az ösztön, amely azt mondja – helyesen vagy tévesen –, hogy elérni az igazságot annyit tesz, mint elérni a tartós boldogságot. Lehetnek kételyeink az indiaiak világot megtagadó vallásos, szokványos törekvése felől, amely az ilyen keresésre ösztönzi őket, de maga az ösztönző érzés, amelyet követnek, kevéssé vonható kétségbe.

Az átlagos nyugati embernek nincs ideje az ilyen keresésre. Jó kifogása van arra, hogy az általános közöny álláspontját tegye magáévá, mert tudja, hogy ha tévelyeg, akkor egy egész világrész társaságában tévelyeg. Hiszen a mai kételkedő kor az igazság keresését semmibe veszi, mialatt erejét komoly igyekezettel olyan dolgok hajszolására fordítja, amelyeket legjobb pillanatainkban értékteleneknek ismerünk

fel. Valahogyan sohasem ötlik eszünkbe, hogy az a néhány ember, aki életét az élet igazi értelmének szenvedélyes keresésével tölti, bizonyára helyesebb véleményt tud alkotni a mulandó órák problémáiról, mint azok, akik erejüket és érdeklődésüket egész tucat különböző tárgyra fordítják, és talán soha egyetlen gondolatot sem szenteltek az igazság fölfedezésének.

Egykor régen Nyugatról egy férfi jött a pandzsábi síkságra, más feladattal, mint én, de néhány ember, akivel ott találkozott, egészen váratlan irányba terelte érdeklődését, míg végül veszedelmesen közel jutott ahhoz, hogy eredeti céljáról egészen elfeledkezzék. Nagy Sándor a magáénál nagyobb országot keresett, hogy alávesse jogarának. Mint katona jött, de kevés hiányzott ahhoz, hogy mint bölcs végezze.

Sokszor elgondolkozom azon, hogy milyen gondolatok járhattak Nagy Sándor agyában, amidőn hazafelé hajtotta harci szekerét a égfödte hegyeken és fölrepedezett sivatagokon keresztül. Nem nehéz fölismerni, hogy a macedón királynak, aki az Indiában talált bölcsek és jógik igézete alá került, sokszor napokon át mohón kérdezgette őket, és lelkesen vitatkozott velük bölceletük felől, csak még néhány évet kellett volna töltenie körükben, hogy a Nyugatot egészen új politikai irányokkal lepje meg.

A mai szent emberek soraiban is van még egynéhány olyan bölcs, aki sokkal hozzájárul az Indiában még meglévő eszmeiség és szellemiség fenntartásához. Lehet, hogy a nemkívánatos elemek túlsúlyban vannak; ha így áll a dolog, ez csak az idő elfajulásra vezető hatásának tudható be, de nem szabad, hogy elvakítson bennünket, hogy ne lássuk meg az értékes maradékot, amely annál fényesebben ragyog. Olyan sokféle emberrel találkozunk Indiában, hogy nem ajánlatos egy kalap alá véve címkével ellátni az egész népet, akár dicsérő, akár rosszalló értelemben. Megértem a városok ifjonti lázban égő diákjait, akik arról igyekeznek meggyőzni, hogy az "élősdí" szentek kiirtása nagy áldást fog jelenteni Indiának. De éppúgy megértem azokat a belátóbb elméket, a csendesebb városokban lakó, években érettebb embereket, akik azt állítják, hogy ha az indiai társadalom nem bírja többé eltartani szent embereit, akkor pusztulásra van ítélve.

A kérdés Indiára nézve nagy fontosságú más tekintetben is, mert a gazdasági bajok bizonyos újraértékeléseket tesznek kényszerítően szükségessé. A szent ember nem tölt be semmiféle olyan tevékenységet, amely az országra nézve gazdasági szempontból hasznot hajtana. Tudatlan és tanulatlan emberek rajai vándorolnak át a falvakon, és keresik föl bizonyos városok időnként ismétlődő vallásos ünnepeit. A gyermekek mumust látnak bennük, míg a felnőttek többnyire alkalmatlankodó koldusoknak tekintik őket. Terhet jelentenek a társadalomra nézve, mert nem adnak semmit annak ellenében, amit kapnak. De azért mégis vannak köztük igazán nemes, magasrendű emberek, akik otthagyták szép állásukat vagy lemondtak birtokukról, vagyonukról, hogy hontalanná válva Istent keressék. Amerre csak járnak, arra törekszenek, hogy fölemeljék, jobbá tegyék azokat, akikkel kapcsolatba kerülnek. Ha a jellem számít valamit, akkor az az igyekezetük, hogy önmagukat és másokat nemesebbé, magasabb rendűvé tegyék, mindenesetre megéri azt a darab kenyeret vagy maroknyi

rizst, amit adnak nekik. Végeredményben is annyit mondhatunk, hogy le kell kaparnunk az emberről a szellemi mázát, mert csak így állapíthatjuk meg: haszontalan csálóval vagy igazi, Istent kereső vándorral van-e dolgunk, s csak így becsülhetjük meg valóságos érdeme szerint.

* * *

Az éjszaka fekete köpönyege ráborul a Föld széles vállaira, míg én a régi Kalkutta keskeny, túlszűfolt sikátoraiban kalandozom.

Emlékezetemben még mindig kísért a reggel látott riasztó kép. Amikor vonatunk bepöfögött a Haura állomásra, a mozdony ijesztő szállítmányt cipelt a lökhárítóját. A vonal mérföldeken át veszedelmes dzsungelen visz keresztül, ahol szabadon járnak-kelnek a fejedelmi párducok. Mozdonyunk az éj folyamán elütött és nyomban megölt egy párducot, és a szétroncsolt tetemet magával vitte az állomásig. A vadállat széttépett, cafatokra szaggatott húsát csak nehezen tudták letisztogatni a vasalkatré-szekről.

Hanem a száguldó vonaton sikerült újabb fonalat fölvennem, amely keresésben tovább vezethet. Vonatunk, mint az indiai fővonalakon általában, zsúfolásig megtelt. A szakaszban, ahol szerencsésen fekvőhelyet kaptam, vegyes társaság utazik. Olyan nyíltan tárgyalják meg ügyeiket, hogy az ember mihamar tisztában van, mifélek és kicsodák. Van köztük az Iszlámnak egy tiszteletreméltó híve, ez hosszú, nyaka körül begombolt fekete selyemköntöst visel. Gyér hajú fején arannyal hímzett kerek fekete sapka ül. Fehér pizsamanadrág van rajta, lábbelije pedig művészi befejezése öltözékének, mert vörös és zöld fonállal készült hímzés díszíti. Velünk utazik még egy hernyó-szemöldökű maráthi Nyugat-Indiából; aztán egy aranyturbános márvári, aki pénzkölcsönzéssel foglalkozik, mint legtöbb fajtársa; meg egy kövér, déli brahman ügyvéd. Mind meglehetősen jómódú lehet, mert szolgák kíséretében utaznak, akik minden megállóhelyen kiugrálnak harmadosztályú fülkéikből, hogy gazdájuk hogyléte felől kérdezősködjének, és esetleges parancsait teljesítsék.

A mohamedán egyetlen pillantást vet felém, lehunyja szemét, és mély álomba merül. A maráthi a márvárrival beszélget. A brahman nemrég szállt be, még nem érzi magát otthonosan köztünk.

Éppen beszélgető hangulatban vagyok, de nincs kivel társalognom. A Nyugatot a Kelettől elválasztó korlát mintha elzárna a többiektől. Így hát felvidulok, amikor a brahman előszed egy könyvet, amelynek angol címét

- *Rámakrisna élete* – akarva-nem akarva meglátom, akkora betűkkel nyomtatták a fedelére. Megragadom az alkalmat, és beszédbe elegyedem a brahmannel. Valakitől már hallottam, hogy ez a Rámakrisna az utolsó Risi, az emberfölötti szellemiség utolsó nagy képviselője volt. Ezt megemlítem útitársam előtt, s ő készséggel kap rajta. Bölcséleti beszélgetés magaslataiba emelkedünk, majd ismét alászállva, az indiai élet kevésbé nagyszerű oldalaira fordítjuk aszót.

Valahányszor a brahman kimondja a R isi nevét, hangjában szeretet és áhítat csendül meg, szeme felcsillan. A rég elhunyt bölcs iránt érzett hódolatának őszintesége kétségbevonhatatlan. Két órán belül tudom, hogy a brahmannak van egy mestere, aki egyike a nagy Rámakrisna még élő néhány tanítványának. Mestere közel nyolcvanesztendő, és nem valami világtól félreeső helyen, hanem Kalkutta indiai városrészének kellős közepén lakik.

Természetesen elkérem a címét, s meg is kapom.

– Nincs szüksége más ajánlásra, mint saját vágyára, hogy megismerje mestere met – mondja az ügyvéd.

Így hát most itt vagyok Kalkuttában és Mahászaja mesternek, Rámakrisna idős tanítványának házát keresem.

Áthaladok egy nyílt udvaron, amely az utcához csatlakozik, s a nagy, ócska ház belsejébe vezető lépcsőhöz érek. Sötét lépcsőházban megyek fölfelé, és a legfelső emeleten alacsony ajtón lépek be. Kis szobába jutok, amely a ház lapos tetőerkélyére nyílik. Két fala mentén alacsony kerevetek állanak. Egy lámpán és egy rakás könyvön kívül a szoba üres. Fiatalember lép be, és megkér, hogy várjak, míg mestere a földszintről feljön.

Tíz perc múlik el. Hallom, hogy valaki odalenn kimegy a szobából, és a lépcsőn felfelé indul. Abban a szempillantásban valami bizsergető érzés jelentkezik a fejemben, s egyszerre eszembe ötlük, hogy az odalenn lévő ember rám irányította gondolatát. Hallom a lépteit, amint a lépcsőn fölfelé közeledik. Igen lassan halad, s amidőn végtére belép a szobába, nem kell, hogy bárki is megmondja a nevét. Olyan, mint valami bibliabeli tiszteletreméltó pátriárka, mintha a mózesi idők valamelyik alakja öltött volna testet. Ez a kopasz fejű, hosszú fehér szakállú, fehér bajuszú, komoly arckifejezésű, nagy gondolkozó szemű öreg ember, akinek a vállát kissé meghajlítja a világi lét nyolcvan esztendejének súlya, nem lehet más, mint Mahászaja mester.

Helyet foglal az egyik kereveten, aztán felém fordítja arcát. Komoly, eszes kifejezése azonnal megérteti velem, hogy itt nem lehet helye semmiféle könnyű gúnynak, szellemeskedő tréfálozásnak vagy annak a nyers cinizmusnak és sötét kételkedésnek, amely időnként árnyékként borul lelkemre. Jelleme, Istenbe vetett tökéletes hite és nemes életfelfogása nyilvánvalóan leolvasható arcáról.

Tökéletes angol kiejtéssel szól hozzám:

– Isten hozta, szívesen látjuk!

Közelebb hív, és hellyel kínál a kereveten, amelyen ő is ül. Pár pillanatig kezében tartja kezemet. Illőnek vélem, hogy bemutatkozom, és elmondjam, mi járatban vagyok. Amikor befejeztem, ismét barátságosan megszorítja kezemet, és így beszél:

– Magasabb rendű hatalom készítette önt arra, hogy Indiába jöjjön, s ez kapcsolatba hozza önt a mi földünk szent embereivel. Mindezek mögött igazi cél rejlik, és a jövő minden bizonnyal fel fogja ezt tární. Várjon türelemmel.

– Elmondana egyet-mást mesteréről, Rámakrisnáról?

– Ó, ez olyan tárgy, amelyről legszívesebben beszélek! Idestova fél évszázad telt el azóta, hogy ő elhagyott bennünket, de áldott emléke örökkön velem van, mindig üdén, élénken virul szívemben. Huszonhét éves voltam, amikor találkoztam vele, és életének utolsó öt éve alatt állandóan körében tartózkodtam. Ennek eredményeképpen tökéletesen megváltoztam, az étellel szemben elfoglalt egész magatartásom teljességgel átalakult. Ilyen volt Rámakrisnának, ennek az istenembernek a különleges hatása. Mindenkit alávetett szellemi igézetének, aki csak meglátogatta. A szó szoros értelmében mindenkit megbűvölt, elragadott. Még az anyagi gondolkodású emberek is, akik azért jöttek hozzá, hogy gúnyt űzzenek belőle, elnémultak színe előtt.

– De hogyan érezhetnek az ilyen emberek becsülést a szellemiség iránt, ha ebben maguktól sem hisznek? – vetem közbe némi kételkedéssel.

Mahászaja ajka könnyű mosolyra húzódik:

– Ketten paprikát ízlelnek. Az egyik nem ismeri e fűszer nevét, talán még nem is látta soha azelőtt. A másik jól ismeri és azonnal tudja, hogy mi az. Vajon azért nem egyformán érzik-e a paprika ízét mindketten? Nem fogja-e csípni a fűszer mindkettejük nyelvét? Az, hogy nem ismerték Rámakrisna szellemi nagyságát, nem gátolhatta az anyagi gondolkodásukat abban, hogy "ízleljék" azt a sugárzó szellemi légkört, amely Rámakrisna lényéből áradt.

– Tehát igazán a szellemiség nagyja volt?

– Az. És hitem szerint még sokkal több ennél. Rámakrisna egyszerű ember volt, nem tudott írni-olvasni, nem részesült nevelésben – annyira írástudatlan volt, hogy még a saját nevét sem tudta lejegyezni. Alázatos külsejű volt és életmódjában még alázatosabb, s mégis, az akkori India legműveltebb és legtanultabb emberei közül nem egy mély odaadással vetette magát alá befolyásának. Meg kellett hajolniuk hatalmas szellemiségének ereje előtt, mert ez annyira valóságos volt, hogy szinte kézzelfoghatóan érezhetővé vált. Azt tanította nekünk, hogy a dölyf, gazdagság, birtok, világi dicsőség, világi állás mind csak semmiség a szellemiséghez képest, valójában nem egyebek röpke káprázatoknál, melyek rászedik az embert. Ó, azok a csodálatos napik! Mesterem gyakran önkívületbe merült, s ez oly nyilvánvalóan isteni természetű állapot volt, hogy mi, akik körülötte összegyűltünk, inkább Istennek éreztük őt, semmint embernek. Benne is megvolt az a sajátságos képesség, hogy egyszerű érintésével hasonló állapotot idézzen elő tanítványainál; ebben az elragadtatott állapotban közvetlenül, szemtől-szembe megláthatták Isten misztériumát. De hadd mondok el, hogyan hatott énrám.

Engem nyugati szellemben neveltek és tanítottak. Fejem tele volt büszkeséggel, hogy milyen eszes vagyok. Kalkuttai kollégiumokban tanítottam, mint az angol irodalom, történelem, és közgazdaság tanára. Rámakrisna a daksinésvari templomban lakott, a folyón fölfelé néhány mérföldnyire Kalkuttától. Ott láttam meg legelőször egy feledhetetlen tavaszi napon, és hallgattam egyszerű szavait azokról a szellemi eszmékről, amelyeket a maga tapasztalásán keresztül ismert meg. Gyöngé kísérletet

tettem arra, hogy vitába szálljak vele, de szent mivoltának hatása mihamar elnémított, mert ez a hatás leírhatatlanul mély volt. Újra meg újra felkerestem, nem bírtam sokáig távol maradni ettől a szegény, alázatos, de isteni személytől, míg egy napon Rámakrisna tréfálkozva megjegyezte: "Egyszer egy pávának négy órakor ópiumot adtak. Másnap pontosan ugyanabban az időben ismét megjelent. Az ópium hatása alá került, és eljött, hogy újra részesüljön benne." Ez, képletesen szólva, igaz volt. Sohasem részesültem olyan boldogító élményekben, mint amikor Rámakrisna közelében tartózkodtam, lehet-e hát csodálni, ha újra meg újra visszatértem hozzá? S így egyikévé lettem legbizalmasabb tanítványainak, akiket megkülönböztetett az alkalmi látogatóktól. Egy napon a mester így szólt hozzám: "A szemeidben, homlokodon és arcodon látható jelekről felismerem, hogy jógi vagy. Végezzed hát minden munkádat továbbra is, de gondolj állandóan Istenre. Szolgálj mindeneket úgy, mintha feleséged, gyermeked, apád és anyád volnának. A teknősbéka erre-arra úszik a tó vizében, de gondolata ott időzik, ahová a parton a tojásait rakta. Így végezzed te is a világ munkáját, de gondolatod időzzék mindenkor Istennél."

Amikor aztán mesterünk eltávozott, s legtöbb tanítványa önként elfordult a világtól, felöltötték a sárga köntöst, és életüket arra szentelték, hogy Rámakrisna tanításait elterjessék egész Indiában, én nem adtam föl hivatásomat, hanem folytattam oktatói munkásságomat. Mindamellet oly erős volt az elhatározásom, hogy nem tartozzam a világra, noha benne munkálkodom, hogy éjnek idején olykor kimentem a Szenátus előtti térségre, s a város hajléktalan koldusai közt aludtam, akik rendszeren ott töltötték az éjszakákat. Ez legalább egy időre azt az érzést keltette bennem, hogy magam is nincstelen, szegény ember vagyok.

Rámakrisna eltávozott, de ha ön bejárja Indiát, láthatja majd jeleit annak a szociális, emberbaráti, egészségügyi és népnevelő munkának, amely az egész országban végbemegy Rámakrisna egykori tanítványainak ösztönzésére, akik – sajnos – legnagyobbbrészt már maguk is eltávoztak. De amit nem láthat meg könnyen, az a megváltozott szívek és újjáalakult életek nagy számában áll, s ezt szintén annak a csodálatos embernek a hatására lehet visszavezetni. Mert tanítása tovább szállt tanítványról tanítványra, akik tőlük telhetően széles körben terjesztették azt. S nekem az a kivételes szerencse jutott osztályrészemül, hogy mesterem sok mondását följegyezhettem bengáli nyelven; ezeknek nyomtatott gyűjteménye minden bengáli házban otthonossá vált, míg fordításuk egész Indiában elterjedt. Így láthatja, hogy Rámakrisna hatása tanítványainak kis körén túl is messzire szétágazott.

Mahászaja befejezi hosszú elbeszélését. És szótlánul ül. Ismét arcára nézek, és meglep ennek színe és jellege, mely nem vall hindura. Megint Kisászíra kell gondolnom, arra az országra, ahol Izrael fiai találtak rövid pihenőt sok viszontagságuk után. Megjelenik képzeletemben Mahászaja képe, amint próféta alakjában szól ehhez a néphez. Milyen nemes és méltóságteljes a megjelenése! Jósága, becsületessége, erénye, áhítata és őszintesége egészen átlátszó. Megvan benne az olyan ember önr-

zete, aki egy hosszú életem át minden tekintetben a lelkiismerete szavának engedelmeskedett.

– Szeretném tudni, vajon mit szólna Rámakrisna az olyan emberhez, aki nem tud egyedül a hitből élni, hanem eszét és értelmét is ki akarja elégíteni? – mormogom kérdőn.

– Azt mondaná neki, hogy imádkozzék. *Az ima roppant nagy erő.* Rámakrisna maga is imában kérte Istent, hogy szellemiségre hajló embereket küldjön neki, és nem sokkal azután csakugyan eljöttek azok, akik később tanítványaivá váltak.

– De mit tegyen az, aki még sohasem imádkozott?

– *Az ima a végső menedék. Ez a legutolsó mentsvára az embernek. Az ima segíthet, amikor az értelem felmondja a szolgálatot.*

– De hátha valaki azt mondaná önnek, hogy az imádkozás nem felel meg a természetének. Milyen tanácsot adna ön neki? – erőltetem a kérdést.

– *Keressen gyakran az igazán szent emberek társaságát, akik valóban szellemi élmények részeseivé váltak. Az ilyenekkel való állandó kapcsolat segítségével lesz abban, hogy rejlő szellemiségét felszínre hozza. A magasabbrendű emberek isteni célok felé irányítják elménket és akaratainkat. Mindenekfölött élénk vágyat ébresztenek a szellemi élet iránt. Ezért az ilyen emberek társasága az első lépések idején nagyon fontos, és gyakran az utolsó lépésnél is lényeges, mint ahogyan Rámakrisna szokta volt mondani.*

Így beszélgetünk magasrendű és szent dolgokról, arról, hogy az ember sehol sem találhat békét, egyedül az Örök Jóban.

Közben újabb látogatók érkeznek, míg a szerény szoba megtelik indiaiakkal, Mahászaja mester tanítványaival. Esténként fölkapaszkodnak a négyemeletes ház lépcsőjén, hogy figyelmesen csüngjenek tanítójuk minden szaván.

Egy időre én is csatlakozom hozzájuk. Minden este eljövök, nem annyira azért, hogy Mahászaja ájtatos szavait hallgassam, mint azért, hogy lényének szellemi verőfényében sütkérezzem. Személyének légköre enyhítő és szépséges, szelíd és szeretetteljes; ő megtalált valami benső üdvösséget, s ennek kisugárzása szinte kézzelfogható. Sokszor elfelejtem szavait, de nem felejtettem el áldott személyiségét. Az, ami őt újra meg újra Rámakrisna felé vonzotta, mintha engem is Mahászajához vonzana és kezdem megérteni, milyen hatalmas lehetett a mester hatása, ha a tanítványa ennyire lenyűgöz engem.

Amidőn utolsó esténk elérkezik, megfélekezem az idő múlásáról, amint boldog hangulatban ülök mellette a kereveten. Óra óra után szállt el, beszélgetésünket nem szakította meg a hallgatás szünete, de végül mégis elhallgatunk, s ekkor a jó mester kézenfog és kivezet házának tetőerkélyére, ahol a tiszta holdfény a körben elhelyezett cserepekben álló, nagy növényekre hull. Odalenn Kalkutta házaiból ezer fény csillan elő.

Teljes holdtölte van. Mahászaja felmutat a Hold kerek arcára, aztán rövid ideig szótlán imába merül. Türelmesen várakozom oldalán, amíg befejezi. Felém fordul, áldásra emeli kezét, könnyedén megérinti fejemet.

Alázatosan meghajlom ez előtt az angyalhoz fogható ember előtt, bármennyire vallástalan vagyok is. Néhány pillanatig csönd van, majd halk szóval így beszél:

– Feladatom immár végéhez közeledik. Ez a test kevés híján elvégezte azt, amiért Isten ide küldötte. Fogadja áldásomat, mielőtt eltávozom. /*Nem sokkal utóbb halálhírért vettem/.

Ez a jelenet erősen megindított. Száműzöm az alvás gondolatát, és az utcákon csatangolok. Amikor jó sokára egy nagy mecsethez érek és hallom az ünnepélyes éneket – "Isten nagy, Isten hatalmas!" – amint belezeng az éjfél csöndjébe, arra gondolok, hogy ha valaki megszabadíthatna az értelmi kételkedéstől, amely annyira hozzám tapad, s az egyszerű hit élete felé irányíthatna, akkor az kétségkívül csak Mahászaja mester lehet.

* * *

– Már nem találkozhat vele. Talán a sors akarta, hogy ne találkozzanak. Ki tudja?

A beszélő dr. Bandjopádija, az egyik kalkuttai kórház főorvosa. Egyike a város legkiválóbb sebészeinek; keze hatezer műtétet vitt véghez; neve után a címek és rendfokozatok egész sora következnek; s én sok élvezetet találtam abban, hogy vele együtt gondosan és kritikusan vizsgálat alá vessem a testen való uralom jogájaról szerzett néhány ismeretemet, amelyeket itt-ott fölcsedtem. Tudományos képzettsége az orvostanban és szakértő tájékozottsága az anatómiában hasznos segítségnek bizonyult abban az igyekezetemben, hogy a jóga mibenlétét merőben ésszerű alapokra helyezzem.

– Úgyszólván semmit sem tudok a jogáról – vallja be az orvos. – Amit most öntől hallottam, számomra egészen új. Soha még csak nem is találkoztam jógival, azaz igazi jógival, kivéve Narasingha Szvámit, aki nemrég Kalkuttában járt.

Azonnal érdeklődöm holléte felől, de elkedvetlenítő választ kapok.

– Narasingha Szvámi betoppant Kalkuttába, nagy feltűnést keltett, aztán megint elment, nem tudom, hová. Úgy hallottam, hogy mielőtt idejött volna, az ország belsejében élt visszavonulva, s meglehet, hogy visszatért oda.

Szeretném tudni, mi történt.

– Egy ideig az egész város róla beszélt. Dr. Neoghi, a kalkuttai egyetem vegyertanára fedezte föl egy vagy két hónappal azelőtt Madhupurban. A jogi dr. Neoghi szeme láttára felnyalt néhány csöpp mérgező hatású savat, azonkívül izzó paraszt is vett a szájába, s ott tartotta, amíg meg nem szűnt izzani. A doktorban felébredt az érdeklődés, és rábeszélte a jogit, hogy jöjjön Kalkuttába. Az egyetem nyilvános előadást rendezett, hogy Narasingha Szvámi bemutathassa képességeit egy

kizárólag tudósokból és orvosokból álló közönség előtt. Én is a meghívottak közt voltam. Az előadást a Presidency College fizikai bemutatótermében tartották. Meglehetősen kritikus társaság volt együtt, s ön tudja, hogy magam is kevés érdeklődést tanúsítottam a vallás, a jóga és más hasonló dolgok iránt, mert figyelmemet tudományos munkám foglalta le. A jógi a bemutatóterem közepén állt, mi mérgeket nyújtottunk neki, amelyeket a kollégium laboratóriumi készletéből vettünk elő. Először is egy üveg kénsavatadtunk a kezébe. Ebből néhány cseppet a tenyerébe töltött, aztán felnyalta. Most erős karbonsavat kapott, és azt is felnyalta. Próbára tettük ciánkálival, ezzel a halálos méreggel, de ő lenyelte, és még a hajaszála sem görbült meg tőle! A teljesítmény meglepő, mi több, hihetetlen volt, de el kellett fogadnunk, hiszen saját szemünkkel láttuk. Elegendő ciánkálit vett magához, hogy az három perc alatt akár három embert is elpusztítson, s mégis mosolyogva, szemmel láthatólag baj nélkül állt előttünk. Ezután egy vastag üvegből készült palackot összetörtek, és az üvegcserepeket porrá zúzták össze. Narasingha Szvámi lenyelte ezt a port, amelynek lassan ölő hatása van. Három órával azután, hogy ezt a különös vacsorát elfogyasztotta, az egyik kalkuttai orvostársunk gyomormosást alkalmazott a jógin, és kiszivattyúzta gyomrának tartalmát. A mérgek még ott voltak. És más a porrá tört üveget is megtalálták a székletében. A vizsgálat alaposságához nem férhet kétség. A kénsav roncsoló hatását egy rézpénzen előbb kipróbálták. A bemutatáson jelen volt Sir. C. V. Raman, a híres Nobel-díjas tudós, aki a bemutatást olyképpen jellemezte, hogy az valóságos kihívás a modern tudománnyal szemben. A mikor megkérdeztük Narasingha Szvámit, hogyan tud ilyen dolgokat véghezvinni a testével, azt mondta, hogy mihelyt visszatér otthonába, a jóga önkívületi állapotába merül, és szellemének erős összpontosításával ellenhatást fejt ki a mérgek halálos hatásával szemben.

– Meg tudja mindezt magyarázni az orvostudomány szempontjából?

A doktor a fejét rázza.

– Nem, nem tudom magyarázni. Az eset egészen érthetetlen előttem.

Hazatérve előkeresem egyik bőröndömből azt a jegyzőkönyvecskémet, amelybe Brahmával, az adjari jógival folytatott beszélgetéseimet írtam volt le. Sebtében átforgatom a lapokat, míg végre ráakadok erre a följegyzésre: "Mérgek, ha még oly halálosak is, nem árthatnak az olyan beavatottnak, aki a Nagy Gyakorlatot alkalmazta. Ez a gyakorlat bizonyos ülés módnak, lélegzésnek, akaraterőnek és szellemi összpontosításnak az egybekapcsolása. Hagyományaink szerint ez olyan erővel ruházza föl a beavatottat, hogy lenyelhet bármit, akár mérget is, anélkül, hogy ez ártana neki. Rendkívül nehéz eljárás ez, és rendszeresen gyakorolni kell, hogy hatása állandó legyen. Egy nagyon öreg ember beszélt nekem egyszer egy jógiról, aki Benáreszben lakott, és nagy mennyiségű mérget tudott meginni anélkül, hogy baja történt volna. Ezt a jógit Trailingja Szváminak hívták; abban az időben jól ismerték a városban, de már sok esztendővel ezelőtt meghalt. Trailingja nagy beavatott volt, és a testen való uralom jogájában is nagy tudásra tett szert. Csaknem ruhátlanul ült éveken át a Gangesz partján, de senki sem beszélgethetett vele, mert a hallgatás fogadalmát tette."

Amikor Brahma első ízben tett említést erről a dolgról, a méreggel szemben való sérthetlenséget hihetetlennek és lehetetlennek tartottam. De most kissé megrendült a hitem abban, hogy mi lehetséges és mi nem. Olykor csodálkozva gondoltam azokra a hihetetlen és csaknem érthetetlen teljesítményekre, amelyeket ezek a jógik véghezvisznek, de – ki tudja – talán olyan titkok birtokában vannak, amelyeket mi nyugatiak a laboratóriumok ezernyi kísérletével is hiába próbálunk fölfedezni.

XI. FEJEZET

A benáreszi csodatevő

Csatangolásaimat Bengálban kénytelen vagyok feljegyzetlenül hagyni, és váratlan kapcsolatomnak Buddha-Gaja közelében három tibeti lámával, akik meghívtak hegyvidéki kolostorukba, szintén feledésbe kell merülnie, mert mozgó sietséggel igyekszem elérni Benáresz szent városát.

A vonat dübörögve száguld keresztül a nagy vashídon a város közelében, zajával kétségkívül a modern idők betörését hirdetve az indiai társadalom ősi és mozdulatlan világába. A szent Gangesz aligha maradhat még sokáig szent, ha idegen és hitetlen emberek pufogó tűzszekerei száguldanak át szürkészöld vize fölött.

Tehát ez itt Benáresz!

Nagy zarándoktömeg tolong, mialatt kisietek az állomásról, és egy várakozó kocsiba szállok. Amint a poros úton tovahajtok, valami új elem jelenlétét érzem meg a légkörben. Megpróbálom nem venni tudomásul, de fokozódó erővel kényszeríti rá magát figyelmemre.

Tehát ez India legszentebb városa! Nos, a s zaga nagyon Istentelen! Benáresznek az a híre, hogy India legrégebb városa. A szaga megerősíti ezt. A bűzös levegő szinte elviselhetetlen. Kezdem elveszteni bátorságomat. Szóljak a kocsisnak, hogy vigyen vissza az állomásra? Nem jobb-e fitymáló hitetlennek lenni és tiszta levegőt szívni, mint ilyen szörnyű áron részesülni az áhítatban? Aztán arra gondolok, hogy idővel valahogyan majd csak hozzászokom ehhez a levegőhöz, mint ahogy az ember még furcsább dolgokat is megszokik ebben az áporodott országban. De Benáresz! Lehet, hogy te a hindu kultúra tengelye vagy, de mégis kérlek, tanulj valamit a hitetlen fehérektől, és ne sajnálj szentséges mivoltodból egy kis higiénia! Megtudom, hogy a szag részben onnan származik, mert az utakat tehéntrágya és föld keverékével borítják, részben pedig attól a régi, kiszáradt folyómedertől, amely körülveszi a várost, s amelyet az emberek sok-sok nemzedék óta személtlerakodó helynek használnak.

Ha hinni lehet az indiai krónikáknak, Benáresz már tizenkét évszázaddal időszámításunk előtt népes város volt. Mint ahogy az ájtatos angolok Canterbury szent városába utaztak a középkorban, úgy tódultak az indiaiak országuk minden tájáról Benáresz szent városába. Hinduk, szegények, és gazdagok egyaránt, idejönnek, hogy áldásában részesüljenek, míg a betegek itt akarják eltölteni utolsó napjaikat, mert ha itt halnak meg, lelkük egyenesen az égbe száll.

Másnap gyalogszerrel barangolok keresztül az öreg Kási-n – ahogyan a hinduk előszeretettel nevezik Benáreszt –, és átkutatom a várost alkotó girbegurba utcák labirintusát. De látszólag céltalan bolyongásomnak célja van, mert zsebemben papírdarab húzódik meg, rajta egy csodatevő jögi címével, akinek tanítványával Bombayban találkoztam.

Füledt sikátorokon haladok át, amelyek nem elég szélesek ahhoz, hogy egy kocsi elférjen bennük. Nyüzsgő bazárokon törtetek keresztül; tucatnyi különböző fajhoz tartozó ember nyüzsög itt, és rühes kutyák, meg legyek megszámlálhatatlan tömegei fokozzák a zűrzavart. Ősz hajú és kiszáradt mellű öregasszonyok; hajlékony alakú, sima barna testű fiatal nők; olvasóikat pörgető zarándokok, akik talán most ötvenezredikszer ismétlik el ugyanazt a szent ígét; hamuval bekent testű idősebb vezeklők szikár alakjai; ezek és más figurák nyüzsögnek a keskeny utcákon. A sikátorok szövevényében, amelyek tele vannak zsidongással, zajjal és színnel, véletlenül az Aranytemplomhoz jutok, amely az egész ortodox Indiában nevezetes. Hamuval öszszekent aszkéták kuporognak a bejárat körül, a nyugati szem visszataszítónak találja külsejüket. Hívók hömpölyögnek be és ki végtelen áradatban. Többen közülük tetszetős virágfüzéreket visznek, és ezzel vidám színt kevernek a képbe. Az ájtatosak homlokukkal érintik meg a kapu kőoszlopait, amint kilépnek a templomból s akkor, megfordulva, pillanatnyi meglepetéssel merednek a fehér hitetlenre. Ismét tudatára ébrednek annak a láthatatlan korlátnak, amely ezeket az embereket elválasztja tőlem.

A remegő verőfényben, aranylapokkal borított két kupola csillog; rikácsoló papagájok rajzanak a közelebbi torony körül. Az Aranytemplom Síva isten szolgálatában áll. Hol lehet most, gondolom magamban, ez az isten, akihez ez a sok hindu siránkozva könyörög, aki előtt imádkoznak, s akinek kő képmásaihoz illatos virágokat és főtt rizst visznek áldozati ajándéknak?

Továbbmegyek, és egy másik templom küszöbe előtt állok meg. Itt Krisna istent tisztelik. Égő kámfor füstölög egy arany bálvány előtt; a templom harangjai szüntelenül zengve igyekeznek felhívni az isten figyelmét, míg a kagylókürtök harsogása siket füleit ostromolja. Sovány, szigorú képű pap lép ki, kérdő tekintetet vet reám, s én folytatom utamat.

Ki számolhatná meg az istenképek és bálványok sokaságát, amelyek Benáresz templomait és házait benépesítik? Ki fejthetné meg ezeket a komoly tekintetű hindukat, akik gyakran annyira gyerekesek s olykor mégis mély bölcsességgel gazdagok?

Sötét sikátorokon furakodom keresztül, gyalogszerrel és egyedül, a csodatevő házát keresve. Végül az utcák bonyolult szövevényéből szélesebb utakra jutok. Kisfiúk, sovány fiatalemberek és néhány férfi rendetlen, szakadozott sora vonul el melletttem. Vezetőjük hevenyében készült zászlót cipel, amelyen valami kibetűzhetetlen felirat áll. Furcsa jelszavakat kiáltoznak, ezek közé olykor énektöredékek vegyülnek. Ellenséges arccal és ferde pillantásokkal néznek reám, amint elmennek melletttem, úgyhogy felismerem a tarka felvonulás politikai jellegét. Előző este egy népes bazárban, ahol sem európai, sem rendőr nem volt látható sehol, valaki a hátam mögött fenyegetően azt sziszegte, hogy lelő engem. Azonnal hátrafordultam, de csak kifejeztelen arcok tömegét láttam, mert a fiatal fanatikus eltűnt egy sarok mögött a sötétben. Így aztán most részvétellel nézem ezt a rongyos menetet, amely lassan eltűnik az úton. A politika, ez a csalóka szirén, aki mindenkinek mindent ígér, ismét néhány újabb áldozatot ejtett meg csábító ölelésével...

Vége utcához érek, amelyen nagy és jól épített házak állnak, az udvarok is tágasak és rendesek. Siettetem lépteimet, míg egy kapuhoz nem érek, amelynek oszlopán kőtáblára vésve ez a név áll: VISUDHÁNANDA. Belépek az udvarra, mert ezt a házat kerestem, és közelítek valakihez, aki a tornácon lebzsel. Ez nem éppen értelmes arcú fiatalember. Hindiul kérdezem:

– Hol van a mester?

De a fickó a fejét rázza, és értésemre adja, hogy nem tud ilyen személyről. Ki mondom a mester nevét, de most is tagadó választ kapok. Az eredmény elkedvetlenítő, de én elhatározom, hogy nem hagyom magam. Valami arra figyelmeztet, hogy ez a fiatalember bizonyára azt tartja, hogy európainak nem lehet itt semmi keresnivalója, s ebből arra következtetett, hogy bizonyosan más házat keresek. Ismét arcába nézek, és végleg megállapítom róla, hogy ostoba. Mit sem törődve hadonászásával, egyenesen besétálok a házba.

Egy belső szobában sötét arcok félkörére bukkanok. Jól öltözött indiaiak csoportja kuporog a padlón. A szoba túlsó végén szakállas öregember ül támaszkodva egy kereveten. Tiszteletreméltó külseje s a megtiszteltetést kifejező ülőhely megértetik velem, hogy ő az, akit keresek. Üdvözlésre emelem összetett kezemet.

– Békesség, mester! – mondom a szokásos hindi üdvözlő szavakat.

Bemutatkozom, s elmondom magamról, hogy író vagyok, Indiában barangolok, de emellett a hindu bölcelet és misztika tanítványa is volnék. Kifejtem, hogy a tanítvány, akivel találkoztam, világosan értésemre adta, hogy mestere sohasem szokta nyilvánosság előtt mutogatni csodálatos képességeit, sőt még kis körben is ritkán mutatja be erőit idegenek előtt. Mindamellet, tekintve mély érdeklődésemet ősi bölcsességük iránt, azt szeretném, ha velem kivételt tenne.

A tanítványok bámész tekintettel néznek össze, majd mesterük felé fordulnak, mintha kíváncsian várnák feleletét. Visudhánanda hetven-egynéhány éves lehet. Orra rövid, arcát hosszú szakáll ékesíti. Táskás szemének nagysága meglep. Nyakában a brahmanok szent zsinórja függ.

Az öregember hűvösen szögezi rám szemét, mintha valami különös lényt látna a mikroszkóp lencséje alatt. Kísérteties és kényelmetlen érzés szorítja össze szívemet. Valóban, mintha különös erők árasztanak el az egész szobát, és némi nyugtalanság fog el.

Vége néhány szót intéz az egyik tanítványhoz, mégpedig bengáli nyelven, ahogyan kiveszem, mire a tanítvány felém fordul, és közli velem, hogy nem kaphatok kihallgatást, hacsak nem hozom magammal Pandit Kavirádzsot, az állami Szanszkrit Kollégium vezetőjét, hogy tolmácsul szolgáljon. A Pandit tökéletesen bírja az angol nyelvet, emellett régi tanítványa Visudhánandának, s ezért nagyon megfelelő tolmács lehet közöttünk.

– Jöjjön el vele holnap délután – mondja a mester. – Holnap négy órakor várom.

Kénytelen vagyok visszavonulni. Künn az utcán szólok egy arra haladó kocsinak, és a kanyargós utcákon a Szanszkrit Kollégium felé hajtatok. A kollégium vezetője nincs ott. Valaki azt véli, hogy talán otthon lesz, így hát újabb félórai kocsikázás következik, míg végre ráakadok a Panditra egy magas, régi házban, amely kiugró felső emeletével barátságosan emlékeztet valami középkori olasz épületre

A Pandit a felső szoba padlóján ül, minden oldalról könyvek, papírosok és egyéb tudós felszerelések rakásai között. A brahmanokra jellemző magas homloká-hoz hosszú keskeny orr és világos arcszín járul. Arca finom és tudósra vall. Elmondom, mi járatban vagyok; ő mintha kissé tétovázna, de aztán rááll, hogy másnap elkísér. Ezek után eltávozom.

Lekocsizom a Gangeszhez, s ott szélnek eresztem a járművet. Csatangolok a folyóparton végig, amelyen hosszú lépcsősorokat építettek a fürdőző zárandokok részére. Sok évszázadon át koptatták a lábak ezeket a lépcsőket, egyenetlenek és csorbák. Milyen rendetlen és rendezetlen Benáresz képe a víz felől! A templomok a vízbe roskadoznak; csillogó kupolák mellett széles, szögletes, cifrán díszített, különböző magasságú paloták állanak; s az egész összevissza épülethalmazban régi és modern formák rendszertelenül keverednek.

Mindenütt papok és zárandokok rajzanak. Kis, nyitott fülkékben panditok oktatják tanítványaikat. Egyszerű, fehérre meszelt falak közt a tanítómesterek szőnyegen ülnek, mag a tanítványok tiszteletteljesen kuporognak körülöttük, vallásuknak pókhálós hitelveit habzsolva.

Szakállas vezeklőt látok, megjelenése kérdezősködésre kész. Négyszáz mérföldnyi utat tett meg a porban hemperegve. Különös módja a zárandokútnak Benáresz felé! Odébb másik kísérteties külsejű emberre bukkanok. Egyik karját éven át fölnyújtva tartotta. A boldogtalan végtag inai és ízületei csaknem egészen elszáradtak, a hús pergamentté zsugorodott rajta. Mire magyarázza az ilyen haszontalan az önkínzást, ha csak nem arra, hogy az örökös trópusi napsütés egy kissé kótyagosá tette ezeknek az embereknek az eszét? Lehet, a szörnyű hőség is hozzájárult, hogy kizökkentse e nép boldogtalan tagjainak a gondolkodását, amely amúgy is annyira hajlamos a vallási rajongásra.

* * *

Másnap pontosan négy órakor Pandit Kaviráddzsral behajtatunk a mester házába. Belépünk a nagy szobába, és üdvözöljük a házigazdát.

Úgy öt-hat tanítvány van még jelen.

Visudhánanda fölkér, hogy jöjjenek kissé közelebb; lekuporodom hát néhány lábnyira kerevetétől.

– Csodateleim egyikét óhajtaná látni ön? – ez az első kérdése.

– Ha a mester hajlandó ebben a kegyben részesíteni, végtelenül örvendenék.

– Akkor adja ide a zsebkendőjét. Ha selyem, annál jobb – tolmácsol a Pandit. – A mester bármely illatot, amelyet csak kíván, zsebkendőjére fog varázsolni, csupán egy nagyítólencse s a Nap sugarainak segítségével.

Szerencsére csakugyan selyem zsebkendő van nálam, s átadom a csodatevőnek. Ő elővesz egy kis üveglencsét, aztán megmagyarázza, hogy a napsugarakat akarná összegyűjteni vele, de a Nap jelen helyzete nem engedi, hogy közvetlenül megtehesse. Mindamellet ezen könnyen lehet segíteni azzal, hogy az egyik tanítványt kiküldi az udvarra. Ez kézi tükörrel majd bevetíti a sugarakat a nyitott ablakon át a szobába.

– Most illatot teremtek a levegőből! – jelenti ki Visudhánanda. – Milyen illatot kíván?

– Lehet fehér jázmin?

A mester bal kezébe veszi zsebkendőmet, és fölébe tartja a gyújtólencsét. Rövid két másodpercig ragyogó napsugár remeg a selyemkelmén; akkor leteszi a lencsét, és visszaadja a zsebkendőt. Orromhoz emelem, és a fehér jázmin pompás illata jutalmaz!

Megvizsgálom a zsebkendőt, de nedvességnek nyomát sem látom, semmi jele annak, hogy folyékony illatszert csöppentettek volna rá. Meglepetésemben némi gyanakvással pillantok az öregemberre. Ez felajánlja, hogy megismétli a kísérletet.

Ezúttal rózsaillatot kérek. Óvatosan figyelem a mestert az újabb kísérlet alatt. Minden mozdulatát, mindazt, ami körülötte van, a legnagyobb éberséggel ellenőrzöm. Gondosan figyelem párnás kezeit és makulátlan fehér ruháját, de semmi gyanúsat nem sikerül felfedeznem. Megismétli az előbbi eljárást, és rózsaillatot idéz elő, amely a zsebkendőnek egy másik sarkát erősen áthatja.

Harmadszorra ibolyát választok. Ez a kísérlet is ugyanúgy sikerül.

Visudhánanda nem látszik büszkélkedni diadalával. Az egész mutatványt mindennapos dolognak, egészen jelentéktelen esetnek tünteti föl. Komoly arca pillanatra sem változik meg.

– Most pedig én fogom az illatot választani – mondja váratlanul. – Olyan virág illatát teremtem elő, amely egyedül Tibetben otthonos.

Napsugarat vetít a zsebkendőnek utolsó, még illatosítatlan szögletére, és íme! Amit ígért, bekövetkezik: előidézte a negyedik illatot, s ezt ismeretlennek találom.

Némileg zavarodottan teszem zsebre a fehér selyemkendőt. A teljesítmény valóban csodával határos. Talán a ruhájában rejtette el az illatszereket? Akkor ugyancsak nagy készletet kellene magánál tartania, hiszen nem tudhatta előre, milyen illatot fogok választani. Egyszerű ruhája különben sem rejthetne el oly sokféle illatszert, amennyire szüksége lehet. Amellett keze egyetlenegyszer sem tűnt el köntösének redői közt.

Engedélyt kérek, hogy megvizsgálhassam a lencsét. Egészen közönséges nagyítóüveg, fémkeretbe foglalva, kis fémnyéllel. Semmi gyanúsat nem találok rajta.

Ezenfelül megnyugtató az is, hogy nemcsak én tartom szemmel Visudhánandát, hanem a hat tanítvány is. A Pandit már előre közölte velem, hogy ezek a tanítványok kivétel nélkül felelősségérzettel és jó neveléssel rendelkező, előkelő állású emberek.

Még a hipnózis kínálkozik lehetséges magyarázatul. Ennek a föltevésnek helytálló voltát könnyen kipróbálhatom. Ha majd hazatérek szállásomra, megmutatom a zsebkendőt másoknak is.

Visudhánanda újabb és jelentékenyebb csodatételt is szándékozik bemutatni nekem. De ezt ritkán szokta véghezvinni. Azt mondja, ehhez erős napfényre van szüksége; most azonban a Nap már lenyugvóban van, s közeledik az este. Azért hát jöjjenek el a hét utolsó napjainak egyikén, pontosan délben. Akkor bemutatja azt a bámulatos teljesítményt, hogy átmenetileg életre kelti a holtat!

Hazahajtatok, s három személynek megmutatom a zsebkendőt. Mindegyik úgy találja, hogy az illatok még erősen érezhetők rajta. Ezt tehát nem lehet a hipnózisnak tulajdonítani. S éppoly nehéz volna egyszerű szemfényvesztést látni az egészben.

* * *

Ismét a varázsló házában vagyok. Azt mondja, hogy csak kis állatnak tudja visszaadni az életét; többnyire madárral szokott kísérletezni.

Egy verebet megfojtanak, és egy óra hosszat hagynak heverni szemünk láttára, hogy meggyőződhesünk élettelen voltáról. Szemei mozdulatlanok, szegény kis teste merev; semmi jel nem árulja el, hogy élet volna a kis teremtményben.

A varázsló fogja nagyítóüvegét, és napsugarat vetít a madár szemébe. Néhány perc eseménytelenül múlik el. Az öregember előre hajolva végzi különös munkáját, nagy szeme üvegesen mered előre, arca hideg, érzéstelen és kifejezéstelen. Egyszerre csak szája kinyílik, és kísérteties, gajdoló ének tör ki belőle, előttem ismeretlen nyelven. Kisvártatva a madár teste rángatózni kezd. Ilyen rángatózást már láttam, amikor egy kutya küszködött a közelgő kimúlással. Ezután könnyedén felborzolódnak a madár tollai, újabb pár perc múlva a veréb lábbon áll, s ide-oda ugrándozik a padlón. A halott valóban feltámadott!

Röviddel azután a madár elegendő erőt szed össze ahhoz, hogy fölrepüljön, és nyugvóhelyet keres, amint körbepül a szobában. Az egész dolog olyan hihetetlennek látszik, hogy eszemet erőltetve igyekszem meggyőzni magamat a látottak valóságáról, hogy a körülöttem lévő dolgok valóságosak, tapinthatók, és nem a képzelet szülöttei.

Feszült fél óra múlik el, míg én a föltámadt madár röpködő igyekezetét figyelem. Végül hirtelen fordulat szolgál újabb meglepetéssel. A szegény kis veréb egyszerre lepottyan a levegőből, és mozdulatlanul hever lábunk előtt. Többé nem mozdul. A vizsgálat megállapítja, hogy nem lélegzik, kétségtelenül halott.

– Tartósabban is meghosszabbíthatta volna az életét? – kérdem a varázslót.

– Ennél többet jelenleg nem mutathatok önnek – felel könnyed vállrándítással. A Pandit fülembe súgja, hogy a jövőd kísérletektől még nagyobb dolgokat remélhetünk. Mestere még sok mindent véghez tud vinni, de nem élhetünk vissza jóindulatával, elvégre nem vásári mutatványossal van dolgunk. Meg kell elégednem azzal, amit láttam. Ismét érzem a szobát betöltő titokzatosság különös légkörét. A Visudhánanda egyéb erőiről hallott történetek még fokozzák ezt az érzést.

Megtudom, hogy friss szőlőt tud létrehozni látszólag a levegőből, és édességeket idéz elő a pusztán semmiből; ha pedig elhervadt virágot vesz a kezébe, az rövidesen visszanyeri üdeségét.

* * *

Mi a titka ezeknek a nyilvánvaló csodáknak? Szeretnék valami tájékoztatást nyerni, és rendkívüli választ kapok. Olyan magyarázat ez, amely tulajdonképpen nem magyaráz meg semmit. Az igazi titok továbbra is rejtve marad a benáreszi csodatevő szögletes homloka mögött, eddig még legbizalmasabb tanítványának sem tárta föl.

Elmondja nekem, hogy Bengálban született. Tizenhárom éves korában valami mérges állat megmarta. Állapota annyira komolyra vált, hogy anyja sem bízott már felépülésében, és levitte a Gangeszhez, hogy ott haljon meg. A hindu vallás szerint a halál sehol sem szentségesebb és boldogabb, mint e folyam mellett. Bevitték a szent folyó vizébe, mialatt a gyászoló család a parton gyűlt össze, a halotti szertartásra készülődve. Őt a vízbe mártották. S ekkor csoda történt. Minél mélyebben eresztették a folyóba, annál mélyebbre süllyedt a víz színe a teste körül. Amidőn megint fölemeltek, egyidejűleg a víz is emelkedett, míg rendes szintjét el nem érte. Újra meg újra bemártották: a víz is újra meg újra lesüllyedt! Röviden, a Gangesz nem akarta befogadni a haldoklónak vélt fiút!

A folyóparton egy jógis ült, s figyelte az esetet. Fölkelt, és kijelentette, hogy a fiú életre van szánva, nagy dolgokat fog véghezvinni, és sorsa nagyon szerencsés, híres jógis lesz belőle. A jógis ezután valami füvet dörzsölt a mérges harapás sebére, és eltávozott. Hét nap múlva visszajött, és azt mondta a szülőknek, hogy a fiú most már teljesen egészséges, és csakugyan úgy is volt. De közben különös dolog történt a gyermekkel. Egész lénye és viselkedése megváltozott, nem akart többé otthon maradni szüleinél, hanem arra vágyott, hogy vándorló jógivá legyen. Attól fogva állandóan ostromolta édesanyját, míg ez végül néhány év múlva beleegyezett, hogy fia elhagyja az otthonát. Az ifjú elment, és a jóga beavatottjait kereste.

Tibetbe jutott, ebbe a Himaláján túl fekvő titokzatos országba, abban a reményben, hogy Tibet híres csodatevő remetéi közt rátalál a mesterre, akit neki szánt a sors. Mert az indiai lélekben a gondolat erősen benne gyökerezik, hogy a törekvőnek, ha sikert akar elérni igyekezetében, rá kell találnia valakire, aki maga már beavatottja a jóga titkainak, s ennek személyes tanítványává kell válnia. A fiatal bengáli is ilyen embert a kunyhókban vagy barlangokban lakó magányos remeték közt, s keresve

vándorolt, olykor a hegyeken átsöprő, harsogó hóviharakban is, de csalódottan tért haza.

Eseménytelen évek múltak el, de vágya nem talált kielégülést. Újra átkelt a határon, és déli Tibet puszta tájain barangolt. A hegyek közt egy egyszerű tanyán végre aztán fölfedezte a régóta keresett mestert.

Ezután azoknak a hihetetlen megállapításoknak egyikét hallom, amelyek azelőtt gúnyos kacagásra fakasztottak volna, de most valóban meglep a kijelentés. Mert a csodatévő ünnepélyesen közli velem, hogy ez az ő tibeti mestere nem kevesebb, mint ezerkétszáz esztendő! S ezt olyan nyugodtan mondja, mint ahogyan egy józan nyugati ember mondaná valakiről, hogy az negyvenéves.

A hosszú életnek ezzel a meglepő legendájával már legalább kétszer találkoztam annakelőtte. Brahma, az adjari jógai mondotta egyszer nekem, hogy Nepálban élő mestere négyszáz évnél idősebb, míg egy szent ember, akivel Nyugat-Indiában találkoztam, azt állította, hogy a Himalája szinte elérhetetlen magasságában, egy barlangban egy jógai él, aki olyan öreg – szám szerint is megmondta: ezerévesnél több –, hogy gyengeségében nem bírja már nyitva tartani a szempilláját! Mindkét állítást elvettem, mert túl fantasztikusnak találtam, de most meg kell emlékezniem a dologról, mert a benáreszi csodatévő arra céloz, hogy nyomában van az élet varázsitalának.

A tibeti mester a fiatal Visudhánandát beavatta a testen való uralom jogájának elveibe és gyakorlataiba. Ebben a szigorú fegyelmezésben a tanítvány rendkívüli testi és szellemi erőket fejlesztett ki. Beavatást nyert egy másik különös dologba is, amelyet a Nap Tudományának nevez. A hófödte tájon való élet nélkülözéseinek ellenére is tizenkét éven át ült tanítványként a halhatatlan élet tibeti mesterének lába előtt. Amikor mindent megtanult, mestere visszaküldte Indiába. Átkelt a hegyi hágókon, lebocsátkozott a síkságra, és kellő idő múlva maga is a jóga mesterévé lett. Egy időre Puriban, a Bengáli-öböl partján telepedett le, ahol ma is nagy háza van. A tanítványok serege, amely köréje gyűlt, kizárólag a hinduk magasabb osztályaiból került ki. Gazdag kereskedők, jómódú földbirtokosok, kormányzati tisztviselők vannak köztük, sőt még egy rádza is. Lehet, hogy tévedek, de az a benyomásom nem kívánják az egyszerűbb emberek csatlakozását.

– Hogyan vitte ön véghez azokat a csodákat, amelyeket mutatott nekem? – kérdem nagy merészen.

Visudhánanda összekulcsolja vastag kezeit.

– Amit önnek mutattam, az nem a jógagyakorlatok eredménye, hanem a Nap Tudományában gyökerezik. A jóga lényege a jógai akaraterejének és szellemi összpontosításának kifejtésében áll, de a Nap tudományának gyakorlásában nincsen szükség ezekre a képességekre. A Nap tudománya csupán bizonyos titkok gyűjteménye, és nem kell hozzá különleges előképzettség. Ugyanúgy megtanulható, mint ahogy az önök nyugati anyagi tudományainak bármelyikét meg lehet tanulni.

Pandit Kavirádzs hozzáfűzi, hogy ez a különös művészet minden másnál közelebb áll a villamosság és magnetizmus tudományához.

Éppen olyan sötétségben botorkálok, mint azelőtt, a mester tehát további magyarázatokkal szolgál.

– A Nap Tudománya, mely Tibetben otthonos, egyáltalán nem új dolog. Az indiai nagy jógik már igen régi időkben jól ismerték. De manapság, kivéve egy-két ritka esetet, csaknem teljesen feledésbe merült nálunk. *A Nap sugaraiban életadó elemek vannak, és ha az ember ismeri a titkot, hogyan válassza ki ezeket az elemeket, akkor véghezviheti a megfelelő csodákat. És a napfényben mágikus erejű éteri sajátosságok rejlenek, ha valaki hatalmába tudja keríteni.*

– Megismerteti ön a Nap Tudományának ezeket a titkait a tanítványjaival?

– Még nem, de szándékozom. Kiválasztok majd egyes tanítványokat, és közlöm velük a titkokat. Most nagy laboratóriumot építünk, tantermek lesznek benne, amelyekben bemutatókat, kísérleteket lehet majd végezni.

– Mit tanulnak hát most az ön tanítványai?

– A jógába nyernek beavattatást.

A Pandit magával visz, megnézzük a laboratóriumot. Ez több emeletes, határozottan európai jellegű, modern építmény. A falak vörös téglából épültek, és nagy nyílások jelzik az ablakok helyét. Ezekbe a nyílásokba majd nagy, csiszolt üvegtáblák kerülnek, mert a laboratóriumban végzendő munka megkívánja, hogy a napfényt vörös, kék, sárga, zöld és színtelen üvegen át bocsássák be.

A Pandit megjegyzi, hogy egyetlen indiai gyár sem tud olyan nagy üveglapot előállítani, amekkorára az óriási ablakokhoz szükség van, s emiatt nem fejezhetik be az építkezést. Fölkér, hogy érdeklődjem Angliában, de hangsúlyozza, hogy Visudhánanda megkívánja, hogy betű szerint kövessék az előírásait. Ezek közé tartozik az a föltétel is, hogy az üveg légbuborékoktól tökéletesen mentes legyen, és a színes üvegek egészen átlátszók legyenek.*

A laboratórium épületét tágas kert övezi, és sűrű levelű pálmafák rejtik el a kíváncsi szemek elől.

Visszatérek a csodatevőhöz, és leülök elébe. A tanítványok egy része elszéledt, már csak ketten vagy hárman vannak ott. Pandit Kavirádzs mellettem kuporog, tanulmányoktól megviselt arcát áhítatos tekintettel emeli mesterére.

Visudhánanda egy pillanatra rám néz, aztán a padlóra fordítja tekintetét. Magatartásában méltóság és tartózkodás vegyül el; arca szinte természetfölötti módon ünnepélyes, s ez az ünnepélyesség visszatükröződik tanítványainak arcán. Megpróbálok áthatolni komolyságának sisakrostélyán, de nem látok semmit. Ennek az embernek az elméje éppoly megközelíthetetlen az én nyugati gondolkodásomnak, akár a közeli Aranytemplom legbensőbb szentélye. A keleti mágia idegenszerű világa burkolja be. Erősen érzem, hogy noha ismételt kérés nélkül bemutatta nekem csodatevéleit, mindamellett olyan szellemi korlátot állított közénk, amelyet sohasem fogok átlépni. Szí-

---

* Írtam a legnagyobb angliai üveggyáraknak, de nem vállalták a rendelést, mert a műszaki feltételeknek, amelyeket Visudhánanda megszabott, képtelenség volt megfelelni. Kijelentették, hogy nincs olyan eljárás, amely teljesen kiküszöbölhetné a légbuborékokat, és az üveget sem lehet úgy megfesteni, hogy átlátszósága semmit se csökkenjen.

ves fogadtatásom csak felszínes; itt nem tartják kívánatosnak a nyugati vizsgálódókat és tanítványokat.

A mester egyszerre csak váratlan megjegyzést tesz:

– Nem avathatnám önt tanítványommá anélkül, hogy előbb engedélyt ne kérnék ehhez tibeti mesteremtől. Ezt a feltételt munkásságomban mindig szem előtt kell tartanom.

Kiolvasta volna a fejemben kóválygó gondolatokat? Bámulva nézek rá. Kissé kidomborodó homlokán mintha gondterhelt redők jelentek volna meg. De hát én egy szóval sem mondtam, hogy tanítványává szeretnék lenni. Egyáltalán nem hajttam semmi arra, hogy bárkinek is tanítványává váljak. De egy dologban bizonyos vagyok: ha ilyen kéréssel fordulnék hozzá, tagadó választ kapnék.

– De miként érintkezhetik ön a mesterével, ha ő a messze Tibetben lakik? – tudakolom.

– *A legteljesebb kapcsolatban állunk egymással a belső síkon – feleli.* Hallgatom szavát, de nem értem. Váratlan megjegyzése egy időre mégis elterelte elmémet csodáiról. Elgondolkozom. Szinte önkéntelenül felteszem a kérdést:

– Mester, hogyan találhatja meg az ember a megvilágosulást?

Visudhánanda nem válaszol, ehelyett más kérdést tesz fel:

– Ha ön nem gyakorolja a jógát, akkor hogyan juthatna megvilágosodáshoz?

Néhány pillanatig gondolkozom a kérdés fölött.

– De úgy hallottam, mester nélkül rendkívül nehéz megérteni a jógát, és még kevésbé lehet sikeresen gyakorolni. Igazi mestereket pedig nagyon bajos találni.

Arca közönyös és kifürkészhetetlen marad.

– *Amidőn a kereső készen áll lélekben, a mester mindig megjelenik.*

Kételyemet fejezem ki. Ő széttárja ujjait.

– *Az embernek előbb teljesen föl kell készülnie; akkor aztán bárhol is legyen, előbb-utóbb megtalálja mesterét. És ha a mester nem jönne el testi alakban, akkor is megjelenik a kereső belső látása előtt.*

– Hogy kell hát hozzákezdeni?

– Idejének egy részét minden nap szentelje annak, hogy abban az egyszerű helyzetben üljön, amelyet majd megmutatok önnek. Ez segítségével lesz az előkészületben. Legyen gondja arra is, hogy elfojtsa indulatait, és uralkodjék szenvedélyein.

Visudhánanda ezután megmutatja nekem a lótuszülést, amelyet már ismerek. Nem értem, miért nevezi ezt a keresztbevetett és egymásba kulcsolt lábakkal való ülésmodot egyszerű helyzetnek.

– Ugyan, miféle felnőtt európai bírná így kicsavarni a tagjait! – kiáltok föl.

– Csak az első kísérletek járnak nehézségekkel. Ha minden reggel és este gyakorolja, akkor könnyűvé válik. Fontos az, hogy a nap meghatározott idejét ennek a jógagyakorlatnak szentelje, és mindig szabályosan betartsa. Eleinte elég, ha öt percig próbálkozik. Egy hónap múlva húsz percre, és így tovább. Ügyeljen arra, hogy hátgerincét egyenesen tartsa. Ez a gyakorlat lehetővé teszi az embernek, hogy testi egyen-

súlyra és szellemi nyugalomra tegyen szert. A nyugalom feltétlenül szükséges a jóga további gyakorlásához.

– Eszerint ön a testen való uralom jógáját tanítja?

– Azt. Ne képzelje, hogy az elmén való uralom jógája magasabbrendű ennél. Mint ahogyan minden emberi lény gondolkodik és cselekszik is, ugyanúgy fejlesztenünk kell természetünknek mindkét oldalát. A test kihat az elmére, s az elme visszahat a testre. A gyakorlati fejlesztésben ezt a kettőt nem lehet elválasztani.

Ismét megérezem Visudhánanda részéről a belső vonakodást, hogy alávesse magát további kérdezősködésemnek. Valami szellemi hűvösség árad szét körülöttünk. Elhatározom, hogy rövidesen távozom, de előbb még egy utolsó kérdést vetek föl:

– Fölfedezte-e már, hogy az életben egyáltalán van valami cél, valami feladat?

– A tanítványok megfélemeznek komolyságukról és mosolyognak együgyűséggel. Csak egy hitetlen, tudatlan nyugati kérdezhet ilyesmit. Nem tanítják-e a hindu szent könyvek mind, kivétel nélkül, hogy Isten a kezében tartja ezt a világot s célja van vele?

A mester nem ad választ. Hallgatásba merül újra, de Kavirádzsra pillant, s ez megfelel helyette.

– Minden bizonytalannal van célja az életnek. Szellemi tökéletességre kell fejlőd-nünk, hogy egyé válhassunk Istennel.

Óra hosszat tartó csönd borul a szobára. Visudhánanda egy vastag könyvben lapozgat, a könyv borítólapján bengáli nyomtatás látszik. A tanítványok maguk elé merednek, alusznak vagy elmélkednek. Enyhítő delejes hatás kezd lopva rám terülni. Érzem, ha még maradok, akkor vagy álomba vagy valami önkívületfélébe merülök, összeszedem hát magam, köszönetet mondok a mesternek, és eltávozom.

* * *

Könnyű étkezés után nekivágok a kanyargós sikátoroknak a szent városban, amely úgy látszik, egyaránt vonzza a szenteket és a bűnösöket. Az egész országból magához csalogatja az ájtatos embereket, de odavonja a hitetleneket, a hitványokat és a gonosztévőket is, a papi élősdiokról nem is beszélve.

A Gangesz-part csilingelő templomi harangjai esti ájtatosságra hívják a hívőket. Az éjszaka gyorsan közeledik a szürkülő égen. A napnyugta újabb hangot vegyít az esti zajgásba, mert most a műezzinek is kiáltó szóval hívják imára a Próféta követőit. Az ősi folyam, a nagy tisztelettel övezett Gangesz partján ülök, és az átvonuló könnyű szélben remegő pálmák susogását hallgatom. Hamuval bekent testű koldus közeledik felém. Megáll, ránézek. Valamiféle szent ember, mert szemében nem erről a világról való fény csillog. Kezdem belátni, hogy mindeddig nem sikerült még annyira megértenem az öreg Indiát, mint ahogyan gondoltam. Aprópénz után kotorászom a zsebemben, s közben azon jár a gondolatom, vajon átugorhatjuk-e a civilizá-

ció szakadékát, amely elválaszt bennünket. Nyugodt méltósággal veszi át alamizsnámat, kezét köszöntve emeli hamuval borított homlokához, és visszavonul.

Sokáig töprengtem a csodatevő titkain, aki az étterrel bűvészkedik, és ideiglenes életre tud kelteni kimúlt madarakat. Tetszetős, de rövid magyarázata a Nap Tudományáról nem ejtett meg. Csak üresfejű ember tagadhatná, hogy a modern tudomány nem kutatta volna ki teljesen a napfényben rejlő lehetőségeket; de az adott esetben mégis olyan elemek vannak, amelyek arra ösztönöznek, hogy másfelé nézzek magyarázatért.

Ugyanis Nyugat-Indiában tudomást szereztem két jógiról, akik véghez tudták vinni Visudhánanda egyik mutatványát, azt, amikor illatokat idéz elő a levegőből. Sajnos, mindketten még a múlt század végefelé meghaltak, de a forrás, ahonnan az értesülés eredt, eléggé megbízhatónak látszott. Mindkét esetben illatos, olajos folt jelent meg a jógi tenyerén, mintha bőrén át izzadta volna ki. Az illat némelykor elég erős volt ahhoz is, hogy egész szobát betöltsön.

Ha tehát Visudhánanda is rendelkezik ezzel a különös képességgel, akkor az illatot könnyen átviheti tenyeréről a zsebkendőre, mialatt a nagyítóüveggel mesterkedik. Vagyis az egész mutatvány, amikor a napsugarakat összegyűjti, talán csak hókuszpókusz, amely eltereli a figyelmet a varázslatosan létrejött illat átviteléről. Az is támogatja ezt a felvetést, hogy a csodatevő ez ideig egyetlen tanítványa előtt sem tárta föl a mutatvány titkát. Közben persze a költséges laboratórium hosszadalmas építkezésével tartotta ébren reményeiket. De még ez is abbamaradt, mert Indiában nem lehet megfelelő nagyságú üveglapokat kapni. Így hát csak várnak és remélnek tovább.

Miféle eljárást alkalmazott hát valójában Visudhánanda, ha a napfény összegyűjtése csak ürügy volt? Lehet, hogy az illatok előidézése is egyike a jógaerőknek, s megfelelő igyekezettel megszerezhető. Nem tudom. De ha nem is találok helytálló elméletet a csodatevő mutatványainak megfejtésére, azért még nem kell készpénznek vennem a Nap Tudományának magyarázatát. Minek töröm hát a fejemet? Feladatom csak az, hogy leírjam és följegyezzem ezeket a dolgokat, megmagyarázni a megmagyarázhatatlant már nem az én dolgom. Ez is egyike az indiai élet ama különös oldalainak, amelyeknek örökre pecsét alatt kell maradniuk, hiszen ha a zömök kis csodatevő vagy valamelyik kiválasztott tanítványa bemutatná is ezt a sajtószerű művészetet a nyilvánosság előtt, és magára vonná is a tudósok meglepett figyelmét, nem valószínű, hogy a titkot elárulná. Azt hiszem, helyesen ítélem meg a felfogását.

Belső hang kérde tőlem: de hogyan támasztotta fel a kimúlt madarat? És hogyan áll a dolog a tökéletes jógiról szóló legendával, hogy az tetszés szerinti tartamra meghosszabbítja életét? Valóban felfedezték volna a kelet egyes fiai a szokatlanul hosszú élet titkát?

Elfordulok a bennem rejlő kérdezősködőtől, és fáradtan nézek föl a csillagokra. A csillagos ég felmérhetetlen nagysága elbűvöl. A csillagok sehol sem olyan ragyogóak, mint a trópusi égen. Mereven bámulok a reszkető fénypontokra... Amidőn is-

mét körülnézek, és embertársaimat meg a házak alaktalan tömegét látom újra, mélyen érezni kezdem a világ megközelíthetetlen rejtelmét. A tapintható dolgok és köznapi tárgyak hamarosan valótlán sötétségbe tűnnek, míg az árnyakhoz foghatóan mozgó alakok, lassan tovasikló bárkák és a lámpák élénk fényfoltjai az éjszakát s a környezetet álmovilág elbűvölt tájává varázsolják. A régi indiai bölcsélet tétele, hogy a mindenség valójában csak árnyképek látomása, eltölti lelkemet, és elmosza valóságérzésemet. Így készít elő a legkülönösebb élményre, amelyet ez az űrben száguldó planéta részemre hozhat.

De valamelyik földi teremtmény durván megtöri mennyei álmomat, amint hangos szóval ritmikus indiai dalra gyújt, s én egyszeribe visszatérek a bizonytalan gyönyörök és váratlan bánatok összevisszaságába, amelyet az emberek életnek neveznek.

XII. FEJEZET

Megíratott a csillagokban!

A vakító napsütés reszkető fénybe vonja a kupolákat, a levegőt a reggeli fürdőzők zaja tölti be, és a benáreszi folyópart kavargó, keleties látványossága ismét kitárul idegen szemem előtt. Ormótlan bárkán siklom lefelé a Gangeszen, a jármű kifaragott orra kobrafejet ábrázol. A fülke tetején ülök, mialatt odalenn három evezős dolgozik furcsa lapátjaival.

Társam egy bombayi kereskedő. Mellettem ül, és elmondja, hogy mihelyt hazatér Bombayba, visszavonul az üzleti tevékenységtől. Rendkívül ájtatos, de éppoly gyakorlatias ember. Miközben mennyei kincseket gyűjtött, nem feledkezett meg arról sem, hogy vagyont halmozzon fel a bankban. Vagy egy hete ismerem, és barátságos, kedélyes embernek találom.

– Pontosán abban az évben vonulok vissza, amelyet Szudhei Babu előre megmondott – jegyzi meg, hogy magyarázattal szolgáljon.

Erre a furcsa megjegyzésre – képletesen szólva – mindjárt a fületem hegyezem.

– Szudhei Babu... ki légyen az?

– Nem tudja? A legkiválóbb asztrológus Benáreszben.

– Ó, csak egy asztrológus! – mormogom kissé megvetően.

Mert láttam ezt a fajzatot Bombay nagy térségén, a Maidánon vagy a kalkuttai bazárfülkékben üldögelni, és találkoztam velük mindenütt, a legkisebb városokban is, ahol idegenek szoktak megfordulni. Legtöbbjük piszkos külsejű, bozontos hajú, vad tekintetű fickó. Arcukon rajta ül a babona és a tudatlanság fölismerhető jele. Fölszerelésük rendszeren két-három, erősen használt, szennyes könyvből és egy érthetetlen ábrákkal telt indiai kalendáriumféléből áll. Nem egyszer támadt bennem láttukra az a cinikus gondolat, hogy miért próbálnak ezek szerencsét jósolni másoknak, amikor ők maguk szemmel láthatóan sokkal inkább híjával vannak a jószerencsének.

– Ön kissé meglep. Ajánlatos az, hogy egy üzletember a csillagok pislákolására bizza magát? Nem gondolja, hogy a józan ész hasznosabb vezető? – teszem hozzá olyan hangon, mint aki bölcs tanácsokat ad.

A másik könnyedén a fejét rázza, és türelmesen mosolyog rám.

– Akkor hát hogyan magyarázná meg azt, hogy a jóslat pontosan előre megmondta visszavonulásom időpontját? Ki sejtette volna, hogy én ily szokatlanul fiatal korban abba kívánom hagyni üzleti tevékenységemet? Hiszen csak negyvenegy éves vagyok.

– Véletlenek találkozása, meglehet.

– Jól van, hadd mondok el önnek egy kis történetet. Pár évvel ezelőtt Lahorében egy híres asztrológussal találkoztam, és tanácsára nagy üzleti vállalkozásba fogtam. Akkoriban egy idősebb emberrel álltam viszonyban. Társam kijelentette, hogy az üzletet nagyon kockázatosnak tartja, és nem volt hajlandó részt venni benne.

Emiatt megszakítottuk társas viszonyunkat. Egymagam vittem véghez a vállalkozást. Meglepő sikernek bizonyult, és egész kis vagyont hozott nekem. Pedig ha a lahori asztrológus nem biztat igen erélyesen, magam is féltem volna belevágni.

– Szóval önnek az a véleménye, hogy...

Társam befejezi helyettem a mondatot:

– Életünkön a sors uralkodik, és a sors kiolvasható a csillagok állásából!

Türelmetlen mozdulattal fejezem ki nézetemet erről a felfogásról.

– Az asztrológusok, akiket Indiában láttam, olyan tudatlan, ostobának látszó népség, hogy képtelen vagyok feltételezni róluk, hogy bárkinek is használható tanácsot tudnának adni.

– Ó, nem szabad összetéveszteni az olyan képzett tudóst, mint Szudhei Babu, azokkal a tudatlan fickókkal, akikkel találkozott! Azok csakugyan nyegle csalók, de Szudhei Babu nagy eszű brahman, és saját nagy házában lakik. Hosszú éveken át elmélyedő tanulmányokat folytatott az asztrológiával kapcsolatban, és sok, egészen ritka könyv van birtokában.

Egyszerre felötlik bennem, hogy társam bizonyára nem ostoba ember. A modern hinduknak ahhoz a típusához tartozik, aki meggyőződésesen gyakorlatias, és nem habozik felhasználni a Nyugat legmodernebb vívmányait. Sok tekintetben még modernebb, mint én. Pompás mozifelvevőgép van nála, míg én csak egyszerű zsebkodakkal kérkedhetem: szolgálja termoszpalackból hűsítő italt tölt nekünk, mintegy emlékeztetve engem a mulasztásra, hogy elfeledkeztem erről a kitűnő utazási felszerelésről; s beszélgetésünkből kiveszem, hogy sokkal gyakrabban használja a telefont, mint én valaha Európában. És mégis hisz az asztrológiában! Álmélkodom, hogy milyen össze nem illő elemek találkoznak jellemében.

– Értsük meg egymást. Ön teljes mértékben elfogadja azt az elméletet, hogy minden ember élete folyását és a világ minden eseményét a csillagok szabályozzák, amelyek elképzelhetetlen távolságban vannak földünktől?

– Úgy van – felel nyugodtan.

Vállat vonok, mert nem tudom, mit szóljak.

Társam arca bocsánatkérő kifejezést ölt.

– Kedves uram, miért nem tesz próbát személyesen? Önök angolok azt szokták mondani, hogy "a puding próbája az evés". Tegyen kísérletet Szudhei Babuval, hogy mit tud mondani önnek. Magam sem törődöm a vásári nyegléssel, de szentül hiszek Szudhei Babu komolyságában.

– Hm. Mindig kételkedem azokban, akik hivatásszerűen üzük a jövőmondást. De mégis szaván akarom fogni önt. Elvinne engem ahhoz az asztrológushoz?

– Készségesen. Jöjjön el hozzám holnap teára, azután együtt elmegyünk hozzá.

Folytatjuk utunkat a vízen, terjedelmes paloták, öreg templomok és sárga vírággal telehintett kis szentélyek előtt.

Közönyösen nézek a fürdő zarándokkal nyüzsgő széles kőlépcsőre, és azon gondolkodom, hogy jóllehet a tudomány azzal hízeleg magának, hogy útját állta a babonának, azért még nem tartunk ott, hogy a tudományos felfogás útját állja az érdeklődő keresésnek. Ha társam elfogadható bizonyítékokat tud szolgáltatni a sors végzetserű működésére, amelyben ő ugyanúgy hisz, mint legtöbb honfitársa, akkor én kész vagyok elfogulatlanul tanulmányozni a kérdést.

* * *

Kedves ismerősöm másnap elvisz egy keskeny, régi, lapos tetejű házak sorai közt kanyargó utcába. Megállunk egy kőből épült, régi, nagy ház előtt. Társam előremegy, és sötét, alacsony tetejű folyosón vezet végig, majd néhány kőlépcsőn megyünk föl, amelyek alig szélesebbek egy embernél. Keskeny szobán haladunk át, és egy tágas belső udvar tornácára jutunk. A ház minden oldalról körülveszi ezt az udvart.

Megláncolt kutya figyel fel ránk, és dühös ugatásba tör ki. A tornác hosszát nagy cserepekben virágtalan trópusi növények szegélyezik. Követem társamat egy sötét, komor hangulatú szobába, és csaknem keresztülbotlom a küszöb feltöredezett kőkockáin. Lehajolva látom, hogy a szoba padlóját éppúgy szabadon hagyott föld takarja, mint a tornácét. Talán az asztrológus növényápolásban keres felüdülést a csillagok fürkészése után?

Társam hangosan hívja az asztrológust, nevét visszaverik az öreg falak. Két – három percig várakozunk, majd újabb kiáltással segítünk zajt csapni a kutyának, de a lárma csak annál jobban kiemeli a látszólag lakatlan ház csöndjét. Már-már azt hiszem, hogy hiába jöttünk, amikor az emelet felől közelgő léptek nesze üti meg fülemet.

A küszöbön vékony emberke jelenik meg, egyik kezében gyertyával, a másikban kulcsosomóval. Rövid párbeszéd következik a félhomályban, s az asztrológus kinyit egy másik ajtót. Belépünk. A ház gazdája két nehéz függönyt húz félre, és kitarja a magas erkélyablakokat takaró zsalukat.

A kinyitott ablakon beáradó fény egyszerre megvilágítja az asztrológus arcát. Inkább a szellemvilág valamelyik lakójára emlékeztet, semmint hús-vér emberre. Sohasem láttam még embert, aki ennyire megfelelt volna a költő szavainak: "a gondolat sápadt álcája beteges színt vont a képére". Halálføre emlékeztető ábrázata, hihetetlenül szikár alakja, a túlvilágian lassú mozdulatai együttvéve kísérteties benyomást tesznek. Szemefehérjéből annyi látszik, hogy még csak fokozza ezt a hatást, amint élesen elüt koromfekete szemétől.

Leül egy nagy asztalhoz, amelyet írások és papirosok halmaza borít. Tűrhetően beszél angolul, de csak némi unszolás után hajlandó közvetlenül beszélgetni velem, mellőzve a harmadik személy tolmácsolását.

– Kérem, értse meg, hogy én mint érdeklődő jöttem önhöz, s nem mint hívő. – kezdem.

Biccent szikár fejével.

– Rendben van. Elkészítem horoszkópját, aztán majd nyilatkozik, meg van-e elégedve velem.

– Mennyi az ön tiszteletdíja?

– Ez nincs megállapítva. Jómódú emberek hatvan rúpiát is fizetnek, mások húszat. Önre bízom az összeg megállapítását.

Kifejtem, hogy mielőtt a jövővel foglalkoznánk, előbb szeretném próbára tenni, mennyire látja a múltat. Beleegyeznek.

Egy ideig születési adataim kiszámításával foglalkozik. Tíz perc múlva lehajol, és széke mögött a padlón rendetlenül felhalmozott sárgult papirosok és pálmalevéltre írt kéziratok közt kutat. Végre kortól szürkült lapok hosszúkás kis köteget szedi elő. Egy papírlapra furcsa ábrát rajzol, és beszélni kezd:

– Ez az égbolt vázlatja az ön születésének időpontjában. Ezek a szanszkrit szövegek pedig az ábra minden részletét megmagyarázzák. Most tehát elmondom önnek, amit a csillagokból ki lehet olvasni.

Beható figyelemmel vizsgálgatja az ábrát, belenéz az egyik kéziratába, aztán ismét megszólal a lényéhez annyira illő, halk, egykedvű hangon:

– Ön nyugatról jött, és író. Igaz?

Intek, hogy úgy van.

Ezután ifjúkoromról beszél, és gyors egymásutánban megemlíti néhány eseményt életem fiatal éveiből. Összesen hét fontos eseményt sorol fel múltamból. Ezek közül öt meglehetősen helytálló, míg kettő egészen hibás. Így megítélhetem tudásának értékét vagy értéktelen voltát. Becsületessége nyilvánvaló. Annyit máris látok, hogy szándékos csalásra képtelen volna. A kezdeti kísérletben mutatkozó hetvenöt százalékos siker eléggé meglepő ahhoz, hogy érdemesnek tartsam figyelmet szentelni a hindu asztrológiának, de azt is bizonyítja, hogy ez nem tökéletesen pontos, tévedhetetlen tudomány.

Szudhei Babu megint beletemetkezik szétszórt papirosaiba, aztán meglehetősen találó módon leírja jellememet. Ezután szellemi képességeimet ecseteli, amelyek foglalkozásom felé tereltek. Majd ismét fölemeli értelmes fejét, és megkérdezi:

– Helyes, amit mondtam?

Nem tagadhatom, hogy szavai találóak voltak.

Az asztrológus az írásai közt motoz, szótlánul vizsgálja az ábrát, aztán a jövőről kezd beszélni.

– A nagyvilág lesz az otthona. Nagy, távoli utakat fog tenni, de mindig magával viszi a tollát, és írni fog. – Ebben a hangnemben írja le, hogy mi minden vár rám. Azonban a jóslatokat nem áll módomban ellenőrizni s ezért nem sokat törődöm velük, hagyom, ahol vannak: a csillagokban megírva!

Utolsó szavai után megint megkérdezi, meg vagyok-e elégedve. Elmúlt negyven esztendőmről megközelítően pontos képet adott, szellemi alkatomat csaknem egészen kifogástalanul rajzolta meg – mindez elnémítja ellenvéleményemet, amelyre ítéletemet előre beállítottam.

Felmerül bennem a kérdés: "Vajon csak úgy találok rá a dolgokra? Talán az egész nem egyéb, mint ügyes kitalálás?" De őszintén meg kell vallanom magamnak, hogy jóslatai hatást tettek rám. Hanem majd az idő fogja igazolni, van-e bennük valami helytálló érték vagy sem.

Vajon kártyavárként kell-e összeomolnia nyugati felfogásomnak a sors homályos kérdésére vonatkozólag? Mit szólhatnék mindehhez? Az ablakhoz lépek és kibámulok az ablakon, a zsebemben lévő pénzdarabokat csörgetem. Végül visszatérek helyemre, és kérdést intézek az asztrológushoz. Így válaszol:

– Miért tetszenék ön előtt képtelenségnek, hogy a távoli csillagok befolyásolhatnák az emberek életét? – mondja szelíden. – Talán nem idéz elő a távoli Hold hatása árapályt a tengeren? Nem megyen-e át szabályos változáson a női test minden holdhónapban? A Nap távolléte vajon nem teszi-e az embereket hajlamosabbakká a csüggedt hangulatokra és egészségük gyengülésére?

– De igen. De mindez még nem igazolja az asztrológia állításait. Mi köze lehet a Jupiternek vagy a Marsnak ahhoz, hogy engem például hajótörés ér vagy sem?

Zavartalan nyugalommal néz reám.

– Helyesebb, ha a planétákat csak égi jelképeknek tekinti, valójában nem *ők* befolyásolnak bennünket, hanem a magunk múltja – felel. – Sohasem értheti meg az asztrológia ésszerű mivoltát, ha nem fogadja el azt a felfogást, hogy az ember újra meg újra megszületik, és sorsa születésről születésre kíséri. Ha elkerüli rossz cselekedeteinek következményeit az egyik születésben, azok a következőben büntetik; és ha nem nyeri el jótetteinek illő jutalmát az egyik élet folyamán, a következőben bizonytalansággal megkapja. E tan nélkül, amely szerint az ember lelke ismételtén visszatér a földre, amíg csak egészen tökéletessé nem válik, a sokféle egyén változó sorsa csak merő véletlenek és vakesetek sorát jelentené. Hogyan egyeztethetné ezt össze egy igazságos Isten gondolatával? Nem; mi azt tartjuk, hogy ha az ember meghal, jelleme, vágyai, gondolatai és akarata tovább élnek, míg újabb testbe nem költöznek, és újszülött gyermek képében ismét megjelennek a földön. Az előző születésben véghezvitt jó vagy rossz cselekedetek megkapják az értük kijáró jutalmat vagy büntetést a jelen életben vagy a következőben. Így magyarázzuk mi a sorsot. Amikor azt mondtam, hogy önt egy napon hajótörés éri, és a vízbefúlás komoly veszélye fogja fenyegetni, ez csupán megérdemelt végzete, amelyet Isten rejtett igazságossága mért önre valamely előző születésében elkövetett rossz cselekedetért. Nem a planéták kényszerítik önt a hajótörésbe, hanem saját előző tetteinek elkerülhetetlen következményei. A planéták és ezek állása csak mintegy nyilvántartják a végzetet; hogy ez miért van így, azt nem tudom megmondani. Az asztrológiát sohasem találhatta ki

emberi elme; ősidőkben nyertük ismeretét, amidőn a nagy látnokok feltárták az emberek javára.

Figyelek erre az elfogadhatóan hangzó magyarázatra, és nem tudom, mit szólhatnék hozzá. Ez a felfogás az ember lelkét és sorsát a végzet cölöpjéhez bilincselné. De egyetlen józan nyugati ember sem lenne hajlandó lemondani az oly sokra tartott szabad akarat birtokáról. A tetterős Nyugat fia nem lelkesedhetik azért a hitért, hogy lépteit nem a maga elhatározása, hanem a végzet irányítja. Zavarodottan bámulok az állatöv távoli jegyeinek sápadt vándorára.

– Tudja-e ön – szólok hozzá –, hogy a Dél némely vidékén az asztrológusok rangban mindjárt a papok után következnek, és semmiféle jelentékeny dolgot nem lehet ott véghezvinni anélkül, hogy előbb ne kérnék ki tanácsukat? Mi európaiak ki-nevetnénk az ilyesmit, mert nem tartunk sokat a jövőbelátó módszerekről. Mi inkább azt szeretjük hinni, hogy szabad egyének vagyunk, nem pedig a kérlelhetetlen végzet tehetetlen áldozatai.

Az asztrológus vállat vont.

– Egyik régi könyvünkben, a Hitópadésában ez áll: "Senki sem szegülhet ellene a sors rendelésének, amely az emberek homlokára van írva." – Várakozik, míg e szavak jól bevésődnek elmémbe, aztán folytatja: – Mit lehetne tenni? *Vállalnunk kell tetteink gyümölcsét.*

De én kételkedem a kijelentés helyességében, és ezt ki is fejezem.

A sorsok fürkészője fölkel székéből. Megértem a célzást, és indulni készülök. Az asztrológus halkán mormogva mondja:

– Minden Isten hatalmában van. Semmi sem szabadulhat Tőle. Vajon ki volna köztünk igazán szabad? Ugyan merre mehetnénk, ahol Isten nincsen jelen?

Az ajtóban még tétován hozzáteszi:

– Ha kedve van máskor is eljönni, még beszélgethetünk ezekről a dolgokról.

Köszönettel elfogadom a meghívást.

– Akkor hát várom holnap, naplemente után, úgy hat óra tájban.

* * *

Másnap alkonyatkor visszatérek az asztrológus házába. Nem szándékozom elfogadni mindent, amit mond, de nem készültem elő a visszautasításra sem. Hallgatni akarom mondanivalóját, s ha lehet, tanulni akarok, bár ez attól függ, milyen mértékben tudja állításait kísérletekkel igazolni. Ezúttal hajlandó is vagyok a kísérletezésre, de csak ha kellő súllyal bíró megokolás támogathatja. Szudhei Babu közlései a horoszkóppal kapcsolatban azt a benyomást ébresztették bennem, hogy a hindu asztrológia nem lehet merő babonás ostobaság és bizonyára megérdemli a behatóbb vizsgálatot. Ez a gondolat egyben jelen értelmi beállítottságom határát is jelzi.

Szemközt ülünk egymással a nagy íróasztal mellett. Petróleumlámpa veti halvány fényét körénk. Milliónyi más indiai otthont is így világít meg e percben sok hasonló lámpa.

– Házamban tizennégy szoba van – jegyzi meg az asztrológus. – Régi kéziratokkal vannak tele, a legtöbbet szanszkritul írták. Ez magyarázza meg, miért van szükségem ilyen nagy házra, noha egyedül élek. Jöjjön, nézze meg a gyűjteményemet.

Leemeli a függőlámpát, és bevezet egy másik szobába. Körös-körül a falak mentén nyitott ládák állanak. Belekukkantok az egyikbe, és látom, hogy tele van könyvekkel és írásokkal. Még a padlót is rengeteg papiros, pálmalevélre írt kézirat és időtől fakult kötésű könyv borítja. Kezembe veszek egy kis köteget; a lapokat érthetetlen, kifakult írásjelek töltik meg. Szobáról szobára megyünk, és mindenütt ugyanaz a kép fogad. Az asztrológus könyvtára szemmel láthatóan reménytelen rendetlenség állapotában leledzik, de ő megnyugtat, hogy pontosan tudja minden könyvének és kéziratának helyét. Úgy látszik, összegyűjtötte házában Hindusztán minden bölcsességét. Bizonyára India különös hagyományainak tekintélyes része rejlik itt az ősrégi kézirattekercsek és a szanszkrit könyvek kibetűzhetetlen lapjain.

Visszatérünk helyünkre, és az asztrológus így szól:

– Szinte minden pénzemet ráköltöttem a kéziratokra és könyvekre. Sok nagyon ritka példány van köztük, azok igen nagy összegekbe kerültek. Így aztán ma már nagyon szegény vagyok.

– Milyen tárggyal foglalkoznak a könyvei?

– Az emberi léttel és az isteni rejtelmekkel, de sok asztrológiai munka is van köztük.

– Tehát ön bölcselelő is?

Ajka halvány mosolyra húzódik.

– Aki nem jó bölcselelő, abból jó asztrológus sem lehet.

– Bocsássa meg a szavaimat, ha megkérdem. Nem tanulmányozza ön túlságosan azokat a könyveket? Amikor először láttam, meglepett arcának sápadt színe.

– Nincsen ebben semmi meglepő. Hat napja nem ettem.

Megdöbbenésemnek adok kifejezést.

– Nem a pénzen múlik. Az asszony, aki minden nap idejár főzni, megbetegedett. Hat nap óta nem jött el.

– De hát miért nem hív másik asszonyt?

Eltökélten rázza a fejét.

– Nem. Eledelemet nem készítheti el alacsonyabb kasztból való nő. Inkább egy hónapig nem ennék, semhogy ilyesmibe belenyugodjam. Várom kell, míg szolgálóm meggyógyul. De remélem, hogy két-három nap múlva már eljöhet.

Jól megnézem, és látom, hogy nyakában "Brahma fiainak" szent zsinóráját viseli. A háromszorosan összesodort gyapotzsinórt minden brahman haláláig a nyakában hordja. Asztrológusom eszerint brahman.

– Mit törődik az ilyen babonás kasztszabályokkal? – biztatom. – Egészsége talán mégis csak fontosabb?

– Ez nem babona. Mindenkiből delejes áram sugárzik, s ez valóságos tény, ha az önök nyugati műszerei még nem fedezték is föl. A szakács, amikor az ételt elkészíti, ráárasztja a maga kisugárzását, persze öntudatlanul. Az alacsonyabb rendű szakács ártalmas delejességgel tölthetné meg az étket, s az így belejuthatna abba, aki megeszi a főztet.

– Micsoda különös elmélet!

– De igaz.

Másra fordítom a szót.

– Mióta asztrológus ön?

– Tizenkilenc éve. Akkor kezdtem hozzá, amikor megházasodtam.

– Értem...

– Nem, nem vagyok özvegy. Magyarázom meg? Tizenhárom éves koromban gyakran imádkoztam Istenhez, hogy részesítsen tudásban, s Ő különféle emberekhez és könyvekhez vezetett. Ezekből sokat tanultam. De a tanulás annyira lenyűgözött, hogy egész nap és sokszor szinte egész éjszaka is olvastam. Szüleim megnősítettek. Néhány nappal a mennyegző után feleségem megharagudott rám, és így szólt: "Hiszen én két lábon járó könyvet kaptam férjül!". A nyolcadik napon megszökött azzal az emberrel, aki a kocsinkat szokta hajtani.

Szudhei Babu elhallgat. Akarva, nem akarva elmosolyodom az asszony csípős megjegyzésén, bár hirtelen szökése bizonyára nagy port verhetett föl a hagyományokhoz ragaszkodó Indiában. De hát a nők útja tekervényes és érthetetlen a férfieszámára.

– Egy idő múlva lelki egyensúlyom helyreállt, és elfelejtettem a feleségemet – folytatta az asztrológus. – Mintha minden érzést kitöröltek volna belőlem. Még mélyebben az asztrológia és az isteni rejtelmek tanulmányozásába merültem. Akkor kezdtem hozzá legbecsesebb tanulmányomhoz, a *Brahma Csinta* könyvéhez.

– Megmondaná, miről szól ez a könyv?

– A címét "Isteni elmélkedés"-nek, "Brahma keresésének" vagy "Isteni ismeret"-nek lehetne fordítani. Az egész mű több ezer oldalt tartalmaz, de én ennek csak egyik részét tanulmányozom. Így is közel húsz esztendőbe került, míg ezt az egy részt sikerült összeszednem, a mű ugyanis csak szétszórtan, itt-ott található. Soká tartott, míg megbízott ügynökeim révén India más és más tájékáról összeszedhettem a könyv egyes részleteit. A mű tizenkét részből és sok fejezetből áll. Főleg bölcseséggel, asztrológiával, jógával, a halál utáni étellel és más mély kérdésekkel foglalkozik.

– Nincs ennek a könyvnek angol fordítása?

Fejét rázza.

– Sohasem hallottam róla. Még a hinduk közt is csak kevesen tudnak e könyv létezéséről. Ez ideig féltékenyen őrizték és titokban tartották. Eredetileg Tibetből

származott, ahol nagyon szentnek tartják, és csak kiválasztott tanítványoknak szabad olvasniuk.

– Mikor írták?

– Évezredekkel ezelőtt a bölcs Bhrigu állította össze, de ez olyan régen élt, hogy korát megközelítően sem mondhatom meg. A jógának egy olyan módszerét tanítja, mely teljesen eltér az Indiában ismert többi módszertől. Önt érdekli a jóga, ugyebár?

– Honnan tudja?

Válasz gyanánt Szudhei Babu nyugodtan előveszi a születési időm alapján rajzolt ábrát, és ironjával rámutat a furcsa ákombákompokra, melyek a planéták állását és az állatövi jegyeket jelölik.

– Horoszkópja meglep. Nagyon szokatlan egy európai esetében, sőt még indiai-ében sem volna mindennapi. Azt mutatja, hogy önben nagy hajlam ébred a jóga tanulmányozása iránt, és bölcsek kegyében részesül majd, akik segítségére lesznek a tárgy mélységes megismerésében. De érdeklődése nem fog kizárólag a jógára szorítkozni, hanem a misztikus bölcelet más ágazataiban is jártasságra tesz szert.

Elhallgat, és egyenesen a szemembe néz. Valami azt súgja nekem, hogy olyan kijelentést készül tenni, amely mintegy feltárja belső életét.

– Kétféle bölcs van: az egyik csoport önző módon magának tartja meg tudását, a másik azonban, ha megismerésre jutott már, készségesen megosztja az t másokkal, akik a tudást keresik. Horoszkópja arra mutat, hogy ön már csaknem a megvilágosulás küszöbéig jutott, s ezért szavaim nem fognak süket fülekre hullani. Hajlandó vagyok önt tudásomban részesíteni!

A dolgok hirtelen és különös fordulata csaknem megdöbbenett. Először azért jöttem Szudhei Babuhoz, hogy vizsgálatnak vessem alá asztrológiai tudományának értékét; másodízben meg azért, hogy hallja, milyen alapvető tételekkel tudja támogatni felfogását. És most váratlanul felajánlkozik, hogy mesteremmé lesz a jógában!

– *Ha ön a Brahma Csinta módszerét gyakorolja, nem lesz szüksége vezetőre.* – folytatja. – *Tulajdon lelke fogja mesterként irányítani.*

Egyszerre belátom tévedésemet, és kíváncsi vagyok, vajon kiolvasta-e gondolataimat.

– Ön igazán meglep! – csak ennyit bírok kinyögni.

– Oktattam már néhány embert ere a tudományra, de sohasem tekintette magamat mesterüknek, hanem csak testvérüknek és barátjuknak. Eszerint ne arról van szó, hogy a szokásos értelemben tanítójává legyek. A bölcs Bhrigu *szelleme* egyszerűen fel fogja használni személyemet és elmémet, hogy tanait *közvetítem* önnek.

– Nem értem, hogyan kapcsolhatja össze az asztrológusi foglalkozást a jóga tanításával?

Vékony kezeit szétterpeszti az asztalon.

– Íme a magyarázat: a világban élek, és munkámmal szolgálom a világot, ez pedig véletlenül éppen az asztrológia. Másodszer: nem engedem, hogy a jóga meste-

rének tekintsenek, mert a mi Brahma Csintánk csupán Istent ismeri el az egyedüli tanítónak. Kívülről nem ismerünk más vezetőt. Ő az egyetemes lélek, bennünk is lakozik, és ő tanít minket. Lásson bennem testvért, ha úgy tetszik, de ne tekintsen szellemi mesterének. Akik mesterhez csatlakoznak, könnyen hajlandók őrá támaszkodni ahelyett, hogy tulajdon lelkük lenne a támaszuk.

– És ön mégis az asztrológiára támaszkodik, benne keres útmutatást – vágok vissza gyorsan –, ahelyett, hogy a lelkére bízna magát.

– Nincs igaza. Ma már sohasem nézek bele a horoszkópomba. Mi több, évekket ezelőtt össze is téptem.

Meglepetéssel veszem tudomásul ezt a kijelentést. Így felel:

– *Megtaláltam a világosságot, és nincs szükségem már az asztrológia irányítására, de akik még a sötétben botorkálnak, azok hasznát vehetik. Én teljességgel Isten kezébe tettem az életemet.* S ennek elkerülhetetlen következménye az, hogy az ember hagyjon fel minden gonddal, úgy jövőre, mint a múltra nézve. Bármit küld is rám az Úr, elfogadom mint az Ő akaratát. Egész lényemet – testemet, lelkemet, cselekedeteimet és érzéseimet felajánlottam és átadtam a Mindenható akaratának.

– Tegyük fel, hogy egy gyilkos gonosztevő halállal fenyegetné önt – akkor sem tenne semmit, és elfogadná mint Isten akaratát?

– *Ha veszély fenyeget, tudom, hogy csak imádkoznom kell, és azon nyomban megkapom Isten segítségét. Imádkozni szükséges, de félni nem.* Sokszor imádkozom, és az Úr csodálatos módon megóvott mindig. Pedig nagy bajokon mentem már keresztül. De mindenkor tudatában voltam Isten segítségének, és minden körülmények közt tökéletesen bíztam Őbenne. Majd eljön a nap, amikor ön sem fog többé törődni a jövővel, és közönyössé válik iránta.

– Nagy változásnak kell előbb végbemennie bennem, hogy ez bekövetkezhesék – jegyzem meg szárazon.

– A változás feltétlenül eljön.

– Bizonyos ön ebben?

– Igen. Nem térhet ki a sorsa elől. *A szellemi újjászületés Istentől ered, akár keresi valaki, akár nem.*

– Ön különös dolgokat mond, Szudhei Babu.

Az Istenség gondolata az az ismeretlen tényező, mely oly gyakran vegyül beszélgetéseimbe itt Indiában. A hinduk alapvető lényege a vallásosság, és sokszor sóvárgó vágyat ébreszt bennem az a magától értetődő hang, ahogyan Istent emlegetik. Vajon tudják-e méltányolni a kételkedő nyugati ember szempontját, aki az egyszerű hitet fölcserélte a bonyolult ésszel? Belátom, hogy fölösleges és eredménytelen lenne az Istenség kérdését vita tárgyává tenni az asztrológussal szemben. Nincs ínyemre a teológiai magyarázat, amelyet bizonyára elém tálalna, azért kevesebb ellentmondás lehetőségét rejtő tárgyra fordítom a szót.

– Beszéljünk másról, mert Isten meg én sohasem találkoztunk.

Élesen rám néz, a fehér keretből különösen sötétlő fekete szeme a lelkembe pilant.

– Horoszkópját nem számítottam ki hibásan, különben elrejtethném tudásomat a még éretlen szellem elől. De a csillagok hibátlanul járnak útjukat, s amit ma ön még képtelen felfogni, az egy ideig az elméjében lappang, és végül majd kettőzött erővel ébred fel újra. Ismét kijelentem, hogy hajlandó vagyok megismertetni önnel a Brahma Csinta útját.

– Én pedig készséggel hajlandó vagyok azt megtanulni.

* * *

Estéről estére fölkeresem az asztrológus vén kőházát, és oktatást nyerek a Brahma Csinta tanaiból. A halvány lámpafény remegő árnymintákat rajzol beesett arcára, amint ennek a kezdetleges tibeti jogarendszernek titkaiba beavat engem.

Sohasem veszi föl a szellemi fölénynek vagy a mesteri tekintélynek a pózát. Olyan, mint a megtestesült alázat. Tanításait rendszerint ezzel a mondattal kezdi: "A Brahma Csinta eme tétele azt tanítja..."

– Mi a Brahma Csinta jogájának legfőbb és végső célja? – kérdezem egy este.

– A szent önkívület állapotára törekszünk, mert ebben az ember tökéletes bizonyítékot nyer arra, hogy lénye valójában lélek. Aztán ez az állapot fölszabadítja elméjét a környezet hatása alól; a tárgyak elhalványulnak, és a külvilág szertefoszlik. A tanuló fölfedezi, hogy lelke van, s ez valóságos lényként él őbenne; a lélek üdvössége, békéje és hatalma egészen lenyűgözi. Csupán egyetlen ilyen élményre van szüksége, hogy meggyőződést szerezzen a benne rejlő isteni és halhatatlan életről; sohasem feledkezik meg róla többé.

Némi kételkedés késztet erre a kérdésre:

– Bizonyos ön afelől, hogy ez mind nem csak az önszuggesztióknak egy elmélyült formája?

Halvány mosoly jelenik meg az arcán.

– Amikor az anya gyermeket szül, lehetséges-e, hogy akár egy pillanatig is kételkedjen abban, ami történik vele? És amikor visszagondol erre az élményre, vajon gondolhatja-e, hogy csak önszuggesztió volt? És amikor évről évre növekedni látja gyermekét, kételkedhetik-e a gyermek létezésében? Ugyanígy, a szellemi újjászületés szintén olyan hatalmas esemény az ember életében, hogy nem lehet elfelejteni; az mindent megváltoztat életében. *Amikor valaki a szent önkívületbe merül, elméjében bizonyos üresség keletkezik; Isten – vagy, minthogy ön kerüli ezt a szót, a lélek –, a magasabb erő, ahogyan én nevezem, behatol és betölti ezt az űrt. Amikor ez megtörténik, lehetetlen, hogy az illetőt ne árássa el a legteljesebb boldogság. És nagy-nagy szeretet ébred benne az egész világ iránt. A test kívülről olyannak látszik, mintha nemcsak önkívületben volna, hanem meghalt volna, mert a lélegzés egészen megszűnik, amikor az önkívület eléri legmélyebb pontját.*

– És ez nem veszélyes?

– Nem. Az ember teljes magányban merül önkívületbe, vagy egy barátja lehet mellette, hogy vigyázzon rá. Magam is gyakran merülök szent önkívületbe, és mindig magamhoz tudok térni, amikor akarom. Rendszerint két vagy három óra hosszát maradok önkívületben, s a révült állapot végének időpontját előre kitűzöm. *Csodálatos élmény ez, mert amit ön, mint mindenséget lát, azt én önmagamban látom!* Ezért mondom, hogy *mindazt, amit meg kell tanulni, az ember a saját lelkétől megtanulhatja.* Amikor majd már a Brahma Csinta teljes jógáját megismertettem önnel, nem lesz szüksége többé mesterre, sem bárminő külső vezetésre.

– *Önnek sem volt soha tanítómestere?*

– *Soha. Nem is kerestem, amióta fölfedeztem a Brahma Csinta titkait.* Mindamelllett több nagy mester látogatott meg időről időre. Ez olyankor történik, amikor szent önkívületbe merülve tudatára ébredek a belső világnak. E nagy bölcsek szellemi alakjukban jelentek meg előttem, és kezüket áldóan a fejemre tették. *Ezért mondom újból, bízzék tulajdon lelkének vezetésében, és akkor a tanítómesterek kéretlenül eljönnek önhöz a belső világban.*

Egy vagy két percig merengő csönd uralkodik. Az asztrológus mintha gondolatok felhőjébe burkolódzott volna. Különös oktatóm azután nagyon csöndesen, nagyon alázatosan így szól:

– Egyszer a szent önkívületben Jézust láttam.

– Ön megtéveszt engem! – fakadok ki.

De ő nem siet a magyarázattal. Ehelyett egyszerre a legmegdöbbenőbb módon fölfelé fordul a szemefehérje. Újabb percnyi mély csönd következik, és csak akkor nyugszom meg, amikor szeme ismét szokott helyzetébe fordul vissza.

Amidőn ismét megszólal, ajka körül rejtelmes mosoly játszadozik.

– A szent önkívületnek oly nagy a hatalma, hogy a halál nem férközhet az emberhez, amíg önkívületben van. A Himalája tibeti oldalán él néhány jógi, akik tökéletessé váltak a Brahma Csinta gyakorlatában. Minthogy kedvük telik benne, teljes magányba vonulva, barlangokban élnek, mégpedig a szent önkívület legelmélyültebb állapotában. Ebben az érítés eláll, a szív nem dobog, és a vér sem kering a mozdulatlan testben. Ha valaki rájuk akadna, halottaknak tartaná őket. Ne higgye, hogy valami álomfélébe merültek volna, mert éppúgy öntudatnál vannak, akárcsak ön vagy én. A belső világba léptek át, és ott magasabb rendű életet élnek. Szellemük felszabadult a test korlátozásai alól, és az egész mindenséget fölismerik önmagukban. Egyszer majd fölébrednek önkívületükből, de akkor már többszáz esztendősek lesznek!

Már megint az emberi örök életnek ez a hihetetlen hagyománya! Nyilván lépten – nyomon találkozni fogok vele, bármerre járjak is itt a keleti ég alatt. De vajon sikerül-e valaha is kinyomoznom ezeknek a legendás halhatatlanoknak egyikét, hogy szemtől szembe lássam? És vajon a Nyugat fel fogja-e fedezni és elfogadja-e mint tudományos és lélektani adalékot, ezt az ősi mágiát, amelyet Tibet zord tájai rejtegetnek? Ki tudja?

* * *

Utolsó leckém a Brahma Csinta jógájának fantasztikus tanaiban véget ér.

Ráveszem az otthonülő asztrológust, hogy hagyja el házát, amit ritkán tesz, s engedélyezzen tagjainak egy kis egészséges mozgást. Keskeny sikátorokon megyünk át, hogy elkerüljük a nyüzsgő bazárokat, amelyek utunkat állják a folyó felé. Benáresz, minden ősi áporodottságának és egészségtelen túlzásfűlttségének ellenére, színes látványosságok gazdag sokaságát kínálja annak, aki gyalog sétál utcáin.

Délutánra jár, és társam nyitott, lapos napernyőt támaszt vállához, hogy távol tartsa a Nap sugarait. Törekeny alakja és álmodozó mozgása nem teszik lehetővé a gyors haladást, s én útirányt változtatok, hogy megrövidítsem utunkat.

A rézművesek utcáján megyünk át. A levegő zent a szakállas iparosok kalapácsolásától, műveik pedig, a csillogó rézedények, a napfényben ragyognak. Itt is egész sereg kis rézfigurát látni, a hindu Panteon főbb isteneiknek földi képmásai ezek.

Egy másik utcán az útszéli árnyékban öreg ember kuporog. Elgyengült szemeit és szomorú arcát rám emeli. Félelme eloszlik s alamizsnát kér.

A terménykereskedők utcáján haladunk át, ahol kis deszkaemelvényeken vörös és sárga magvak halmái tornyosulnak. A boltosok keresztbevetett lábakkal ülnek, vagy sarkukra ereszkedve guggolnak áruik mellett. Egy-két pillantást vetnek az előttük elhaladó furcsa párra, aztán türelmesen várakoznak tovább a vevőkre.

Más utcákban megkülönböztethetetlen szagok keverednek össze. Amint a folyóhoz közeledünk, egyenesen az alamizsnakerők valóságos vadászterületére jutunk. Girhes koldusok vonszolják magukat az út porában. Egyikük közeledik hozzám, és fürkésző pillantással néz a szemembe. Arcán kimondhatatlan szomorúság ül. Szívem összeszorul láttára.

Odébb csaknem keresztülbotlom egy kiszáradt öregasszonyon, akinek laza bőrt szinte kibökik a csontok. Ő is a szemembe néz. Tekintetében nincs szemrehányás, csak tompult belenyugvás a sorsba. Előveszem erszényemet. Az asszony egyszerre meglevenedik. Kinyújtja száraz karját, átveszi az odanyújtott pénzt.

Reszketve gondolok szerencsémre, hogy bőséges táplálékom, jó ruhám, védelmező hajlékom s más kívánatos javaim vannak. Amikor azoknak a boldogtalan emberi roncoknak kísértő pillantására gondolok, vétkesnek érzem magam. Miféle jögon élvezem én ennyi meg ennyi rúpiának a birtokát, amikor ezeknek a szegény koldusoknak nincs egyebük néhány rongynál? Tegyük fel, hátha a születés vagy a sors szeszélye folytán mint ezeknek egyike jöttem volna a világra? Egy ideig ezzel az iszonytató gondolattal játszom, de annyira elfog az irtózás, hogy mihamar feledésbe száműzöm a gondolatot.

Mi az értelme a véletlen eme misztériumának, amely a születés pusztá eshetőségei folytán az egyik embert piszkos rongyokban erre az útszélre helyezi, míg a má-

sikat selyemköntösbe öltöztetve oda, abba a folyószéli palotába ülteti? Az élet valóban sötét talány; nem bírom megérteni.

– Üljünk le itt – szól az asztrológus, amikor a Gangesz-partra érünk. Leülünk az árnyékban, és letekintünk a folyóra, a széles kőlépcsők soraira, a kiugró erkélyekre. Zarándokok kis csoportjai szüntelenül jönnek és mennek.

Két karcsú minaret finom formája kecsesen emelkedik a gyöngyház színű égbe, közel száz méter magasságig. Ezek Aurangzib mecsetét jelzik, ezt a mohamedán anakronizmust a hindu városok legszentebbikében.

De az asztrológus észrevette, hogy mennyire elszomorítottak a koldusok, mert felém fordítja beesett arcát, és így szól:

– India nagyon szegény ország. – Szava mintegy bocsánatkérően hangzik. – Népe tétlen erőtlenségbe süllyedt. Az angol fajban sok értékes vonás van. Én hiszek benne, hogy Isten országunk előnyére hozta ide őket. Jöttük előtt az élet nem volt biztonságos; a törvényt és igazságot gyakran lábbal taposták. Remélem, hogy az angolok nem fogják elhagyni Indiát; szükségünk van a segítségükre, de ezt a segítséget most már barátsággal, nem pedig erőszakkal kellene adniuk. Mindamellet mindkét nép végzetének be kell teljesednie.

– Ó, fatalizmusa már megint visszatér!

Nem veszi tudomásul megjegyzésemet, és hallgatásba merül. Végre ismét megszólal:

– Hogyan térhetne ki ez a két nép Isten akarata elől? A napot mindig az éjszaka követi, és az éjszakát mindig követi a nappal. Így van ez a népek történelmével is. Nagy változások lebegnek a világ fölött. India tespedtségbe és erőtlenségbe merült, de meg fog változni, míg majd eltöltik a vágyak és törekvések, amelyek mindig megelőzik a tevékenységet. Európa a gyakorlatias tevékenység lázában ég, de materializmusának ereje el fog oszlani, és arcát magasabb eszmények felé fogja fordítani. Akkor majd a belső dolgok felé fordul. És ugyanez fog végbemenni Amerikában is.

Szótlanul hallgatom.

– Ezért a mi hazánk bölcséleti és szellemi tanításai úgy fognak a Nyugat felé áradni, mint a tengerhullám – folytatja komolyan. – a tudósok máris lefordították néhány szanszkrit írásunkat és szent könyvünket a nyugati nyelvekre, de még igen sok szöveg rejtőzik barlangok mélyén, India, Nepál és Tibet félreeső vidékein. Végül majd ezeknek is ismertekké kell válniuk a világ előtt. Nemsokára eljön az idő, amikor India ősi bölcsessége és szellemi tudása párosulni fog a Nyugat gyakorlatias tudományával. A múlt idők titokzatoskodása helyet kell adjon századunk szükségleteinek. Örvendek, hogy ezek mind meg fognak történni.

A Gangesz zöldes vizére bámulok. A folyó oly különösen csöndes, mintha vize megállott volna. Felszíne megcsillan a verőfényben.

Az asztrológus ismét hozzám fordul:

– Minden népfaj sorsának éppúgy teljesedésbe kell mennie, mint ahogyan minden egyes ember végzetének is be kell teljesülnie. Az Úr mindenható. Emberek és

nemzetek nem szabadulhatnak a sorsból, amelyet tulajdon tetteikkel érdemeltek ki, de Isten megóvhatja bajaik közepette, és nagy veszélyektől is megmentheti őket.

– És hogyan nyerheti el az ember az ilyen védelmet?

– Imával és gyermeki bizakodással, amikor a Mindenhatóhoz fordul, de ne csak szájjal, hanem szívvel is emlékezzék meg Istenről, különösen olyankor, amikor valami tevékenységbe kezd. Élvezzük a boldog napokat mint Isten ajándékát, a nehéz időköt pedig próbáljuk olyan orvosságnak tekinteni, amely meggyógyíthatja benső bajainkat. Istentől nem kell félni, mert Ő végtelenül kegyelmes.

– Eszerint ön nem hiszi, hogy Isten távol volna a világtól?

– Nem. *Isten valójában Szellem, aki az emberekben és az egész mindenségben rejtve él.* Ha szépséget lát a természetben, például egy csodaszép tájképet, ezt ne önmagáért csodálja, hanem gondolja meg, hogy azért szép, mert az Istenség van jelen benne. Lásza azt, ami isteni a dolgokban és emberekben, és ne engedje, hogy a külső formák annyira rabul ejtsék, hogy elfelejtse a belső Szellemet, amely azoknak létet ad.

– Ön sajtáságos módon keveri tanait a sorsról, vallásról és asztrológiáról, Szudhei Babu.

Ünnepélyes tekintettel néz reám.

– Már miért? Ezeket a tanokat nem én alkottam. A legtávolabbi múlt őskorából szálltak ránk. A sors hatalmas erejét, Teremtőnk imádatát és a planéták hatásának tanát a legrégebb népek jól ismerték. Ezek nem voltak olyan vademberek, mint ahogy önök, nyugatiak képzelik. De nem jósoltam-e meg? A Nyugat még a jelen század vége előtt újra fel fogja fedezni, hogy mennyire valóságosak azok a láthatatlan erők, amelyek minden ember életére kihatnak.

– A Nyugatnak rendkívül nehezére fog esni földadni azt a veleszületett felfogást, hogy az ember szabadon alakítja akaratával jóvá vagy rosszra a maga életét.

– *Minden, ami történik, csak az Ő akaratából történik, és amiről azt hisszük, hogy szabadság, az valójában csak az Ő hatalmának műve. A Mindenható visszahárítja az emberekre előző életük gondolatainak és tetteinek jó vagy rossz gyümölcsseit. Leghelyesebb elfogadni az Ő akaratát, de az ember nem roskad össze a bánat és boldogtalanság alatt, ha Őhöz fordul erőért, hogy elviselhesse a gyötrelmeket.*

– Reméljük, hogy önnek igaza van, már azoknak a szerencsétlen koldusoknak az érdekében is, akikkel az imént találkoztunk.

– Csak ezt az egy választ adhatom – feleli röviden. – Ha ön követi a saját lelkébe vezető ösvényt, a Brahma Csinta ösvényét, amelyet megmutattam önnek, akkor ezek a problémák maguktól megoldódnak.

Belátom, hogy elvezetett érvelő képességének határáig, s innen már magamnak kell megtalálnom az utamat.

Zsebemben végzetes sürgöny bújik meg, amely arra kényszerít, hogy sebtében vonatra szállva elhagyjam Benáreszt. Másik zsebemben fényképezőgép van. Megkérem az asztrológust, hogy felvételt készíthessek róla. Udvariisan megtagadja.

Unszolni próbálok.

– Ugyan minek? – hangzik ellenvetése. – Mit akar az én csúnya arcommal és kopott ruhámmal?

– Kérem szépen! Fényképe felidézi az emlékét évek múlva is, amikor talán távoli országokban leszek.

– *A legjobb emlékeztetők* – felel szelíden – *a szent gondolatok és önzetlen cselekedetek.*

Vonakodva hajlom meg ellenvetése előtt, és a fényképezőgép ismét eltűnik zsebemben.

Amint fölkel, hogy hazatérjen, s én is utána indulok, ülő alakot pillantok meg a közelben, aki a kegyetlen napsütés elől egy nagy, kerek bambusz napernyő alatt keresett menedéket. Arca elragadtatott meditációban merevült meg, és köntösének okkersárga színén látom, hogy az illető egy magasabb rendhez tartozó szent ember.

Továbbmegyünk, és egy tehenet pillantunk meg – bizonyára egyikét a szent szarvasmarháknak, amelyek oly nagy számmal élnek Benáreszben –, amint a fajtájára annyira jellemző testtartásban alszik. Hasa alá húzott lábakkal fekszik keresztben utunkon.

Egy pénzváltó boltjához érünk, itt kocsira szállok, és útjaink elválnak.

* * *

A következő napok alatt szinte tobzódom az utazásban. Éjszakáimat útszéli utastanyákban töltöm, amelyeket a kormányzat atyai gondoskodása létesített az ország belsejében utazó tisztviselők és egyéb személyek részére. Az utasház, amelyben éppen lakom, nem rendelkezik szóra érdemes kényelemmel, viszont fölfedezem, hogy tömegestől népesítik be a hangyák. Két óra hosszat tartó lassú kínlódás és a hangyák támadása ellen vívott hiábavaló harcok után elhatározom, hogy otthagynom az ágyat, és karosszékben töltöm az éjszakát.

Az idő gyötrelmes lassúsággal múlik, míg aztán gondolataim elfordulnak a környezettől, és a benáreszi asztrológus fatalisztikus bölcséletével kezdenek foglalkozni.

Egyidejűleg eszembe jutnak a nyomorúságos koldusok, akik kiéhezett testüket az út porában vonszolták. Az élet nem engedi őket sem élni, sem meghalni. Ha a gazdag marvári pénzkölcsönző elhajtát előttük díszes, kényelmesen rugózott kocsiján, amazok elfogadják őt ugyanúgy, mint ahogyan nyomorúságukat elfogadják, tökéletesen belenyugodva Isten akaratába. A perzselő égnek ebben az országában még a szájalomra méltó bélpoklos is mintha meg volna elégedve sorsával. Ilyen erős a részegítő fatalizmus, amely olyan sok indiainak a csontja velejéig hatol!

Belátom, mennyire hiábavaló, ha a szabad akarat nyugati híve vitába próbálna szállani a mindenható végzet keleti hirdetőjével. Ez utóbbi részére a problémának

csak egy oldala van, mert kételkedés nélkül elfogadja a dogmát, hogy egyáltalán nincs probléma! A sors uralkodik az életen, és azzal kész.

Vajon melyik önmagában bízó nyugati hallja szívesen, hogy mi csak bábok vagyunk a sors zsinórjain, amint föl és alá vagy jobbra és balra mozgunk a láthatatlan kéz parancsára? Eszembe jut Napóleon nagyszerű kitörése, mielőtt hadserege átkelt volna az Alpokon: "Lehetetlen? Ilyen szó nincs az én szótáramban!"

De ismételtelen áttanulmányoztam Napóleon egész életének lenyűgöző történetét, és emlékezetembe ötlenek a különös sorok, amelyeket Szent Ilona szigetén írt le, amidőn hatalmas elméje újra meg újra felvonultatta maga előtt a múltat:

"Mindig fatalista voltam. Ami az egekben megíratott, az megíratott... Csillagom elhalványult; éreztem, hogyan siklik ki kezemből a gyeplő, és mégsem tehettem semmit."

Az az ember, akiben ilyen ellentmondó hitek találkoztak, nem oldhatta meg a rejtelmet, és fölbred bennem a kétség, hogy vajon valaki valaha is teljesen megoldotta volna. Meglehet, hogy amióta csak az emberi agyvelő működni kezdett, ezt az ősi problémát mindenütt megvitatták az emberek az északi sarktól a déli sarkig. A mindent egyszerűen bizonyosra vevők, mint rendesen, kényük-kedvük szerint intézték el a kérdését. A bölcselkedő ember azonban még mindig egybeveti az érveket, amelyek mellette vagy ellen szólnak, de tévovázik összeadni a végeredményt.

Nem felejtettem el horoszkópom meglepően találó kifejtését, amellyel az asztrológus szolgált. Gyakran gondolkoztam felőle, míg végre már nem vagyok bizonyos benne, vajon nem lopózott-e valami ebből a keleti fatalisztikus balgaságból a fejembe. Valahányszor eszembe jutott, hogyan olvasta ki múltamat ez a szerény igényű ember, hogyan idézte vissza az elmúlt események röpke jelenségeit a jelenbe, határozatlan érzés fog el, és kísértésbe esem, hogy anyagot gyűjtsék egy vaskos tanulmányhoz a végzet és a szabad akarat magasztos problémájáról. De tudom, hogy céltalan lenne szabadjára engedni tollamat, hogy a végzet gondolatával játszadozzék, mert valószínűleg ugyanabban a mélységes homályban végezném, ahonnan kiindultam. Hiszen az asztrológia problémáit föltétlenül bele kellene vonnom a vizsgálódásba, és föladatomban erőmet meghaladó módon bonyolulttá válnék. De hát a modern találmányok oly óriási léptekkel haladnak előre, hogy talán már nincs is messze a nap, amikor körutazási jegyet válthatunk a távoli bolygókra! Akkor majd fölfedezhetjük, hogy a bennünket körülvevő csillagos keretnek van-e valami valóságos jelentősége az életünkben. Addig is az ember próbára teheti egy-két asztrológus képességeit, nem feledkezve Szudhei Babu intelméről, hogy az asztrológus nem tévedhetetlen, és hogy az asztrológiának csupán egy töredékes része vált ismertté a világ előtt.

És mégis, föltéve és elismerve, hogy valami különös negyedik dimenzióban máris készen áll a jövőndő, vajon kíváncs-e megtudni az egyéni sors titkait, amelyek rejtve vannak szemünk előtt?

Ez a kérdőjel véget vet töprengésemnek, és hatalmába ejt az álom.

Pár nap múlva már több száz mérföldnyire vagyok Benáresztől, amikor hírt hallok az ott kitört aggasztó zavargásokról. A hindu-muzulmán viszálykodás ízetlen históriája ez, amelyet rendszerint holmi jelentéktelen eset vált ki, de aztán jó alkalmat ad gazembereknek arra, hogy a vallásos ürügy hazug leple alatt fosztogassanak, erőszakoskodjanak, és gyilkoljanak.

Napokon át rémuralom nehezedik a városra. Betört fejek, megkínzott testek és oktalan öldöklés szokásos hírei szállingóznak. Aggódok az asztrológus biztonsága miatt, de lehetetlen kapcsolatba lépni vele. A postások nem merészkednek ki az utcára, és sem magánlevelet, sem sürgönyt nem kézbesítenek.

Kénytelen vagyok várni, míg Csőcselék őfelségét megfosztják trónjától Benáreszben, s akkor feladom egyikét a legelős sürgönyöknek, amelyek a boldogtalan várost elérik. Egyszerű köszönő levél érkezik válaszképpen, amelyben az asztrológus "a Mindenható védelmének" tulajdonítja bántatlanságát. És a papiros túlsó oldalára följegyezte a Brahma Csinta jógájának tíz gyakorlati szabályát!

XIII. FEJEZET

Az Úr Kertje

Amint lábam erre-arra siet Észak-India földjén, két nyom is egy kevéssé ismert s a maga nemében egyedülálló telep felé irányítja lépteimet. A telep, helyesebben város, költői nevet visel: Dajalbágh, "Az Úr Kertje".

Az egyik nyom Lakhnauból indul ki, ahol barátom, Szundarlál Nigan, a filozófus szolgál vezetőmül, míg ebben a festői városban tartózkodom. Együtt járjuk be a várost, és kóborlás közben egyre bölcselkedünk. Szundarlál, gondolom, nem több huszonegy vagy huszonkét évesnél, de mint oly sok indiai testvére, korán felnőtté ért.

Bejárjuk a régi mogul palotákat, és elmerengünk a kifürkészhetetlen végzetten, amely a letűnt királyokat utolérte. Ismét belészeretek a felséges indo-perzsa építészetre, melynek kecses hajlásai és finom színezése elárulják alkotóik előkelő ízlését. Hogyan is felejthetném el a ragyogó napokat, amelyeket a Lakhnaut ékesítő királyi kertek narancsfái közt andalogva töltöttem el?

Átkutatjuk a színgazdag épületeket, amelyekben egykor Audh régi királyainak csábos kegyencnői villogtatták olajbarna szépségüket a márvány erkélyeken és aranytól csillogó fürdőmedencékben. A paloták ma már üresek, csak emlékek lakoznak bennük.

Újra meg újra visszatérek egy szép mecsethez, amely a furcsa nevű Majmok Hídja közelében áll. Belseje merő fehérség, és úgy csillog a napsütésben, mint valami tündérpalota. A finom alakú minaretek mintha kezek módjára örökös imában emelkednének a tiszta ég felé. Benézek, s egy sereg hívőt látok, amint leborulnak a földre, és Allahhoz könyörögnek. A képet még elbűvölőbbé teszik a tarka színű kis szőnyegek, amelyeken a hívők ájtatosságukat végzik. Nem lehet kételkedni a Próféta követőinek buzgóságában, mert vallásuk eleven erőt jelent nekik.

Kirándulásaink és bolyongásaink közben fiatal vezetőm bizonyos jellemvonásai fokról fokra nagyobb benyomást tesznek reám. Találó megjegyzései, kivételes értelmessége és józan állásfoglalása a világi dolgokkal kapcsolatban valahogyan egybeolvadnak a jóga tanulójának mélységével és miszticizmusával. Csak ismételt találkozások és heves viták után – miközben ráeszmélek, hogy ő viszont az én hitemet és eszméimet igyekszik kifürkészni – árulja el előttem, hogy ő az úgynevezett Rádha Szoámik félig-meddig titkos testvériségének a tagja.

* * *

A Dajalbágh felé vezető másik nyomra Malik, ugyanannak a testvéri szövetségnek egy másik tagja irányítja rá figyelmemet. Vele más helyen és más időben találkozom. Indiai mértékkel nézve jó megjelenésű, világos testszínű, erőteljes fickó.

Szülőföldjének szomszédságában évszázadokon át vad határszéli törzsek éltek, akik mohó szemmel nézik a szomszédok birtokát. De a bölcs brit kormányzat megszelídíti ezeket a nyughatatlan tüzevőket, mégpedig nem az örökös háborúság régi módszereivel, hanem azzal, hogy szolgálatába fogadja és megfizeti őket.

Malik felügyelője egy csapat szilaj törzsbelinek, akik beletörődtek abba a békésebb és hasznosabb foglalkozásba, hogy utakat készítsenek hegyeken és sivatagokon keresztül, hidakat, védelmi erődöket és laktanyákat építsenek. A szilaj tekintetű férfiak közt sokan most is viselik puskájukat, talán inkább régi megszokásból, semmint szükségből. Az Északnyugati Határvidéknek ezen a táján dolgoznak, új utakat építve a kalmároknak és új erődöket a katonáknak.

Malik kemény és jó munkát végez Dére Izmail Khán, az indiai Impérium eme határállomása mellett. jellemében harmonikusan párosul a kemény önbizalom és a talpraesett gyakorlatiasság a nemes magatartással és mély gondolkozással. Ezek a jól kiegyensúlyozott jellemvonások nagy benyomást tesznek rám.

Az első idők tartózkodása után, amely megfelel a jóga ősi hagyományainak, csak vonakodva enged érdeklődésemnek, és végül megvallja, hogy van egy mestere, akit időnként meglátogat, amikor szolgálata megengedi. Mestere, akit Szahábdzsi Maharádzsna neveznek, a Rádha Szoámik feje. És immár másodízben hallom azt, hogy mestere arra a meglepő és érdekes gondolatra jutott, hogy a jóga fegyelmét a nyugati módszerekre és felfogásokra alapozott mindennapi étellel kapcsolja össze.

* * *

Ennek a két embernek, Nigamnak és Maliknak barátságos igyekezetei végre is megtermik gyümölcsüket. Vendége leszek Szahábdzsi Maharádzs Őszentségének, aki a Rádha Szoámik városának, Dajalbághnak koronázatlan királya.

Gépkocsin hagyom magam mögött azt a néhány poros mérföldet, amely Agrát a teleptől elválasztja.

Dajalbágh – az Úr Kertje! Ha első benyomásaim helyesek, az alapító arra törekszik, hogy a város valóban méltó legyen szép nevéhez.

Egy épülethez vezetnek, amelyben a mester magánirodája van. A várószobát tetszetős európai stílusban rendezték be. Kényelmes karosszékemben ülve méltányolni tudom a szépen festett falakat és a bútort az ízléses egyszerűségét.

Ez a nyugatiasság egészen meglep. Találkoztam jógikkal igénytelen, sivár házakban, magányos barlangokban és folyóparton álló szegényes, zsúpfödeles kunyhókban, de sohasem hittem volna, hogy e szerzet valamelyik tagját ilyen modern környezetben fogom találni. Kíváncsi vagyok, milyen ember lehet ennek a szokatlan testvériségnek a vezetője? Nem maradok sokáig bizonytalanságban, mert az ajtó lassan kinyílik, s belép maga a mester. Alakja közepmagas. Fejét makulátlanul fehér turbán fűdi; arcvonásai finomak, bár nem indiai jellegűek; ha bőre valamivel világosabb volna, akár amerikaiak is beillenék. Szemét nagy szemüveg takarja, és szája

fölött rövid bajusz sötétlik. Azt a nyakig begombolt hosszú kabátot viseli, amelyben az indiai és a nyugati öltözék stílusa keveredik.

Magatartása szerény és szelíd. Udvariasan, de bizonyos méltósággal üdvözl. Miután köszöntöttük egymást, várok, amíg elhelyezkedett székében, aztán elismeréssel teszek megjegyzést a szoba művészi berendezésére. Ragyogó fehér fogsor villan elő ajkai közül, amint mosolyogva válaszol:

– *Isten nemcsak szeretet, hanem szépség is. Amidőn az ember ki akarja fejezni a benne lakó Szellemet, akkor több szépséget kellene kifejezésre juttatnia, nemcsak önmagában, hanem a környezetében is.*

Feltűnően jó angolsággal beszél. Gyors szava önbizalmat árul el.

Rövid szünet után ismét megszólal:

– A szoba falait és berendezését még más valami is ékesíti, de ez láthatatlan. Pedig nagyon fontos. Tudja ön, hogy a tárgyak magukban hordozzák az emberek gondolatainak és érzéseinek benyomását? Minden szoba, sőt akár minden szék is visszasugározza annak a személynek láthatatlan hatását, aki állandóan használja. A szem talán nem látja az ilyen szellemi légkört, de azért az mégis jelen van, és akik a körébe lépnek, öntudatlanul, különböző mértékben megérik hatását.

– Úgy gondolja, hogy a tárgyak valami villamos vagy delejes kisugárással tükrözik vissza az emberi jellemvonásokat?

– Pontosan így. A gondolatok a maguk síkján valóságos dolgok, és hosszabb vagy rövidebb időre hozzátapadnak mindahhoz, amit állandóan használunk.

– Ez érdekes elmélet.

– Több, mint elmélet, tény! Az embernek van egy finomabb teste is, mint a fizikai, s ebben a finomabb testben a tevékenységnek oly központjai rejlenek, amelyek megfelelnek az érzéki tevékenység fizikai szerveinek. Ezeknek a központoknak segítségével az ember láthatatlan erőket tud megkülönböztetni, mert ha a központok erővel telnek el, lelki és szellemi látást tesznek lehetővé.

Rövid szünet következik, majd azt tudakolja, hogy mi a véleményem India jelen állapotáról. Őszinte ítéletet mondok arról, hogy hazája elhanyagolja a modern élet módszereit, hogy túl lassan veszi át mindazt a kellemes kényelmet, egyes eszközök és mechanikai találmányt, amelyek különbé tehetik az ember rövid tartózkodását ezen a világon, hogy nem hederít az egészségügy ésszerű követelményeire, és hogy túlzottan hódol ostoba társadalmi szokásoknak vagy a kegyetlen hagyományoknak, amelyek állítólag vallási elveken alapulnak. Nyíltan kimondom, hogy a papi befolyás úgy látszik zsákutcába terelte India erőit, sajnálatos következményekkel. Felhozok néhány példát azokból az ésszerűtlen dolgokból, amelyeket a vallás nevében visznek véghez, de amelyek csak azt bizonyítják, hogy az emberek mennyire vissza tudnak élni az értelem Istenadta ajándékával. Leplezetlen megfigyeléseim határozott helyességgel találkoznak Szahábdzsi Maharádzs részéről.

– Ön pontosan rámutatott azokra a szempontokra, amelyek részét alkotják az én reformtervemnek – jegyzi meg szemembe nézve.

– Általában, úgy látszik, sok indiai elvárja Istentől, hogy tegye meg helyettük azt, amit ők maguk is kifogástalanul elvégezhetnének.

– Teljességgel igaza van. Mi hinduk sokat emlegetjük a vallást, hogy ezzel egész sereg olyan dolgot elleplezzünk, amelyeknek semmi közük nincs a valláshoz. A baj az, hogy létének első ötven esztendejében minden vallás tiszta és életerős, de aztán pusztá bölcselkedéssé fajul; követői szószátyárokká válnak, nem vallásos életet élő emberek többé. végül utolsó és leghosszabban tartó fokozatán, a vallás képmutató papok kezébe hanyatlik. S az emberek legvégül a képmutatást fogadják el vallásul.

Ezek az egyenes és nyílt beismerések szinte belém fojtják a lélegzetet.

– Mi haszna, ha folyton a mennyország és pokol, Isten és más hasonló dolgok miatt veszekszünk? Az emberiség a fizikai síkon él, és nem szabad elhanyagolnia az ehhez a síkhoz tartozó dolgokat. Törekedjünk arra, hogy életünket itt e földön szebbé és boldogabbá tegyük – fejezi be szavait.

– Éppen ezért kerestem fel önt. Tanítványai kitűnő embereknek látszanak. Arra törekszenek, hogy éppoly modernek és haladottak legyenek, mint bármely európai; nem büszkélkednek vallásosságukkal, hanem jó és becsületes életet élnek, s mindezek mellett híven és szabályosan folytatják joggyakorlataikat.

Szahábdzsi elismerően mosolyog.

– Örvendek, hogy ön megfigyelte ezt – válaszol azonnal. – Azzal, hogy ezeket a tevékenységeket bevezettem Dajalbághban, éppen azt igyekszem megmutatni a világnak, hogy az ember tökéletesen szellemivé válhat anélkül, hogy barlangokba menekülne, és elérheti a legmagasabb tökéletességet a jogában, miközben világi kötelességeit teljesíti.

– Ha ön sikert ér el ebben a törekvésben, akkor a világ bizonyára sokkal többre fogja tartani az indiai tanokat, mint ez idő szerint.

– Sikert fogunk elérni – hangzik a bizakodó válasz. – Hadd mondok el önnek egy történetet. Amikor először idejöttem, hogy megalapítsam a telepet, legfőbb vágyaim egyike volt, hogy itt sok fát ültessenek. De a körünkön kívül állók azt mondták, hogy ezen a terméketlen, homokos talajon lehetetlen fákat nevelni. A Dzsamna nincsen messze, ez a terület voltaképpen a folyónak egy régebbi, elhagyott medre. Nem voltak köztünk szakértők, s így gyakori kísérletek és ismételt sikertelenségek árán kellett megtanulnunk, hogy milyenféle fa élhet meg az ilyen reménytelen talajban. Az első év folyamán ültetett fák pedig – több ezret ültettünk – csaknem kivétel nélkül elpusztultak. De egyetlenegy fa megmaradt. Ezt a tapasztalást figyelembe vettük, és folytattuk erőfeszítéseinket. Ma kilencezer egészséges fa fejlődik szépen Dajalbághban. Azért mondom el ezt, mert az eset jellemző arra a magatartásra, ahogyan problémáinkkal szembenézünk. Meddő talajt találtunk itt, olyan értéktelennek látszott, hogy senki más nem akarta megvenni. Nézze meg most, mivé változott!

– Az ön célja tehát új Árkádiát teremteni itt Agra közelében?

Szahábdzsi mosolyog.

Kifejezem óhajomat, hogy megnézzem a várost.

– Hogyne! Azonnal intézkedem. Nézze meg előbb Dajalbághot, akkor aztán beszélgethetünk a telep dolgairól. Jobban meg fog érteni, ha megvalósítva látja eszméimet.

Egészen üzletszerűen csönget. Pár perc múlva már körutamon járok, félig kész utcákon és biztató külsejű műhelyépületek közt. Vezetőm Sarma kapitány, aki azelőtt az indiai hadsereg orvosi szolgálatában állott, de most minden képességét annak az építómunkának szenteli, amely itt mesterének irányításával végbemegy. Amint gyorsan képet alkotok magamnak jelleméről, újabb sikeres összeegyeztetését ismerem meg benne a nyugati törekvéseknek és az őszinte szellemiségnek.

Dajalbágh tiszta kis város, pompás sugárút vezet a belsejébe. Az utcákat mindenütt árnyékos fák szegélyezik. A központi teret szép virágoskertek díszítik. Megtudom, hogy csak ismételt erőfeszítések árán lehetett legyőzni a száraz sivatagot, amely nem kedvez a kertészkedésnek. Egy szederfa, amelyet Szahábdzsi Maharádzs 1915-ben ültetett, amikor telepét építeni kezdte, szépen jelképezi, hogy mennyire becsülni tudja a művészi háttérrel. Az ipari negyed legszembeszökőbb vonása az a műhelycsoport, amelyet "Minta-Ipartelep"-nek neveznek. Az épületeket értelmesen tervezték, világosak, levegősek, tiszták és tágasak.

* * *

Elsőnek a lábbeli-üzemet néztem meg. Szorgos hajtószíjak surrognak szüntelenül, és gépek hosszú sorát tartják működésben. A sötétbőrű műszerészek ügyes kézzel dolgoznak a zaj közepette, és éppoly szakértelemmel látszanak rendelkezni, mint angol társaik, akiket a northamptoni nagy gyárakban láttam. A műhelyvezető azt mondja, hogy műszaki ismereteit Európában sajátította el, ahová azért ment, hogy a bőripari cikkek gyártásának modern eljárásait tanulmányozza.

Magas szárú és félcipők, szandálok, kézitáskák és derékövek szaladnak át hangos zúgással a gépüzemű gyártás minden fokozatán. A gépek mellett dolgozó emberek tudatlan újoncként kezdtek, és munkájuk minden csínját-bínját az üzemvezetőtől tanulták meg.

A termelt áru egy része helyi piacot talál Dajalbághban és Agrában; a többit távolabbi városokba szállítják. Ez utóbbiakban boltokat létesítenek, és nagy, közös vezetés alatt álló üzleti szervezetet építenek ki.

Átmegyek a következő épületbe. Ez kelmegvár. Szöveteket és selymeket állítanak elő; az anyagok korlátozott számú mintában készülnek.

Egy másik épületben egészen modern géplakatos-, kovács- és ércöntőműhelyt találok; egy hatalmas gőzkalapács a tevékenység biztató hangulatát kelti zuhogó csattanásaival. A közeli műhelyben tudományos készülékeket, laboratóriumi apparátusokat, mérlegeket és súlyokat állítanak elő, mégpedig olyan jó minőségben, hogy a telep megkapta az Egyesített Tartományok kormányzatának rendelkezéseit. Érdeklődéssel figyelem az arany-, nikkell- és rézgalvanizálás finom folyamatait.

A "Minta Ipartelep" más üzemei szorgalmasan gyártják a villanyventillátorokat, gramofonokat, késeket és bútordarabokat. A műszerészek egyike új típusú hangszórót talált föl, s a közeljövőben ennek a gyártását is megkezdik.

Meglepetéssel fedezek föl egy töltőtollgyártó műhelyt, és megtudom, hogy ez volt az első ilyen gyár Indiában. Kísérleteknek hosszú sorára volt szükség, míg az első töltőtollat piacra lehetett vinni. Egy dolog nagy fejtörést okozott ezeknek az ipari úttörőknek: hogyan tegyék az irídiumhegyet az arany író tollak végére. Remélik, hogy egy szép napon majd fölfedezik ezt a titkot. A tollakat addig is egy európai céghez küldik, hogy az szerelje fel őket irídiumhegygel.

A "Dajalbághi Sajtó" épületében tökéletes nyomdafelszerelés látja el a város nyomtatványszükségletét, úgy üzleti, mint irodalmi téren. Megnézem az itt készült nyomtatványokat; három nyelven nyomtatnak, hindi, urdu és angol szövegeket. Egy kis heti újság- a Prém Pracsárák – is szép példányszámban hagyja el a sajtót, és jut postán az ország távoli részeiben lakó Rádha Szóámi-hívekhez.

Minden épületben olyan munkásokat találok, akik nem csak meg vannak elégedve, hanem kimondottan lelkesednek munkájukért. Szakszervezetre semmi szükség sem lenne ezen a helyen. Mindenki úgy végzi dolgát, bármi legyen ez, mintha igazi élvezetet és nem kényszerű kötelességet látna benne.

A városnak saját villanyfejlesztő telepe van, amely a gyárak gépezetét és a nagyobb házakban felszerelt villany szellőztetőket látja el hajtóerővel. Azonfelül minden házat a közösség költségén villanyvilágítással látnak el, ilyképpen fölöslegessé téve a költséges fogyasztásmérő órákat.

A mezőgazdasági rész kicsiny, de modern majorságból áll, amely még a fejlődés kezdetén tart. A műszaki felszerelés közt egy gőztraktort és egy tőzekét is látok. A fő termények főzelékfélék, konyhavetemények és szarvasmarha-takarmány.

Talán mind közt a legsikeresebben megszervezett üzem a tejgazdaság. Sehol Indiában nem láttam ehhez foghatót. Mintaszerű tejgazdasági berendezése van, akár kiállításon is szerepelhetne. Minden egyes tehén pompás példány, és előnyösen üt el azoktól az állatoktól, amelyeket akár már a közeli Agrában láthat az embere. Az istállóban kínos tisztaság uralkodik, és azt hallom, hogy az alkalmazott tudományos módszerek jelentékenyen nagyobb tejhozadékot eredményeznek, mint az átlagos indiai tejgazdaságok. A pasztörizáló- és hűtőtelep először tette lehetővé Dajalbágh és Agra olyan lakosainak, akik meg tudják becsülni a jó, mikrobamentes tejet, hogy ilyenhez hozzájussanak. Másik importált alkalmatosság a villanyüzemre berendezett vajkészítőgép. Az üzem minden eredménye Szahábdzsi Maharádzs egyik fiát dicséri. Ez az energikus és talpraesett fiatalember elmondja nekem, hogy bejárta Anglia, Hollandia, Dánia és az Egyesült Államok legfontosabb tejgazdasági központjait, hogy megismerkedjék a legmodernebb eljárásokkal.

A majorságnak, valamint az egész városnak vízzel való ellátása nehéz problémának bizonyult a telep első idejében. Öntözőcsatornát ástak, és vízművet építettek, de a növekvő vízszükséglet arra kényszerítette Szahábdzsi Maharádzsot, hogy tovább-

bi vízkészletek biztosításáról gondoskodják. Állami mérnökök segítségével folya-
modott, s ezek mély csöveskutató fúrtak, mégpedig sikeres eredménnyel.

A telepnek saját bankja van; erősen megépített, vasrácsos ablakokkal ellátott ház ez, homlokzatán a felírással: "Rádha Szoámi Általános és Biztosító Bank, Kft". A bank alaptőkéje kétfélmillió rúpia, és nemcsak magántermészetű bankügyletekkel foglalkozik, hanem a város pénzügyeit is intézi.

A Rádha Szoámi Közoktatási Intézet Dajalbagh közepén áll és méltán, mert a telep legszebb épülete. Hatvan méter hosszú vörös téglahomlokzata a nyugati szemre is előnyös hatást tesz. A gót ívelésű ablakok fehér márványkerettel vannak ellátva. Az épület előtt virágzó kert terül el.

A modern középiskolának több száz tanulója van, egy igazgató és harminckét diplomás tanár áll az élén. Az utóbbiak fiatal, lelkes idealisták, és az a vágy tölti el őket, hogy legjobb tudásukkal szolgálják tanítványaikat és mesterüket, Szahábdzsi Maharádzsot. Az általános oktatás magas színvonalon áll. Nincs intézményes vallás-
oktatás, hanem arra törekszenek, hogy a tanulók jellemét nemessé fejlesszék. Ezenfelül Szahábdzsi Maharádzs időnként meglátogatja a fiúkat, és minden vasárnap szellemi tárgyú beszédet intéz az összegyűlt tanulókhöz.

A fiúkat sportokra szoktatják; gyeplabda, labdarúgás, krikett és tenisz a legkedveltebbek. Hétezer kötetes könyvtár és érdekes kis múzeum egészíti ki az intézetet.

Egy másik pompás épületben a Leányok Kollégiuma van elhelyezve, amelyet hasonló elvek szerint irányítanak. Az intézmény Szahábdzsi Maharádzs eltökélt törekvését jelképezi, hogy a maga hatáskörén belül véget vessen annak a nem kívánatos tudatlanságnak, amelyet egészen a legújabb időkig rákényszerítettek az indiai nőkre.

A Műszaki Kollégium a legfiatalabb az oktatóintézmények közt. Mechanikai, villamossági és motorgépészeti tanfolyamai vannak, itt képezik ki a gyárüzemek műszerészeit és üzemvezetőit. A "Minta Ipartelep" egyik részében külön gépeket és műhelyeket rendeztek be a középiskolai tanulók részére, úgyhogy az elméleti oktatás párhuzamosan halad a gyakorlati ismeretszerzéssel.

Több tetszetős internátusépület áll a tanulók rendelkezésére, akik a három kollégiumot látogatják. Az internátusok mindegyike világos, levegős és modern. A város lakótelepei a dajalbaghi Építészeti Ügyosztály felügyelete alatt állnak, amely tervekkel szolgál, és fölépíti a házakat. Minden utcának megvan a maga összehangzó építészeti jellege, és nyilvánvaló, hogy a várostervezők egyik fő célja a művészi egység biztosítása. Csúf épületeket és hitvány, olcsó hatású házakat nem engedélyeznek, mert az építető csak az Ügyosztály terveiből választhatja ki házának stílusát. Négyféle méretű lakóházat rendszeresítettek, megfelelő rögzített áron. Az építető csak a tényleges költségeket fizeti, igen csekély százalék hozzáadásával.

A város remek kis kórházat és szülőotthont tart fenn. A telepnek kitűzött célja az, hogy minden tekintetben biztosítsa önellátását, úgyhogy már alig lepődöm meg, amikor megtudom, hogy a keményen tisztelgő egyenruhás rendőr szintén a Rádha

Szoámi testvériség tagja. Mindamellet rendőr jelenléte némileg gondolkodóba ejt, mert föltételezem, hogy az általános erkölcsi színvonal Dajalbághban olyan magas, hogy bűnözésre aligha kerülhet sor. De a rendőrré azért van itt szükség, hogy a várost a nem kívánatos idegenekkel szemben megvédelmezze.

Amidőn Szahábdzsi Maharádzsnak nehéz kötelességei egy kis szabad időt engednek, fölkeresem, és lerovom elismerésem adóját a dicséretes teljesítményekért, és kifejezem meglepetésemet, hogy a visszamaradott Indiában ilyen haladó szellemű várost találtam.

– De hogyan biztosítják a pénzügyi megalapozottságot? – kérdezem. – Az alapítás bizonyára igen nagy kiadásokkal járt.

– Valószínűleg alkalma lesz később arra, hogy lássa, miképpen folyik be a pénz – válaszol. – A Rádha Szoámi testvériség tagjai maguk tartják fenn a telepet. Erre nincsenek kötelezve, még gyűjtést sem rendezünk, de mindenki vallásos kötelességének tartja, hogy anyagi erejéhez képest elősegítse Dajalbágh fejlődését. Noha az első időben kénytelenek voltunk igénybe venni ezeket a hozzájárulásokat, célom az, hogy a telepet teljes mértékben önellátóvá tegyem. Nem nyugszom addig, amíg teljes függetlenséget nem biztosíthatunk magunknak.

– Tehát gazdag támogatóik vannak?

– Egyáltalán nem. Fél kezemen megszámlálhatom a gazdag tagokat. Tagjaink túlnyomó része szerény vagy szűkös viszonyok közt él. Eddigi haladásunk a tagok legtöbbszörétől nagy áldozatkészséget követelt. De hála a Legfőbb Atyának, eddig is már sok ezer rúpiát sikerült összeszednünk és felhasználnunk. A telep jövője biztosítva van, mert a jövedelem a testvéri szövetség növekedésével együtt gyarapodik; így tehát sohasem fogunk hiányt szenvedni.

– Mennyi taguk van?

– Több mint száztízezer, de közülük természetesen csak néhány ezer telepedett le itt. A Rádha Szoámi testvériség hetvenévesnél idősebb, de a legutóbbi húsz év alatt érte el legnagyobb növekedését. És gondolja csak, ezt a haladást minden nyilvános propaganda nélkül értük el, hiszen félig- meddig titkos szervezet vagyunk. Ha ki akarnánk lépni a nagy nyilvánosság elé, hogy nyíltan hirdessük tanainkat, tagjaink létszámát tízszeresére növelhetnénk. Már is egész Indiában megtalálhatja tagjainkat, de mindnyájan Dajalbághot tekintik központjuknak, és valahányszor csak tehetik, meglátogatnak bennünket. Helyi csoportokba vannak szervezve, ezek minden vásárnap pontosan ugyanabban az órában gyülekeznek össze, amikor mi szokásos összejövetelünket tartjuk Dajalbághban.

Szahábdzsi kis szünetet tart, míg megtörli szemüvegét.

– Vegye csak fontolóra: amikor építeni kezdtük ezt a telepet, nem rendelkezünk többel ötezer rúpiánál, ezt is ajándékba kaptuk. Első telkünk csak négy acre nagyságú volt; ez idő szerint Dajalbágh több ezer acrényi területtel rendelkezik. Nemde, ez mégis csak gyarapodásnak nevezhető!

– Milyen nagyra akarják kifejleszteni Dajalbághot?

– Körülbelül tíz vagy tizenkétezer embert remélek itt letelepíteni, akkor aztán megállunk. Tizenkétezer lakosú város, ha kellőképpen van megszervezve, éppen elég nagy. Nem akarom utánozni az önök nyugati országainak városszörnyetegeit; a túlszűfolttság sok nem kívánatos következményekkel jár. Kertvárost akarok építeni, ahol az emberek boldogan dolgozhatnak és élhetnek, ahol bővében vannak a térnek és a levegőnek. Még néhány évre van szükség, hogy Dajalbágh elérje tervbe vett méretét, s akkor igazi mintaváros lesz. Megjegyzem, amikor először olvastam Plátón "Állam"-át, kellemes meglepetéssel láttam, hogy ebben a könyvben sok olyan eszme van, amelyeket itt kifejezésre akarok juttatni. Ha majd Dajalbágh készen lesz, mintaképpül kell szolgálnia az India különböző részeiben létesítendő hasonló településekhez, mert legalább egyet minden tartományban létesíteni óhajtunk. Ezt akarom én följajánlani Indiának, mint sok probléma megoldását.

– Azt akarja, hogy India az ipari fejlődésre fordítsa erőit?

– Határozottan. Erre van a legnagyobb szüksége. De... nem szeretném, hogy India teljességgel elveszítse magát ebben a tevékenységben, mint ahogy az önökkel történt a Nyugaton – veti közbe mosolyogva. – Úgy van, Indiának ipari civilizációt kell kiépítenie, hogy megszabaduljon a tömegekre nehezedő szegénységtől, de ezt oly rendszer alapján kell tennie, amely elejét veszi a tőke és a munka máskülönben elkerülhetetlen összeütközésének.

– És hogyan gondolja ön ezt keresztülvinni?

– Azzal, hogy egyéni jólétet teremtsék az általános jólét útján, nem pedig a közösség rovására. Az együttműködés elvének alapján dolgozunk, és mindnyájunk fontosabbnak tartja Dajalbágh sikerét, mint a maga személyes sikerét. Sokan dolgoznak itt csekélyebb fizetésért, mint amennyit akárhol másutt kaphatnának; természetesen nem tanulatlan munkásokra, hanem képzett és művelt emberekre gondolok, akik ezt önként és örömmel teszik. Ez az elv csak azért válik be nálunk, mert bennünket szellemi cél lelkesít, s ez minden más erőfeszítésünk mögött is a mozgató erő. Néhányan, akiknek módjában áll, egészen ingyen ajánlják fel szolgálataikat. Ebből láthatja, hogy milyen pompás szellem és lelkesedés tölti el a mieinket. De amikor majd Dajalbágh teljesen kifejlődött és fenntarthatja önmagát, akkor, remélem, nem lesz többé szükség ilyen áldozatokra. Mindenesetre az vonzotta ide az embereket, hogy gyorsabban érthessék el a szellemi fejlődést, mert ez a mi testvériségünk alapvető célja. Ha például ön hajlandó lenne csatlakozni hozzánk, munkája biztonnyal havi ezer rúpiát is megérne, de valószínűleg csak ez összeg egyharmadát kaphatná, mert nem áll módunkban nagy fizetéseket adni. Akkor aztán lassanként házat építhetne magának, megnősülhetne és gyermekei lehetnének. De ha ön életcéljainak csak anyagi oldalára gondolna, és szem elől tévesztené azt a szellemi eszményt, amelynek kedvéért hozzánk csatlakozott, akkor igyekezete sokat veszítene értékéből. Az itt látható anyagi természetű tevékenységek ellenére is mindig arra törekszünk, hogy sohase tévesszük szem elől azt a legfőbb célt, amelyért testvéri szövetségünk létrejött.

– Értem.

– Nem vagyunk szocialisták a szó nyugati értelmében, de tény, hogy az ipari üzemek, a majorságok és kollégiumok a közösség tulajdonai. Mi több, a föld és a házak is a közösség birtokában vannak. Ön építtethet itt házat, de ez csak addig az öné, ameddig lakja is. Ezekon a határokon belül mindenki annyi pénzzel és tulajdonnal rendelkezhet, amennyivel akar, itt vagy más helyen. Mindez természetesen élesen megkülönbözteti rendszerünket a szocializmus zsarnokságától. Minden közös tulajdonunkat és a tagok önként felajánlott pénzádományait bizománynak tekintjük, amelyet vallásos szellemben kell kezelnünk. Mindent alárendelünk szellemi célunknak. Az ügyvezetés negyvenöt tagú testület ellenőrzése alatt áll, ebben helyet foglalnak India különböző tartományainak képviselői is, akik évenként kétszer összegyűlnek, hogy megvizsgálják az elszámolásokat, és megállapítsák a költségvetést. Az általános ellenőrzés és a mindennapi tevékenység irányítása tizenegy tagú végrehajtó bizottság kezében van.

– Az imént azt mondta, hogy ön Dajalbághban sok probléma Megoldására akar rámutatni. De nem látom, hogyan oldaná meg a gazdasági problémát, amely ma talán a legfontosabb.

Szahábdzsi Maharádzs bizakodva mosolyog.

– Még India is hozzájárulhat valami hasznossal e nagy kérdés megoldásához – mondja. – Hadd mondok el önnek egy tervet, amelyet nemrég vittünk át a gyakorlatba, hogy fejlődésünket a legközelebbi pár év folyamán meggyorsítsuk. Ez a terv, nézetem szerint, elsőrangú fontosságú gazdasági és szociális elveket valósít meg. Örökösödési alapot létesítettünk, amelyhez azok a tagjaink járulnak hozzá, akik legalább ezer rúpiát vagy ennél többet ajánlhatnak föl. Minden ilyen aláíró évente legalább öt százalékot kap az összeg után ügyvezető bizottságunktól. Halála után ugyanennyi évjáradékot fizetünk feleségének, gyermekének vagy akárkinek, akit ő előzőleg kijelöl. Ez a második személy ugyanúgy jogosult megnevezni a maga örökösét. De a harmadik nemzedék halálával minden fizetési kötelezettség megszűnik. Ha az eredeti aláíró netán nehéz körülmények közé kerülne vagy sürgős szüksége lenne a pénzre, akkor az általa befizetett összeg egy részét vagy esetleg az egészet is visszakaphatja. Így idők folyamán száz és százezer rúpia folyik be a bizottság pénztárába az örökösödési alap révén, anélkül, hogy tagjainkra nézve ez súlyos megterhelést jelentene. Akármennyivel járulnak is hozzá az alaphoz, ennek ellenében bizonyosak lehetnek a megfelelő szerény jövedelemről.

– Úgy látom, hogy ön igyekszik megtalálni az egészséges középutat a kapitalizmus hibái és a szocializmus elképzelései közt. Annyi bizonyos, hogy megérdemlik a sikert, és remélem is, hogy minél előbb teljes siker fogja koronázni igyekezetüket.

Világossá válik előttem, hogy Dajalbághnak sikeres jövőt biztosító jövedelmi források állnak rendelkezésére, a folyton növekvő örökösödési alap, az önkéntes adományok és ama iparágak révén, amelyeket már hasznot hajtóvá fejlesztettek.

– India több közismert vezető személyisége figyelemmel kíséri kísérletünket, és várják a mutatkozó eredményt – mondja a Rádha Szoámi fehérturbános vezére. –

Néhányan közülük meglátogatták Dajalbághot, sőt olyanok is eljöttek, akik eszményeinket ellenzik. Ön tudja, hogy India népe egyike a leggyöngébbeknek és legszegényebbeknek a világon, és hogy vezetői csupa ellentmondó gyógyszert ajánlanak bajaira. Egyszer maga Gandhi is eljött ide, és hosszú beszélgetést folytatott velem. Fel szólított, hogy csatlakozzam politikai mozgalmához, de én nem álltam rá. Nekünk itt semmi közünk sincsen a politikához. Mi az újjászületés gyakorlati eszközeire irányítjuk minden figyelmünket. Bár nem foglalkozom Gandhi politikai terveivel, gazdasági eszméit elítélem, mert nézetem szerint fantasztikusak és hasznavehetetlenek.

– Gandhi azt akarja, hogy India minden gépet hajítson a tengerbe.

Szahábdzsi a fejét rázza.

– India nem térhet vissza múlthoz; előre kell mennie és ki kell fejlesztenie az anyagi civilizáció legjobb értékeit, ha jobb sorsot akar biztosítani magának. Honfitársaimnak inkább Amerikától és Japántól kellene tanulniuk. A kézifonás és -szöveg nem állhatja meg helyét a racionalizált modern módszerekkel szemben.

S amint Szahábdzsi Maharádsz kifejti eszméit, az a benyomásom, mintha tevékeny amerikai szellem laknék barna hindu testében, olyan üzletszerű és talpraesett a magatartása, s olyan szabatosan fejezi ki gondolatait. Racionális hajlandóságomra vonzó hatást tesz ez a józan gondolkodás, kiegyensúlyozottság és egészséges felfogás, csupa olyan vonás, amely eléggé ritka ezen a tájon.

Ismét szemembe ötlük paradox jellemének különös összetettsége. Százezer ember vezetője, aki a jóga egyik titokzatos formáját gyakorolja; elsőrangú szervezője annak a sokoldalú és anyagi tevékenységnek, amely nagy lendülettel megy végbe Dajalbághban; ha mindezt tekintetbe veszem, igazán kiváló és meglepően kivételes embernek kell tartanom. Bizonyos, hogy sem Indiában, sem másutt a világon nem találkozhatom egykönnyen hozzá hasonlóval.

Hangja megszakítja gondolataimat.

– Ön itt Dajalbághban eddig életünknek két oldalát látta, de tevékenységünk háromirányú. Az emberi természet is háromszoros összetételű: szellem, értelem és test. Ezért vannak műhelyeink és majorságaink a testi munka céljaira, kollégiumaink az értelem fejlesztésére és végül csoport-összejöveteleink a szellemi tevékenységre. Így törekszünk minden egyén harmonikus és mindent felölelő fejlesztésére. De a legnagyobb súlyt a szellemiségre helyezzük, és testvéri közösségünk minden tagja azon van, hogy bárhol is járjon, szabályosan elvégezze a maga joggyakorlatait.

– Részt vehetek az önök csoport-összejöveteleinek egyikén?

– Kész örömmel. Minden összejövetelünkön szívesen látjuk.

* * *

Dajalbágh tevékenységei reggel hat órakor, az első csoport-összejövettel kezdődnek. A hajnal gyorsan elúzi az éjszaka sötétjét; vidám csiripelés vegyül el a varjak gyászos rikoltásaival; s a madarak mind rázendítenek reggeli himnuszukra, mely-

lyel a Nap érkezését köszöntik. Követem vezetőmet egy óriási vászonsátorhoz, amelyet faoszlopok emelnek.

A bejáratnál nagy embertömeg tolong, mindenki leveti szandálját vagy cipőjét s átadja a várakozó alkalmazottaknak. Követem a szokást, aztán belépek a nagy sátorcsarnokba.

A középen emelvény, ezen szék áll, s ebben foglal helyet Szahábdzsi Maharádzs Őszentsége. Híveinek százai körben ívelő sorokban kuporognak körülötte, úgyhogy az egész padlót emberek töltik be. Minden szem a mester felé fordul, mindenki néma hódolattal tekint reá. Keresztültöröm magam az emelvényig, s ott szűk kis helyen letelepszem. Nem sokkal ezután két ember föláll a csarnok túlsó oldalán, és lassú ének hangzik fel ajkukon. Hindi nyelven énekelnek, és a ritmus végtelenül kellemes hatást tesz reám. Az ének úgy tizenöt percig tart, s ezalatt a különös szent szavak békés hangulatot ébresztenek a hallgatóságban. Ezután a hangok fokozatosan elhalkulnak, majd végül teljesen elnémulnak.

Körülnézek. A nagy sátorban jelen levők mind csöndesen, mozdulatlanul, meditációba vagy imába merülve ülnek. Az emelvényen ülő, egyszerűen öltözött emberre tekintek. Eddig még egyetlen szó sem hagyta el ajkát. Arca komolyabb, mint mások; élénk, tevékeny magatartása eltűnt; derűs, magasztos szemlélődésbe látszik merülni. Vajon miféle gondolatok jönnek-mennek fehér turbánja alatt? Mekkora felelősség nehezedik vállaira! Hiszen ezek az emberek itt mind azt a szent kapcsolatot látják benne, amely a magasabbrendű élethez fűzi őket.

A mély csönd még további fél óráig tart. Még csak nem is köhint, nem is moccan senki! Ez a sok szemlélődő keleti ember talán mind egy olyan világba vonta vissza szellemét, amely a kételkedő nyugati előtt zárva áll? Ki tudja? De a jelenet hatásos előjátéka annak az erőteljes tevékenységnek, amely nemsokára az egész városban morajlani fog.

Ismét felhúzzuk lábbelinket, és csöndesen szétoszlunk.

A reggel óráiban sok Rádha Szoámi követővel elegyedem beszélgetésbe, úgy helyben lakókkal, mint látogatókkal. Többen közülük jól beszélnek angolul. Vannak itt turbános fejű emberek Északnyugatról, varkocsos tamilok Délről, mozgékony kis bengáliak Keletről és szakállas alakok a Központi Tartományokból. Mély benyomást tesz rám önérzetes magatartásuk és az az okos gyakorlatiasság, amely szellemi törekvéseiket ellensúlyozza. Ha vágyaik a magaságok felé szárnyalnak is, lábuk azért szilárdan jár a földön. Íme, gondolom magamban, az ilyen polgárookra bármely város büszke lehetne. Ösztönösen vonzódok hozzájuk, és határtalanul bámulom őket, mert megvan bennük a ritka érték: a jellem!

A délután folyamán kisebb összejöveteleket tartanak. Ez rövid, minden formától mentes összejövétel, amelyet a látogató tagok kedvéért rendeznek. Egyéni problémákat beszélnek meg, kérdésekre válaszolnak, és néhány közérdekű ügy kerül tárgyalásra. Szahábdzsi Maharádzs nem mindennapi képességet árul el abban, hogy minden felmerülő kérdést ügyesen megoldjon. Csevegő, szórakoztató módon beszél,

a legfogasabb kérdésre is azonnal meg tud felelni, a legkülönbözőbb szellemi és anyagi problémákra vonatkozólag is gyorsan és határozottan tud véleményt alkotni. Egész magatartása arról beszél, hogy a teljes önbizalmat a nyugalmas alázattal rendkívüli módon és sikeresen egyeztette össze lényében. Kiderül, hogy még igen megnyerő humorérzéke is van, amely újra meg újra tréfás megjegyzésekben jut kifejezésre.

Este még egy csoport-összejövetel van. Minden műhely, üzlet és majorság befejezte aznapi tevékenységét és az óriási sátrat ismét hatalmas gyülekezet tölti meg. Szahábdzsi Maharádzs megint az emelvényen álló székében ül. Hívei sorban közelednek az emelvényhez, és önként lába elé rakják az ügyvezető bizottság alapjának szánt adományokat. A bizottság két tagja gyűjti össze és jegyzi be ezeket a hozzájárulásokat.

Azután következik a fő esemény, a mester hosszú beszéde. A hívek ezrei elmélyült figyelemmel kísérik a szépen hangzó hindi szavakat, mert Szahábdzsi Maharádzs igen jó szónok. Minden szava a szívéből jön, és mély érzéssel teljes festőség jellemzi kifejezéseit. Olyan tüzes erő és elragadtatás tölti el, hogy a hallgatóira tett lelkesítő hatása szinte érezhetővé válik.

* * *

Minden nap betartják ugyanezt a változatlan napirendet. Az esti összejövetel a leghosszabb, mert csaknem két órát vesz igénybe. Szahábdzsi Maharádzs szellemi erejét dicséri, hogy minden nehézség nélkül és megszokott energiájával bírja fenntartani ezt a beosztást. Senki sem tudja előre, miről fog szólni esti beszédje. Kérdést intézek hozzá erre vonatkozólag, s ő így felel:

– Amikor leülök, sejtelmem sincs még, hogy miről fogok beszélni, sőt, amikor már belekezdtem, akkor sem tudom, mi lesz a következő mondat vagy hogyan fogom befejezni beszédemet. Fenntartás nélkül a Legfőbb Atyára bízom magamat. Ő pillanatról pillanatra értésemre adja, amit tudnom vagy mondanom kell. Belsőleg kapom Tőle a parancsokat. Valósággal az Ő kezében vagyok.

Első beszédének szavai napokon át fülemben csengenek. Arról szólt, hogy az embernek át kell adnia magát egy vezetőnek, s ez annyira felpiszkálja elmémet, hogy végül megemlítem Szahábdzsi előtt. A Dajalbágh közepén elterülő pázsitos térségen ülünk, és barátságos beszélgetés alakul ki köztünk.

Szahábdzsi megismétli tételét és hozzáfűzi:

- Vezetőre feltétlenül szükség van. A szellem körében nincsen önállóság.
- Vajon ön is szükségesnek találta a vezetőt? – kérdem merészen.
- Kétségek nélkül. Tizennégy éven át kerestem az igaz mestert, mielőtt megtaláltam volna.
- Tizennégy évig? Életének egyötödén át! Érdekes volt?

– Az igaz mester keresésében töltött idő sohasem vész kárba, ha mindjárt hús évig tart is – válaszol pillanatnyi tévovázás nélkül. – Mielőtt hívővé váltam volna, éppoly kételkedő voltam, mint ön. S akkor kétségbeesetten igyekeztem megtalálni a tanítót, aki föltárhatná előttem a szellemi megvilágosulás felé vezető utat. Fűhöz és fához, éghez és földhöz fordultam, azt feszegetve, vajon létezik-e az igazság; sírtam, mint valami gyermek, csüggedt fölvel esdekelve világosságért. Végül már nem bírtam többé elviselni ezt a feszültséget. Egy napon elhatároztam, hogy nem eszem többé és éhenhalok, ha az isteni hatalom nem részesít valami megvilágosulásban. Már dolgozni sem tudtam. A következő éjszakán élénk álmot láttam, egy férfiú jelent meg előttem, és kijelentette, hogy ő lesz a mesterem. Megkérdeztem, hogy hol lakik. Így felelt: "Allahábádban! A közelebbit majd később tudod meg." Másnap elmondtam álmomat egy barátomnak, aki allahábádi volt. Barátom elment, s egy csoportfényképpel tért vissza, aztán megkérdezte, vajon föl ismerem-e mesterem arcát a csoportban. Azonnal rámutattam. Barátom erre elmondta, hogy ő egy allahábádi félig titkos társaságba tartozik, és hogy az, akire rámutattam, a mesterük. Haladéktalanul érintkezésbe léptem vele, és tanítványává lettem.

– Milyen érdekes!

– *Még ha egyedül kezd is bele a jógagyakorlatokba, és kizárólag saját erejére támaszkodik, akkor is, azon a napon, am ikor igaz imája meghallgatást nyer, találkozni fog a mesterével. Ez alól nincs kivétel. Feltétlenül szükség van a vezetőre. Az őszinte, tökéletes elhatározású kereső végül is megtalálja igaz mesterét.*

– És hogyan ismeri föl az ember? – mormogom kérdőn.

Szahábdzsi arca elsimul, s egy pillanatra jókedvű kifejezés villan át tekintetén.

– *A mester előre tudja, hogy ki fog hozzá jönni, és delejes erővel vonzza magához a tanítványt. Ereje összekapcsolódik a tanítvány sorsával, az eredmény elől nem lehet kitérni.*

Hívek kis csoportja verődött körénk, és egyre többen jönnek oda. Szahábdzsi Maharádzsznak nemsokára már nemcsak egy hallgatója van, hanem egész kis sereg.

– Igyekeztem világos képet alkotni magamnak az önök tanairól – mondom –, de kemény diónak találtam. Tanítványainak egyike adott nekem néhány idevágó munkát, amelyeket a testvériség egy régebbi mestere, Brahm Sankar Miszra írt, s az eredmény az, hogy már szinte kóvályog a fejem.

Szahábdzsi nevet.

– Ha meg akarja érteni a Rádha Szoámi tanításaiban rejlő igazságokat, akkor jógagyakorlatainkat is alkalmaznia kell. *A mi szemünkben ezeknek a gyakorlatoknak mindennapos elvégzése sokkal fontosabb, mint tanainknak elméleti megértése.* Sajnálom, hogy nem fejthetem ki meditációink részletes módszereit, mert ezeket csak titoktartás fogadalma mellett közöljük azokkal, akik csatlakozni akarnak hozzánk, és föl is vétettek. *A módszerek alapja a "hangjóga" vagy a "hallgatás a belső hangra", ahogyan rendszerint nevezzük.*

– Az írások, amelyeket tanulmányozok, azt mondják, hogy a hang az az erő, amely a mindenséget létrehívta.

– Anyagias szempontból helyesen értette, de voltaképpen arról van szó, hogy bizonyos hangáram volt a legfelsőbb Lény első tevékenysége a teremtés kezdetén. A mindenség nem vak erők következménye. Nos, ez az isteni hang ismeretes a mi testvériségünk előtt, és fonetikusán átírható. Hisszük, hogy a hangok magukban hordozzák eredetük jellegét, azt az erőt, amely létrehozta őket. Ezért, amidőn valamely hívünk bensőleg is reménykedően hallgat az isteni hangra, uralmának alávetett testtel, elmével és akarral, akkor, mihelyt meghallja az isteni hangot, fölemeltetik a Legfelsőbb Lény üdvössége és bölcsessége felé.

– Nem lehetséges, hogy az ember képzelete a fül véredényeiben lüktető vér nesztét tartja az isteni hangnak? Vajon miféle más hangot lehet belsőleg hallani?

– Ó, mi nem anyagi hangot gondolunk, hanem szellemit. Az erő, amely az anyagi síkon hangként jelenik meg, csak visszaverődése annak a finomabb erőnek, amelynek működése létrehozta a mindenséget. Mint ahogyan az önök tudósai az anyagot visszavezették a villamossághoz, mi is visszavezetjük az erőt – amelyet anyagi síkon mint hangot hallunk, – egy magasabb rendű rezgéshez, amelyet testi fülünk nem foghat fel, mert az szellemi síkon érvényesül. A hang annak a régióknak a hatását hordozza, ahonnan ered, s így, ha figyelmét befelé összpontosítja, akkor egy napon meghallhatja azokat a rejtelmes szavakat, amelyek az őskáosz első megrezdülésekor felhangzottak, s amelyek a Teremtő igazi nevét adják. Ama szavak visszahangja visszaverődik az ember szellemi részébe; ha valaki a mi titkos jógyakorlatunk segítségével meghallja ezt a visszhangot, és visszafelé követi az eredetéig, akkor a szó szoros értelmében a m ennyekbe emeltetik. Aki híven elvégzi a mi R ádha Szóámi-gyakorlatainkat, amelyek fogékonyá teszik a titokzatos hang meghallására, az teljes elragadottságban feledkezik meg magáról, amikor végre ama hang felcsendül belső hallása számára.

– Ezek a tanítások mehökkentően újszerűek.

– A Nyugatnak, de nem Indiának! Kabir ezt a hang-jógát már a tizenötödik században tanította Benáreszben.

– Igazán nem tudom, mit szóljak ezekhez.

– Hol a nehézség? Bizonyára készségesen elismeri, hogy a hangnak egyik formája, a z ene, elragadtatót érzést kelthet az emberben. Mennyivel mélyebb hatást tehet akkor rá a bensejében hallott mennyei muzsika!

– Elismerem!... ha be lehet bizonyítani, hogy ez a belső zene valóban létezik.

Szahábdzsi vállat von.

– Egész sor érvet tudnék felhozni, hogy meggyőzzem önt, de gondolom, ön ennél valami többet vár. Hogyan bizonyíthatnám be merő okoskodással a test fölötti síkok létezését? Egészen természetes, hogy a még készületlen agy a fizikai világon kívül semmi egyebet nem tud felfogni.

Ha ön ezeknek a szellemi igazságoknak legjobb bizonyítékát óhajtja, az első kézből való tapasztalást, akkor kitartóan alkalmaznia kell a jóga-gyakorlatokat. Biztosítom önt, hogy az emberi test valóban magasabb ténykedésekre képes, mint amelyeket köznapi értelemben ismerünk; agyközpontjainknak legbelső magva kapcsolatban áll a lét finomabb összetételű, szellemi világaival; és megfelelő előképzés után ezeket a központokat oly erőre lehet fejleszteni, hogy végül tudatára ébredünk ama finomabb összetételű világoknak; s e központok legfontosabbika képessé tesz bennünket arra, hogy a legmagasabb rendű isteni öntudat részesévé váljunk.

– Azokra az agyközpontokra céloz ön, amelyeket az anatómusok is ismernek?

– Részben. Azok csak fizikai szervek, amelyeken keresztül a finomabb szellemi központok hatnak; az igazi tevékenység ez utóbbiakban megy végbe. *E központok közt legfontosabb a tobozmirigy, amely, mint ön is tudja, az agy közepe táján van elhelyezve. Ez a szellemi teljesség székhelye az emberben.* Ha valakit itt ér lövés, a halál bizonyos és azonnali. A szellemi áramlatok, amelyek a halló-, látó-, szagló- és egyéb idegeken folynak keresztül, mind ebben a mirigyben találkoznak.

– Orvosaink még mindig bizonytalanságban vannak a tobozmirigy fő működései felől – jegyzem meg.

– S ez nem is csoda, tekintve, hogy a tobozmirigy a gyújtópontja az egyéni szellemiség teljességének, amely az emberi elmének és testnek életet és vitalitást ad. Amikor ez a szellemi teljesség kihúzódik a tobozmirigyből, olyankor beáll az álom, mély alvás vagy önkívület állapota, amikor pedig végleg elhagyja a mirigyet, a test holtan roskad össze. *Miután az emberi test kicsinyített foglalata az egész mindenségnek, amennyiben a teremtés evolúciójában szereplő elemek kisebb mértékben mind megvannak benne is, és miután a testben megfelelő központok kapcsolódnak a finomabb szférákkal, ezért a bennünk lévő szellemi teljességnek igenis lehetséges elérnie a legmagasabb szellemi világot.* Amidőn elhagyja a tobozmirigyét és fölfelé igyekszik, útja az agy szürkeállományán át kapcsolatba hozza az egyetemes értelem körével, amikor pedig a fehérállományon halad keresztül, öntudata a legmagasabb szellemi valóságokig emelkedik. De ahhoz, hogy ezt a szellemi öntudatot elérhessük, a testi érzékek minden tevékenységét meg kell szüntetni, máskülönben nem lehetséges kizárni a külső hatásokat. *Ezért a jogagyakorlatok lényege a teljes koncentrációban áll, amely a figyelem áramlatát befelé irányítja, elfordítva a környezettől, míg a belső szemlélet legmélyebb fokára el nem ért.*

Elfordítom tekintetemet, és próbálom megemésztetni a finom, nehezen felfogható gondolatok áradatát, amelyeket Szahábdzsi oly tetszetős szavakba öltöztetett. A körénk gyűlt jókora sokaság élénk érdeklődéssel kíséri a beszélgetést. A mesterük szavaiban kifejezésre jutó nyugodt bizonyosság vonzó hatást tesz rám, de...

– Ön azt mondja, hogy állításának bizonyítására csupán egyetlen mód van; az ön hangjóga gyakorlatainak alkalmazása. Viszont ezeket a gyakorlatokat titokban tartja – panaszolom.

– Azzal, aki testvériségünkbe óhajt lépni és fölvetetik, szóbelileg közöljük szellemi gyakorlataink módszereit.

– Nem adhat nekem előbb valamilyen személyes élményt, valami közvetlenül meggyőző bizonyítékot? Amit mond, az tökéletesen igaz lehet... valóban, szívemből hinni szeretném.

– Önnek előbb be kell lépnie közénk.

– Sajnálom. Nem tehetem. Lelkialkatom olyan, hogy nem tudok hinni, mielőtt bizonyítékot nyernék.

Szahábdzsi tanácstalan mozdulattal tárja ki kezét:

– Akkor hát mit tehetnék? A Legfőbb Atya kezében vagyok.

* * *

Nap nap után éppoly szabályosan részt veszek a csoport-összejövetelekben, mint a társaság tagjai maguk; közöttük ülve szótlanul elmélkedem és hallgatom mesterük beszédeit; nyílt kérdéseket intézek hozzájuk, és tanulmányozom a Rádha Szoámi-tanításoknak a mindenségre és az emberre vonatkozó azon részeit, amelyekhez hozzájuthatok.

Egy késő délután az egyik tanítvánnyal jó mérföldnyi sétát teszek Dajalbághból odáig, ahol a dzsungel kezdődik. Innen aztán a Dzsamna felé fordulunk, és végül leülünk a széles folyó partján. A meredek és homokos part magasságából nézzük a lassú mozgású vizet, amint lassan kanyarogva folytatja útját az Agra felé nyúló síkságon keresztül. Időnként egy nagy keselyű száll el csapongó szárnyakkal a fejünk fölött.

A Dzsamna! Valahol a partjai mellett játszadozott egykor diadalmasan Krisna, a tehénpásztor-leányok közt, elbűvölve őket csodálatos fuvolájával és szerelmi kedveskedésével. Manapság valószínűleg ő a hindu Panteon legszélesebb körben tisztelt istene.

– Még néhány évvel ezelőtt – mondja társam – ez a környék a vadállatok tanyája volt, és éjjelente egészen odáig elkalandoztak, ahol azóta Dajalbágh fölépült. De most messze elkerülik.

Néhány percre szótlanul ülünk, aztán így szól:

– Ön az első európai, aki a mi csoport-összejöveteleinken részt vesz, bár bizonyára nem lesz az utolsó. Nagyon tudjuk értékelni azt a megértést és rokonszenvet, amelyet ön tanúsított. Miért nem csatlakozik társaságunkhoz?

– Mert nem hiszek a hitükben. *Mert tisztában vagyok azzal, hogy végzetesen könnyű dolog hinni abban, amit az ember hinni akar.*

Társam fölhúzza térdét, és rátámasztja állát.

– A mesterünkkel való kapcsolat mindenesetre előnyére fog szolgálni. Nem akarom rábeszélni a csatlakozásra. Mi nem igyekszünk híveket szerezni, és körünk tagjainak tilos a hithirdetés.

– Hogyan szerzett ön tudomást a társaság létezéséről?

– Igen egyszerűen. Atyám hosszú évek óta tagja volt. Nem lakik Dajalbághban, de időnként felkeresi. Látogatásainak egyikére-másikára magával vitt engem is, de sohasem próbált rávenni a csatlakozásra. Úgy két évvel ezelőtt gondolkozni kezdtem a dolgokon, és több barátomat megkérdeztem a hitük felől. Apámat is megkérdeztem, és válasza a Rádha Szoámi tanai felé terelt. Fölvettek a testvériség tagjául, és az idő igazolta hitemet. Ezt talán a jószerencsémnek köszönhetem, mert akárhányan csak akkor kerülnek hozzánk, amikor már csaknem egész életüket bizonytalanságban töltötték el.

– Ha én oly könnyen és gyorsan tudnám elintézni kételyeimet, mint ön a magáét... – felelek elmerengve.

Ismét hallgatunk mindketten. A Dzsamna sötétkék vize magára vonja pillantásomat, és észrevétlenül mély álmodozásba merülök.

Ezeknek az indiaiaknak minden tudatos és öntudatlan gondolkozását megfesti a hit, a szükségérzet, hogy hódoljanak valamilyen vallásnak, hitnek vagy szentírásnak. Indiában minden elképzelhető hitformát megtalálunk, a legalantasabbtól a legmagasabb rendűig.

Egyszer a Gangesz partján kis templomra bukkantam. Oszlopait faragott doborművek borították, amelyek nemi ölekezésben összefonódott férfiakat és nőket ábrázoltak, falaira pedig olyan erotikus jelenetek voltak festve, amelyek elrettentenek a nyugati papokat. Még az ilyesminek is helye van a hindu vallásban, és meglehet, hogy a nemiség vallásos elismerése helyesebb, mint hogyha az útszélre számúznék. De helye van ebben a vallásban az ember számára egyáltalán elérhető legmagasabb és legtisztább eszméknek is. Ez India!

De sehol ebben az országban nem találkoztam még olyan meglepő kultusszal, mint amilyen a Rádha Szoámi. Ez tagadhatatlanul egyedülálló. Ki más jöhetett volna arra a gondolatra, mint Szahábdzsi Maharádzs, hogy a jógát, a világ legrégebbi tanát összekapcsolja egy modern európai vagy amerikai város magasfeszültségű gépesített civilizációjával? Vajon Dajalbágh kiemelkedő helyre fog-e jutni India történelmében, túlnőve mostani látszólagos jelentéktelenségének arányain? Ha India olyan kereszt-rejtvény, amelynek pontos megfejtését még senki sem találta meg, ez még nem jelent annyit, hogy az eljövendő évek ne hozhatnák meg a feleletet.

Szahábdzsi kinevette Gandhi középkori erkölcsöket hirdető tanát, és Ahmedábád városa, ahol Gandhi központi telepe van, ma is visszhangozza nevetését. A Szabarmati folyó felől félszáz magas gyárkéményt számolhatunk össze, amelyek kihívóan füstölögve néznek le a fából épült, fehér házikók kis csoportjára, ahol a paraszti háziipar evangéliumát hirdetik.

A nyugati módszerek erőteljes behatása máris bomlasztani kezdte India hagyományos módszereit, amelyeket az élet elkerülhetetlenül szükséges tevékenységeiben alkalmazott. Az első európaiak, akik India tengerpartján megjelentek, nemcsak árukötegeket, hanem eszméket is hoztak magukkal. Amidőn Vasco da Gama szakál-

las tengerészei partra szálltak Kalikut békés kikötőjében, megindult az elnyugtatás folyamata, amely ma oly hatalmas ütemben halad előre. India iparosodása tapogatózva és félénken kezdődött, de megkezdődött. Európa sorra átesett a reneszánsz értelmi újjászületésén, a vallási reformáción és az ipari forradalmon. És maga mögött hagyta ezeket. India fölébredt, és e problémák a szemébe merednek. Most az ő problémái ezek. Vakon utánózni fogja-e az európaiakat, vagy megtalálja a maga sajátos – és talán jobb – útját a kérdések megoldására? Vajon Szahábdzsi Maharádzs egyedülálló példája egy napon magára fogja-e vonni India figyelmét?

Ha valami felől bizonyos vagyok, akkor bizonyos vagyok e felől: India rövidesen olyan olvasztótégelybe kerül, amilyenhez foghatót még nem láttunk. Háromezer év hagyományai, amelyek társadalmát gúzsba kötötték és vallásos szabályok börtönébe zárták, két vagy legföljebb három évtizeden belül el fognak tűnni. Ez csodával lesz határos, de meg fog történni.

Szahábdzsi Maharádzs nyilván világosan megértette ezt a helyzetet. Fölismerte, hogy új korszakban élünk; a dolgok régi rendje mindenütt elpusztul, Indiában éppúgy, mint más országokban. Az ázsiai egykedvűség és a nyugati gyakorlatiasság két végletét sohase lehetne összeegyeztetni? Szahábdzsi úgy vélte, hogy igen. Miért ne ölthetné fel a jógi a világfi ruháját? És így kiadja a jelszót, hogy a jóginak ki kell lépnie megszokott rejtőzéséből, hogy elvegyüljön a gépeknek parancsoló emberek zajos gyülekezeteivel. Azt tartja: itt az ideje, hogy a jógi leereszkedjék a gyárba, a hivatalba és az iskolába, és kísérletet tegyen arra, hogy ezeket szellemiséggel töltsse el – nem a prédikálás és propaganda eszközeivel, hanem megvilágosult cselekvéssel. A mindennapok szorgoskodó tevékenységének útját az ég felé vezető úttá lehet és kell tenni. Az olyan, szellemi alapokon nyugvó életmód, mint a jóga, amely túlságosan felül-emelkedik a köznapi embereken, ezek szemében könnyen az önhitt ostobaság egyik válfajának benyomását keltheti.

Ha a jóga továbbra is csak néhány remete kedvtelése marad, akkor a modern világ nem veheti hasznát, és ennek a haldokló tudásnak utolsó nyomai is veszendőbe mennek. Ha csak egypár kiszáradt testű vezeklő céljait szolgálhatja, akkor nekünk, akik tollat forgatunk, ekeszarvat tartunk, a géptermekek olajos környezetében dolgozunk, vagy a tözsde lármájában és az üzletek alkudozó szorgoskodásában élünk, fitymálva kell elfordulnunk tőle. És a modern Nyugat magatartása nem sokára a modern India magatartása is lesz.

Szahábdzsi Maharádzs éles ésszel előre látta a dolgok elkerülhetetlen alakulását, és nagyszerű erőfeszítést tett, hogy a jóga ősi tudományát átmentse a modern életbe, ezzel használhatóvá tegye. Ez az irányt mutató és erőteljes ember minden bizonnyal nyomot fog hagyni hazája történetében. Megértette, hogy szülőföldje elég hosszú ideig tespedt tétlen egykedvűségben. Világosan látja, hogy a Nyugat ipari, gyári, kereskedelmi és mezőgazdasági igyekezetektől zajló világa gazdagabb életet él. Azt is látja, hogy a jóga szellemi kincse mindenkor India legértékesebb öröksége marad, amelyet az ősi bölcsektől kapott, de az a néhány mester, aki magányba vonul-

va életben tartja ezt a kincset, már csak gyér maradéka a nagy bölcsek osztályának; ha meghalnak, a jóga igazi titkai velük együtt fognak elmúlni. S ezért leszállott a gondolatok hegycsúcsainak ritkult légköréből napjaink világába, a huszadik század erélyes törekvései közé, s azon igyekszik, hogy a kettőt összekapcsolja egymással.

Túlságosan fantasztikus ez az igyekezet? Ellenkezőleg, a legnagyobb mértékben bámulatra méltó. Olyan időket élünk, amidőn Mohamed sírját Mekkában villanylámpák világítják meg, s a tevének ki kell térnie Marokkó sivatagi homokján a pompásan felszerelt autósodák előtt. Hát akkor India? Ennek az óriási országnak, amelyet sok évszázados álmából egy egészen ellentétes kultúra felriasztott, ki kell nyitnia megnehezedett szempilláit. Az angolok többet tettek, mint hogy homokos sivatagokat termékeny mezőkké változtattak, csatornákat és gátakat építettek a mezőgazdaság fejlesztésére, a nagy folyók árvizeit megrendszabályozták, kitűnően, képezett katonák áthatolhatatlan falát állították fel az északnyugati határon, biztosítva a békét és a nép birtokát, s egészséges, ésszerű gondolatok frissítő, ébresztő szelét árasztották Indiára.

A fehér emberek a sűrke Észak és a távoli Nyugat felől jöttek. A sors a lábuk elé tette Indiát, és az ország kevés erőfeszítés árán az övék lett.

Miért?

Talán a világ, amely az ázsiai bölcsességen és a nyugati tudományosságon kottlik, egy szép napon olyan művelődést fog kikeltetni, amely megszégyeníti az antik világot, neveltségessé teszi a modern jelent, és bámulattal tölti el a jövőt.

Gondolataim ösvénye végéhez ér. Fölemelem a fejemet, és kérdő szót intézek társamhoz. Nem hiszem, hogy hallaná. Csak néz egyenesen előre, át a folyó fölött, amely visszatükrözi a napnyugta utolsó piros sugarait. Ez az alkony órája. Szemmel kísérem a vörös tűzgolyót, amint sebesen hanyatlik a láthatár alá. A csönd leírhatatlan, mintha a természet belefeledkezett volna a szépséges látványba, és egy időre elnyugodnék. Szívem mohón issza a felséges békét. Újra társamra pillantok. Alakját már beburkolja a gyorsan aláereszkedő homály fátyla.

Így ülünk a halotti csöndben, míg a Nap hirtelen alá nem bukik a fekete éjszakába.

Társam fölkel, és nyugodt léptekkel vezet vissza Dajalbághba a sötétség árnyai közt. Sétánk ezer és ezer csillag fénypontjaival hímzett sötét mennyezet alatt ér véget.

* * *

Szahábdzsi Maharádzs úgy határoz, hogy egy időre búcsút vesz Dajalbághtól, és lemegy a Központi Tartományokba egy kis jól megérdemelt pihenőre. Ebben a mi búcsúnknak is sorsszabta időpontját látom, és eltervelem, hogy ugyanabba az irányba fogok utazni. Timarniig együtt mehetünk, ott aztán útjaink elválnak.

Éjfél után egy óra tájban leszállunk az agrai pályaudvaron. Bizalmas tanítványainak kis csoportja kíséri a mestert, s így társaságunk eléggé szembeszökő. Valaki

széket kerít Szahábdzsi részére, és míg ő a lelkes hívek körében ül, én fel s alá járkálok a gyengén megvilágított peronon.

Napközben szemlét tartottam dajalbaghi tartózkodásom fölött, és sajnálkozva állapítom meg, hogy semmiféle emlékezetre méltó benső élmény nem ért, nem részesültem lélekemelő látomásban, amely az élet értelmét föltárta volna előttem. Azt reméltem, hogy az öntudatot kitágító jóga valamilyen megvilágosulása egyikét órára át fogja törni elmém homályát, hogy akkor majd visszafelé próbáljam követni a jóga nyomdokait, látó szemmel, nem pedig pusztá hittel. De nem, ilyen áldás nem vár rám. Talán nem vagyok méltó rá, talán túl sokat követelek; nem tudom.

Időnként az ülő alak felé pillantok. Szahábdzsi Maharádzs egyéniségében van valami delejes erő, s ez hatással van rám. Érdekes vegyüléke az amerikai talpraesettségnek, a korrekt magatartás iránti angol előszeretetnek és az áhítatos indiai szemlélődésnek. Ritka típus ebben a modern világban. Több mint százezer férfi és nő bízza benső életének vezetését erre az emberre, s a Rádha Szoámiknak ez a legkevésbé sem elbizakodott vezetője mégis milyen szerényen, alázatosan üldögél székében.

Végre berobog vonatunk, és a mozdony erős reflektora kísérteties fényt vet a jelenetre. Szahábdzsi beszáll fenntartott szakaszába, mi többiek is beszállunk a kocsikba. Leheverek, hogy pár órát aludjam, és nem tudok többé semmiről, amíg csak reggel hihetetlenül kiszáradt torokkal föl nem ébredek.

Minden állomáson, ahol a vonat megáll, Szahábdzsinak a közelben vagy akár több mérföldnyi körzetben lakó hívei tömegbe verődnek a különszakasz ablaka előtt. Előre értesültek átutazásáról, és mohón megragadják az alkalmat, hogy legalább rövid időre érintkezésbe jussanak vele, mert Indiában azt tartják, hogy a mesterrel való megoly rövid érintkezés is fontos szellemi és anyagi eredménnyel jár.

Engedélyt kérek és kapok Szahábdzsitől, hogy az út utolsó három óráját vele tölthessem, az ő szakaszában. Hosszasan beszélgetünk a világ állapotáról, a nyugati nemzetekről, India jövőjéről és az ő felekezetének a jövőjéről. Végül így szól megszokott, kellemes és megnyerő modorában:

– Biztosíthatom önt afelel, hogy nem él bennem tudatosan az, hogy India a hazám. Szemléletemben kozmopolita vagyok, és minden embert testvéremnek tekintek.

Ez a meglepő őszinteség örömmel tölt el. De örömet lelem minden szavában. Mindig egyenesen a tárgyra tér, minden mondata célba talál, és teljes mértékben él benne a meggyőződés bátorsága. Élvezetes élmény beszélgetni vele, és kapcsolatba jutni gondolataival. Minduntalan valami váratlan kijelentéssel, valami új szemponttal lep meg.

A vonat most olyan irányba tér, hogy a napfény elviselhetetlen erővel tűz az ablakon át a szemembe. A fülledt hőség szinte süti az ember húsát, a könyörtelen sugarak kimerítik az agyat. Felhúrom a fatáblás napellenző redőnyt, és bekapcsolom a villamos ventilátort, némi enyhülést biztosítva így a déli hőség ellenében. Szahábdzsi Maharádzs észreveszi, milyen kényelmetlenül érzem magam, és néhány

narancsot szed elő kezításkájából. A kis asztalra teszi, és felszólít, hogy osszam meg vele a narancsokat.

– Lehúti a torkát – jegyzi meg.

Mialatt kése lassan hántja le a sárga héjat, minden fontoskodás nélkül így beszél:

– Igaza van, ha annyira óvatos abban, hogy bárkit is mesteréül válasszon. A kétkedés nagyon hasznos, amíg elhatározásra nem jut, de azután már teljes hitének kell lennie. Ne nyugodjék, amíg rá nem talál szellemi oktatójára. Erre feltétlenül szükség van.

Nemsokára csikorgó zaj hallatszik és hangos szó kiáltja: "Timarni!"

Szahábdzsi fölkel, hogy kiszálljon. Valami fölébred bennem, mielőtt megjelenének a tanítványai és lefoglalnák. Ez a valami megtöri tartózkodásomat, félrehárítja nyugati büszkeségemet, lerombolja vallásellenes felfogásomat, és ajkamon át szavakba öltözik:

– Kérhetném szentséged áldását?

Barátságos mosollyal fordul felém, kedvesen mosolyog szemüvegén át, és kedélyesen megveregeti a vállamat.

– Már meg is kapta! – biztosít búcsúzóul.

Visszatérek szakaszomba, és a vonat sebesen robog tovább. Fakó mezők suhannak el az ablak előtt. Álmos tekintetű tehének kis csoportjai elégedetten rágódnak a ritkás fűvön. Szemem csak felszínesen vesz tudomást róluk, mert elmém egy jelentékeny ember képét viszi magával, akit nagyon megkedveltem, és mélyen csodálok.

XIV. FEJEZET

A párszi messiásnál

Agrától Naszikig hosszú az út, de ebben a rövid fejezetben nem térek ki rá, ne-hogy vándorlásaim beszámolója túlságosan hosszúvá nyúljon.

Az idő kereke feltartóztathatatlanul tovább forog, és körös-körül hordoz engem Indiában. Ismét eljutok Meher Babához, a párszi szenthez és önkinevezte messiáshoz.

Nem valami mohó vágyakozás vissz hozzá vissza. A kétely hideg kígyói szorosán körültekergődzték elmémet, és erős benső érzés azt súgja, hogy közelében a huzamos tartózkodás merő időfecsérlés lesz, mert Meher Baba, bár jó ember és aszkétaéletet él, sajnos, óriási csalódás áldozata a maga nagyságának képzetéről. Utazásaim közben alkalomadtán értesüléseket szereztem az ő úgynevezett csodálatos gyógyításaira vonatkozólag. Az egyik eset vakbél-gyulladás volt, s azt mondják, hogy a beteget tökéletesen meggyógyította a Meherbe vetett egyszerű hit. De a behatóbb kérézősködés kideríti, hogy az orvos, aki az illetőt megvizsgálta, súlyos emésztési zavarnál egyebet nem állapított meg!

Egy másik esetről kiderül, hogy az idős embernek, akit Meher állítólag egyetlen éjszaka folyamán a betegségek egész sorozatából gyógyított volna ki, bebizonyíthatóan nem volt más baja, csak a bokája dagadt meg! Röviden, a mester gyógyító erejét alaposan felfűjták a tanítványai, akiknek túlbuzgó lelkesedése eléggé érthető az olyan országban, ahol a mese gyorsabb lábon jár, mint a tények.

Nem hiszem, hogy a párszi messiás be tudná váltani ígéreteit, hogy csodálatos élményekben részesít engem; de mert ráálltam, hogy egy hónapot a közelében töltök, nem akarom megszegni szavamat. Így hát minden ösztönös érzésem és ítélőképességem ellenére vonatra szálllok, és Naszik felé igyekszem, nehogy Meher Baba azzal vádolhasson, hogy nem adtam alkalmat neki állítólagos erőinek bebizonyítására.

* * *

Meher központi szállása a város szélén, néhány modern épületben van. Negyven tanítványból álló kísérete céltalanul ódög a telep körül.

– Nos, mit gondolsz? – ez az első kérdések egyike, amellyel Meher hozzám fordul. Fáradt vagyok, kimerített az utazás; Meher úgy látszik, arcom színtelenségét és fáradt vonásait a mélységes elmélkedésnek tulajdonította, de sebj, azonnal készen állok a válaszzal:

– Arra a tucatnyi messiásra gondolok, akiket ittlétem óta Indiában fölfedeztem. Meher Baba nem mutat meglepetést.

– Igen – felel, lassan mozgatva ujját az ábécés táblán –, egyik-másikukról magam is hallottam.

– Mivel magyarázza ezt a jelenséget? – kértem ártatlanul.

Homloka redőkbe húzódik, de ajkán fölényes mosoly jelenik meg.

– Ha becsületesek, akkor tévedés rabjai. Ha nem becsületesek, akkor megcsalják az embereket. Vannak olyan szent emberek, akik szép előhaladást tesznek, s akkor a szellemi dicsőség a fejükbe száll. Ez rendesen akkor áll elő, ha nincs megfelelő mesterük, aki tanáccsal irányíthatná őket. A misztikus út közepe táján van egy pont, amelyen legnehezebb keresztüljutni; gyakran megesik, hogy aki ájtatossága révén eljut idáig, balgán azt hiszi, hogy elérte a legfőbb, végső célt. Innen aztán már csak egy lépés, hogy messiásnak képzelje magát.

– Kitűnő és ésszerű magyarázat. De, sajnos, csaknem ezt hallottam minden egyes úgynevezett messiástól a többiekre vonatkozólag. Mindegyik azt állítja, hogy ő tökéletes, és mindegyik tökéletlennek mondja a vetélytársait!

– Ne törődjék velük. Ezek az emberek öntudatlanul mind csak az én munkámat mozdítják elő. Én tudom, ki vagyok. Amidőn az idő elérkezik, hogy küldetésemet betöltssem, akkor majd a világ is megtudja, ki vagyok.

Ilyen légkörben lehetetlen ésszerűen vitatkozni, azért hát elejtem a kérdést. Meher Baba még néhány tetszetős közhelyet mond, majd kegyesen elbocsát.

Letelepszem az egyik kis házban, amely két-három percnnyire áll a telep központjától. Eltökéltem, hogy félreteszek minden érzést, és egészen elfogulatlan szemmel vizsgálom az eseményeket a következő négy hét alatt. Nem lesz bennem ellenérzés Meher iránt, a kétely sem fog gátolni, hanem inkább várakozó álláspontot fogllok el, föltételezve a legjobbat.

Nap nap után bizalmasan érintkezem a tanítványokkal; látom életmódjukat, tanulmányozom lelkialkatukat és fürkészem Meherrel való szellemi kapcsolatuk történetét. A párszi messiás mindennap ad nekem valamit az idejéből. Sokmindenről beszélgetünk, s ő sok kérdésemre válaszol, de egyetlenegyszer sem utal azokra a különös ígéretekre, amelyet Ahmednagarban tett nekem. Elhatározom, hogy nem emlékeztetem, s így az egész ügy látszólag feledésbe merül.

Az örökös kérdezősködésnek, amellyel őt és tanítványait elárasztom – részben újságírói kíváncsiságból, részben őszinte vágyból, hogy elég ténnyel sikerüljön találnom, amelyek vagy meggyőzhetnek látogatásom haszontalan voltáról, vagy megdönthetik kételyeimet – egyik eredménye az, hogy Meher rendelkezésemre bocsátja azoknak a titkos naplóknak sorozatát, amelyeket rendeletére évek óta vezettek. A messiásra és tanítványainak csoportjára vonatkozó főbb események és minden fontosabb tanítás, kijelentés vagy jóvendülés följegyzését tartalmazza, amelyeket Meher szóbelileg adott. E könyvek közel kétezer sűrű kézírásos oldalt tesznek ki, a szöveg többnyire angol.

A naplót szemmel láthatólag a vakhit szellemében írták, de én értékes segéd-eszköznek találom, mert jól megvilágítja Meher jellemét és képességeit. Ezek az írássok, minden alázatos hódolatuk ellenére, annyira becsületesek, hogy feljegyzik a legjelentéktelenebb dolgokat is, s ez a körülmény kitűnően szolgálja célomat, mert a

följegyzések megmutatják, milyen irányban és hogyan mozog Meher eszejárása. A két tanítvány, aki a naplót vezette, fiatal ember; csak kevés élettapasztalattal rendelkeznek a maguk rendkívül korlátozott körén kívül, de éppen naivitásuk és mesterükbe vetett tökéletes bizalmuk készítette arra őket, hogy olyan dolgokat is följegyezzenek, amelyek egyáltalán nem hízelgők Meherre nézve.

Miért jegyezték fel, hogy Meher egy alkalommal Mattra felé utaztában, a vonaton olyan hatalmas pofont mért egyik legbizalmasabb tanítványának képére, hogy ennek orvoshoz kellett fordulnia? Miért jegyezték föl a fonák magyarázatot, – amelylyel mesterük, aki az isteni szeretetet hirdeti, próbálta mentegetni tettét, – mely szerint ha egy messiás tettetett haraggal megbünteti valamelyik tanítványát, akkor a bűnei miatt ez utóbbira váró bűnhődés nagy része eltöröltetik? Miért jegyezték fel annak a tanítványnak a mulatságos esetét, aki Arangaonban "elveszett", mire Meher egész kereső különítményt küldött ki felkutatására, de ez órák múlva az eltűnt tanítvány nélkül jött vissza? Az elveszett tanítvány végül is szépen magától megkerült, s azt a magyarázatot adta, hogy miután pár nap óta álmatlanságtól szenvedett, váratlanul elnyomta az álmot egy lakatlan épületben, amely Meher szállásának közvetlen közelében állt! A mester, aki a saját állítása szerint részt szokott venni az istenek tanácskozásaiban, és ismeri az emberiség jövőjét, nem tudta, hogy "eltűnt" tanítványa ott volt a közelében!

Így hát éppen elég anyagot találok, hogy az elmémbe lappangó kételyeket újból megerősítsem. Arra is rájövök, hogy Meher Baba egyáltalában nem tévedhetetlen tekintély, szüntelenül változó hangulatok rabja, s igazi önző, aki eltompult agyú követőitől a legteljesebb szolgálai magatartást követeli. És végül kiderül a naplóból, hogy Meher olyan próféta, akinek a jóslatai igen ritkán válnak be. Amikor először találkoztunk Ahmednagarban, közelgő világháborút jósolt, de nem volt hajlandó elárulni, hogy az mikor következik be, jöllehet azt a benyomást igyekezett kelteni bennem, hogy az esemény időpontját ismeri. Most a naplóból megtudom, hogy ugyanazt az eseményt bizalmas tanítványainak is megjósolta, sőt nem csak egyszer, hanem több ízben. Minden egyes alkalommal sorra más és más időpontot tűzött ki a világot felforgató esemény bekövetkezésére, mert a megjósolt dátumok eljöttek, de a háború mindig elmaradt. Az egyik évben, amikor az ázsiai helyzet vészjóslónak látszott, a háború kitörését Keletre helyezte, a következő évben, amikor Európában válik fenyegetővé a helyzet, és már elfelejtette előző kudarcát, a Nyugatot jelöli ki a háború színhelyéül, és így tovább. Most érthetővé válik előttem, hogy miért nem akart határozott dátumot mondani nekem Ahmednagarban. Fölvetem a be nem teljesült jóslatok esetét az egyik értelmesebb tanítvány előtt, s ez őszintén megvallja, hogy mesterének jóslatai általában tévesek szoktak lenni.

– Nem is hiszem, hogy valaha is sor kerüljön arra a háborúra, mármint szokásos háborúra, de bizonyosan gazdasági háború lesz – füzi hozzá ártatlanul.

Noha a meglepő naplófeljegyzések utolsó oldalait már mosolyogva lapozom át, nyíltan megvallom magamnak, hogy magasztos és lélekemelő beszédek is találtam

köztük, és hogy Meher Babában vallásos tehetség lakozik. Ha valaha sikert ér el, csak ennek lesz tulajdonítható. De nem felejttem el tulajdon mondásainak egyikét, amelyet valahol a naplóban olvastam, hogy: „Ha valaki erényes tanácsokat tud adni másoknak, az még nem a szentség bizonyítéka vagy a bölcsesség jele. ”

* * *

Nasziki tartózkodásom hátralévő részén jobb, ha bölcs hallgatással siklom át. Ha csakugyan egy világmegváltónak s az emberiség szabadítójának közelében élek, igazán semmi sem látszik igazolni, hogy ilyen rendkívüli szerencsének részese lehetek. Ez talán onnan ered, hogy jobban érdekelnek a kézzelfogható tények, mint a mitikus legendák. Nincs kedvem följegyezni a gyerekes cselekvések, beteljesületlen jóslatok, az ésszerűtlen parancsoknak való vak engedelmeskedés és az olyan messiási tanácsok sorát, amelyek még nagyobb bajba sodorják azt, aki megfogadja őket.

Amidőn ott tartózkodásom határideje közeledik, Meher Baba mintha igyekeznék elkerülni a velem való találkozást. Lehet, hogy csak képzelődöm, de ez a benyomásom. Amikor látom, mindig roppantul siet, sok a dolga, és pár perc múlva elrohan. Minden nap egyre jobban ráébredek visszas helyzetem tudatára, és meglehet, hogy maga Meher is tisztában van a kényelmetlen állapottal, amely napról napra jobban rám nehezedik.

Várom a csodálatos élményekre, amelyeket kilátásba helyezett, bár tudom, hogy sohasem fognak bekövetkezni, s ez tökéletesen igazolódik is. Semmi szokatlan dolog nem történik, sem velem, sem másokkal. Nem igyekszem Mehert szigorú keresztkérdések vizsgálatának alávetni, hiszen tudom, hogy ez teljesen meddő kísérlet lenne. De amikor a hónap vége felé jár, közlöm vele küszöbön álló elutazásomat, és szeméremre vetem Meher Babának, hogy nem tudta beváltani ígéretét. Válaszképpen könnyedén néhány hónappal későbbi időpontra odázza el az ígért csodákat, azzal elejti az egész kérdést! Lehet, hogy tévedek, de az a benyomásom, hogy valami idegesség bántja, valami különös türelmetlenség, amelyet jelenlétem vált ki. Mindezt inkább csak megérezem, semmint a szememmel látnám. De nem próbálok vitába bocsátkozni vele, mert belátom, hogy céltalan lenne az én egyenes, szókimondó kérdéseim fegyverét szembeszegezni az ő mellékutakon járó, határozott válaszok elől kitérő keleti gondolkozásmódjával.

Amikor barátságosan és udvariasan mindörökre istenhozzádot mondom Meher Babának, még a búcsú pillanatában is úgy beszél, mintha legcsekélyebb kétség sem merülhetne föl az iránt, hogy ő valóban az a világmegváltó mester, akit oly sokan várnak. Sőt, még kijelenti, hogy ha majd egy napon elérkezik az ideje, hogy elmenjen a Nyugatra, s ott a művét véghezvigye, akkor értem fog küldeni, mert vele kell utaznom.

Ez volt hát az eredménye az én balga kísérletemnek, hogy ezt az embert a szávan fogjam. Mit mondhatnék az úgynevezett "isteni mesterekről", akik szellemi elragadtatást ígérnek, s helyett csak reménytelen zavart keltenek az elmékben?

* * *

Lehet-e elfogadható magyarázatot találni Meher Baba különös életpályájára és furcsa viselkedésére? A fölszínes ítélet könnyűszerrel csalónak vagy nyeglének tarthatná. Így már többen ítélték felőle, de ez nyilván nem igazságos, és sok mindent nem magyaráz meg az életében. Inkább elfogadom az öreg bombeyi Khandavála bíró véleményét, aki Meher Babát ennek gyerekkora óta ismerte, s azt mondta nekem, hogy a párszi messiás egyszerűen csak becsületes ember, de tévedések rabja. Ez a magyarázat eléggé helytálló, de engem még nem elégít ki.

Meher Baba jellemének egy kis elemzése érthetőbbé teheti elméletemet. Említettem fentebb, hogy amikor először találkoztam vele Ahmednagarban, hatást tett rám békés és szelíd magatartása. De nasziki tartózkodásom idején a mindennapi események megfigyelése feltárta, hogy békés mivolta gyöngye jellemet, szelidsége pedig erőtlenséget takar. Fölfedeztem, hogy valójában határozatlan ember, akit mások és a körülmények befolyásolhatnak. Kis, hegyes álla ékesszólóan bizonyítja ezt. Azonfelül hirtelen, felelőtlen megnyilatkozások is jellemzik viselkedését. Nyilvánvaló, hogy az érzelmei erősen uralkodnak rajta. Szenvedélye a színpadiasság iránt, gyermeki, de keleties hajlama a látványos demonstrációkra szintén azt bizonyítja, hogy szeret színészkedni. Mintha inkább a nézőközönségért élne, mint önmagáért. És jóllehet azt állítja, hogy az élet színpadán igen komoly szerepet tölt be, nem lehet egészen elítélni azokat, akik viselkedésében komédiát látnak.

Az én elméletem az, hogy az öreg mohamedán fakír nő, Hazrat Babadzsan, csakugyan annyira felforgatta Meher Baba lényét, hogy egészen kizökkentette egyensúlyából, és ezzel olyan állapotba juttatta, melyet sem ő, sem a körülötte lévők nem értenek meg. A jelentékeny hölgygel való találkozásom, bár rövid volt, meggyőző afelelől, hogy Hazrat Babadzsannak valami különös hatalma van, s ez elég erős ahhoz, hogy még a legmegrögzöttebb racionalistát is felrázza. Nem tudom, miért kellett hirtelen Meher Baba életébe lépnie, egészen váratlan irányba s olyan pályára terelve őt, amelynek végkifejlődése – akár nevetséges, akár valóban jelentékeny lesz az – még a jövő titka. De annyit tudok, hogy a fakír nőnek megvolt a képessége ahhoz, hogy – képletesen szólva – kirántsa a talajt Meher lába alól.

A csók, amelyet Mehernek adott, magában véve nem jelentett semmit, de fontosságot nyert, mint a szent nő lelki kegyének jelképes hordozója. Az eredményeképpen föllépett különös agybeli állapot jelentőséget kap Meher későbbi élettörténetének szempontjából. "Elmémet nagy megrázkódtatás érte, amely hosszabb időn át tovább rezgett bennem" – mondotta egyszer nekem, az eseményre utalva. Világos, hogy a hatás készületlenül érte. Nem részesült előképzésben, sem oly gyakorlatokat nem

végzett, amelyek a jógivá való felavatással egyenlő értékűek lettek volna. "Jó barátja voltam Meher Babának fiatal korában – mondta tanítványa, Abdullah – de soha sem tapasztaltam érdeklődést nála a vallás vagy bölcsélet iránt. Mindig jobban szerettem a sportot, játékot vagy mulatságot. Iskolai csetepatéinkban és tevékenységeinkben mindig főszerepet játszott. Hirtelen átfordulása a szellemi érdeklődés terére meglepetésként ért bennünket."

Azt hiszem, hogy a fiatal Mehert a váratlan élmény teljesen kizökkentette egyensúlyából. Ez eléggé nyilvánvalóvá vált, amikor tompult elmeállapotba esett, és úgy viselkedett, mint valami emberi automata, de távolról sem olyan nyilvánvaló most, miután visszanyerte egészségét. Nem hiszem, hogy emberi mivoltában egészen visszanyerte volna normális állapotát. Némely ember esetében a vallási hatás, a jóga önkívülete, vagy a misztikus elragadtatás hirtelen túladagolása éppoly felforgató lehet, mint bármely erős bódítószer. Röviden, nézetem szerint, Meher Baba még mindig nem tért magához a magasztos hangulat első mámorából, és a hallatlanul nagy mérvű kizökkenés eredményeképpen még mindig bizonyos egyensúlyhiány mutatkozik benne. Semmilyen más feltevessel nem tudom magyarázni azt a rendkívüli viselkedést, amelyet időnként tanúsít.

Másfelől viszont a misztikus minden kiválóságának – szeretet, szelídség, vallásos intuíció stb. – jeleit mutatja, de ugyanakkor a paranoiás elmebaj jelei is láthatók rajta. Mindent nagyítva eltúloz, ami önmagára vonatkozik. Ezt az állapotot olyan vallási rajongóknál is meg lehet találni, akik hirtelen, de csak ideig-óráig tartó önkívületbe szoktak esni. Amikor magukhoz térnek, él bennük a tudat, hogy valami nagy-szerű dolog történt velük. Innen már csak egy lépés, hogy minden jogosultság nélkül szellemi nagyságot tulajdonítsanak önmaguknak, s így új felekezeteket és furcsa társaságokat alapíthassanak, amelyeknek ők maguk a fejei. Az önistenítés, a hit, hogy ők az emberiség megváltására hivatott messiások, csak a végső lépés, amelytől egy-két vakmerőbb ember nem riad vissza.

Úgy találom, hogy Indiában sok olyan ember van, aki vágyódik arra a magasztos öntudatra, amelyet a jóga ígér követőinek, de nem hajlandó megfizetni a gyakorlat és önfegyelmzés árát, amelyet az követel. Az ilyenek hát bódítószereket szednek, például ópiumot és hasist, hogy a transzcendentális tudati állapot kiszínezett utánzatára tegyenek szert. Megfigyeltem a bódítószerek rabjainak viselkedését, és azt találtam, hogy egy bizonyos vonás mindegyikükben közös. Hallatlan mértékben felnagyítják a maguk életének kisebb-nagyobb jelenségeit, és nyilvánvalóan hazudoznak, abban a szilárd hitben, hogy az igazat mondják! Ez aztán a paranoia kifejlődéséhez vezet, amely nem egyéb, mint az öntudatnak a teljes önámítás fokáig való nagyzó eltúlozása.

A bódítószer rabja például észrevesz egy nőt, aki hanyagul feléje pillant. Azonnal egész elképzelt regényt sző magának a nővel kapcsolatban. Világa kizárólag a maga dicsőített énje körül forog. Olyan fantasztikus kijelentéseket tesz a maga csodá-

latos erőiről, hogy az ember kétségbevonja épelméjűségét. És a cselekedetei mind hirtelen, megmagyarázhatatlan indítékokból következnek be.

Az ilyen szerencsétlen emberekre jellemző kiegyensúlyozatlan vonások némelyike Meher Baba jellemét és életét is jellemzi, de azzal a különbséggel, hogy ő sohasem hanyatlik olyan gonosz mélységekbe, mint amazok oly könnyen, mert az ő ki-zökkenésének eredete nem bódítószert, hanem egy boldogító szellemi élmény volt. Nietzsche szavaival élve, a párszi messiás "emberi, túlon túl emberi".

Nagy teketóriát csinálnak az időpontra vonatkozóan, amikor majd hallgatását megszakítja. Az ember szinte kételkedik benne, vajon meg mer-e szólalni valaha is, de nem kell nagy ítélőképesség annak belátásához, hogy szava, ha majd végre felhangzik, eredménytelenül fog elenyészni a világ süket fülében. Szavak nem művelhetnek csodákat. Elhamarkodott jóslatai beválhatnak vagy nem válhatnak be; fontos az, hogy maga a próféta megbízhatatlannak bizonyult; ígéreteit nem tartja be, jövőbelátó kijelentései nem teljesülnek, magatartása pedig önző és tévelygő. Nem tudja támogatni a maga mivoltával magasrendű elhivatottságát, amelyet másokkal el akar hitetni. Az ilyen ember szózatának szükségképpen süket és közönyös fülekbe kell hullania.

És lelkes követői? Vajon az idő fagyos kézzel fogja felrázni őket önámításukból? Nem valószínű. Meher Baba története az indiai hiszékenységgel jellegzetes története, és szembeszökő példával szolgál az indiai jellemnek erre a hibájára. India egy tanulatlan és túlzottan vallásos faj hibáiban szenved, mert nem ismeri a gondolkodásnak azokat a tudományos módszereit, amelyek az érzést elválasztják az értelemről, a történelmet a mendemondától, aényt a képzelődéstől. Elég könnyű dolog nyájba gyűjteni a lelkes követőket, legyenek ezek akár őszinte törekvők, akár balga és tapasztalatlan személyek, vagy akár olyanok, akik okos dolognak tartják, ha magukat és szerencséjüket náluk fényesebb csillaghoz kapcsolják.

Nem áll rendelkezésemre sem hely, sem türelem ahhoz, hogy rájuk mutassak, de tény, hogy Meher Baba életében lépten-nyomon hibákat és botlásokat követett el.

Ugyanez persze rám is áll. De ő azt állítja magáról, hogy Isten sugallta messiás, míg én nagyon is tisztában vagyok közönséges halandói korlátozottságommal.

Nézetem szerint a követői sohasem fogják elismerni, hogy Meher Baba hibákat követhet el. Ártatlanul mindig föltételezik, hogy valami titokzatos, rejtett cél húzódik meg minden mögött, amit ő mond vagy tesz. Megelégszenek azzal, hogy vakon kövessék, és valóban nem is tehetnek mást, hiszen az ész mihamar föllázadna az ellen, amit le kell nyelniük. A Meherrel kapcsolatban szerzett tapasztalatom csak még jobban megerősítette cinizmusomat, amelynek annyiszor kárát vallottam életemben, és megerősítette bennem azt a radikális kételkedést is, amely eltakarta benső érzésemet, pedig ez az utóbbi vezetett vándorlásaimon ebben a keleti világban.

Keleten mindenütt egyre gyakrabban esik szó valami eljövendő eseményről, amelyről majd kiderül, hogy a legnagyobb dolog lesz, amit a történelem évszázadok óta hozott. Egy "Eljövétel" jóslata magasodik fel India barna bőrű fiai, Tibet zömök

népe, Kína mandulaszemű tömegei és Afrika szürke szakállas vénei előtt. Az élénk és áhítatos keleti képzelet szerint az idő teljessége elközelgett, s a mi nyughatatlan korunk külső jelekkel is bizonyítani látszik a nagy események közeli beálltát. Mi volna hát természetesebb annál, hogy Meher Baba az ő hirtelen lelki változását messiási elhivatottságra magyarázza? Mi volna természetesebb az ő engedelmes nyája vállalkozni a "messiás" eljövételének hirdetésére? Mindamellettt kénytelen vagyok elítélni azokat a színpadias eszközöket, amelyeket Meher alkalmazott. Soha még nagy valláshirdető nem használt ilyeneket, és valószínűleg a jövőben sem fog akadni olyan, aki az évezredek át követett szellemi illemszabályt megtagadná. Élénken gyanakszom, hogy ennek a látványos "szentnek" a különcködései igen furcsa irányt fognak még venni. De az idő majd sokkal jobban feltárhatja mindezt a világ szórákoztatására, mint e sorok írója.

S amint ez a hosszúra nyúlt elmélkedés a befejezéséhez közeledik, fölösleges tagadnom, hogy Meher Baba gyorsan mozgó ujjai nem egy magasztos és csodálatos mondatot tolmácsoltak. De amikor leszáll vallásos ihletettségéből – ami pedig elkerülhetetlen –, és a maga személyes nagyságáról kezd beszélni, akkor legjobb, ha ismét felhúzzuk saruinkat, és továbbállunk. Mert ilyenkor az emberiség jövőjének vezetőjét inkább félrevezetőnek lehet tartani!*

---

* Meher Baba azóta megjelent a nyugaton is, és ott kultusz kezdett kialakulni körülötte. Még mindig csodálatos dolgokat ígér, amelyek majd akkor történnek meg, amikor hallgatását megszakítja. Több ízben meglátogatta Angliát, követőket szerzett Francia-, Spanyol- és Törökországban, s kétszer járt Perzsiában. Színpadias hatású körutazást tett Amerikában, férfiakból és nőkből álló vegyes kísérettel. Hollywoodban királyi módon fogadták. Mary Pickford látta vendégül otthonában, Tallulah Bankhead érdeklődött iránta, és vagy ezer ismertebb személyiséget mutattak be neki Hollywood legnagyobb szállodájában. Nagy területet vettek az Egyesült Államokban, hogy ott rendezze be nyugati központját. Ajka még mindig néma, és közben ötletszerűen utazgat országról országra, rövid látogatásokat téve itt-ott. Végül is nevezetes ember lett, de a rám vonatkozó ígéretét nem tartotta be, nem hívott magával.

XV. FEJEZET

Különös találkozás

Kényelmesen és határozatlanul kóborlok Nyugat-Indiában, immár másodízben. Megelégteltem az utazást a poros vonatokon és ülés nélküli ökrösszekereken, ezért ócska, de erős túragépkocsit bérelek, s egy hindut fogadok, aki az útitárs, sofőr és szolga háromszoros szerepét játssza.

A tájkép ismételten megváltozik körülöttünk, míg a mérföldek sebesen maradnak el a gumikerekek alatt. Az erdős vidékeken sofőröm este megáll, ha idejében nem érhetne el valami falut. Egész éjjel nagy tüzet éget, ágakkal, rőzsével táplálja a lángokat. Azt mondja, hogy a tűz távoltartja a vadállatokat. Az erdőséget leopárdok és párducok népesítik be, de annyira félnek a tüztől, hogy tiszteletteljes távolságban maradnak. De nem úgy a sakálok. Halljuk gyászos csaholásukat a hegyek közt, olykor egészen közélről. Napközben pedig keselyűk keringenek fejük fölött.

Egy késő délután, amint vastag porral fődött úton hajtunk tova, különös párt látunk ülni az út szélén. Az egyik közepes korú szent ember, sarkaira kuporodva ül, és szemmel láthatóan a köldökét nézi a ritka lombú bozót gyér árnyékában; a másik az ő fiatal kísérője, valószínűleg tanítványa. Az idősebb ember összetett kezekkel, elmélyedésben félig lehunytt szemmel, tökéletesen mozdulatlanul ül, amint elhaladunk előtte. Még csak egy pillantást sem vet felénk, bár az ifjú hívő bámész tekintettel mered kocsinkra. Valami a szent ember arcában felkelti érdeklődésemet, és valamivel odébb megállítatom a kocsit. Hindu társam visszamegy, hogy kikérdezze őket, s én idegesen várom az eredményt, míg ő hosszabb beszélgetésbe elegyedik a fiatalemberrel.

Visszatér, s egy sereg fölösleges részlet kíséretében közli velem, hogy az a pár csakugyan mester és a tanítványa, hogy az idősebb embert Csandi Dásznak nevezik, aki az ifjú szerint, kivételes képességekkel rendelkező jógi. Faluról falura vándorolnak, és már jó utat tetek meg, részben gyalog, részben vonaton, amióta két évvel ezelőtt elhagyták szülőfalujukat Bengálban.

Felajánlom, hogy magunkkal visszük őket a kocsin, amit az idősebb ember kegyes jóindulattal, az ifjabbik pedig kitörő hálával fogad. S így egy fél óra múlva a következő faluban, ahol az éjszakát akarjuk tölteni, ugyancsak furcsa és tarka társaság száll le a gépkocsiról.

Útközben lelket sem láttunk, csak a falu közelében legeltetett egy fiú néhány girhes tehenet. A délután vége felé közeledik, amint a falu kútja mellett állva az üdítő, bár kétséges színű folyadékot isszuk. A falu egyetlen, girbegurba utcáját szegélyező negyven vagy ötven kunyhó kissé lehangol engem alacsony, szabálytalan sárfalival, durva bambuszoszlopaival és szegényes külsejével. A kevéssé vonzó tanyák előtt néhány falubeli rostokol az árnyékban. Félig fődetlen, kiszáradt mellű, ősz hajjú,

szomorú tekintetű asszony közeledik a kúthoz, ránk bámul, megtölti vízzel rézkorsóját, aztán hazafelé indul.

Hindu társam előszedi a teafőzéshez szükséges holmit, aztán a falu elöljárójának keresésére indul. A jógi és hűséges tanítványa a porban kuporogva pihen. Az előbbi nem tud angolul, de már útközben rájöttem, hogy a fiatalember rendelkezik az angol nyelv némi ismeretével, bár ez alig elég ahhoz, hogy annak rendje-módja szerint elbeszélgethessünk. Néhány kísérlet után okosabbnak vélem bevárni az estét, amikor majd nyugodtan elüldögélhetünk és hindu társam tolmácsolásához folyamodhatom.

Közben férfiak, nők és gyermekek kis csoportja verődött össze körülöttünk. Az ország belsejében lakó indiaiak ritkán kerülnek kapcsolatba európaiakkal. Gyakran érdekes tapasztalatokra tettem szert, ha ilyen indiaiakkal szóba elegyedtem, ha egyébert nem is, annak az egyszerű és igénytelen életfelfogásnak a kedvéért, amely szavakban kifejezésre jut. A gyermekek eleinte félénken viselkednek, de néhány pénzdarab szétosztásával mihamar megnyerem bizalmukat. Óram ébresztő szerkezetét megszólaltatom, és a kicsinyek hitetlenkedő bámulattal, nagy elragadtatással hallgatják a halk csöngést.

Egy nő közeledik a jógihoz, a nyílt utcán arcra borul előtte, megérinti lábait, aztán ujjaival megérinti saját homlokát. Hindu szolgám visszatér a falu elöljárójával, s jelenti, hogy a tea elkészült. Emberem kollégiumot végzett, de tökéletesen meg van elégedve a szolgálta, sofőr és tolmács szerepével, mert szeretné kiismerni nyugati gondolkodásomat, és állandóan él benne a remény, hogy egy szép napon majd magammal viszem Európába. Én társként és barátságos indulattal bánok vele, értelmessége és tisztessége magatartása megérdemli ezt.

Közben valaki lecsapott a jógira és tanítványára, hogy kunyhójában láthassa vendégül őket. Ez a falusi nép minden bizonnyal sokkal barátságosabb, mint városbeli honfitársai.

Amint az elöljáró háza felé lépdelünk, a Nap narancsszínű korongja a távoli hegyek mögött alábukik a vörös égbolton. Jobb módra valló ház előtt állunk meg, majd belépve megragadom az alkalmat, hogy köszönetet mondjak az elöljárónak.

Az ön látogatása a legnagyobb megtiszteltetés rám nézve – válaszol egyszerűen.

Tea után egy ideig pihenünk. Az alkony árnyai végignyúlnak a réteken, és halom, amint a jószágot éjszakára visszahajtják a faluba. Később szolgám kimegy, hogy meglátogassa a jógit, és sikerül is előkészítenie az utat részemre. Az egyik szegényes kunyhó ajtajához vezet.

Belépek a négyszögletes, alacsony mennyezetű szobába, lábam pusztá földpadlón tapos. Bútor alig látható, csak néhány cserépedény hever a kezdetleges tűzhely körül. A falba dugott bambuszrúd pótolja a szekrényt, mert ruhadarabok és rongyok lógnak rajta. Az egyik sarkot réz vizeskorsó ékesíti. A helyiség nagyon kopár hatást tesz a kezdetleges lámpa világánál. Ilyen a szegény indiai paraszt kopár otthona.

A jógai tanítványa tört angolságával üdvözöl, de mesterét nem látom. Egy beteg anyához hívták, hogy adja áldását rá. Várok, míg visszatér.

Végre léptek nesze hallatszik be az utcáról, és magas alak jelenik meg a küszöbön. Komoly tartással lép be a szobába. Amikor meglát, jelenléteimet kézmozdulattal veszi tudomásul, és néhány szót mormog. Szolgám suttogva tolmácsolja.

– Üdvözöllek, szahib. Óvjanak az istenek!

Nem fogadja el a felajánlott pokrócot, hanem keresztbevetett lábakkal a padlóra telepszik. Szemközt ülünk egymással, és most alaposabban szemügyre veszem. Körülbelül ötvenéves lehet, bár a rövid, bozontos szakáll idősebbnek mutatja. Haja csapzott csomókban csüng nyakára; szája komoly kifejezésű és sohasem mosolyog. De már első találkozásunkkor is feltűnt nekem, és most megint szemembe ötlük – szénfekete szemének különös csillogása, ragyogó fénye ez. Tudom, hogy ezek a szinte földöntúli szemek napokon át kísértetni fognak.

– Ön messze földet bejárt? – kérdi csöndesen.

Rábólintok.

– Mi a véleménye Mahászaja mesterről? – kérdezi váratlanul.

Megrezenek. Honnan tudja, hogy én Bengálban jártam, és meglátogattam Kalkuttában Mahászaját? Egy ideig álmélkodva meredek rá, aztán eszembe jut, hogy felelnem kell kérdésére.

– Mahászaja megnyerte a szívemet – felelek. – De miért kérdi?

Nem vesz tudomást kérdésemről. Zavart csönd áll be. Igyekszem tovább fűzni a beszélgetést:

– Remélem, hogy viszontlátom Mahászaját, amikor Kalkuttába megyek. Ő ismeri önt? Adjam át neki üdvözetét?

A jógai határozottan rázza fejét.

– Ön nem fogja viszontlátani többé Mahászaját. E pillanatban Jama, a halál Istené szólítja szellemét.

Újabb szünet. Aztán így szólok hozzá:

– A jógik élete és gondolatai nagyon érdekelnek. Elmondaná, hogyan lett önből jógai és milyen bölcsességre tett szert?

Csandi Dász nem bátorít további kérdezősködéssre.

– A múlt csak egy rakás hamu – válaszol. – Ne kívánja, hogy ujjamat a hamuba dugjam, és holt tapasztalatok emlékeit szedjem ki belőle. *Én nem élek sem a múltban, sem a jövőben.* Az emberi szellem mélységeiben ezeknek a dolgoknak nincsen több valóságuk, mint az árnyéknak. S ez egyben a bölcsesség is, amit megtanultam.

Ez elkedvetlenítő. Merev, papos magatartása kizökkent egyensúlyomból.

– De nekünk, akik a világban és az időben élünk, tudomást kell vennünk róluk – teszek ellenvetést.

– Az idő? – kérdi. – Bizonyos ön abban, hogy ilyesmi létezik?

Félek, hogy a beszélgetés fantasztikussá válik. Vajon tényleg olyan csodálatos képességek élnek ebben az emberben, mint amilyeneket tanítványa tulajdonított neki? Fennhangon így szólok:

– Ha az idő nem léteznék, akkor a múlt és a jövő is egyaránt itt volna most. De a tapasztalás az ellenkezőt bizonyítja.

– Úgy? Azt akarja mondani, hogy az ön tapasztalata, a világ tapasztalata bizonyítja ezt az ön számára!

– Csak nem azt akarja állítani, hogy ön erre a dologra nézve más tapasztalatokat szerzett?

– Szavaiban igazság rejlik – hangzik a különös válasz.

– Úgy értem, hogy a jövő megmutatkozik ön előtt?

– Én az örökkévalóságban élek – felel Csandi Dász. – sohasem igyekszem fölfedni az eseményeket, amelyeket az eljövendő évek fognak elhozni.

– De mások kedvéért bele tud nézni a jövőbe?

– Ha akarom – igen!

Elhatározom, hogy ezt a dolgot tisztázni fogom.

– Akkor értésére tudja adni másoknak az eseményeket, amelyek még csak ezután következnek?

– Csak részben. *Az emberi élet nem halad olyan simán, hogy minden egyes részlete előre meg volna határozva.*

– Hajlandó tehát fölfedni előttem jövőmnek azt a részét, amelyet megláthat?

– Miért akarja tudni ezeket a dolgokat?

Tétovázom.

– *Isten nem komoly ok nélkül vont fátylat arra, ami még eljövendő* – folytatja csaknem szigorú hangon az idős ember.

Mit szólhatnak? S ekkor egyszerre jó gondolatom támad.

– Súlyos kérdések gyötrik elmémet. Azért jöttem az önök országába, mert azt reméltem, hogy itt világosságot találok, amely fényt deríthet kételyeimre. Amit ön mondhat nekem, az talán irányításul szolgálhat majd, vagy talán megérteti velem, hogy hiába jöttem ide.

A jógi felém fordítja csillogó fekete szemét. A beálló csöndben ismét erős benyomást tesz rám ennek az embernek a méltóságteljes komolysága. Amint keresztbevett lábbal előttem ül, oly elmélyültnek, oly főpapinak, oly bölcsnek látszik, hogy a félreeső dzsungelbeli falu szegényes kunyhója szinte *átszellemül* jelenlététől.

Most először veszem észre, hogy a fal tetejéről egy gyík les bennünket. Fekete gyöngyhöz hasonló szeme pillanatra sem fordul el rólunk, és groteszkül nagy szája olyan furcsa, mintha gonoszul vigyorogna rám.

Végtére Csandi Dász megtalálja szavát.

– *Engem nem ékesítenek a tanultság csiszolt drágakövei, de ha meghallgatja, amit mondhatok önnek, akkor utazása nem lesz hiábavaló.* Térjen vissza ugyanoda,

ahol indiai utazását megkezdte, és mielőtt a Hold megújulna, vágya beteljesülést nyer.

– Úgy érti, hogy térjek vissza Bombaybe?

– Helyesen szólt.

Nem értem a dolgot. Mit rejthet számomra az a felemás, félig keleti, félig nyugati város?

– De ott sohasem találtam semmit, ami keresésemben elősegíthetett volna – tiltakozom.

Csandi Dász hűvösen néz rám.

– Útja arra vezet. Kövesse oly gyorsan, ahogyan csak a lábai vihetik. Ne vesztegessen az időt, hanem siessen vissza már holnap Bombaybe.

– Ez az egész, amit mondhat?

– *Volna még több is, de nem tartom érdemesnek föltárni.*

Ismét hallgatásba merül. Szeme olyan kifejezéstelenné válik, mint a csöndes víz. Egy idő múlva megszólal:

– *Őn el fogja hagyni Indiát, és visszatér a nyugati földre még a következő nap-éjegyenlőség előtt. Súlyos betegség fogja megtámadni testét, csaknem azonnal, amidőn elhagyja földünket. A szellem vergődni fog a beteg testben, de még nem jön el a szabadulás órája. S akkor a sors rejtett műve a világosságba lép, mert visszaküldi önt Indiába, úgyhogy összesen háromszor fogja fölkeresni ezt a földet. Már most is egy bölcs várakozik önre, és ön, minthogy ősi kötelek fűzik őhöz, e bölcs kedvéért vissza fog térni, hogy közöttünk éljen.*

Szava elnémul, és gyöngé remegés fut át szempilláján. Amidőn valamivel később egyenesen rám néz, hozzáteszi:

– Hallotta szavaimat. Nincs több mondanivalóm erről.

További beszélgetésünk felszínes és jelentéktelen. Csandi Dász nem hajlandó többet mondani önmagáról, úgyhogy nem is tudom, mire véljem különös szavait, jóllehet érzem, hogy valami rejlik mögöttük.

Mulatságos fordulatot vesz a beszélgetés, amikor a fiatal tanítvány nagy komolyan ezzel a kérdéssel fordul hozzám:

– Nem látott még ilyen dolgokat az angliai jógik közt?

Igyekszem elleplezni mosolyomat.

– Ott nincsenek jógik – felelek.

Egész este mindenki csöndesen és mozdulatlanul ült, de amidőn a jógik jelt ad, hogy a beszélgetésnek vége, a kunyhó gazdája – valószínűleg szegény paraszt – hozzánk lép, és megkérdezi, vajon megosztanánk-e vele egyszerű eledelét. Azt mondom neki, hogy kocsinkon hoztunk magunkkal élelmiszert, és átmegyünk az előljáró házához, miután ez megígérte, hogy házában egyik szobájában elszállásol bennünket éjszakára. De a paraszt azt feleli, hogy nem szeretné, ha azt mondanák róla, nem tudja, mire kötelezi a vendégszeretetet. Erre kijelentem, hogy aznap eleget ettem, és ké-

rem, ne okozzon magának alkalmatlanságot. De az indiai szilárdan kitart, s így, ne-hogy megbántsam, elfogadom meghívását.

– Nem illendő dolog vendéget látni a háznál, és nem adni neki eledelt – jegyzi meg, amint egy tál főzeléket kínál. Kitekintek a rácsos nyíláson, amely ablakul szolgál. A Hold opál színű sarlója halvány fényt vet a nyíláson át, s én arra gondolok, hogy milyen gyakran találkozhatik az ember finom magatartással és barátságos jóérzéssel ezek közt az egyszerű, írástudatlan parasztok közt. Sem az iskolás tanultság, sem az üzletszerű ügyesség nem kárpótol azért a jellembeli elfajulásért, amely oly gyakran különbözteti meg a városlakókat a falu egyszerű népétől. Majd miután elbúcsúztam Csandi Dásztól és tanítványától, a paraszt lekasztja a mennyezetről alácsüggő olcsó lámpát, és kikísér bennünket az utcára. Megköszönöm szívességét, ő homlokához emeli kezét, mosolyog, és a nyitott ajtóban állva marad. Nyomon követem szolgálmat éjjeli szállásunk felé, mindegyikünk kezében villany zseblámpa világít. Az álom elkerüli szememet; mert gondolataimmal, amelyek a titokzatos bengáli jogi körül járnak, összekeveredik a sakálok üvöltése és a kóbor ebek sajátos vontatott vonítása.

* * *

Ha nem követem is betű szerint Csandi Dász tanácsát, de legalább Bombay felé fordítom a kocsit, és apránként térek vissza ebbe a városba. A mikor végre sikerül odaérrnem, és elhelyezkednem egy szállodában, sikerül megbetegednem is.

Négy fal közé zárva, testben és lélekben kimerülve, betegen, ezúttal először kezdem sötéten és reménytelenül látni a jövőt. Az az érzés kap erőre bennem, hogy megelégettem már Indiát. Sok ezer mérföldnyi utat bejártam ebben az országban, olykor igen kényelmetlen körülmények közt. Az az India, amelyet én kerestem, nem található meg az európai negyedekben, ahol vacsorák, tánc, bridzs és szódás whisky alkotják a mintát. Amikor csak tettem, a városok indiai negyedében laktam, s ez elősegítette kutatásomat, de nem tett jót az egészségemnek. A félreeső vidékeken és a dzsungelbeli falvakban való tartózkodásom, a nem megfelelő táplálék és a rossz víz, amelyekhez még a folytonos környezetváltozás és a trópusi álmatlanság is hozzájárult, komoly veszélyekkel járt. Testemet most súlyos tehernek érzem, amint a gyötrelmek ágyán elterülve fekszem.

Kíváncsi vagyok, meddig bírom még elodázni a teljes összeomlást. Szempilámra ránehezedik az álmatlanság. Hónapokon át képtelen voltam megszabadulni ettől az átoktól; irgalmatlanul üldözött mindenüvé, végig ezen az országon. Idegeimet megviselte a folytonos elővigyázat és óvatosság, amidőn idegen embertípusok közt kellett mozognom. Az igyekezet, hogy gondosan megőrizzem benső egyensúlyomat, s egyidejűleg kritikus és befogadóképes tudjak lenni, miközben India titkos, ismeretlen köreibé igyekeztem behatolni, állandó feszültséget kényszerített rám. Meg kellett tanulnom, hogyan tegyek különbséget az igazi bölcsek és a maguk önző kép-

zelődését isteni tudással összetévesztő bolondok közt, igazi vallásos misztikusok és rejtelmekkel hitegető csalók közt, fekete mágiával foglalkozó álszentek és a jóga útjának igaz követői közt. És vizsgálódásaimat mindig a legrövidebb időre kellett összesűrítenem, hiszen nem szánhatok életemből hosszú éveket kizárólag erre a kérdésre.

És ha testem és elmém állapota rossz, szellemi állapotom sem sokkal különb. A sikertelenség érzése elvette bátorságomat. Igaz, találkoztam néhány emberrel, akik figyelemreméltó képességekkel és jellemmel bírtak, olyanokkal is, akik bámulatra méltó dolgokat tudnak véghezvinni, de nem jutottam arra a határozott benső felismerésre, hogy megtaláltam a keresett szellemi nagyságot, a mestert, aki megfelel az én racionális lelkialkatomnak, s akihez szívesen csatlakoznék. A lelkes tanítványok hasztalan igyekeztek becsalogatni engem mestereik nyájába, de belátom, hogy ezeket a jó embereket annyira elragadták első élményeik, hogy nem is próbáltak újabbakat keresni. Amellett semmi kedvem hozzá, hogy más emberek tanainak letéteményesévé váljak; élő, első kézből erdő, személyes élményt keresek, olyan szellemi megvilágosulást, amely egészen az enyém, nem valaki másé.

De hát végtére is csak szerény és felelőtlen firkász vagyok, aki fölhagyva törekvéseivel, a keleten kóborol. Ki vagyok én, hogy ily rendkívüli találkozásban reménykedjem? És a lehangoltság szívembe borítja súlyos palástját.

Amikor annyira összeszedem magam, hogy talpraállhatok, a szálloda étkezőasztalánál egy kapitány mellett ülök. Ez hosszú történetet mond el beteg feleségéről, a lassú gyógyulásról, a füstbe ment szabadságról és egyebekről. Beteges kedvetlenségemet mindez még csak súlyosbítja. Étkezés után, amikor kinn ülünk a verandán, a kapitány hosszú szivart dug a szájába, és így morog:

– Szép kis játék ez az élet, mi?

– Az ám! – hagyom rá kurtán.

Fél óra múlva taxiban száguldok a Hornby Roadon végig. Megállunk a hajózási társaság irodaépületének magas homlokzata előtt. Azzal az érzéssel fizetem ki hajójegyemet, hogy az egyedül lehetséges megoldást választottam, amikor ily hirtelen elhatározással elhagyom Indiát.

Ügyet sem vetve a sűrű bérházakra, poros boltokra, cifra palotákra és praktikus jellegű üzletházakra, amelyek Bombayt alkotják, visszatérek szállóbeli szobámba, hogy folytassam boldogtalan rágódásaimat.

Leszáll az este. A pincér ízletes curryt tesz az asztalra, de undorodom az evéstől. Néhány pohár jeges italt ürítek, aztán taxiban kocsikázom a városon keresztül. Kiszállok, és lassan ódöngve végigmegyek egy utcán, míg végül megállok a Nyugat egyik ajándéka előtt, amelyet India városainak adott: nagy, cifrán kivilágított homlokzatú mozi ez. Egy ideig a fényes bejárat előtt álldogálok, és a tarka plakátokat tanulmányozom.

Mindig szerettem a mozit, s ez itt ma este a feledés kívánatos kelyhét kínálja nekem. Nem hiszem, hogy valaha is teljességgel elhagyatottnak érezzem magam,

amíg módomban áll jegyet váltani egy plüssel borított párnázott ülésre valamely moziban, akárhol a világon.

Odabenn elhelyezkedem, és nézem az amerikai élet örökös változatainak konzervbe sűrített és árnyképek formájában vászonra vetített jeleneteit. Megint viszontlátom a léha feleséget és a hűtlen férjet, amint dúsan berendezett termék háttérén mozognak ide-oda. Igyekszem figyelmemet rájuk irányítani, de valahogy egyre jobban elhatalmasodik rajtam az unalom. Meglepetésemre fölfedezem, hogy a mozi iránt érzett régi vonzalmam cserbenhagyott. *Az emberi szenvedélyek, tragédiák és komédiák meséi elvesztették hatásukat rám, nem bírnak többé elszomorítani vagy nevetésre fakasztani.* Az előadás közepe táján a vásznon mozgó alakok ár egészen valótlankká szürkülnek szemem előtt. Figyelmem egészen elvont irányba fordul, és gondolataim ismét az én különös feladatomra, keresésemre összpontosulnak. Váratlanul rádöbbenek, hogy zarándok lettem, akinek nincs Istene, vándor lettem, aki városról városra és faluról falura kóborolva keres olyan helyet, ahol lelke megnyugodhatnék, de sehol sem talál. Hogyan fürkésztem sok-sok ember arcába, abban a reményben, hogy az egzotikus vonások mögött fölismerem a szellemiség emberfölötti hőjét, aki a gondolat mérőőnját mélyebbre bocsátotta, mint magam hazájának és korának emberei; hogyan néztem mások sötétén ragyogó szemébe, egyre csak remélve, hogy valamelyik szempárból az a titokzatos válasz fog visszasugárzani rám, amely kielégíthetne!

És ekkor sajátságos feszültség fogja el agyamat, és a légkört, mintha hatalmas erejű villamos rezgések telíténék körülöttem. Tudatára ébredek, hogy valami mélységes, nagy erejű szellemi változás megy végbe bennem. Egyszerre csak lelkem mélyén hang szólal meg, magára irányítja figyelmemet, és én álmélkodva hallgatom, amint megvetően így beszél hozzám:

"Az élet maga sem több, mint valami mozidráma, amelynek jelenetei a bölcsőtől a sírig követik egymást. Hová tűntek a már lepergett jelenetek – vajon visszatartod őket? Hol vannak a még eljövendők – vajon megfoghatod őket? Ahelyett, hogy igyekeznél megtalálni az Igazat, a Tartósat, az Örökkévalót, idejössz, és idődet a mindennapi létnél is még csalókébb valamire fecsérel, csupán a képzelet szülte történetre, ámitó látszatra a Nagy Látszat keretében."

Ezek után utolsó cseppje is elvész érdeklődésemnek az emberi szerelem és tragédia pergő játéka iránt. Nevetséges lenne továbbra is itt maradnom. Fölkelek és kimegyek a moziból.

Lassan és céltalanul megyek végig az utcán a fényes Hold alatt, amely a keleten olyan közelinek látszik. A sarkon koldus közelít felém, arcába nézek, amint szája érthetetlen hangra nyílik. Borzadva hőkölök vissza, mert a koldust betegség torzította el, bőre cafatokban tapad arcán a csontokhoz. De első undoromat mély részvét váltja föl az ember iránt, aki éppúgy az élet áldozata, mint én, s minden aprópénzemet ki-nyújtott tenyerébe rakom.

A tengerpart felé megyek, s elhagyatott környéket keresek, ahol az embert nem zavarja a sokféle fajhoz tartozó emberek sokasága, amely a tengerparti sétányt min-

den este elárasztja. A csillagok szépséges mennyezetet borítanak a város fölé, és én a csillagokra bámulva ráésem, hogy életem váratlan válsághoz érkezett.

* * *

Hajóm néhány napon belül útnak indul Európa felé, és az Arab-tenger zöldeskék hullámain fogja szelni. Mihelyt hajóra szálltam, búcsút mondom a bölcselkedésnek, és keleti keresésem emlékét is a feledés vizébe hajítom. Nem fogom többé odaadni mindenemet, amim csak van – az időmet, gondolataimat, erőmet és pénzemet – azért, hogy állítólagos mestereket keressek.

De a benső hang elől nincs szabadulás, megint okvetetlenkedni kezd.

– Bolond! – szól hozzám gúnyos megvetéssel. – Eszerint üres kézzel akarsz hazatérni, évek annyi törekvése és igyekezete után! *Ugyanazon az úton akarsz járni ezentúl, mint a többiek, elfeledve mindazt, amit megismertél, kemény önzésbe és érzékiségbe fullasztva minden jobb érzésedet? De jól vigyázz! Kegyetlen mesterek alatt jártad ki az élet iskolájának tanoncéveit; szakadatlan gondolkodásod lehántotta a burkot a létről; nyughatatlan tevékenységed korbáccsal hajszolt előre; szellemi magányosságod mindenektől elválasztotta lelkedet. Gondolod, hogy megszabadulhatsz ettől az elkötelezettségtől? Ne hidd, mert ez láthatatlan láncokat kovácsolt lábaidra!"*

Egyik hangulatból a másikba esem, mialatt a keleti égboltot sűrűn borító csillagok sokaságára bámulok. Igyekszem védekezni a könyörtelen benső hang ellen, s az eredménytelenséggel szemben a tehetetlenségemre hivatkozom.

A hang felel:

– *Egészen bizonyos vagy afelől, hogy az Indiában megismert emberek egyike sem lehet az a Mester, akit keresel?*

Arcok hosszú sora vonul el lelki szemem előtt. Heves vérmérsékletű északiak, békés déliek, idegesen érzelmes keletiek és erőteljes, hallgatag maráthi arcok; veszedelmes arcok, gonosz arcok és kifürkészhetetlen arcok.

Egyetlen arc emelkedik ki a hosszú sorból. A *Maharisi* lebeg előttem, szemét szemembe meresztve. A *Maharisi* nyugalmas, szfinx-szerű arca ez, a Bölcsé, aki életét Délen, a Szent Jelzőtűz Hegyén töltötte. Sohasem feledtem el őt. Valóban, emléke újra meg újra meleg érzéssel ébredt bennem rövid életre, de élményeim gyorsan változó, pergő sora, az arcok, események és hirtelen változások, amelyek kereső utamat kísérték, vastag réteget raktak a *Maharisi*vel töltött rövid idő benyomásaira.

De azért most ráésem, hogy a *Maharisi* úgy suhant át életemen, mint valami csillag, amelynek magányos fénye átvonul a sötét úron, s aztán eltűnik. És a faggató benső hangra válaszul el kell ismernem, hogy a *Maharisi* az egyetlen, aki mélyebb hatást tett rám, mint bárki más, akivel akár keleten, akár nyugaton valaha találkoztam. De ez az ember olyan távolinak, mindenen túlemelkedőnek, az európai gondolkozásmód számára oly megközelíthetetlennek látszott, és mintha egészen közönyt lett volna előtte, vajon tanítványa leszek-e vagy sem.

A csöndes hang most fokozott erővel támad rám.

– Honnan tudhatod olyan bizonyosan, hogy közönyös volt? Nem maradtál sokáig mellette, mihamar sietve elhagytad.

– Úgy van – vallom be erőtlenül. – Keresztül kellett vinnem kitűzött útiterveimet. Mi egyebet tehettem volna?

– Most még megtehetsz valamit. Eredj vissza hozzá.

– Csak nem erőltethetem magamat rá?

– *Személyes érzéseid kevésbé fontosak, mint az, hogy keresésedben eredményt érj el.* Eredj vissza a Maharisihez.

– Ő India másik végében van, s én túl beteg vagyok ahhoz, hogy újrakezdjem vándorlásaimat.

– Mit törődsz ezzel? Ha valóban Mesterre vágysz, akkor meg kell fizetned az árat.

– Nem tudom bizonyosan, vajon még mindig vágyódom-e Mester után. Túlságosan kimerült vagyok, hogy bármire is vágyódjam. Különben is, megváltottam a jegyemet, és három nap múlva hajóra kell szállnom; már késő változtatni a dolgokon.

A hang csaknem gúnyosan kacag rajtam.

– Késő, mi? Hová lett érzéked a dolgok értékelése iránt? Elismered, hogy a Maharisi a legcsodálatosabb ember, akivel valaha találkoztál, de mégis hajlandó vagy megszökni előle, mielőtt igyekeztél volna megismerni őt. Térj vissza hozzá.

Makacsul kitartok elhatározásom mellett. Agyam válaszol: "Igen", de vérem azt mondja "Nem!".

A hang még egyszer sürget.

– Változtassad meg újra a terveidet. Vissza kell menned a Maharisihez.

Ekkor valami feltolul lényem legmélyéről, és követelve kívánja, hogy azonnal engedelmeskedjem a megmagyarázhatatlan hang parancsának. Az érzés lenyűgöző, és oly erővel küzdi le észből eredt ellenvetéseimet és elgyengült testem tiltakozását, hogy tehetetlen gyermekké válok kezében. És míg ez a hirtelen támadt parancsoló kényszer arra hajszol, hogy nyomban térjek vissza a Maharisihez, hihetetlen élességgel látom magam előtt a bölcs ellenállhatatlanul hívó szemének tekintetét.

Feladom a további vitát a benső hanggal szemben, mert tudom, hogy ellenállhatatlanul uralkodik rajtam. Azonnal útra kelek a Maharisihez, és ha befogad, akkor teljesen rábízom magam az ő gyámkodására. Ragyogó csillagához kötöm a sorsom szekerét. A kocka el van vetve. Valami legyőzött, bár nem értem, mi lehet az.

Visszatérek a szállodába, megtörlöm homlokomat, és kiszürcsölök egy csésze langyos teát. Eközben rádöbbenek, hogy teljességgel megváltoztam. Tudatára ébredek, hogy nyomorúságom és kételyem súlyos, sötét terhe lecsúszik vállamról.

Másnap reggel lemegyek a reggelihez, és rajtakapom magam, hogy először mosolygok, amióta visszajöttem Bombaybe. A magas, szakállas szikh kiszolgáló legény, hófehér kabátban és nadrágban, arany derékövvel, mosolyomat mosolygással viszonozza, amint összefont karokkal áll a székem mögött. Aztán megszólal:

– Levele van, uram.

Megnézem a borítékot. Kétszer átcímezték, egyik helyről a másikra követték. Leülök és felszakítom.

Örömökre és meglepetésemre fölfedezem, hogy a Szent Jelzötűz Hegye alatt elterülő remetetelepről küldték a levelet. Egy régebben jól ismert közéleti férfiú, a madrászi Törvényhozó Tanács volt tagja írta; ez egy családi tragédia következtében visszavonult a világtól és a Maharisi tanítványa lett, akit időnként fölkeres. Annak idején találkoztam vele, és azóta rendetlen időközökben leveleztünk is egymással.

A levél tele van bátorító gondolatokkal, és biztosít, hogy szívesen látnának, ha kedvem volna ismét meglátogatni a remetetelepet. Amidőn befejeztem az olvasást, egyetlen mondat olyan fényesre gyúl emlékezetemben, hogy a többit mind elhomályosítja.

"Ön abban a szerencsében részesült, hogy igazi Mesterrel találkozhatott" – így hangzik ez a mondat.

A levélben kedvező előjelét látom annak az újonnan ébredt elhatározásomnak, hogy visszatérek a Maharisihez. Reggeli után gépkocsin a hajózási irodába sietek, és közlöm a tisztviselővel, hogy nem utazom.

Mihamar búcsút veszek Bombaytól, és végrehajtom tervemet. Száz meg száz mérföldön száguldok át a Dekkán lapos, színtelen fennsíkján, ahol nagy távolságokra csak egy-egy magányos pálma emeli levélkoronáját a magasba, változatosságot hozva az egyhangú tájba. A vonat nem bír olyan sebesen keresztülrohanni ezen az indiai síkságon ahhoz, hogy elég gyorsnak találjam. Amint a vasúti kocsí végigdübörög a síneken, érzem, hogy nagy esemény felé sietek – szellemi megvilágosulás és a legtitokzatosabb személyiség vár rám, akivel valaha találkoztam. S miközben a kocsí ablakán kinézek, ismét fölébred bennem a szunnyadó reménység, hogy igazi Risit, igazi szellemi nagyságot fogok találni.

Másnap, amikor már ezer mérföldet megtettünk s elértük a dél békés tájait, és vöröses hegysorait, különös boldogság érzése hatalmasodik el rajtam. S amidőn háttunk mögött elmarad a kopár síkság, egyenesen örülök Madrász nyirkos, gőzölgő hőségének, hiszen ez azt jelenti, hogy utam nagyobbik részén már túlestem.

A Dél-Maráthi Vasút végállomásáról át kell mennem a kiterjedt városon, hogy átszállhassak a Dé-Indiai Vasút vonalára. Látom, hogy a vonat indulásáig még pár óra szabadidőm marad, ezt felhasználom arra, hogy néhány szükséges dolgot bevásároljak, és sebtében szót váltsak az indiai íróval, aki Sri Sankara Öszentségének, Dél-India szellemi fejének bemutatott.

Az író melegen üdvözl, és amikor közlöm vele, hogy úton vagyok a Maharisihez, felkiált:

– Ez egyáltalán nem lep meg! Vártam erre!

Meglepődöm, és kérdéssel fordulok hozzá:

– Miért mondja ezt?

Mosolyog.

– Barátom, nem emlékszik, hogyan váltunk el Őszentségétől Csingleputban? Nem vette észre, hogy valamit súgott nekem az előszobában, mielőtt elmentünk volna?

– De igen, most, hogy ön említi, magam is visszaemlékezem.

Az író keskeny, finom vonású arcán még mindig mosoly ül.

– Ezt mondta nekem Őszentsége: "Barátja be fogja utazni egész Indiát. Sok jógit fog felkeresni, és sok tanítómester szavát fogja hallgatni. De végül vissza kell térnie a Maharisihez. Részére a Maharisi az egyedüli igaz Mester".

Ezek a szavak, most, amikor éppen visszatérőben vagyok a Maharisihez, mély hatást tesznek rám. Sri Sankara jóserejét bizonyítják, s ami több, bizonyos értelemben igazolják, hogy a helyes utat választottam.

Milyen különös is ez az én vándorlásom, amelyet csillagaim parancsoltak rám!

XVI. FEJEZET

Az erdei remeték telepén

Vannak feledhetetlen pillanatok, amelyek arany betűkkel vésődnek be emlékeink kalendáriumába. Ilyen pillanat vár rám most, amikor belépek Maharisi csarnokába.

Mint rendesen, pompás tigrisbőrén, a kerevet közepén ül. A füstölő-rudacskák lassan izzva égnek a mellette álló asztalkán átható tömjénes illattal árasztva el a termet. De ma a bölcs nincsen olyan távol az emberektől, nem burkolódik abba az önkívülethez fogható szellemi elmélyedésbe, mint ama különös alkalommal, amikor először kerestem föl. Szeme világosan fordul e világ felé, és megértően tekint rám, amidőn meghajlom előtte, szája pedig szíves és kedves mosolyra nyílik.

Tiszteletteljes távolságban mesterüktől néhány tanítvány kuporog a csarnokban; máskülönben a helyiség üres. A tanítványok egyike a hűsítő legyező kötelét húzgálja, s a legyező lapja lustán libben a nehéz levegőben.

Szívemben tudom, hogy úgy jöttem ide, mint aki szeretne beállni tanítványnak, és lelkem nem nyugodhat meg addig, amíg nem hallom a Maharisi döntését. Igaz ugyan, hogy erősen reménykedem, hiszen az a sajátságos erő, amely sietve idehozott Bombayból, megfellebezhetetlen parancs, határozott és tekintélyerejű irányítás volt a felsőbb régiókból. Néhány szóval túlesem a szükséges magyarázatokon, aztán röviden és merészen a Maharisi elé terjesztem kérelmemet.

Ő továbbra is mosolyogva néz rám, de nem szól semmit.

Némi nyomatékkal ismétlem meg kérésemet.

Újabb hosszas szünet következik, de végül a Maharisi mégis válaszol. Nem veszi igénybe a tolmács szolgálatát, és egyenesen angolul intézi szavait hozzám.

– Mire való folyton mesterekről és tanítványokról beszélni? Ezek a megkülönböztetések csak a tanítvány látószögéből léteznek. Annak a szemében, aki már megismerte önnön igaz valóját, nincs többé sem mester, sem tanítvány. Az ilyen ember már mindenkire egyenlő szemmel néz.

Halványan olyasvalami dereng föl bennem, mintha visszautasításban részesülnék. Más módon igyekszem kérésemet újra kifejezésre juttatni, de a Maharisi nem látszik tudomást venni erről. Végére mégis így szól:

– Önmagában, tulajdon szellemi valójában kell megtalálnia mesterét. Úgy kell szemlélnie testét, mint ahogyan a test látja önmagát; a test nem az igazi magunk.

Gondolataimban kezd kialakulni a benyomás, hogy a Maharisit nem lehet közvetlenül beleegyező válaszra bírni, és hogy a várva várt feleletet valami más úton kell megtalálnom, bizonyára azon az elvontabb, homályosabb úton, amelyre szavaival célzott. Így hát nem feszegetem tovább a kérdést, és beszélgetésünk a látogatásom felszínes és anyagi vonatkozásaira tér át. A délutánt azzal töltöm, hogy huzamos tartózkodásra teszek előkészületeket.

* * *

A következő hetek különös, szokatlan élet körébe vonnak. Nappalaimat a Maharisi csarnokában töltöm, bölcsességének összefüggéstelen töredékeit szedegetem föl, és halvány utalásokat keresek az engem annyira érdeklő válaszra; éjszakáim pedig, mint addig is, kínzó álmatlanságban telnek, amint testem elnyúlik a sebtében felépített kunyhó kemény földjére terített pokrócon.

Ez a szerény tanya körülbelül száz méternyire áll a remeteteleptől. Vastag falai vékonyan vakolt agyagból készültek, de a tetőt szilárd cserépfödél védi az esős évszak vizei ellen. A kunyhó környékét irdatlan bozót, a nyugat felé elnyúló dzsungel szegélyének része borítja. A vadon tájkép a természetet a maga eredeti, szelídítetlen nagyságában tárja föl. Köröskörül mindenütt kaktuszsövények húzódnak, s e növény tövisei nagy, durván hegyezett tűkhöz hasonlítanak. Túl a kaktuszok sávján a dzsungel törpe cserjék és csenevész fák függönyével zárja le a tájat. Északon a hegy súlyos tömege emelkedik fémesen színezett szikláival és barna talajával, Dél felé hosszú tó terül el, amelynek csöndes vize készített arra, hogy közelében üssek tanyát; a tóparton facsoportok állnak, s a lombok közt szürke és barna majmok családjai tanyáznak.

Egyik nap pontosan olyan mint a másik. Reggelente korán kelek és figyelem, hogyan változtatja a hajnal a dzsungelt szürkéből zölddé, majd arannyá. Aztán beleugrom a vízbe, és gyorsan végigúszom a tavacska hosszát oda és vissza, akkora zajt csapva, amekkorát csak bírok, hogy elriasszam a leselkedő kígyókat. Ezután öltözködés és borotválkozás következik, majd az egyetlen fényűzés, amelyet itt megengedhetek magamnak: három csésze zamatos, pompás, üdítő tea.

– Mister, a teavizes fazék készen áll – jelenti Rádzsu, bérelt szolgálóm. Eleinte egy árva szót sem tudott angolul, de most már összeszedett ennyit, sőt még többet is, amire alkalomadtán megtanítottam. Igazi mintaszolga, mert bizakodó elszántsággal teszi tűvé a kis várost, azokat a furcsa dolgokat és élelmiszereket keresve, amelyekért nyugati gazdája reménykedve elküldte; vagy csöndesen üldögél a Maharisi csarnoka előtt az elmélkedés idején, ha gazdájának közben netalán eszébe jutna valami parancsot adni. Hanem mint szakács képtelen felfogni a nyugati ízlést, ebben valami furcsa és nyakatekert dolgot lát. Néhány kínos kísérlet után magamra vállalom a konyhabeli tevékenység fontosabb részét, azzal csökkentve munkámat, hogy tömörebb étkezéseimet napi egyetlen étkezésre szállítom le. De naponta háromszor teázom, s ez nemcsak egyetlen földi örömöm, hanem egyben erőim fenntartója is. Rádzsu a verőfényben áll, és csodálkozva nézi, mennyire élvezem ezt a dicső barna főzetet. Teste csiszolt ébenként csillog az éles sárga napfényben, mert Rádzsu a fekete dravidáknak, India őslakóinak telivér leszármazottja.

Reggeli után lassan, kényelmesen a remetetelepre sétálok, és néhány percre megállok az édes illatú rózsabokrok előtt a telep bambuszszloppokkal bekerített kertjében, vagy pihenek egy keveset a kókuszdiókkal terhes pálmák lehajló levelei alatt.

Igazi élvezet a remetetelep kertjében sétálgatni, amikor a Nap még nem fejt ki teljes erejét, a sokféle tarka virágot nézegetve és belehelve illatukat.

Akkor aztán belépek a csarnokba, meghajlom a Maharisi előtt, és csöndesen leülök, keresztbetett lábakkal. Egy ideig esetleg olvasok vagy írok, vagy beszélgetésbe elegyedem egyik-másik tanítvánnyal, vagy valami kérdéssel fordulok a Maharisihez, vagy egy óra hosszat elmélyedésbe merülök, követve a gondolatmenetet, amelyet a Maharisi jelölt ki részemre, bár rendszeren az esték szolgálnak a meditáció kiszabott idejéül a csarnokban. De akármit teszek is, mindig fokról fokra jobban érzem a hely titokzatos légkörét és a boldogító, áldást hozó kisugárzást, amely szüntelenül az agyamba árad.

Kimondhatatlan nyugalmat élvezek, s ehhez elég, ha csak egy ideig a Maharisi közelében ülök. Gondos megfigyeléssel és gyakori elemzéssel, rövidesen tökéletes bizonyosságra jutok, hogy kölcsönös áramlat indul meg közöttünk, valahányszor egymás közelében vagyunk. A jelenség lemérhetetlenül finom, és tévedhetetlenül megállapítható.

Tizenegykor visszatérek a kunyhóba déli étkezésre és pihenésre, majd ismét a csarnokba megyek, hogy megismételjem a délelőtti programot. Elmélkedéseimet és beszélgetéseimet olykor a környéken tett séták szakítják meg, vagy bemegyek a kis városba, hogy a hatalmas templomban folytassam vizsgálódásaimat.

A Maharisi déli étkezése után, időnként váratlanul meglátogat kunyhómban. Megragadom az ilyen alkalmakat, hogy újabb és újabb kérdésekkel gyötörjem, ő pedig türelmesen, rövid, epigrammákra emlékeztető mondatokban felel, bár válaszai némelykor olyan kurták, hogy alig nevezhetők kerek mondatoknak. Hanem egyszer, amidőn éppen valami új problémát vetek föl, nem ad választ. Ehelyett kitekint a láthatáron elnyúló bozóttal fődött hegyek felé, és mozdulatlan marad. Percek múlnak el, de szeme még mindig mereven a messzeségbe néz, tudata is mintha távol járna. Nem tudom megállapítani, vajon figyelme valami távoli szellemi lényre irányul-e vagy pedig befelé fordul? Eleinte nem tudom, hallotta-e szavamat egyáltalán, de a beálló mély csöndben, amelyet képtelen volnék megszakítani, a magam ésszerű elméjénél nagyobb erő kezd áhítatos tiszteletet gerjeszteni bennem, míg végül egészen lenyűgöz.

Álmélkodásomon keresztül az eszmélés, hogy kérdéseim csupán húzások valami végtelen játszmában, a határt nem ismerő gondolatok játékában. S arra is ráeszmélek, hogy valahol bennem rejlik a bizonyosság forrása, és ez a vágyva vágyott igazság vízával üdíthet; jobb is lenne abbagynom a kérdezősködést, ehelyett inkább arra törekedve, hogy megismerjem a magam szellemi mivoltának mérhetetlen erőforrásait. Így hát hallgatok és várok.

A Maharisi mozdulatlan szeme csaknem fél órán át egyenesen maga elé mered, mintha elfeledkezett volna rólam – de teljesen tisztában vagyok azzal, hogy a felséges megismerés, amely egyszerre elárasztott, nem egyéb, mint az ebből a titokzatos és megingathatatlan emberből kiáradó telepatikus sugárzásnak tovaterjedő gyűrűzése.

Egy másik látogatásakor sötéten látó hangulatban talál. Arról a dicsőséges célról beszél, amely az olyan embert várja, aki elindul a szellemi önmegismerés útján.

– De Maharisi, ez az út tele van nehéz akadályokkal, és én tudatában vagyok gyöngeségemnek – panaszlom.

– *Ez a legbiztosabb módja annak, hogy az ember megnehezítse előrejutását – felel rendíthetetlenül-, ha valaki a sikertelenség félelmével és addigi eredménytelenségeinek gondolatával terheli meg elméjét.*

– És ha mégis így volna...? – makacskodom.

– *De ha nem így van. Az ember legnagyobb tévedése, ha azt gondolja, hogy ő természettől fogva gyöngye vagy rossz. Minden ember igazi természete isteni és erős. Ami benne gyöngye vagy rossz, az csak szokásaiban, vágyaiban és gondolataiban áll, de nem benne magában.*

Szavai erőt fokozó szer gyanánt hatnak rám. Felüdítenek és lelkesítenek. Ha más embernek, kisebb és gyöngébb valakinek az ajkáról hallanám, nem sok jelentőséget tulajdonítanék e szavaknak, és konokul ellentmondanék nekik. De a benső hang meggyőző afelől, hogy a bölcs nagy és tekintélyerejű szellemi átélés mélységeiből szól, nem pedig úgy, mint az elméleteket hangoztató professzor, aki csak a spekuláció vékony falábainak magasságából beszélhet.

Más alkalommal, amikor a Nyugatra fordul a szó, így vágok vissza:

– Könnyű önnek elérni és megőrizni a szellemi derűt és nyugalmat itt ebben az erdei magányban, ahol semmi sem zavarja vagy téríti félre a figyelmét!

– *Ha valaki elérte a célt, ha valaki megismerte a Megismerőt, akkor nincs többé különbség aközött, hogy egy londoni házban vagy az erdei magányban él-e – hangzik nyugalmas válasza.*

Egy ízben elítélem az indiaiakat, amiért elhanyagolják az anyagi fejlődést. A Maharisi nagy megfélemlésemre elismeri vádam helytálló voltát.

– Ez igaz. Mi visszamaradt faj vagyunk. De kevés igényünk van. Társadalmunknak helyes újításokra van szüksége, csak hogy mi sokkal kevesebbel megelégszünk, mint önök nyugaton. Így hát az, hogy elmaradtak vagyunk, még nem jelent annyit, hogy boldogtalanabbak is volnánk.

* * *

Hogyan jutott a Maharisi ahhoz a különös erőhöz és még különösebb életfelfogáshoz, amelynek birtokában van? Saját, bár nehezen megnyilatkozó szavaiból és tanítványainak beszédéből apránként összeállítottam élettörténetének töredékes vázlatát.

1879-ben született egy faluban, harminc mérföldnyire Madurától, ettől a nevezetes dél-indiai várostól, ahol az ország legnagyobb temploma áll. Apja, aki jogi pályán működött, jó brahman családból származott. Nyilván rendkívül jótékony ember lehetett, mert sok szegény embert látott el táplálékkal és ruházattal. A fiú később

Madurába ment, hogy tanulmányait elvégezze, s itt az amerikai hittérítők iskolájában szedte föl csökevényes angol nyelvismeretét.

A fiatal Rámána eleinte szerette a játékot és a sportot. Birkózott, bokszolt és veszedelmes folyókat úszott át. Nem árult el különösebb érdeklődést a vallási vagy bölcséleti dolgok iránt. Akkori életében az egyedüli kivételes vonás az alvajárára irányuló hajlamában mutatkozott és abban, hogy olyan mély volt az álma, hogy a legerőszakosabb zavarás sem tudta fölrázni. Iskolatársai rájöttek erre, és mindenféle tréfát űztek vele. Napközben féltek kemény öklétől, de éjszaka belopódtak hálókamrájába, kicipeltek a játszótérre, alaposan elverték, nagyokat ütöttek a fülére, aztán visszavezették az ágyához. Ő mit sem tudott minderről, és reggel sem emlékezett a történetekre.

A lélektan értője, aki helyesen fölismerte az alvás természetét, ebben a fiú szokatlanul mély figyelemösszpontosító képességét láthatja, amely eléggé rámutat misztikus hajlamára.

Egy napon valamelyik rokona fölkereste Madurában, és Rámána kérdésére elmondta, hogy éppen hazatérőben van zarándokútjáról, amelyet Arunácsala templomához tett. A név fölrázott valamit a fiú lelkének szunnyadó mélységeiben, s olyan különös reménykedéssel és várakozással töltötte el, amelyet ő maga sem tudott megérteni. Megtudakolta, hol van az a templom, és azontúl folyton kísértette ennek a gondolata. Ez a templom rendkívüli fontosságot nyert szemében, de magának sem tudta megmagyarázni, hogy miért jelentene számára többet Arunácsala, mint India sok-sok más temploma.

Folytatta tanulmányait a missziós iskolában, de nem tanúsított semmi különös képességet, noha elismerték, hogy munkáját mindig értelmesen végzi. De amidőn tizenhét éves lett, a sors gyors és hirtelen fordulata kizökkentette életét megszokott kerékvágásából.

Megvált az iskolától, és teljesen abbahagyta tanulmányait. Sem tanárainak, sem rokonainak nem szólt erről, mielőtt így határozott volna. Mi volt az oka ennek a nem sokat ígérő változásnak, amely jövőre kilátásaira sötét felhő árnyékát vetette?

A fordulat oka az ő szemében indokolt lehetett, bár mások meglehetősen zavarosnak tarthatták volna. Az élet, az emberek legfőbb tanítója, a fiatal diákot más irányba és más cél felé terelte, mint amelyet tanárai elébe tűztek. S a változás különös módon állt be, körülbelül hat héttel azelőtt, hogy Rámána abbahagyta tanulmányait, és végképp eltűnt Madurából.

Egy napon egyedül üldögélt szobájában, amidőn egyszerre megmagyarázhatatlan halálfélelem fogta el. Egészen világosan tudatára ébredt, hogy meg fog halni, holott külsőleg a legjobb egészségnek örvendett. Lélektani jelenség volt ez, hiszen semmi elfogadható ok nem volt arra, hogy meghaljon. De őt mégis teljesen hatalmába kerítette ez az érzés, és haladéktalanul készülődni kezdett a bekövetkezendő eseményre.

Hanyatt feküdt a padlón, tagjait mereven kinyújtotta, mint a holttest, lehunyta szemét, becsukta száját, és végül még a lélegzetét is visszatartotta: "Most hát – mondotta magában – ez a test meghalt. Megmerevedve viszik ki majd a halottégető térségre s ott elhamvasztják. De ha a test meghalt, vajon én is meghaltam? Én vagyok ez a test? E test most mozdulatlan és merev. De én továbbra is teljes erővel érzem élő valómat, függetlenül ettől az állapottól."

Ezekkel a szavakkal szokta leírni a Maharisi azt a kísérteties élményt, amelyen átesett. Hogy azután mi történt, azt nehezebb megérteni, mint leírni. Mintha mély, de tudatos önkívületbe süllyedt volna, s ebben belémerült az önvaló forrásába, a lét eredendő lényegébe. Egészen világosan megértette, hogy a test valami külön dolog, és az ént nem érintheti a halál. Az önvaló nagyon valóságosnak bizonyult, de oly mélyen rejtőzik az ember létében, hogy odáig nem eszmélt rá.

Rámana ebből a meglepő élményből teljességgel megváltozva emelkedett ki. Csaknem minden érdeklődését elvesztette a tanulmány, sport, barátok és más hasonló dolgok iránt, mert érdeklődése most már az igaz önvaló felséges tudatára irányult, amelyet oly váratlanul fedezett fel. A halálfélelem éppoly titokzatosan szertefoszlott, mint ahogy jött. Belső nyugalom, derű és szellemi erő gyönyöre töltötte be, s ez azóta sem hagyta el.

Azelőtt mindjárt kész volt a megtorlásra, ha társai bosszantották vagy csínyeket űztek vele, de most már mindent szelíd alázattal tűrt el. Ha igazságtalanság érte, közönnyel fogadta, tökéletes alázattal viselkedett. *Föladta régi szokásait, és amennyire csak tehetett, igyekezett egyedül maradni, mert olyankor elmélyedt, és átengedte magát az isteni öntudat mindent elárasztó áramlatának, amely figyelmét állandóan életének benső magva felé irányította.*

Ezt a mélységes változást jellemében természetesen mások is észrevették. Egy alkalommal bátyja belépett a szobába, amikor a fiúnak a házi feladatát kellett volna végeznie, de ehelyett lehunyt szemmel, meditációba merülve találta. Az iskolakönyvek és füzetek szerteszét szórva heverték a szobában. Rámana bátyját ez a hanyagság annyira felbosszantotta, hogy éles, gúnyos szavakkal förmedt öccsére:

– Mi hasznát vehetnénk itt az ilyen fickónak? Ha úgy akarsz viselkedni, mint valami jógi, akkor minek jársz iskolába?

A fiatal Rámanát ezek a szavak mélyen érintették. Azonnal belátta igazságukat, és elhatározta, hogy ennek megfelelően cselekszik. Apja már nem élt, és tudta, hogy nagybátyja és fivérei gondját fogják viselni édesanyjának. Valóban nem volt mit keresnie addigi környezetében. S ekkor elméjébe villant a név, amely már közel egy év óta üldözte, amelynek minden betűje szinte elbűvölte, Arunácsala templomának neve. Oda fog menni, ámbár nem tudta volna megmondani, hogy miért éppen ezt a helyet választja. De valami sürgető parancs szólalt meg bensejében, és a maga akaratából, öhelyette hozta meg a döntést. Mindez előre megfontolt szándék nélkül ment végbe.

– A szó szoros értelmében igézet hozott ide – mondotta nekem a Maharisi. – Ugyanaz az erő, amely önt Bombayből erre a helyre vonzotta, hozott ide engem Madurából.

S így a fiatal Rámana, követve szíve sugallatát, elhagyta barátait, családját, az iskolát és tanulmányait, hogy útra keljen Arunácsala és egy mindennél mélyebb szellemi megvilágosulás felé. Rövid búcsúlevelet hagyott hátra; ezt ma is őrzik a remetelepen. A levél kacskaringós tamil betűi ezeket a szavakat tartalmazzák:

"Elmentem, mert Atyámat keresem, és az Ő parancsának engedelmeskedem. Ez csak annyit jelent, hogy erényes útra vállalkoztam. Ezért hát senkinek sem kell bánkódnia emiatt. Ne költsetek pénzt a keresésemre."

Három rúpiával a zsebében és a világi dolgokban való teljes tapasztalatlansággal indult útjára a Dél belső vidékei felé. A csodálatos események, amelyek ezzel az úttal jártak, meggyőzően bizonyítják, hogy valami titokzatos hatalom óvta és vezette őt. Amidőn végtére elérte útja célpontját, nem volt már semmije, és vadidegen emberek közé jutott. De a világról való teljes lemondás lelkesültsége erős lánggal lobogott benne. Az ifjú annyira megvetett minden földi tulajdont, hogy köntösét is eldobta, és egészen meztelenül ült le meditációs testtartásában a templom udvarán. Egy pap észrevette, és korholó szóval illette, de eredménytelenül. Más felháborodott papok is odajöttek, és heves erőfeszítéseikkel végül engedményre bírták az ifjút. Beleegyezett, hogy keskeny ágyékkendőt vegyen magára, s azóta is mind a mai napig csak ennyit visel.

Hat hónapon át a templom környékének különböző pontjain üldögélt, sohasem hagyta el a helyet. Minden ételme kevés rizsből állt, ezt is naponta egyszer az egyik pap hozta neki, akit meglepett az ifjú különös magatartása. Mert Rámana egész napon át misztikus önkívületbe és szellemi elragadtatásba merült, oly mélyen, hogy egyáltalán tudomást sem vett a környező világról. Amikor néhány durva muzulmán suhanc görönggyel dobálta meg s aztán elszaladt, Rámana ezt észre sem vette, csak órák múlva vett tudomást az esetről. Szívében semmi neheztelést nem érzett bántalmazóival szemben. A templomba tóduló zarándokok sokasága azonban lehetetlenné tette, hogy megtalálja azt a magányt, amelyet óhajtott. Így hát elhagyta a templomot, és egy csendes kis szentély mellett telepedett le, künn a réteken, távolabb a falutól. Másfél évig maradt itt. Megelégedett az élelemmel, amelyet a szentély ritka látogatói hoztak neki.

Egész idő alatt senkihez sem beszélt; ajka egyetlen egyszer sem nyílt szóra míg három esztendő nem telt el odaérkezése óta. Nem mintha hallgatás fogadalmát tette volna, hanem mert valami benső parancs arra készítette, hogy minden erejét és figyelmét a szellemi életre összpontosítsa. Amidőn aztán elérte misztikus célját, nem volt szükség többé az elzárkózásra és ismét beszélni kezdett, bár a Maharisi mai napig is rendkívül hallgató ember maradt.

Kilétét teljesen titokban tartotta, de különböző események láncolata révén, két évvel az eltűnése után édesanyja fölfedezte tartózkodási helyét. Erre legidősebb fia

kíséretében fölkereste Rámanát, és sírva kérlelte, hogy térjen haza vele. Az ifjú nem volt hajlandó elhagyni helyét. Miután a könnyek nem értek célt, anyja szemrehányásokkal kezdte illetni közönyössége miatt. Rámána végül egy darab papirosra leírta válaszát hogy az emberek sorsát magasabb hatalmak irányítják, és bármit tegyen is édesanyja, az ő sorsát nem változtathatja meg. Hozzáfűzte a tanácsot, hogy anyja nyugodjon bele a helyzetbe, és ne búslakodjék többé miatta. S az anyának engednie kellett fia nyakas kitartásával szemben.

Ez az esemény fölkelte az emberek érdeklődését, és egyre többen zavarták magányában, ahogy megbámulták a fiatal jógit. Rámána ezért innen is elment, megmászta a Szent Jelzőtűz Hegyét, ott egy nagy barlangban ütött tanyát, és évekig lakott ebben. Ezen a barlangon kívül még egynéhány ilyen sziklaodú van a hegyen, és mindegyikben szent emberek vagy jógik tanyáznak. De az a barlang, amelyben a fiatal Rámána keresett menedéket, nevezetesebb volt a többinél, mert egy régen élt nagy jógi sírja állt benne.

A hinduk rendszerint elégetik halottaikat, de úgy tartják, hogy ezt nem szabad megtenniük olyan jógi testével, aki a legmagasabb tökéletességre jutott, mert úgy hiszik, hogy az élet lehelete vagy a láthatatlan életáram évezredek át a testében marad, és megóvja ezt a feloszlástól. Ilyen esetben a jógi testét megfürösztik, és szentelt olajjal kenik meg, aztán ülő helyzetben, keresztbe vetett lábakkal helyezik sírba, mintha még mindig meditációba volna mélyedve. A sír nyílását nehéz kővel zárják le és betapasztják. Az ilyen síremlék rendszeren zarándoklás célpontjává válik. Még egy másik oka is van annak, hogy a nagy jógikat nem hamvasztják el, hanem eltemetik, s ez abban a hitben áll, hogy testüket nem szükséges megtisztítani a tűzben, mert már életükben megtisztultak.

Érdekes figyelembe venni, hogy a barlangok mindig kedvenc tanyái voltak a jógiknak és szenteknek. A régiek a barlangokat az isteneknek szentelték; Zarathusztra, a párszi vallás alapítója, szintén barlang mélyén elmélkedett; sőt Mohamed is barlangban részesült vallásos élményeiben. Az indiai jógiknak jó okuk van rá, hogy barlangokat és föld alatti tanyákat válasszanak lakóhelyül, ha nem találnak jobb helyet. Mert a sziklaodúkban védelmet találnak az idő viszontagságai és a hőmérséklet gyors változásai ellen, amelyek a trópusok alatt élesen elválasztják a nappalt az éjszakától. A barlangokban kevesebb a világosság és zaj, amelyek megzavarhatnák elmélyedésüket. És ha valaki a barlangok elzárt levegőjét szívja, ezt feltűnően csökkenti az étvágyat, s így lehetővé teszi, hogy a legcsekélyebb táplálék elég legyen a test fenntartásához. Még egy ok is hozzájárulhatott ahhoz, hogy Rámána ezt a bizonyos barlangot válassza a Szent Jelzőtűz Hegyén: a szép kilátás. Ha kiállunk a barlang mellett előreszögellő szirtre, végigtekinthetünk az alatt messze szétterülő síkságon és a kis városra, amelynek közepén az óriási templom emelkedik. A messzeségben, a síkság határán hosszú hegysor zárja le az elragadó képet.

Elég az hozzá, hogy Rámána évekig élt ebben a borongós barlangban, misztikus elmélkedésekbe és mélységes önkívület elragadtatásaiba merülve. Nem volt jógi

a szó ortodox értelmében, hiszen sohasem tanulmányozta a jóga egyik rendszerét sem, és nem volt tanítványa semmilyen mesternek. A benső ösvény, amelyet követett, egyszerűen csak az önmegismeréshez vezető út volt; s az utat egyedül az mutatta neki, amit benső vezetőjének ismert föl.

1905-ben pestis ütötte föl fejét a környéken. A rettegett kórságot valószínűleg Arunácsala templomnak egyik zárandók látogatója cipelte be magával. A pestis olyan borzasztó pusztítást vitt véghez a lakosság közt, hogy csaknem mindenki elhagyta a kis várost és rémulten menekült biztonságosabb falvakba vagy városokba. Az elhagyott környék annyira elcsöndesedett, hogy a tigrisek és leopárdok előbújtak erdei rejtekükből, és az utcákon kóboroltak. De noha bizonyára sokszor kalandoztak a hegyoldalban, hiszen ez útjukba esett a város felé, s bizonyosan nem egyszer elhaladtak a Maharisi barlangja előtt, ez mégsem volt hajlandó elhagyni helyét, hanem éppoly nyugodt és rendíthetetlen maradt, mint mindig.

Ebben az időben a fiatal remete akaratan kívül szert tett egy tanítványra, aki annyira ragaszkodott hozzá, hogy mindenáron mellette akart maradni, és szolgálataival Rámana csekély életszükségleteiről gondoskodni. Ez az ember már meghalt, de a többi tanítvány közt tovább élt a legenda, amelyet először ő mondott el, hogy éjjelenként egy nagy tigris jött a barlanghoz, és Rámana kezeit nyalogatta, míg a remete barátságosan simogatta a vadállatot. A tigris egész éjjel ott ült előtte, és csak hajnalban állt odébb.

Az India-szerte elterjedt vélemény azt tartja, hogy a jógik és fakírok a dzsungelben vagy a hegyek közt, ahol oroszlánok, tigrisek, kígyók és a vadon más állatai fenyegetik az életbiztonságot, veszélytelenül és bántatlanul járhatnak-kelhetnek, ha megfelelő jógaerőre tettek szert. Egy másik történet elmondja Rámanáról, hogy egy délután éppen tanyájának keskeny bejárata előtt ült, amikor váratlanul egy nagy kobra siklott sziszegve elő a sziklák közül, és megállt előtte. A kígyó fölemelkedett, felfújta taraját, de a remete még csak meg sem mozdult. Az ember és az állat percekig nézett egymás szemébe. Végül is a kígyó tovasiklott, és nem bántotta Rámanát, noha olyan közel volt hozzá, hogy kényelmesen odakaphatott volna fogával.

A különös fiatalember szigorú és magányos életének első szakasza azzal zárult le, hogy szilárdan és tartósan megtalálta benső erejét szellemének legmélyén. Az elvonulás ekkor már nem volt feltétlenül szükséges, de ő továbbra is a barlangban maradt, egészen addig, amíg egy nevezetes brahman panditnak, Ganapati Sásztrinak a látogatása fordulatot nem hozott életébe, mely ettől fogva ismét szorosabban kapcsolódott embertársai életéhez. A pandit nem sokkal azelőtt érkezett oda, hogy a templom közelében élve tanulmányokat folytasson és elmélkedjék. Véletlenül hírt vette, hogy a hegyen egy egészen fiatal jógi tanyázik, s merő kíváncsiságból keresésére indult. Amikor megtalálta Rámanát, az éppen mereven a Napba nézett. Nem volt szokatlan dolog, hogy a remete órákon át a Nap vakító fényére irányítsa szemét, míg az el nem tűnt a láthatár alatt. Az európai, aki még nem tapasztalta, aligha képzelheti el, mit jelent az indiai Nap kora délutáni kápráztató ragyogása. Emlékszem, amikor

egy ízben nem az alkalmas időben vágtam neki egy hegy megmászásának, és visszatérőben seholy sem kínálkozott menedék a déli nap teljes erejű verőfénye előtt. Jó ideig úgy tántorogtam és szédültem, mint a részeg. Így aztán helyesebben értékelhetjük a fiatal Rámana teljesítményét, amikor fölfelé irányított arccal és merev szemmel, pillájának rezdülése nélkül viselte el a Nap könyörtelen sugarait.

A pandit már több mint tíz év óta tanulmányozta a hindu bölcsesség legfontosabb könyveit, és szigorú vezeklő életet folytatott, hogy valami kézzelfogható szellemi eredményt érjen el, de még mindig kételyek és benső zavarok kínozták. Kérdést tett föl Rámanának, és tizenöt perc múlva olyan választ kapott, amely meglepte bölcsességével. További kérdéseket intézett hozzá a maga bölcséleti és szellemi problémáival kapcsolatban, és még nagyobb meglepetéssel hallgatta a válaszokat, amelyek eloszlatták az elméjében évek óta uralkodó gyötrelmes zavart és bizonytalanságot. Végül leborult a fiatal remete előtt, és a tanítványává lett. Sásztrinak is megvoltak a maga követői Vellurban, s amikor később visszatért ide, közölte híveivel, hogy egy Maharisit (nagy bölcsét és látnokot) talált, s ez kétségkívül a legmagasabb szellemi megismerésre jutott, mert tanításai egészen eredetiek, s a pandit egyetlen könyvben sem olvasott azokhoz egészen hasonlót. Ettől fogva a tanul emberek Maharisinek kezdték nevezni a fiatal Rámanát, a köznép pedig isteni lényként akarta tisztelni, amikor tartózkodási helye és személyes kiválósága ismertebbé vált. De a Maharisi erélyesen megtiltotta a hódolatnak hasonló megnyilatkozásait. Jelenlétében hívei tartózkodtak is az ilyesmitől, de maguk közt, vagy amikor velem beszélgettek, követőinek s a környéken lakóknak vagy része mint valami istent emlegette.

Idővel tanítványok kis csoportja csatlakozott a Maharisihez. A hegy egyik alacsonyabb pontján gerendavázás kunyhót építettek, és rávették Rámanát, hogy lakjon ott velük együtt. Az évek folyamán anyja is meg-meglátogatta rövid időre, és beleszügyodott fia hivatásába. Amikor legidősebb fia és többi rokona meghalt, a Maharisihez ment, és kérte, hogy a közelében élhessen. Ő beleegyezett. Az idős asszony a Maharisi mellett töltötte hátralévő hat esztendejét, és lelkes hívévé vált tulajdon fiának. A kis remetetelepen élvezett vendégszeretet ellenében a konyhai munkát vállalta magára.

Amikor az öreg hölgy meghalt, hamvait a hegy lábánál temették el, és a Maharisi néhány híve kis szentélyt épített a hamvak fölé. Itt örökmécsek égnek az asszony emlékére, aki egy nagy bölccsel ajándékozta meg a világot, és a hívek illatos virágokat helyeznek a kis oltárra az elköltözött szellemének tiszteletére.

Idők múltával a Maharisi híre elterjedt a környéken, úgyhogy a templomot felkereső zarándokok többnyire fölmentek a hegyre is, hogy őt meglátogassák, mielőtt hazatérnének. A Maharisi csak nemrég engedett hívei szüntelen kéréseinek, hogy az új, és nagy csarnokot, amelyet a hegy tövében az ő és a tanítványai részére építettek, megszentelje jelenlétével.

A Maharisi sohasem fogadott el élelmiszernél egyebet, s tartózkodik a pénznek még az érintésétől is. Amije mégis van, azt mások önként adták, helyesebben ráeről-

tették. Az első években, amikor magányos életet élt és a hallgatás áthatolhatatlan falát emelte maga köré, nem átalált alamizsnás szilkével a kezében lemenni a faluba, és táplálékot koldulni, ha az éhség rákényszerítette. Egy idős özvegy megsajnálta, s azontúl szabályosan ellátta élelemmel, sőt később maga vitte föl Rámanának az eledelt a barlangba. Így nyert igazolást hite, amely arra készítette, hogy hátat fordítson a polgári otthon minden kényelmének, mert a felsőbb hatalmak gondoskodása valóban ellátta tanyáival és élelemmel. Azóta igen sok ajándékot ajánlottak fel neki, de ő rendszerint visszautasítja az ilyesmit.

Nemrégiben egy rablóbanda tört be éjszaka a csarnokba. Mindent felforgattak pénzt keresve, de nem találtak csak néhány rúpiát annál az embernél, akire a telep élelembeszerzésének gondja hárult. A rablókat ez annyira felbőszítette, hogy csalódásukban vastag bunkósbotokkal alaposan összeverték a Maharisit, zúzódások foltjait hagyva testén. A bölcs nemcsak türelmesen viselte el a bántalmazást, hanem még kérte is őket, hogy egyenek valamit, mielőtt elmennének, sőt fel is ajánlott nekik némi eledelt. Viselkedésükkel nem válhattak ki belőle egyebet sajnálkozó részvétnél, amelyet szellemi tudatlanságuk ébresztett benne. Futni hagyta őket, de egy éven belül, amint éppen újabb rablást hajtottak végre, hurokra kerültek, és súlyos büntetést kaptak.

Nem egy nyugati elme elkerülhetetlenül arra a véleményre fog jutni, hogy a Maharisi egészen haszontalan életet él. De talán nem árt nekünk, ha egynéhány ember a mi végeszakadatlan tevékenységben kavargó világunktól távolabb ül, és megszemből vizsgálja életünket. Az ilyen néző többet lát az egészből, és olykor igazabb távlat bontakozik ki előtte. És meglehet, hogy az erdőlakó bölcs, aki teljességgel legyőzte énjét, nem áll mögötte a balgának, akit a világi életben minden kis esemény és körülmény erre-arra zökkent.

* * *

Nap nap után újabb és újabb jeleit ismerem föl a Maharisi nagyságának. A remetetelep furcsán kevert társaságának közepette egy napon egy pária botorkált be a csarnokba. Valami nagy szenvedés gyötri a lelkét, és panaszait kiönti a Maharisi lába előtt. A bölcs nem felel, megőrzi hallgatását és tartózkodását, hiszen különben is könnyen meg lehetne számolni, hány szót ejt ki naponta. Nyugodtan, békésen néz a szenvedő emberre; ennek zokogó panasza fokról fokra elcsöndesedik, és két óra múltán megnyugodva, derűs bizakodással és erőben gyarapodva hagyja el a csarnokot.

Lassanként megtanulom, hogy a Maharisi így szokott segíteni másokon: feltűnés nélkül, némán, de szüntelenül árasztja szellemi erejének gyógyító rezgéseit a zavarodott lelkekbe. Titokzatos távolba ható folyamat ez, amelyről majd egyszer a tudománynak is elkerülhetetlenül számot kell adnia.

Kollégiumot végzett, művelt brahman érkezik, és fölteszi kérdéseit. Sohasem lehet előre tudni, vajon a bölcs választ fog-e adni vagy sem, mert sokszor a hallgatása

is mindennél ékebben szól. De ma közlékeny hangulatban van, és néhány rövid mondattal, amelyek, mint rendesen, mély jelentést hordoznak, sok új gondolkodási irányt tár fel a látogató előtt.

Látogatók és hívek nagy csoportja van együtt a csarnokban, amikor valaki azt a hírt hozza, hogy a kis városban meghalt egy ember, akinek nevéhez több bűntény fűződött. Azonnal róla kezdenek beszélgetni, és egyese, emberi szokás szerint, föl-emlegetik bűneit és jellemének legsötétebb vonásait. Amikor aztán az indulatos beszélgetés zaja elült, a Maharisi aznap először nyitja szóra ajkát, és csöndesen megjegyzi:

– Ez mind igaz, de legalább testét nagyon tisztán tartotta, mert naponta kétszer-háromszor is fürdött.

Egy paraszt a családjával több mint száz mérföldnyi utat tett meg, hogy néma hódolattal járuljon a bölcs elé. Teljesen írástudatlan, mindennapos munkájánál alig ért többhöz, legföljebb még vallásának szertartásait és ősi babonáit ismeri. Hallotta valakitől, hogy a Szent Jelzötűz Hegyének lábánál egy embertestet öltött isten lakozik. Miután háromszor arca borult a bölcs előtt, csöndesen ül a padlón. Rendületlenül hiszi, hogy útjának eredményeképpen valamilyen szellemi áldás vagy szerencse fogja érni. Felesége kecses mozgással odamegy melléje, és letelepszik a padlón. Bíborszínű köntöse lágy redőkben hull fejtől a bokájáig, s a vége a derekába van tűzve. Sima haja illatos olajtól fénylik. Leánya is vele van. A csinos kislány bokáján ezüst karikák csilingelnek, amint a csarnokba lép. A déliek kedves szokása szerint virágot visel a füle mellett.

A kis család néhány órát tölt ott, alig szól egy szót, csak hódolattal bámul a Maharisire. Nyilvánvaló, hogy a bölcs pusztja jelenléte szellemi bizonyosságot, boldogság érzését és – ami a legkülönösebb – megújult hitet ad nekik saját vallásukban. *Mert a bölcs minden vallást egyenlőnek tekint, mindegyikükben egy hatalmas élmény jelentős és őszinte kifejezését látja, és Jézust nem kevésbé tiszteli, mint Krisnát.*

Balra tőlem hetvenöt esztendőös öreg ember kuporog. Jóleső érzéssel rágja a szájába dugott bételtekereszt, kezeiben szanszkrit könyvet tart, vastag pillákkal árnyas szemét elmélyedve mereszti a nagy nyomtatott írásra. Brahman, évekig állomásfőnök volt Madrász közelében. Hatvanéves korában vált meg a vasúti szolgálattól, és nem sokkal azután meghalt a felesége. Ő megragadta az így kínálkozó alkalmat, hogy régóta halogatott vágyát megvalósítsa. Tizennégy éven át járt-kelt zarándokolva az országban, fölkereste a bölcseket, a szenteket és jógikat, abban a reményben, hogy talál köztük olyat, akinek személye és tanításai kellő hatást tehetnek rá. Háromszor beutazta Indiát, de sehol sem akadt ilyen mesterre. Nyilván nagyon egyéni és magas követelményeket támasztott. Amikor megismerkedtünk, és kicseréltük tapasztalatainkat, panaszosan emlegette sikertelenségét. Rokonszenvesnek találtam egyszerű és becsületes arcát, amelyen a ráncok mély barázdákat szántottak. Nem volt magasan iskolázott, de egyszerűen és egészen ösztönösen gondoskodott. Jóval fiatalabb lévén nála, kötelességemnek éreztem, hogy egy-két jó tanáccsal próbáljam vigasztalni az

öreget. Ez meglepő eredménnyel járt. Az idős brahman fölkért, hogy – legyek a mestere!

– Az ön m estere itt van a közelben – mondtam neki, és egyenesen a Maharisihez vezettem. Nem sok idő kellett hozzá, hogy teljesen egyetértsem velem, és lelkes hívévé lett a bölcsnek. A csarnokban lévők közt van egy selyembe öltözött és jómódúnak látszó pápaszemes ember is: bíró, aki szünidejét arra használta fel, hogy meglátogassa a Maharisit. Igyekvő tanítványa és nagy bámulója a bölcsnek, sohasem mulasztja el, hogy legalább évente egyszer fölkeresse. Ez a művelt, jól ápolt és tanult úriember demokratikusan kuporog egy csoport szegény tamil közt, akik derékig meztelenek és testük úgy csillog a rákent olajtól, mint a fényezett ébenfa. Az, ami mindnyájukat idehozta, lerombolja a kasztok tűrhetetlen korlátait, és egységbe forrasztja őket. Ugyanígy járultak fejedelmek és rádzsák a régi időkben tanácsért az erdei risikhez, fölismerve, hogy az igazi bölcsességért érdemes föláldozni a felszínes különbségek látszatát. Fiatal nő lép be tarka ruhába öltözött gyermekével, és hódolva borul le a bölcs előtt. Éppen az élet mély kérdéseiről folyik a szó, az asszony tehát szótlánul ül, nem mer beleszólni a tudós beszélgetésbe. A tanultságot nem tekintik a hindu nők díszének, és ez az asszony is csak igen keveset tud a konyha és a háztartás dolgain felül. De azt világosan tudja, hogy most a tagadhatatlan nagyság közelében van.

Az alkony leszálltakor a csarnokban lévők együttes elmélkedésbe szoktak merülni. A Maharisi gyakran azzal ad jelt erre, hogy szinte észrevehetetlen átmenettel önkívületszerű révültségbe merül, elzárva érzékeit a külvilág elől. E mindennapos elmélkedések folyamán a bölcs nagy hatású közelségében megtanultam, hogyan irányítsam gondolataimat befelé, egyre jobban elmélyülve. Ha az ember gyakran kapcsolatba jut a bölccsel, lehetetlen, hogy ne világosodjék meg bensejében, mintha a Maharisi szellemi fényköréből kisugárzó világosság hatná át. Ismételten tudatára ébredtek, hogy a Maharisi a csöndes nyugalomnak ebben az idejében elmémet az ő saját szellemi körébe vonja. S ilyenkor kezdem megérteni, miért jelent ennek az embernek a hallgatása még többet, mint a szavai. Nyugalmas, kimért egyensúlya beteljesedett erőt takar, amely a hallható beszéd vagy látható cselekvés közege nélkül is ellenállhatatlanul hatni tud másokra.

Vannak pillanatok, amidőn olyan erősen érzem ezt a hatalmat, hogy tudom: bármit parancsolna is most a bölcs, azonnal készségesen engedelmeskednék. De a Maharisinek eszébe sem jut követőit a szolgai engedelmesség láncára fűzni, és mindenkinek meghagyja legteljesebb cselekvési szabadságát. Ebben a tekintetben nagyon előnyösen különbözik a legtöbb mestertől és jógitól, akivel Indiában találkoztam. Elmélkedéseim azt az irányt követik, amelyre a bölcs első látogatásomkor utalt, amidőn szinte kétségbe ejtett válaszainak ködös határozatlanságával. Elkezdtem önnön valóm mélyére tekinteni.

Ki vagyok én?

Ez a húsból, vérből és csontból álló test vagyok én?

Én vagyok-e az elme, a gondolatok és az érzések, amelyek minden más személytől megkülönböztetnek engem?

Eladdig egészen természetes módon és kétségbevonhatatlanul igenlő választ adtam volna ezekre a kérdésekre, de a Maharisi figyelmeztetett rá, hogy ne legyek annyira biztos a dologban. Mindamellet nem volt hajlandó semmilyen rendszeres tanítással szolgálni. Szózatának lényege ez:

– Elmélkedjék fáradhatatlanul ezen a kérdésen: "Ki vagyok én?" Elemezzed egész személyiségedet. Próbáld megtalálni, hol kezdődik az én gondolata. Folytasd elmélkedéseidet. Fordítsad figyelmedet állandóan befelé. Egy napon majd a gondolat kereke lelassul, és titokzatos módon bekövetkezik az eszmélés. Kövesd ezt az ösztönös eszmélést, engedd megszűnni a gondolkozást, s akkor az eszmélés előbb-utóbb elvezet a végső célhoz.

Nap nap után küszködöm gondolataimmal, és lassan török utat az elme benső rejtekei felé. A Maharisi segítő közelségében elmélkedéseim és a magammal folytatott beszélgetések fokozatosan kevésbé fárasztókká és egyre hatásosabbakká válnak. *Állandóan megismételt erőfeszítéseimben a várakozó reménység s az az érzés ösztönöz, hogy vezetés alatt állok. Különös órák jönnek, amidőn világosan tudatában vagyok, hogy a bölcs láthatatlan ereje hatalmasan árad elmémbe, azzal az eredménnyel, hogy mindig valamivel mélyebbre hatolhatok be az emberi elmét környező rejtelmes határterületekre.*

Az este mindig azzal zárul, hogy a bölcs, a tanítványai és a látogatók átmennek estebédre az étkezőterembe, s a csarnok kiürül. Minthogy az étkeik nem felelnek meg nekem, de nincs kedvem főzéssel bajlódni, rendesen egyedül maradok, és bevárom, míg visszatérnek. Mindamellet van valami a remetetelep éntrendjében, amit igen izletesnek találok, s ez az aludttej. A Maharisi tudomást szerzett erről, és rendszerint minden este szól a szakácsnak, hogy hozzon nekem egy csésze aludttejet.

Úgy fél órával visszatérésük után a telep lakói és az esetleg ottmaradt látogatók lepedőkbe vagy vékony gyapottakarókba burkolódnak, és nyugovóra térnek a csarnok cseréplapokkal kirakott padlóján. A bölcs maga a kerevetén alszik. Mielőtt betakaródnék fehér leplevel, hűséges szolgálja alaposan végignyomkodja és olajjal kengeti tagjait.

Fogok egy vas kézilámpát, elhagyom a csarnokot, és elindulok magányos sétámra a kunyhó felé. A kert virágai, növényei és fái közt ezernyi fénybogárka csapong. Egy alkalommal, amikor a rendesnél két vagy három órával későbbben, éjfél felé térek haza, megfigyelhetem, amint ezek a különös bogárkák kioltják kísérteties fényüket. Sokszor nagy számmal hemzsegnek a sűrű bozót és kaktusz közt is, amerre utam vezet. Óvatosan kell járnom, nehogy skorpióra vagy kígyóra lépjek a sötétben. Némelykor annyira elmélyedek a meditációba, hogy nem tudom vagy nem akarom ezt abbahagyni, s így nem fordítok figyelmet a keskeny irtásos ösvényre, amelyen végig kell haladnom. Így térek vissza szerény kunyhómba, becsukom a szorosán záródó, nehéz ajtót és ráhajtom a fatáblákat az üveg nélküli ablaknyílásokra, hogy

távoltartsam a hivatlan látogatókat a különféle állatokat amelyek behatolnának. Utolsó pillantásom a pálmaligetre esik, amely a bozótbeli tisztás egyik oldalán áll, és sűrűn egybefonódott legyezős levélsátorát az ezüst holdfény áradatában fürösztli.

XVII. FEJEZET

Az elfeledett igazság táblái

Egy délután új látogató vonul be méltóságteljes léptekkel a csarnokba, és helyet foglal egészen közel a Maharisi ülőhelyéhez. Bőrének színe rendkívül sötét, de arca máskülönben nagyon finom kifejezésű. Egy szót sem szól, de a Maharisi azonnal üdvözlő mosollyal néz rá.

Az újonnan érkezett ember személyisége hatalmas benyomást tesz rám. Olyan, mint egy kőből faragott Buddha. Rendkívüli nyugalom ül az arcán. Amidőn szemünk összetalálkoznak, hosszasan és mereven néz rám, míg végül zavarodottan elfordulok. Egész délután egyetlen szót sem szól. Legközelebbi találkozásunk másnap egészen váratlan módon következik be. Elhagyom a csarnokot, és konyhómba térek, hogy teát készítsék, mert szolgám, Rádzsu elment valamiért a városba. Kinyitom a súlyos ajtót, és éppen át akarok lépni a küszöbön, amikor valami mozgás suhan át a padlón, és megáll alig egy-két arasznyira lábamtól. A sikló mozgás és a halk sziszegés, amelyet inkább képzelek, semmint hallok, még mielőtt láthatnám, már figyelmeztet, hogy kígyó van a szobában. Egy pillanatra a lábam előtt leselkedő halál olyan borzadással tölt el, hogy nem tudom, mit tegyek. Nem tudom levenni megbűvölt tekintetemet a kígyóról... de ez mégis irtózatba ejt. Idegeim a megpattanásig feszülnek. Borzadály és undor kavargat föl szívem mélyéből, de szemem továbbra is a kígyó szépen formált fejére mered. A váratlan találkozás egészen megbénított. A rosszindulatú hüllő is mereven figyel engem hideg szemével, és kifeszíti a taraját izmos nyakán. Végre összeszedem magam, és gyorsan visszahúzódok. Éppen nehéz faágot akarok keresni, hogy eltörjem a gerincét, amidőn a tegnapi új látogató alakja megjelenik a tisztáson. Nemes arca, méltóságteljes, elmélyedő tekintete valamennyire visszaadja nyugalmaimat. Közeledik konyhóhoz, egyetlen pillantással megérti a helyzetet, és zavartalanul az ajtóba lép. Kiáltva figyelmeztetem, de ő ügyet sem vet rá. Idegeim ismét felmondják a szolgálatot. Az idegen, bár fegyvertelen, mindkét kezét kinyújtja a kígyó felé!

A kígyó villás végű nyelve ide-oda csapkod nyitott szájában, de nem próbál rátámadni. E pillanatban két ember, akiket kiáltásom figyelmeztetett, sietve közeledik konyhóhoz a kis tó mellől, ahol mosakodtak. *De még mielőtt odaérnének, a különös látogató már egészen a kígyó előtt áll, a kígyó lehajtja fejét előtte, s ő szelíden símogatja a hüllőt!*

A szép, de mérget rejtő fej nem vicsorítja többé fenyegető fogait. Közben már odaér a másik két ember. Ekkor a hajlékony test, mintha a kígyó ismét összeszedte volna magát, gyorsan mozogni kezd, négyünk szeme láttára sebesen kisiklik a konyhóból, és eltűnik a bozót biztonságos sűrűjében.

– Fiatal kobra – jegyzi meg az utóbb érkezettek egyike, egy városbeli jómódú kereskedő, aki gyakran jön el a bölshöz, hogy hódoljon előtte vagy beszélgessen vele.

Kifejezem bámulatomat afölött, hogy milyen vakmerően nyúlt a kígyóhoz első látogatóm.

– Ó, ez Rámia jógi – felel kérdéseimre a kereskedő. – Egyike a Maharisi legelőrehaladottabb tanítványainak. Rendkívüli ember!

A jógival lehetetlen beszélgetnem, mert kiderül, hogy szigorú hallgatás fogadalmát tette, s amellet a telugu nyelvterületről való. Angol nyelvismerete éppoly korlátozott, mint az én telugu tudásom, vagyis majdnem semmi. Megtudom azt is, hogy teljesen visszavonulva él, és általában senkivel sem érintkezik; egy kis kőkunyhóban lakik, amelyet a tó túlsó oldalán álló nagy sziklák árnyékában épített magának. Már tíz év óta a Maharisi tanítványa.

Mindamellet nemsokára sikerül áthidalni a bennünket elválasztó szakadékot. A tó mellett találkozom vele, rézkorsójával vízért jött oda. Sötét, rejtelmes, de jószágos kifejezésű arca megint vonzó hatást tesz rám. Fényképezőgépem éppen a zsebemben van, és jelekkel értésére adom kérelmemet, hogy engedje lefényképezni magát. Nem tesz ellenvetést, sőt a felvétel után elkísér kunyhómhoz. Itt az egykori állomásfőnökkel találkozunk, aki ajtóm előtt kuporogva várt visszatérésemre. Rájövök, hogy az idős ember csaknem olyan jól beszéli a telugut, mint az angolt, és készséggel hajlandó a tolmács szerepét vállalni köztünk. A jógi szavak helyett írásban közli mondanivalóját. Nem nagyon közlékeny, és szemmel láthatólag ellenére van a kérdezősködés, de azért sikerül néhány adatot megtudnom róla.

Rámia még nincs negyvenéves. A nelluri kerületben kis földbirtoka van, és jóllehet lemondott a világról, családjára bízta birtokának kezelését, hogy ő maga több időt fordíthasson jógagyakorlataira. Nellurban neki is megvannak a maga tanítványai, de évente egyszer elhagyja őket, hogy meglátogassa a Maharisit, s mellette töltsön két vagy három hónapot.

Fiatalabb korában, amikor jógamestert keresett, nagy utat tett Dél-Indiában. Különböző mesterek vezetésével folytatta tanulmányait, kivételes képességekre és erőkre tett szert. Teljesen otthonos a lélegzési gyakorlatokban és a meditáció módszereiben. Úgy látszik, túltett a mesterein, mert olyan élményekben részesült, amelyeket azok nem tudtak kielégítően megmagyarázni neki. Ennek következtében végül is a Maharisihez fordult, aki rövidesen megadta neki a helytálló magyarázatokat és elősegítette további fejlődésében.

Rámia jógi elmondja nekem, hogy két hónapra jött ide, magával hozva szolgálját, és nagyon örül, hogy megismerhetett egy nyugati embert, aki a Kelet ősi bölcsessége iránt érdeklődik. Képes angol folyóiratot mutatok neki, s ő különös megjegyzést fűz az egyik képhez.

– Amikor majd az önök nyugati bölcs emberei abbahagyják igyekezetüket, hogy olyan gépeket csináljanak, amelyek gyorsabban járnak, mint amelyeket azelőtt

csináltak, s helyett önnön valójukba kezdenek tekinteni, akkor az önök faja több igazi boldogságra tehet szert. Állíthatja-e, hogy az önök népei mindig elégedettebbek és boldogabbak is lesznek, valahányszor kitalálnak valamit, aminek segítségével gyorsabban utazhatnak?

Mielőtt eltávozna, kérdést intézek hozzá a fiatal kobrával való esetére vonatkozólag. Mosolyogva írja fel a választ.

– Mitől kellett volna félnem? Gyűlölet nélkül, szívemben a minden élőlény iránt érzett szeretettel közeledtem hozzá.

Azt hiszem, a jógi szavai mögött sokkal több rejlik annál, mint amennyit ez a látszólag szentimentális magyarázat kifejez, de abbahagyom a kérdezős-ködésemet, ő pedig visszatér magányos tanyájára, a tó túlsó oldalára.

Az első találkozásunkat követő hetek folyamán valamennyivel jobban megismerem Rámiát. Gyakran találkozunk a kunyhóm körül elterülő kis tisztáson vagy a tóparton, sőt az ő tanyája előtt is. Van valami a felfogásában, ami megfelel vérmérsékletemnek, és a nagy, sötét szeméből áradó *nyugalom* sajátságosan vonzó hatást tesz rám. Különös, szótlan barátság alakul ki köztünk, s ez tetőfokát éri el egy napon, amidőn áldását adja rám olyképpen, hogy megsimogatja fejemet, aztán mindkét kezemet a kezébe fogja. A telugu nyelven ceruzával írt néhány soron kívül, amelyeket az öreg ember fordít le részemre, egyetlen szót sem ejt ki ismeretségünk egész ideje alatt. De mégis érzem, hogy köztem és Rámia között olyan kapcsolat épül ki, amely sohasem szakadhat meg. Időnként elkísérem rövid sétáira az erdőn át, egyszer vagy kétszer pedig a meredek hegyoldalon törtetünk fölfelé a nagy sziklák közt, de bárhová menjünk is, ő mindig megőrzi nyugalmas, méltóságteljes magatartását, amelyet akarva, nem akarva, csodálnom kell.

Nemsokára újabb meglepő jelét látom rendkívüli erejének. Rám talált egy utánam küldött levél, és nagyon rossz hírt hozott. Ez, amennyire megítélhetem, annyit jelent, hogy pénzforrásaim rövidesen annyira el fognak apadni, hogy indiai tartózkodásomat rövidre kell szabnom. Ugyan akármeddig élvezhetném a Maharisi telepének vendégszeretetét, amelyet a tanítványok kétségkívül felajánlanának, de az ilyen helyzet sehogy sem felel meg a természetemnek. De különben is bizonyos kötelezettségek nehezdednek rám, melyek elől nem térhetek ki, s mindez arra kényszerít, hogy visszatérve nyugatra, ismét munkához lássak. A hír kitűnő próbaköve az én értelmi és szellemi előrehaladottságomnak, amelyet az utóbbi időben elérni igyekeztem, de úgy látszik, kevés eredménnyel, mert a hír hatása nem válik dicséretemre. Alaposan felforgatott. A csarnokban nem sikerül létrehoznom szokásos benső kapcsolatokat Maharisivel, és rövid otlét után hirtelen eltávozom. Egész nap elkeseredett hangulatban bolyongok, némán lázadozva a sors ellen, amely egyetlen csapással fenekestől fel tudja forgatni az ember terveit.

Kunyhómba megyek, s fáradt testtel és még fáradtabb lélekkel heverek végig a pokrócon. Mély, álmodozó kábultság nehezdedhetett rám, mert egy idő múlva hirtelen

felriadok. Valaki kopogott az ajtón, s én felszólítom a látogatót, hogy lépjen be. Az ajtó lassan kinyílik és meglepetésemre Rámia alakja jelenik meg a küszöbön.

Sebtében fölkelek, és miután Rámia lekuporodott, én is leülök a földre vele szemközt. Merően néz rám, szemében kérdő kifejezéssel. Egyedül vagyok egy emberrel, akinek nem beszélem a nyelvét, s aki egy szót sem tud angolul. Mégis valami különös érzés arra késztet, hogy angolul, ezen a számára teljesen idegen nyelven szóljak hozzá, abban a szinte képtelen reményben, hogy ha szavaimat nem is, de gondolataimat fel bírja fogni! S így néhány szakadozott mondatban rámutatok a nehézségekre, amelyek egyszerre a nyakamba szakadtak, és szavaimat kézmozdulatokkal kísérem, amelyek elkeseredésemet és felindulásomat fejezik ki.

Rámia nyugodtan ül és hallgat. Amikor befejezem, komolyan bólint, mintha együttérzését akarná tudtomra adni. Kis idő múlva fölkel, és jelekkel hív, hogy menjek vele. Utunk árnyas sűrűn át vezet, de nemsokára tágas, porfödte térségre jutunk, ahol semmi sem véd bennünket a délutáni Nap tüze ellen. Még vagy fél óra hosszat követem Rámiát, de akkor védelmező árnyékot keresek túlhevült testemnek egy fa alatt. Rövid pihenő után ismét félóra hosszat járunk, újra alacsony bozóton kelve át, míg végül egy nagy tóhoz érünk az ösvényen, amelyet Rámia, úgy látszik, jól ismer. Lábunk mélyen belesüpped a part puha homokjába. A víz szélét tarka lótoszok borítják.

A jögi egy egészen alacsony fa árnyékában ül le. Melléje kuporodom a homokba. A pálma levélkoszorúja zöld ernyőhöz foghatóan terül szét fölöttünk. Mintha teljességgel egyedül volnánk forgó földgolyónknak ebben a csendes zugában, mert körülöttünk puszta, sivatagos táj nyúlik több mérföldnyi messzeségbe, ahol a hegyek sűrű bozótjával találkozunk.

Rámia keresztbe veti s összefonja maga alatt lábait, szokásos elmélkedő helyzetében ülve. Ujjával közelebb int magához. Békés arca ezután egyenesen maga elé irányul, szeme mereven tekint a víz fölé, és rövidesen mély meditációba merül.

A percek lassan másznak tova, de Rámia egészen mozdulatlan marad, arca olyan nyugalmas, mint a tó felszíne, és teste úgy beleillik a természet tájképébe, mint valami fa, amelynek egyetlen levelét sem mozdítja a szellő. Fél óra telik el, de Rámia még mindig a pálma alatt ül, nagyon nyugodtan, befelé tekintő csöndbe burkolódzva. Arcára még a megszokottnál is mélyebb béke kifejezése ül ki, és merev szeme mintha az űrbe vagy a távoli hegyekre nézne – nem tudom biztosan. Kevéssel utóbb élesen és világosan tudatára ébrednek a magányos környezet csöndjének, és társam különös nyugalmának. Lassanként, ellenállhatatlan szelídséggel, békesség árasztja el a lelkemet. A személyes bajok és gondok fölé emelkedő békés, derűs diadalérzés, amelyet azelőtt nem tudtam elérni, most könnyebben elérhetővé válik. *A jögi a maga titokzatos módján segítségemre van; ebben nem kételkedhetem.* Mozdulatlan testét jóformán még lélegzet sem remegteti meg, olyan mély szemlélődésbe merült. Mi a titka ennek a fenséges állapotnak? Mi a forrása a belőle áradó jótékony sugárzásnak? Az est közeledtével alábbhagy a hőség, s a szinte áttüzesedett homok kezd lehűlni.

Az alászálló Nap arany színű sugara a jögi arcára hull, és mozdulatlan testét dicsfénnyel övezett bálvánnyá változtatja. Elfordítom róla gondolatomat, hogy ismét az egész lényemet elárasztó, egyre növekvő békét élvezzem. A világi lét változásai és eshetőségei most illő arányaikban jelennek meg, amint életem önnön valómnak istenibb mélységeibe tevődik át. Szinte megdöbbenő világossággal eszmélek rá, hogy az ember derűs nyugalommal nézhet bajaira és megpróbáltatásaira, ha rátalál mélyebb valójának nézőpontjára; hogy balga dolog a világi remények gyorsan múló vigaszához tapadni, amidőn elfogadhatjuk az isteni gondoskodás változhatatlan bizonyosságát; és hogy a bölcs Galilei azért mondotta tanítványainak, hogy ne törődjenek a holnappal, mert egy magasabb hatalom veszi gondjaiba őket. *Ráeszmélek arra is, hogy ha az ember egyszer már minden bizalmát a lény mélyén rejtőző felsőbbrendű erőbe helyezte, akkor félelem és botladozás nélkül haladhat keresztül az emberi élet gyötrelmei közt ezen a világon.* És érzem, hogy valahol egészen közel az élet alapvető értéke kínálkozik, amelynek nyugalmas körében nem maradhat meg semminő gond. S a szellemi légkörnek ezzel a változásával együtt semmivé foszlik a teher, amely oly súlyosan nehezedett lelkemre.

Kevésbé veszek tudomást az idő múlásáról ebben a szépséges élményben. Nem tudom, hogyan lehetne kielégítően megmagyarázni az isteni "belül-lét" misztériumát és ennek minden véges érzékeléstől való függetlenségét. A szürkület ráborul a képre. Valahol az emlékezetem homályos zugában tudom, hogy az éjszaka ezen a trópusi tájon meglepő gyorsasággal áll be, de mit sem törődöm ezzel. Elég, ha ez a csodálatos ember itt mellettem jónak találja még maradni és továbbra is a legfőbb jó, és a derűs nyugalom felé vezetni engem.

Amidőn végül Rámia könnyen megérinti karomat, és indulásra biztat, teljes a sötétség. Kéz a kézben haladunk az éjbe borult magányos és elhagyatott vidéken át, lámpa és ösvény nélkül igyekezve hazafelé, egyedül Rámia jögi rejtelmes tájékozódó képességét követve. Minden más esetben kényelmetlen félelemérzés fogott volna el, mert a dzsungelben töltött éjszakák tapasztalatai aggasztó emlékeket hagytak hátra; az ember érzi ilyenkor, hogy láthatatlan élőlények világa veszi körül, és állatok járnak-kelnek a közelében. S egy-két pillanatra eszembe jut Jackie, a kutya, amely gyakran részt vesz sétáimon és étkezéseimen, s az a két sebhely a nyakán, amelyek leopárd harapásától erednek, s eszembe jut boldogtalan testvére is, amelyet ugyanaz a leopárd hurcolt el. Hátha én is megpillantom egy kóborló éhes leopárd sárgán csillogó szemét, vagy a sötétben rá találok lépni egy összetekerődött kóbrára, vagy szandálos lábammal megérintek egy skorpiót, egyikét ezeknek a kis, halálos szörnyetegeknek. De mindjárt azután szégyellem ezeket a gondolatokat, a félelmet nem ismerő jögi közelségében, s azonnal átadom magam az ő védelmező szellemi légkörének, amely engem is érezhetően beburkol. A természet sajátságos kórusával, amely az indiai hajnallal kezdődik, most versenyre kel az a még sajátságosabb kórus, amelyet az éj előhaladás a ébreszt föl. A messzeségben időközönként sakál üvölt, egy ízben valamilyen vadállat morgása üti meg fületem, s amint a tanyáinkat elválasztó tóhoz

közeledünk, a békák, gyíkok és denevérek veszik át a szólamot... Szemem reggel verőfényes világra nyílik, és szívem feltárul a világ verőfényes üzenete előtt.

* * *

Szívesen szabadjára ereszteném a tollamat, hogy feljegyezzem itteni életem tarka képeit és a Maharisivel folytatott beszélgetéseket, de ideje már befejezéshez juttatni ezt a krónikát.

Élesen figyelem a bölcsnet, és fokozatosan odajutok, hogy a régmúltak fiát lássam benne, annak az időnek fiát, amikor még a szellemi igazságok felfedezésének nem tulajdonítottak kevesebb értéket, mint egy aranybánya felfedezésének manapság. Fokozódó erővel dereng föl bennem a tudat, hogy Dél-Indiának ebben a csendes és kevésbé ismert zugában India szellemi nagyságának egyik utolsó képviselőjét ismerem meg. Ennek az élő bölcsnek magasztos alakja közelebb hozza hozzám India ősi risijeinek legendás alakjait. Érezni lehet, hogy ami ebben az emberben a legcsodálatosabb, az rejtve marad. Lelkének legmélye, amelyben az ember ösztönösen megéri a bölcsesség gazdag kincseit, elrejtőzik a megértés elől. Időnként különös módon távolinak tetszik, máskor azonban a bensejében élő kegyelem jóságos áldása acélabroncsokkal köt engem hozzá. Megszokom, hogy alávessem magam egyénisége talányának, és elfogadjam őt olyannak, amilyenek mutatkozik. Erős szigetelés védi a külső kapcsolatokkal szemben, de azért, ha valaki fölfedezi az Ariadne-fonalat, akkor végigjárhatja a benső ösvényt, amely a vele való szellemi kapcsolathoz vezet. És különösen azért szeretem annyira a Maharisit, mert olyan egyszerű és szerény, noha a tekintélyerejű nagyság légköre szinte kézzelfoghatóan veszi körül; mert nem támaszt igényt rejtelmes erőkre, és fölkent papi tudásra, hogy ezzel hatást tegyen honfitársainak titokzatosságához vonzódo természetére; és mert annyira hiányzik belőle minden nagyravágyás, hogy erélyesen tiltakozik minden kísérlet ellen, amely még életében szentté akarja avatni.

Nekem úgy tetszik, mintha a Maharisihez hasonló emberek az isteni üzenet folytonosságát biztosítanák a történelmi korokon végig, s ez az üzenet olyan régiókból ered, amelyekhez mi, egyszerűbb emberek nehezen férközhetnénk. Továbbá azt hiszem, tényként kell elfogadnunk, hogy az ilyen bölcs feladata: valamit feltárni előttünk, nem pedig bármit is érvekkal bizonyítani. Tanításai mindenestre erős hatást tesznek rám, mert személyes magatartása és gyakorlati módszere, ha megértettük, a maga módján egészen tudományos. Nem von be tanaiba természetfölötti erőket, és nem kíván vallásos vakhitet. A Maharisi légkörének fenséges szellemisége és bölcsületének ésszerű önelemzése csak halk visszhangra talál a szomszédos templomban. Még az "Isten" szót is ritkán veszi ajkára. Elkerüli a varázsló mágia sötét és kételkedéses vizeit, amelyeken oly sok ígéretes utazás végződött hajótöréssel. Egyszerűen az önelemzésnek egy bizonyos útját mutatja, amelyen a tanítvány bármely ősi vagy mo-

de elméletre vagy hitre való tekintet nélkül járhat, s ez az út az embert végül az igaz önmegismeréshez vezet.

Alkalmazom az önfeltárásnak ezt az eljárását, arra törekedve, hogy a tiszta, oszthatatlan lét gyökeréig jussak. Újra meg újra tudatára ébredek, hogy a Maharisi elméje átad valamit az enyémnek, holott talán egyetlen szót sem váltunk egymással. A küszöbön álló elutazás árnyéka ráborul erőfeszítéseimre, de ismételten megtoldom ott-tartózkodásomat, míg végül a betegség is beleszól a játszmába, és siettet a visszavonhatatlan elhatározást, hogy útra keljek. Abból a mély belső ösztönzésből, amely ide vonzott, elég akaraterő származott ahhoz, hogy leküzdjem a fáradt, beteg test és kimerült agy panaszait, és tűrhetően elviseljem az életet ebben a forró, fülledt légkörben. De a természetem nem lehet sokáig kifogni, a testi összeomlás mihamar már közvetlen közelből fenyeget. Szellemi értelemben életem a csúcspontjához közeledik, de – különös ellentmondás! – testi értelemben mélyebbre hanyatlik, mint valaha bármikor. Mert a Maharisivel való kapcsolatomban betetőző élményének beállta előtt néhány órával heves hidegrázás és szokatlanul bőséges izzadás vesz erőt rajtam – a közelgő láz előjelei.

Sietve visszatérek a n agy templomból, ahol a rendszerint elzárt szentélyek egyikében vizsgálódtam, és belépek a csarnokba, amikor az esti meditáció idejének fele már letelt. Csöndesen helyet foglalok a padlón, a meditáció szokásos ülés módjában. Pár percen belül összeszedem magam, és szétágazó gondolataimat erősen egyetlen pontra irányítom. Lehunyom szememet, és a tudat fokozott befelé fordulása azonnal bekövetkezik.

A Maharisi ülő alakja különös elevenséggel jelenik meg lelki szemem előtt. Követve gyakorta ismételt oktatását, igyekszem keresztültörni az elmémbe látott képen, hogy eljussak ahhoz, ami formák nélkül való, az ő igaz lényéhez, benső mi-voltához, lelkének lelkéhez. Az erőfeszítés nagy meglepetéseimre csaknem abban a szempillantásban sikerrel jár, és a kép ismét eltűnik, úgyhogy nem marad bennem más, mint a bölcs bensőséges közelségének erősen felfokozott érzete. Az észérvekre alapozott kérdések, amelyek eleinte meditációimat jellemezték, az utóbbi időben lassanként elnémultak. Ismételten, sorra vizsgálatnak vettem alá a fizikai, érzelmi és értelmi benyomásokat felfogó tudatomat, de ez nem vezetett önmagam megismeréséhez, és végül teljesen figyelmen kívül hagytam. Ekkor tudatom egész figyelmét a maga saját központjára irányítottam, arra törekedve, hogy felismerjem eredetének gyökerét. Most következik a legnagyobb, a végső pillanat. Ebben az elcsöndesedett koncentrációban, amidőn az elme visszahúzódott önmagába, a megszokott világ árnyképekhez fogható ködbe kezd szétfolyni. Egy időre látszólag a pusztaság semmi vesz körül, mintha az elme valami üres fal elé ért volna. Most a lehető legteljesebb erőfeszítésre van szükség, hogy az ember fönttarthassa egy pontra irányított figyelmét. De milyen nehéz elszakadni felszínes életünk renyhe kapcsolataitól, és az elmét befelé fordítva túhegynyi élességgel összpontosítani!

Ma este gyorsan elérem ezt a pontot, alig kell csekélyke küzdelmet folytatnom a gondolatfolyamatokkal, amelyek rendesen megelőzik a koncentráció beálltát. Bensőm világában valami új és hatalmas erő ébred dinamikus tevékenységre, és ellenállhatatlan sebességgel ragad a benső mélység felé. Az első nagy csata szinte kardcsapás nélkül megvívott, s a magas feszültséget gyönyörteljes, boldog, megpihentető érzés váltja föl.

A következő fokozatban különválok az értelemtől, bár tudatában maradok a gondolkodásnak, de azt is ösztönösen felismerem, hogy az értelem csupán eszköz. Kísértetiesen kívülállva figyelem ezeket a gondolataimat. A gondolkozóképeség, amely számomra eddig csak bizonyos öntelt büszkeség tárgya volt, most olyasmivé változik, amitől meg kell szabadulni, mert megdöbbentő világossággal eszmélek rá, hogy öntudatlanul rabja voltam. Ezt a fölismerést közvetlenül követi a hirtelen ébredt vágy, hogy az értelmemen kívül állva, egyszerűen csak *legyek*. A gondolatnál is mélyebb mélységbe akarok merülni. Tudni kívánom, milyen érzés lehet, amikor teljességgel megszabadulok az agy uralmától, de ezt éber figyelemmel és eleven öntudattal teszem.

Az is már elég különös dolog, ha az ember mintegy félreállva tudja szemlélni agyának működését, mintha másvalakit figyelne, s látja, hogyan születnek és hogyan múlnak el a gondolatok, de még sokkal különösebb az, ha megérező ösztönrel ráeszmél, azokba a titkokba készül behatolni, amelyek az ember lelkének legbensőbb rejtekeit burkolják. Új Kolumbusznak érzem magam, aki ismeretlen világrészben készül partraszállani. A bekövetkezendők előérzetének tökéletesen ellenőrzött és fegyelmezett izgalma csöndesen árad el bennem.

De hogyan válhatnánk meg a gondolatok ősi zsarnokságától? Eszembe jut, hogy a Maharisi sohasem ajánlotta, hogy erőltetni próbáljam a gondolkozás megszüntetését. "Kövesse nyomon a gondolatot az eredetig – ez volt ismételt tanácsa –, várjon figyelve, míg az igaz önvaló feltárja önmagát, s gondolatai akkor maguktól el fognak csöndesedni." Így hát érezve, hogy rátaláltam a gondolkodás szülőhelyére, föloldom az erőteljesen pozitív magatartást, amely figyelmemet eddig a pontig vitte, és teljes passzivitásnak adom át magam, de közben éppoly éberem megőrizve figyelő szemléletemet, mint ahogyan a kigyó nézi áldozatát.

Ez a kiegyensúlyozott állapot uralkodik bennem, amíg föl nem ismerem a bölcs jóslatának helytálló voltát. A gondolathullámok egészen természetes módon csökkenni kezdenek. A logikus, ésszerű elméműködés lassanként a zérópontig lassul. Most aztán soha nem tapasztalt érzés fog el. Az idő mintha ködösen szétfolyna, amint sebesen növekvő benső eszmélésem kinyújtja antennáját az ismeretlenbe. Testi érzékeim jelentéseit már ne hallom, nem érzem, nem jegyzem meg. Tudom, hogy bármely pillanatban már *kívül* állhatok mindenben, ott, a világ titkának küszöbén...

És végül megtörténik. A gondolat kialszik, mint az elfűjt gyertyaláng. Az értelem visszahúzódik igazi területére, vagyis az öntudat anélkül működik, hogy a gondolatok akadályoznák. Meglátom, amit egy ideje már sejtettem, s amit a Maharisi oly

határozottan erősített, hogy az elme transzcendentális forrásból ered. Az agy teljesen megszűnt működni, akárcsak a mély álomban, de az öntudat a legkisebb mértékben sem csökkent. Tökéletes nyugalomban honolok, és teljességgel tudatában annak, hogy ki vagyok és mi történik. De ez a tudatosság kilépett a különálló személyiség szűk korlátai közül; felségesen mindent-átölelővé vált. *Énem még mindig megvan, de ez már egészen megváltozott, ragyogóan fényes én: önnön igaz valóm. Mert valami, ami sokkal magasabbrendű, mint ami én voltam, valami mélyebb, istenibb lény ébred öntudatra s azonosul velem, leggyökeresebb énemé válik.* Ezzel együtt a tökéletes szabadságnak egészen új érzete lép föl, hiszen a gondolat olyan, mint a takács vetélője, folyton ide-oda jár, s ha az ember megszabadulhat ettől a zsarnoki kényszertől, akkor olyan ez, mintha a börtönfalak közül a szabad levegőre lépett volna.

Kívül vagyok, a világtudat szegélyén túl. A bolygó, amelynek addig a lakója voltam, eltűnik. Ragyogó fény tengerének közepén lebegek. Ez a fénytenger – érzem inkább, semmint gondolnám – őanyag, amelyből a világok létrejöttek, az anyag első állapota. Kimondhatatlan, végtelen térbe terjed szét, és hihetetlenül eleven *élet* tölti el.

Ennek a rejtelmes és egyetemes színjátéknak az értelme hirtelen világosság fellobbanásaként hatol belém, majd visszatérek létem alapvető mivoltához. Én, az új énemmel, szent üdvösség ölében nyugszom. A Léthé vizével telt plátóni kelyhet ürítettem, s a tegnap keserű emlékei a holnap aggasztó gondjaival egyetemben végleg szertefoszlottak. Isteni szabadságra és szinte leírhatatlan boldogságra tettem szert. Karjaim mélységes együttérzéssel ölelik át az egész teremtett világot, mert az elképzelhető legmélyebb felismeréssel ismerem föl az igazságot, hogy mindent megérteni nemcsak annyi, mint mindent megbocsátani, hanem annyi, mint mindent szeretni. Szívem elragadtatás gyönyörében újhodik meg.

Hogyan számoljak be élményeimről, amelyek ezután következnek, ha túl súlytalanok és légiesek ahhoz, hogy tollammal érinthessem? Pedig a megismert csillagfényes igazságokat talán le lehet fordítani földi nyelvre, s az igyekezet sem lenne egészen haszontalan. Így hát megkísérlem, ha esetlenül is, hogy visszahozzak egynémely emléket abból a csodálatos ősi világból, amely úttalanul és bejáratlanul terül el az emberi lélek mögött.

* * *

Az ember magasrendű kapcsolatok rokonságába tartozik, és édesanyjánál nagyobb Lény táplálta. Tisztultabb pillanataiban ráésmélhet erre.

Egykor régen, múltjának távoli napjaiban az ember magasztos szövetségre esküdött föl, és isteni dicsőség fényével feje fölött, az istenek oldalán járt. Ha manapság a szorgoskodó világ parancsolóan hívja, és az ember aláveti magát e parancsnak, azért még vannak olyanok, akik nem feledkeztek meg esküjükről, és a megfelelő órában megemlékeznek róla.

Van valami az emberben, ami megsemmisíthetetlen faj tulajdona. Csaknem teljességgel elhanyagolja igaz önvalóját, de ez sohasem érintheti vagy változtathatja meg ennek ragyogó nagyságát. Elfeledkezhetik róla, és egészen belemerülhet az érzékek álmába, de amidőn az önvaló kinyújtja kezét és megérinti, eszébe jut, hogy ki ő, és visszanyeri lelkét.

Az Ember nem értékeli magát igazi értéke szerint, mert elvesztette isteni felfogóérzékét. Ezért más emberek véleménye után igazodik, holott teljes bizonyosságot lelhetne önnön lényének tekintélyerejű szellemi középpontjában. A Szfinx nem földi tájra néz. Sohasem rezdülő tekintete mindig befelé irányul, és kifürkészhetetlen mosolyának titka az önmegismerés.

Aki magába tekint, és csak elégületlenséget, sötétséget és félelmet fedez föl magában, az ne húzza száját gúnyos kétely mosolyára. Nézzon egyre mélyebben és mélyebben önmagába, hosszasan és hosszasan, míg aztán egyszerre halvány jelek és leheletszerű bizonyítékok tudatára ébred, amidőn szíve elcsöndesedik. Vegye figyelembe ezeket jól, mert életre kelnek, és magasztos gondolatokká sarjadnak, amelyek bolygó angyalokként átlépik elméjének határát és előfutáraivá lesznek a később felhangzó szózatnak – a rejtőző, elérhetetlen és titokzatos lény szózatának, aki az ember lelkének közepén honol, és az ő eredeti, legősibb benső valója.

Az isteni természet minden egyes emberi életben megnyilatkozik, de ha az ember közönyösen megy el mellette, akkor a megnyilatkozás olyan, mint a köves talajra hullott mag. Senki sincs kizárva ebből az isteni öntudatból; az ember csak önmagát zárja ki belőle. Az ember mesterkélt és nagyképű módon igyekszik belehatolni az élet rejtelmébe és értelmébe, holott közben minden kis madár, amely a zöldellő ágon ül, minden kisgyermek, aki édesanyjának kezét fogja, megoldotta a talányt, és arcára írva viseli a választ. Ó ember! Az élet, amely téged megszült, nevesebb és nagyobb, mint a te legmesszebbre szálló gondolatod. Higgy az ő jóságos szándékában és engedelmeskedjél halk ösztönzéseinek, amelyeket eszmélő sejtelmekként sűg a szívedbe.

Az olyan ember, aki azt hiszi, hogy szabadon átengedheti magát meggondolatlan vágyainak, és mégsem kell tartania a bekövetkező számadástól, üres álomhoz köti az életét. Aki embertársai vagy önmaga ellen vét, ezzel kimondja az ítéletet is önmaaga fölött. Mások szeme előtt elrejtetheti bűneit, de nem rejtegetheti az istenek mindent látó szemei előtt. Az igazság még mindig kérlelhetetlen erővel uralkodik a világon, ha működését gyakran nem is lehet látni, és nem mindig található meg a törvény kőből épített házaiban. Lehet, hogy valaki nem fizet meg bűneiért a földi törvény kiszabta bűnhődéstől, amelyet az istenek mérnek rá. Könnyörtelen és engesztelhetetlen nemezis fenyegeti az ilyen embert életének minden órájában.

Akik a bánat keserű tengerébe merültek, akik borongós évek során át a könnyek ködében járták útjukat, azok valamivel könnyebben fogadhatják be az igazságot, amelyet az élet szüntelenül hangoztat. Ha mást nem is, de legalább észreveszik azt, hogy a szerencse mosolyát milyen tragikus mulandóság és változandóság kíséri. Akit a napsugaras órák nem bírnak egészen megteveszteni, az a sötét órákban sem szen-

ved majd olyan keményen. Az öröm és a szenvedés szálai minden életben egybeszövődnek. Ezért senki sem járhat-kelhet büszke és öntelt elégtelenséggel az életben. Aki mégis így tesz, annak útját súlyos veszedelmek fenyegetik. Mert az alázatosság az egyedüli illő köntös, amelyet a láthatatlan istenek előtt viselhetünk; hiszen ezek néhány nap alatt elvehetik tőlünk azt, amit évek folyamán felhalmoztunk.

Minden dolgok sorsa forgandó, a sors köröket ír le, és csak a fölületes megfigyelő nem veszi észre ezt aényt. Még a világegyetemben is azt látjuk, hogy minden napközelséget naptávol követ. Ugyanígy az emberi sorsban is a jólét dagályát a szűkölködés apálya követheti, az egészség csak átmenő vendég, s a szerelem talán csak azért köszönt be, hogy ismét eltávozzék életünkéből. Hanem amidőn a hosszas gyötrellem éjszakája véget ér, felvirrad az új bölcsesség hajnala. Mindezek végső tanulsága pedig az, hogy az ember örök menedéke – bár nem tud róla és nem keresi – csak az lehet, ami egykor volt; vigasztalódásai és csalódásai vagy szenvedései időnként összefognak, hogy ama menedék felé tereljék. Senki sem olyan szerencsés, hogy az istenek megengednék neki kikerülni az emberi faj e két nagy nevelőjét.

Az ember csak akkor érzi magát biztonságban, amikor fölfedezi, hogy a magasztos fenség ragyogó szárnyai ölelik át. Amíg a sötétséghez ragaszkodik, legkülönb eredményei is csak akadályává válnak, s minden, ami a dolgok anyagi keretéhez vonja, csak újabb csomót köt sorsán, amelyet később ki kell majd bognia.

Mert az ember elválaszthatatlanul hozzákapcsolódik ősi múltjához, örökkön a bensejében élő istenség színe előtt áll, és ezt nem rázhatja le soha.

Ne hagyja hát figyelmen kívül ezt aényt, hanem adja át magát világi gondjával és titkos terheivel együtt önnön jobbik énjének, bízza mindezt igaz önvalójának jószágos gondjára, s az sohasem fogja cserbenhagyni. Ha szépséges békében akar élni és félelem nélkül, méltósággal akar meghalni, akkor így kell tennie.

Aki egyszer már meglátta önnön igaz valóját, az soha többé nem gyűlöl senkit. Nincsen nagyobb bűn a gyűlöletnél, nincs nagyobb szomorúság, mint a vérrel öntözött föld öröksége, és nincs bizonyosabb következmény, mint az, hogy a gyűlölet előbb-utóbb visszahull arra, akiből kiáradt. Az istenek, noha senki sem rejtőzhet el szemük elől, láthatatlan és néma tanúk gyanánt figyelik az ember iszonyatos művét. Kínoktól nyögő világ veszi körül az embert, de a felséges békét mindenki elérheti; a kimerült emberek gondoktól elgyötörten és kételyektől marcangoltan botorkálnak, irányt keresve az élet sötétbe borult útjain, pedig hatalmas fény világítja meg az előttük fekvő út kőkockáit. A gyűlölet csak akkor fog eltűnni a világból, amikor az emberek nemcsak a köznapi világosságban, hanem a bennük rejlő isteni lehetőségek átalakító fényében látják embertársaik arcát; ha illő tisztelettel tud arcukba nézni, mint olyan lényekre, akiknek szívében azzal a hatalommal rokon elem lakozik, amelyet az emberek Istennek neveznek.

Mindaz, ami a természetben igazán nagyszerű és a művészetben lelkesítően szép, az az embernek önmagáról, az emberről beszél. Ahol a pap kudarcot vallott, ott

az ihletett művész veszi át az elfeledett üzenet hozójának szerepét, és az embereket a lélekre emlékezteti.

Aki emlékezik olyan ritka pillanatokra, amidőn a szépség szárnyain az örökkévalóság érzetébe emelkedhetett, az keressen ösztönzést ebben az emlékből, valahányszor a világ kifárasztja, és térjen a szentélybe, mely önnönlelke mélyén rejlik. Zárandokoljon ide egy kis békességért, egy csöpp erőért és egy szemernyi világosságért, bízva abban, hogy mihelyt sikerül igaz önvalóját érintenie, akár csak egy pillanatra is, végtelen fenntartó erőt és tökéletes kárpótlást talál. A tudósok vakondok módjára beáshatják magukat az új könyvek és ósdi kéziratok egyre növekvő halmazába, amelyek a tanultság házaiban soraikkal betöltik a falakat, mégsem juthatnak tudomására ennél nagyobb titoknak, mert nincs magasztosabb titok, mint az, hogy az ember önnön igaz valója isteni. Az ember szeszélyes reménységei szerteoszolhatnak az évek múltával, de a halhatatlan élet reménye a tökéletes szeretet reménye, és a biztos boldogság reménye végül feltétlenül megvalósul, mert ezek a remények tisztánlátó ösztönnel mutatnak rá az elháríthatatlan végzetszerűsége, amelyet semmiképpen sem lehet kikerülni.

A világ a prófétákhoz fordul a legmagasabb rendű gondolatokért, és régmúlt porfödte korokba tekint görnyedő tisztelettel a legnemesebb erkölcsiséget keresve. De amikor az ember előtt feltárul a maga csillagfényes mivoltának felséges ténye, akkor a valóság ereje elárasztja. Akkor már kéretlenül kapja mindazt, ami a gondolat és érzés világában érdemes és becses. Lelkének kolostori csöndjében éppoly szent látomások jelennek meg, mint a zsidó és arab látnokok előtt, akik népüket az isteni eredetre emlékeztették. Ugyanez a hajnali fény vezette megértésre Buddhát, hogy hírt hozzon az embereknek a Nirvánáról. S a szeretet, amelyet ez az eszmélés ébreszt, úgy öleli át a mindenséget, mint ahogyan Mária Magdolna ölelte át Jézus lábát, amikor zokogva elébe tette elhibázott életét.

Ezeknek az ősrégi igazságoknak komoly nagyszerűségét sohasem lepheti be a por, jóllehet az emberi faj első napjai óta pihentek az idők ölében. Nem volt még olyan nép, amely ne pillantott volna meg valamit ebből a mélyebb életből, amely nyitva áll az ember előtt. Aki pedig el akarja fogadni ezeket az igazságokat, az ne csak értelmével fogja fel, míg ez igazságok úgy ragyognak gondolatai közt, mint a csillagok a csillagködök közepette, hanem tegye magáévá valamennyit szívével és szívében, mígnem isteni tevékenységre nem lelkesítik őt.

* * *

Ellenállhatatlan erő késztet visszatérnem ehhez a világi léthez. Lassan, fokozatosan ébredek környezetem tudatára. Rájövök, hogy még mindig a Maharisi csarnokában ülök, és hogy a csarnok szemmel láthatólag kiürült. Pillantásom a faliorára esik, és tudom, hogy a többiek esti étkezésre mentek. S ekkor észreveszem, hogy

valaki van mellettem. A hetvenöt éves nyugalmazott állomásfőnök az. Közvetlenül mellettem kuporog a padlón, és tekintete jóindulatúan mered rám.

– Közel két óra hosszat szellemi önkívületben volt – jegyzi meg. Arcára, melyen az évek és gondok mély nyomokat hagytak, boldog mosoly ül, mintha az én boldogságom őt is boldoggá tenné.

Igyekszem valami választ adni, de meglepetésemre azt tapasztalom, hogy nem bírok megszólalni. Csak jó tizenöt perc múlva nyerem vissza szavamat. Közben az idő ember hozzáteszi előbbi közléséhez:

– A Maharisi egész idő alatt figyelte. Azt hiszem, az ő gondolatai vezették önt.

Amikor a bölcs visszatért a csarnokba, a többiek is rövid időre elfoglalják szokott helyüket, mielőtt végleg éjszakai nyugalomra térnének. A Maharisi keresztbe teszi lábait, felegyenesedve ül a kereveten, majd könyökét jobb combjára támasztva, felemelt kezével az állát fogja, két ujjával az arcán. Szemeink találkoznak, és a bölcs hosszan, egyenesen a szemembe tekint.

És amikor a csarnok lámpáit lecsavarják, szokás szerint az éjszakára készülődve, a Maharisi nyugalmas szemének különös fénye akkor is felém ragyog. Úgy ragyog a félhomályban, mint valami páros csillag. Elgondolom, hogy soha nem láttam még olyan kifejező és sajátságos szemet, mint a Maharisié. Amennyire az emberi szem isteni erőt tükrözhet, az indiai risik ez utolsó leszármazottjának szeméből ez sugárzik.

Az átható illatú tömjénfüst csöndesen kígyózik, míg én a bölcs nem rebbenő szemét figyelem. Negyven perc múlik el így, én nem szólok hozzá, és ő sem szól hozzám. Mi szükség volna itt szavakra? Most már szavak nélkül jobban megértjük egymást, mert ebben a mélységes csöndben lelkünk szépséges összhangban találkozik, és szemének sugara hangtalanul is világos üzenetet mond el nekem. Most, hogy csodálatos és feledhetetlen módon részesévé váltam annak a szemléletnek, amellyel a Maharisi nézi az életet, belső életem egybeolvad az övével.

* * *

A következő két napon a rám támadó lázzal küszködöm, és sikerül is féken tartanom.

Az öregember délután felkeresi kunyhómat.

– Testvérem, köztünk való időzése vége felé közeledik – mondja sajnálkozva. – De egyszer majd bizonyára visszatér közénk?

– Egészen biztos! – felelem bizakodva.

Eltávozik, én pedig az ajtóban állok, és fölnezek a Szent Jelzőtűz Hegyére, Arunácsolára, a Szent Vörös Hegyre, ahogyan a környék népe szereti nevezni. Életem színes háttérévé vált ez a hegy; akármit tegyek is, ha eszem, sétálok, beszélgetek vagy elmélkedem, csak fel kell emelni szememet, és ott látom különös, lapos tetejű alakját, künn a szabadban vagy az ablakon keresztül. Itt valahogyan nem lehet szaba-

dulni tőle, de még kevésbé szabadulhatnék az alól a sajátos ígézet alól, amellyel a hegy hat rám. Már-már azt kezdem hinni, hogy ez a furcsa magányos csúcs megbűvölt engem. A környéken hagyomány él, hogy a hegy belül egészen üres, és bensejében több nagy szellemi lény lakozik a halandó szemnek láthatatlanul, de én ezt gyerekes legendának tartom. És ez a magányos hegy mégis hatalmas erővel láncol magához, annak ellenére, hogy hasonlíthatatlanul szebb és hatásosabb hegyeket is láttam már. A természetnek ez a faragatlanul nyers műve, rendetlen tömegekbe torló-dott vörös laterit szikláival, amelyek tompa tűzfénnyel látszanak izzani a napsütésben, valami erősen személyes jelleggel bír, s ebből szinte kézzelfoghatóan árad a tiszteletet ébresztő hatás.

Alkonyatkor mindenkitől elbúcsúzom, a Maharisit kivéve. Csöndes elégedettség tölt el, mert a szellemi bizonyosságért vívott csatámat megnyertem, és megnyertem anélkül, hogy a szememben annyira becses ésszerűséget föláldoztam volna a vak hiszékenységet. Mégis, amikor a Maharisi velem együtt az udvarra lépett, elégedettségem egyszerre elszáll. Ez az ember valami különös módon legyőzött és meghódított engem, és mélyen átérzem, hogy el kell válnom tőle. Acélnál keményebb láthatatlan kapcsokkal fűzött engem a lelkéhez, holott csak arra törekedett, hogy egy embert visszaadjon önmagának, megszabadítson, nem pedig hogy rabbá tegyen. Elvezetett a magam szellemi valójának boldogító közelségéhez, és hozzásegített engem, az eltompult nyugatit, hogy egy értelmetlen kifejezést eleven és üdvösséges élményre fordíthassak le.

Halogatom a búcsút, képtelen vagyok kifejezni a mély érzéseket, amelyek megindítanak. Fejünk fölött a sötétkék égen a csillagok megszámlálhatatlan ezrei szikráznak. A fölkelő Hold keskeny sarlója ezüstösen fénylik. Mellettünk az esti fénybogárkák vonják ragyogásba a kertet, s a magas pálmák levélbokrétás feje sötét árnyképben emelkedik ki az ég háttéréből.

Benső átváltozásom kalandos élménye véget ért, de az idő forgó kereke, tudom, még visszahoz majd ide. Fölemelem kezemet, és a szokásos üdvözlő mozdulatban összetéve tenyereimet, rövid búcsúszót surrogok. A bölcs mosolyog, és merően néz rám, de szót sem szól.

Még egy utolsó pillantás a Maharisi felé, a halvány lámpafényben utoljára látom a ragyogó szemű, magas, rézszerű alakot, még egyszer búcsúzó mozdulatra emelem kezemet, ő könnyedén viszonzozza ezt jobbjaival – és elválunk.

Fölkapaszkodom a várakozó ökrösszekérre, a kocsis meglóbálja ostorát, az engedelmes állatok kifordulnak az udvarról a göröngyös ösvényre, aztán serényen igyekezve haladnak tovább a jázminillatú trópusi éjszakába.

V É G E